İZEL ROZENTAL SEYİR HALİ Bir Mizahçıyla Dünyayı Gezmek

2. BASIM

YOLCULUKLAR / İZLENİMLER

İZEL ROZENTAL

SEYİR HALİ

Bir Mizahçıyla Dünyayı Gezmek

İzel Rozental

2 Mart 1951 tarihinde İstanbul'da doğdu. 1991 yılından bu yana *Şalom* gazetesinin birinci sayfasında "Tünelin Ucu" başlığı altında editoryal karikatür çiziyor. Briç konulu karikatür ve çizgi bantları Fransa, ABD ve İngiltere'de 1996-2000 yılları arasında düzenli olarak yayımlandı. Makale, röportaj ve kitap eleştiri yazıları çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Uluslararası karikatür sempozyumlarında bildiriler sundu. Eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın girişimi ve *Le Monde* gazetesinin çizeri Plantu'nün önderliğinde kurulan "Cartooning for Peace" oluşumunun üyesidir. Bu oluşumun çeşitli ülkelerde düzenlediği ve uluslararası basın çizerlerinin yer aldığı çok sayıda sergi ve paneller ile TV tartışma programlarına katıldı. 2004-2006 yılları arasında *Güldiken Mizah Kültürü* dergisi için editoryal yazılar yazdı. 2006-2009 yılları arasında FECO'nun (Dünya Karikatürcü Dernekleri Federasyonu) ikinci başkanlığını yaptı. 1999 yılında Schneidertempel Sanat Merkezi'nin kuruluşuna öncülük etti, halen bu merkezin yöneticisi ve Dr. Markus Kültür ve Sanat Derneği'nin başkanıdır. 2013-2015 yılları arasında TÜKİD (Kırtasiyeciler Derneği) Yönetim Kurulu Başkanlığı'nı yaptı. İstanbul'da bir kalem firmasının ortağıdır. Evli, iki çocuk ve iki torun sahibidir.

Karikatür albümleri: *Karikatör, Akvaryum, Ne Olacak Bu Dünyanın Hali?, The Joy of Bridge, Non Comics!, Peki Ama Neden?, Her Şeye Rağmen, 1991-İzel*

Düzyazı kitapları: *Moda Sevgilim, Moda Sevgilim-Yeniden Dikkat! Buda, B (Mizah Yazıları), F (Mizah Yazıları), Yol Boyunca...*

Kırmızı Kedi Yayınevi: 759
Yolculuklar / İzlenimler: 2

Seyir Hali
İzel Rozental

Yayın Yönetmeni: İlknur Özdemir

Editör: Merve Çay
Son Okuma: Sakine Yalçın
Kapak Tasarımı: Sinan Acıoğlu
Grafik: Yasemin Çatal

Birinci Basım: Haziran 2017, İstanbul
İkinci Basım: Ağustos 2017, İstanbul
ISBN: 978-605-298-102-3
Kırmızı Kedi Sertifika No: 13252

Baskı: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere/İSTANBUL
Tel: 0212 412 17 77 Sertifika No: 12027

Kırmızı Kedi Yayınevi
kirmizikedi@kirmizikedi.com / www.kirmizikedi.com
www.facebook.com/kirmizikedikitap / twitter.com/krmzkedikitap
kirmizikediedebiyat.blogspot.com.tr
Ömer Avni Mah. Emektar Sok. No: 18 Gümüşsuyu 34427 İSTANBUL
T: 0212 244 89 82 F: 0212 244 09 48

İzel Rozental

SEYİR HALİ

YOLCULUKLAR/İZLENİMLER

İçindekiler

Rüya Yolculuklarımızın Mimarları
Pınar ile Dani'ye

"Seyir defterini gezginler yazar, turistler değil."
Lakme Toktaş - Doğuştan Gezgin

Giriş

Görgüsüzlük mü?

2000 yılında yayımlanan ve ilk düzyazı denemem olan *Yol Boyunca,* oldukça yüreklendirici eleştirilerle karşılandı. Bir müddet sonra, *Şalom* gazetesinin yayın yönetmeni İvo Molinas'ın önerisi üzerine ve sayfa yönetmeni Ester Yannier'in gaza getirmesiyle, biraz da yazı tekniğimi geliştirmek niyetiyle *Şalom* gazetesinde haftalık köşe yazıları yazmaya başladım. Köşemin adını da haliyle "Yol Boyunca" koydum.

Her ne kadar konu eksikliği çekmiyorduysam da, yazılarımın ekseriyeti yolculuk temalıydı. Bu da çoğu kez kırtasiye ve kalem için, kimi zamansa keyfim için sık yolculuk etmemle ilintiydi.

Aslında üç nedenle sık yolculuk ediyorum: Birincisi, yukarıda da değindiğim gibi, dünyanın çeşitli ülke ve kentlerine zorunlu iş yolculukları yapıyorum. Bu yolculuklar genellikle sıkıcıdır. Bir an önce işimi bitirip eve dönmek isterim. Ama sıkıcı bir iş yolculuğunu da keyifli hale getirmek mümkün olabiliyor; hele ki farklı kültürlerle karşılaşınca... Bunun için etkili tek ilaç biliyorum: Mizah!

Mizah, aynı zamanda sıkça seyahat etmemin ikinci temel nedenidir. *Le Monde* gazetesinin çizeri Plantu ile eski BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın ortaklaşa girişimleriyle kurulan uluslararası "Cartooning for Peace"[1] adlı karikatürcüler kuruluşunun üyesiyim. Bu oluşum dünyanın çeşitli kentlerinde paneller, sempozyumlar, konferanslar ve sergiler düzenliyor, bunların bir kısmına ben de üzerime düşen payı alarak katılıyorum. Kısa süren bu tür yolculuklar, iş yolculuklarından daha yorucu olmakla birlikte çok zevkli ve oldukça renkli anılarla dönmemi sağlıyor.

Tatlıyı sona bıraktım: Tatil gezileri. Bunlar ilk ikisine göre daha uzun sürdüğü gibi çok daha keyiflidir. Üstelik bu gezilerde yalnız değilimdir, ailece ve bazen de dostlarla birlikte oluruz, haliyle çevremde yazılıp çizilecek bolca malzeme bulunur.

Gelin görün ki bu malzemeleri gazetedeki köşemde değerlendirmeye çalışırken, "Bu ne görgüsüzlüktür, adam sürekli oraya gittim, burayı gezdim diye şişinip duruyor," diye eleştirenler bile oldu. Oysaki benim, herkesin başına gelebilecek sıradan olayları, üzerlerine biraz tuz biber serperek nakletmekten ve okurlarımla paylaşmaktan başkaca bir niyetim hiç olmadı.

Bu kitapta derlediğim yazılar da çeşitli nedenlerle gerçekleştirmiş olduğum yolculuklar boyunca başımdan geçenleri, geçerken gördüklerimi, bir şekilde aklımda yer edenleri paylaşmaktan ibarettir. Yediklerim içtiklerim zaten zayi oldu, bari gördüklerimi paylaşayım dedim... Yine de görgüsüzlük etmişsem affola!

---

1 Barış İçin Karikatür Oluşumu.

Karpeeeet!

Sevdiğim bir yere asla tekrar gitmem

Yıllar önce biricik karımla birlikte önemli bir karar aldık: Avrupa'da salt turistik amaçla ziyaret edip de beğendiğimiz, mutlu anlar geçirip keyif aldığımız, hoş anılar biriktirerek eve döndüğümüz bir yere mecbur kalmadıkça tekrar uğramamaya çalışıyoruz. Elbette bu yüzde yüz uyguladığımız bir kural değil ama mümkün olduğunca uymaya gayret ediyoruz. Paris, Londra, New York, Roma gibi kimi dünya metropolleri bu kuralın dışında kalıyorsa da Prag, Amsterdam, Edinburgh, Tallinn gibi bazı Avrupa kentlerini seyahat rotamıza almaktan kaçınıyoruz. Bu kararı almamıza neden olan kent ise Viyana...

1984 yılının kış aylarındaydık. Bir iş toplantısı nedeniyle Almanya'ya gitmeliydim. O yıllarda Türk Hava Yolları ne her yere uçuyordu ne de hizmet kalitesi bugünkü kadar gelişmişti. Yurtdışı yolculuklarımızda mecburen yabancı havayollarını tercih ediyorduk. Bazı aktarmalı uçuşlar ise çoğu kez daha hesaplı oluyordu. Avusturya Hava Yolları bunların önde geleniydi. Viyana aktarmalı bir Frankfurt bileti, Alman Hava Yolları'nın direkt bir biletinden çok daha ucuza gelebiliyordu. Üstelik Viyana'da üç gece

konaklayanlara son derece cazip bir program sunuluyordu.

Hal böyle olunca karıma sürpriz yaptım ve üç günlük özel bir Viyana gezisi ayarladım. Neler yoktu bu promosyonlu gezinin içerisinde! Viyana'nın en ünlü yaya caddesi Kärntner Straße'nin merkezindeki lüks bir otelde konaklayacak, dünyanın bir numaralı şinitzel restoranı Figlmüller'de mükellef bir akşam yemeği yiyecek, Hotel Sacher'ın pastanesinin ünlü *Sachertorte*'sini tadacak, bir akşam da Grinzing'de iri memeli garsonların servis ettiği buz gibi biraları yudumlayacaktık.

Bütün bu yiyip içtiklerimizi ise bir müzeler kenti olan Viyana'nın müze ve saraylarını gezerken eritecektik. Üstüne üstlük Viyana Devlet Opera Binası'nda Wagner'in *Die Walküre* operası ile Schönbrunn Sarayı'nda küçük bir oda müziği resitali de program dahilindeydi.

Bu yoğun programı üç gün içinde gerçekleştirmek pek mümkün gibi görünmüyordu, ama yaptık! Üstelik kendimize fırsat yaratıp bir ara Viyana'nın tarihi dönme dolabına binmek üzere Prater'e bile gittik. Her şey harikaydı!

Viyana Havalimanı'nda bizi elinde adlarımız yazılı bir tabela olan ve resmi kıyafetler içinde bir şoför bekliyordu. Adam bizi ağır valizlerimizden kurtararak hemen çıkışta bekleyen siyah arabaya yönlendirdi. Araba yol alırken ağdalı bir İngilizceyle Viyana hakkında

genel bilgiler veriyor, geçtiğimiz bazı önemli noktalarda yavaşlayarak bir tür gönüllü rehberlik yapıyordu.

Dışarıda lapa lapa kar yağıyordu. Ama yollar ve kaldırımlar son derece temiz ve bakımlıydı. Yol boyunca gördüğümüz damları karlı küçük evler tiyatro dekorunu andırıyordu. Akşam vakti olduğundan çoğu mağaza vitrinlerinin rengârenk ışıkları yanıyor, sokak lambalarının ışıltısıysa yolda oluşan ince kar örtüsünün üzerinde yansıyordu. Tamamen kararmamak için direnen kurşuni gökyüzüyse adeta sokak ve caddelerdeki bu ışık cümbüşünden güç alıyordu.

Şoförümüz bazı dar sokaklardan geçerek bizi nihayet Kärntner Straße'nin göbeğinde yer alan otelimize ulaştırdı. Sokak lambalarının ışıkları bu kez havada hafifçe uçuşmakta olan iri kar tanelerini aydınlatıyordu. Viyana'da kar bile zarafetle düşüyordu!

Otelde krallar gibi karşılandık, resepsiyon görevlisi girişimizi yaparken üç gün boyunca gezip göreceğimiz yerlerin biletlerini, bir şehir haritası ve üç günlük iki adet toplu taşıma kartıyla birlikte elime tutuşturdu. Ardından da lokanta rezervasyonlarımız için bizi *konsiyerj*'e yönlendirdi.

Dördüncü kattaki bir köşe odada kalacaktık ve küçük balkonumuz tam da caddenin üzerine bakıyordu. Oda rüstik ve sıcak bir tarzda döşenmişti. Girer girmez balkonun kapısını açtım. Serin ama taze havayla birlikte mis gibi bir çörek kokusu odanın içini kapladı. Ama kokuyla birlikte içeri bir de sihirli ses girdi: Laterna!

Derhal balkona çıktık. Otelimizin tam karşı köşesinde, palabıyıklı, kırmızı bereli yaşlıca bir adam, mekanik bir hareketle önündeki laternanın kolunu ağır ağır çeviriyor, havada uçuşan iri kar tanelerinin arasına *Edelweiss*

melodisinin nağmelerini serpiştiriyordu. Caddedeki insanlar, sıkıca örtünmüş olmalıydılar ki lapa lapa yağan kara hiç aldırmadan laternacıyı izliyor ya da yavaş adımlarla vitrin ışıklarının iyice parıldattığı Kärntner Straße'de geziniyorlardı. Sanki her şey dev bir cam kürenin içindeydi! Eşyalarımızı dahi yerleştirmeden kendimizi Viyana'nın masalsı sokaklarına bıraktık...

Üç gün sonra Viyana Havalimanı'nda Frankfurt uçağını beklerken zamanın nasıl bu kadar çabuk geçtiğini ne karım ne de ben anlamıştık. Uçağa binerken dönüp arkamıza baktık, ikimiz de aynı şeyi düşünüyorduk: En kısa sürede bu gezi tekrarlanmalı!

Bunun için fazla beklememiz gerekmedi.

Annemler Fransa'nın Nice kentinde küçük bir apartman dairesi almışlardı. Cici babam bazı solunum sorunları nedeniyle hava kirliliğinin zirve yaptığı İstanbul'da soluk almakta zorlanıyordu. Fransa'nın güneyine yaptığı bir yolculuk esnasında emekliler cenneti diye anılan Nice'te yaşayan bir çocukluk arkadaşını ziyaret etmiş, hava kirliliğiyle henüz tanışmamış olan bu kentte, deniz seviyesinden oldukça yüksekteki Archet Tepesi'nde nefesinin açıldığını fark etmişti. Bunun üzerine fazla da düşünmemiş, daireyi satın alarak annemle birlikte Nice'e yerleşmişlerdi.

Haziran aylarının sonlarına doğru annemleri ziyarete karar verdik. Uçak biletlerimizi de Viyana aktarmalı olarak almayı ihmal etmedik tabii. İtiraf etmem gerekirse, annemleri ziyaret etme niyetimiz bu yolculuğun bahanesiydi, asıl amacımız tadı henüz damağımızdaki Viyana'yı yeniden görmekti.

Ne var ki, bu kez promosyon yoktu. Yani bizi havalimanında kimse karşılamayacak, elimize bir paket program

ve biletler verilmeyecekti. Aslında böyle olması da tercihimizdi; kenti gönlümüzce gezecek, herhangi bir programa bağlı kalmayacaktık. Neye niyet neye kısmet...

Yazın başında Viyana'da kar yağmasını elbet beklemiyorduk, ama sicim gibi yağmur yağması şart mıydı? Daha uçaktan iner inmez hazırlıksız yakalandığımızı anladık. Fransız Rivierası'na bavulumuzda tişört ve mayolarımızla gitmemizden daha doğal bir şey olamazdı. Ama gelin görün ki Viyana Akdeniz'de değildi! Hava serin ötesi soğuktu ve biz incecik yazlık kıyafetlerimiz içinde donuyorduk!

Valizimizde hırka, ceket yoktu ama bizimkilere yeni ev armağanı olarak aldığımız bir buçuk metrekare boyutunda küçük bir Hereke halısı vardı. Valizi banttan almış, hangi yöne doğru gideceğimizi düşünüyorduk ki resmi kıyafetli, ince bıyıklı ve sert bakışlı bir görevli taa uzaktan gözlerini bana dikerek eliyle kendisine doğru gelmemi buyurdu. Her ne kadar sevgili karım bütün gümrük ve pasaport kontrol noktalarında bana, "Sakın görevlilerle göz teması kurma, hep önüne bak ve doğruca çıkışa yönel!" diye ısrarla telkin etse de her defasında görevlilerin dikkatini üzerime çekmeyi başarır, bir yığın gereksiz soruyla muhatap olurum. Bu kez de öyle oldu ve karımla birlikte adamın ardına düştük. Yolda sevgili karım söylenmeyi ihmal etmedi elbet:

"Ben sana kimseyle göz teması kurma demedim mi!"

Cevabım hazırdı: "Ben kurmadım valla! Adam yazlık kıyafetlerimizden şüphelenmiş olmalı. Baksana burada herkes palto pardösüyle..."

Gerçekten de alana giren çıkan hemen hemen herkes kalınca giyinmişti. Görevli metal bir bankonun önüne

varınca durdu. Önce Almanca, anlamadığımızı görünce de bozuk bir İngilizce ile gümrüğe bildirecek bir malımız olup olmadığını sordu. Gönül rahatlığı içerisinde ikimiz birden, *"Nayn!"* dedik. Bunun üzerine parmağıyla valizimizi göstererek bankoya koymamızı buyurdu. Yüzümde boş yere yitirilen zamanın verdiği, "Kendin bak da gör!" ifadesiyle valizi hışımla bankoya koyup kilidini açtım. Adamın fazla araması gerekmedi, elini daldırdığı gibi Hereke halısını çıkardı. Gümrük memuru bir anda dönüşüm geçirmiş, pazar yerlerindeki çığırtkan satıcılardan biri olup çıkmıştı. Sol eliyle valizin yarı açık kapağını tutuyor, sağ eliyle de artık iyice dışarı çıkardığı halıyı sallayarak gelen geçene gösteriyor ve avazı çıktığınca, *"Karpeeet! Karpeeet!"*[1] diye haykırıyordu.

Gelen geçen yolcular bize ayıplayan yüz ifadeleriyle bakmaya başlamışlardı, suçüstü yakalanmıştık! Memurumuzun mesai arkadaşları ise meslektaşlarını bu büyük başarısından dolayı kutlama sırasına girmiş, sırayla, "Çak!" yapıyorlardı!

Ne kadar melek olursa olsun, kadın erkek bütün insanların zihinlerinde mutlaka bazı minik şeytanlar dolanır. Bu küçük yaramazlar, en olmadık yer ve zamanlarda marifetlerini sergilemekte pek mahirdirler. Onları ancak çok yakından tanıdığınız insanların bakışlarında fark edebilirsiniz. Bu konuda eski bir Kızılderili atasözünü hatırlıyorum, internette gezinirken beğenip not etmişim: "Herkesin içinde iki kurt mücadele eder. Biri kötüdür. O, öfkeyi, kıskançlığı, açgözlülüğü, hıncı, yalanı, bayağılığı ve egoyu temsil eder. Diğeri ise iyidir. O, neşeyi, huzuru, sevgiyi, umudu, alçakgönüllülüğü, iyiliği, empatiyi,

---

1 Karpet (*carpet*): İngilizce okunduğu şekliyle halı.

hakikati temsil eder. Hangisini beslerseniz o kazanır!" Sanırım karım da ben de iyi kurtlarımızı beslemeyi başaranlardanız. Ama içimizdeki küçük şeytanları yok etmeyi bir türlü beceremedik! Bizi, içinde bulunduğumuz bu güç durumdan kurtaracağına yürekten inandığım ve normal zamanda tepemizdeki gümrük memurunu özür dileme noktasına getirecek kadar kaplan kesilen muhterem refikam, "Benim hiç bilgim yok memur bey, benden habersiz valize koymuş olmalı," bakışıyla olayı uzaktan izliyordu.

Sonunda, birkaç bin Avusturya şilini[1] tutarındaki cezayı ödemeyi kabul ettim ve annemlerin halısını yediemine bırakmayı başardım. Tabii çıkarken de yine birkaç bin şilin tutacak ardiye bedelini ödemeyi de taahhüt ederek... Ben öfkeyle, artık iyice hafiflemiş valizimi tezgâhtan indirirken, gümrük memuru hâlâ arkadaşlarının tebriklerini kabul ediyordu. Karım ise bana ceza kesmeyi sürdürüyordu: "Adama öyle suçlu gibi bakmasaydın başımıza bu iş gelmeyecekti!"

Alanın dışına çıktığımızda yağmur ve soğuk bize bu tatsız olayı çabuk unutturdu. Kentin merkezine otobüsle gitmektense taksiye binmeyi yeğledik, böylece hem çabuk varacak hem de daha az üşüyecektik... Oysa pek çok kişi bizim gibi düşünmüş olmalıydı ki, taksi kuyruğu uzayıp gitmişti. Çaresiz, soğuktan titreyerek sıranın gelmesini bekledik.

Taksi şoförü Almancadan başka dil bilmiyordu, haliyle neden daha birkaç ay önce bu şehre geldiğimizde rehber-şoförümüzün bizi götürdüğü güzel binaların bulunduğu hoş yollardan değil de gri binaların sıralandığı

1 O yıllarda Avusturya şilini Türk parası gibi bol sıfırlı olduğundan hesap yapamıyorum ama ödediğimiz miktarın pek yüksek olduğunu sanmıyorum.

sanayi bölgelerinden geçirdiğini bir türlü öğrenemedik. Otele vardığımızda ise, daha önce konakladığımız otelin bu olduğuna inanmakta güçlük çektik. Binanın ön cephesi bez branda ile tamamen kapatılmıştı. Otel tadilattaydı ve sadece küçük bir bölümü açıktı. Lobi, ekşi ekşi rutubet ve boya kokuyordu. Şansımıza (!) daha önce kaldığımız odanın aynısı olan fakat caddeye değil de ara sokağa bakan bir oda boştu ve bizi bekliyordu. Öte yandan, oteldeki yenileme çalışmaları nedeniyle asansörler çalışmıyordu, o nedenle görevli bize ikinci katta kalmamızı önerdi, mecburen bu tavsiyeye uyduk.

Odaya girer girmez balkon kapısına yöneldim. Ümidim laterna sesini yeniden duyabilmekti. Ama laternacının yerinde yeller esiyordu. İlk geldiğimizde lapa lapa yağan kar tanelerinin yerini ise ahmakıslatan almıştı. Karım, kendisini sıcak tutacak çorap ve şal nev'inden bir şeyler satın almak için sokağa çıktı. Ben ise balkon kapısını ve perdeleri sıkı sıkı kapatarak kendimi yatağa attım. Birkaç dakika için bile olsa kısa bir uyku sinirlerime iyi gelecekti, gümrük memurunun bet sesi hâlâ kulaklarımda çınlıyordu...

Fakat ne mümkün!

Dışarıdan önce "şıkışıkışıkışıkı" diye hiç kesilmeyen düzenli bir bozuk para kumbarası şıngırtısı sesi gelmeye başladı. Ardından, "Hare krişna, hare hare, hare rama, rama rama, hare hare..." diye tekdüze ve hiç durma mırıldanan bir ses... Sağa döndüm olmadı, sola döndüm olmadı, kafamı yastığa gömdüm yine olmadı! Ses hep kulaklarımdan içeri girmenin bir yolunu buluyor, beynimin merkezinde korkunç titreşimler oluşturuyordu. Balkona çıkıp baktım, odamızın tam altındaki kaldırımda, turuncu pelerinlerine bürünmüş, ayakları sandaletli, dazlak ve

parlak kafalı üç Uzakdoğulu keşiş, ellerindeki kutuları şakırdatarak aynı tekdüze tempoyla hiç ara vermeksizin şarkı söylüyordu demeye dilim varmıyor, bağrışıyordu: "Hare krişna, hare hare, hare rama, rama rama..."

Bundan sonrasını kolaylıkla tahmin edebilirsiniz. Akşam yemeğimiz, önceden Figlmüller'de rezervasyon yaptırmadığımız için farklı bir lokantada ve hayallerimizdekinden çok daha farklı koşullarda gerçekleşti. Yemekten sonra geceyi bari Prater'in o heyecan verici dönme dolabında sonlandıralım dedik ama o kadar üşüdük ve ıslandık ki kös kös otelimize dönmek zorunda kaldık.

Ertesi sabah ilk işimiz oteli terk edip havalimanına gitmek oldu. Biletlerimizi Zürih üzerinden aktarmalı bir biletle değiştirdik, ardiye ücretini ödeyerek halımızı kurtardık ve Viyana'dan ayrıldık.

Uçak pistte yol alırken sevgili refikamla göz göze geldik: "Çok sevdiğimiz bir yere bir daha asla tekrar gitmeyelim!"

Bavul

Daha yolculuğumuz başlamadan sorun çıkartacağını sezdim.

"Fermuarı sıkışmış, bir türlü kapatamıyorum, yardım et!" diye feryat etti, bavulla boğuşmakta olan karım.

Henüz sabahın beşiydi, zamanımız vardı ama İstanbul'un malum trafiğine güven olmazdı.

"Ben şimdi onun hakkından gelirim!" diyerek bir hışım fermuara abandım. Kaba kuvvetime dayanamadı, dişlerini geri çekti. Karıma çaktırmadan yırtık kumaş parçasını içeri iteledim, hızla bavulu kilitledim.

İkinci numarasını yapmak için fazla beklemedi, arabamızın bagajına yüklerken her nasılsa elimden kurtuluverdi. Tekerleği sağ ayağımın tarağına iniyordu ki ani bir refleksle geri çekildim. "Ha ha, ıskaladın!" diye güldüm sinirle. O an bagaj kapağı kafama indi. Beynimde çakan yıldızların etkisiyle kafamı hızla öne eğdim. Meğer hazırda beklermiş! Bu kez sert köşesiyle sağ gözümün üzerine çaktı! Sersemledim...

Karım bu gibi durumlarda hep hazırlıklıdır. Çantasından çıkardığı kremi hemen gözümün çevresine bulaştırmaya başladı. "Merak etme, bu Arnica jel mucizevi

bir merhemdir, gözünün şişmesini şipşak önleyecektir," dedi.

Sonuç: Sağ gözüm, kanlanıp morardığı yetmezmiş gibi, bir de karımın sürdüğü parlak jel sayesinde daha korkunç görünüyordu. Yolculuk boyunca gözüme ne olduğunu soranlara *karımın marifeti* dedim, kimseyi inandıramadım. Oysa doğruyu söylüyordum.

Bagaj kapağının kafama çarpması sonucunda tepemde oluşan minik şişten muhterem refikama hiç söz etmedim...

Bavulumuzla bundan sonraki karşılaşmamız New York Havalimanı'nda gerçekleşti. Bizi görür görmez kendisini yürüyen banttan atarak hasretle kollarımıza sarıldı. On saatlik kargo yolculuğunu kaldıramamışa benziyordu. "Lütfen beni bir daha oraya tıkmayın!" diye yalvarıyor gibiydi... Gözüm hâlâ sızlıyordu, içimden, "Görürsün sen şimdi!" diye geçirdim ve onu çekçekinden kavradığım gibi hızla iç hatlar bagaj teslim bölümüne yöneldim.

Miami'ye devam ediyorduk ve iki uçak arasında, JFK Havalimanı'nın karışıklığı göz önüne alındığında, pek oyalanacak zamanımız yoktu.

Onu oldukça esmer, iriyarı bir görevliye teslim ettiğimde, bana fırlattığı tehditkâr bakışı görmezden geldim. Hatta görevli onu tüm gücüyle kaldırıp bagaj arabasına fırlattığında hınzırca gülümsemekten kendimi alamadığımı itiraf etmeliyim. Sanırım o da bunu fark etti...

Karım uzaklaşan bavulumuzu endişeyle seyrederken her zamanki sorusunu yineledi:

"Etiketleri iyice kontrol ettin mi?"

Her zamanki cevabımı vererek onu rahatlattım: "Evet!"

Uzaklaşan bavulumuza son bir kez el salladık ve bizi öbür terminale götürecek trene doğru koşmaya başladık.

Miami'de beklenen gerçekleşti. Bizimki hariç tüm bavullar sahiplerine kavuştu. İstifimi hiç bozmadan kayıp bagajlar bölümüne yöneldim. "Nasıl bir bavuldu?" sorusuna, asi, hırçın ve oldukça tehlikeli demek istediysem de görevlinin beni üşütükler listesine kaydedeceğini düşünerek vazgeçtim, sert siyah bir bavul olarak kayda geçirdim. Görevli beni rahatlattı, "Siz şimdi gidin, bavulunuz bir sonraki uçakla gelir gelmez otelinize göndeririz," dedi. İçimden, "Zor gelir!" diye geçirdiysem de ağzımı açmamayı yeğledim.

Gecenin bir vakti verilen numarayı aradım. Telefonu açan kişi adımı söylememi istedi. Söyledim, tekrarladı. "Doğruysa, '*Yes,*' yanlışsa '*No,*' deyin," dedi. "*Yes,*" dedim. Ardından kayıp bavul beyanımın kod numarasını istedi. Söyledim, tekrarladı. "Doğruysa, '*Yes,*' yanlışsa '*No,*' deyin," dedi. "*Yes,*" dedim. Kısa bir sessizlikten sonra, "Bavulunuz henüz bulunamamıştır," dedi adam soğuk ses tonuyla... "Nasıl olur? Ama ben... Bir dakika..." falan diyecek oldum ki, telefonda bir robotla muhabbet etmekte olduğumu anladım.

Ertesi sabah üç gün sürecek olan konferans başlıyordu. Kıyafet kodu resmiydi ve lacivertlerim meşhur bavulumuzdaydı. Mecburen, takım elbise niyetine mavi bir kot pantolon, enine *Abercrombie* yazan turuncu bir tişört, ayağımda lastik Nike pabuçlarla toplantıya katıldım. Nedense

kimse bu sıra dışı kıyafetimi yadırgamadı. Yanıma yaklaşanlar, hal hatır faslına geçmeden "Bavulun kayıp ha!" diyerek empati kuruyor, bu işin kendilerinin de başlarına geldiğini söyleyerek güya beni teselli ediyorlardı.

Üçüncü günün sabahı, daha doğrusu gecenin bir vaktinde mutlu haber geldi. Resepsiyon görevlisi telefonda şakıyordu: "Müjde senyor, valiziniz geldi!" İki gündür benimle birlikte bavul avına çıkan otelin Latin kökenli gece görevlileri, bavulun bulunması üzerine minik bir kutlama düzenlediler. Sabahın köründe hep birlikte şampanya içtik!

Odaya çıkardığımda, üzerinde bir tane bile olsun etiket kalmadığını hayretle fark ettim. Nasıl olmuştu da orasına burasına yapıştırdığım, tutturduğum adres etiketlerinin hepsinden birden kurtulabilmişti?

Açtık, eşyalarda eksik yoktu. Aman Tanrım! Biz bunca giyeceği neden taşıyorduk ki? İki gün boyunca hiçbirine gerek duymaksızın gayet güzel idare etmiştik!

Konferansın son günü tüm katılımcılar benimle dayanışmak adına, spor kıyafetlerle geldiler. Bense lacivert takım elbisemin içinde sırıtarak insanlara bavuluma kavuştuğumu müjdeledim.

Konferans sonrasında ailece kısa bir tatil yapmayı planlamıştık. İstikametimiz Karayip Denizi'ndeki Turks & Caicos Adaları'ydı. Bu kez bavulumuzu uçağa teslim etmeden önce her tarafına kocaman adres etiketleri yapıştırmayı ihmal etmedik tabii. Bunu yaparken de etiketlerin iyice yapıştıklarını kontrol bahanesiyle kendisine sıkı bir dayak atıp hırsımı birazcık olsun aldım. Yanıt vermekte gecikmedi! Alana indiğimizde yine yok olmuştu. Oysa tüm yolcular valizlerine kavuşmuş, havaalanını terk etmeye başlamışlardı. Söylene söylene bir görevli aramaya

koyuldum ki uzakta bir köşede bekleşen üç-beş bavul fark ettim. Sanki içlerinden bir tanesi bana göz kırpıyordu. Evet, bu bizimkiydi! Peki ama neden oradaydı?

Acı gerçeği öğrenmekte gecikmedim. Tekerleklerinden birini yitirmiş, hasarlılar arasına katılmıştı. Artık şefkat göstermemiz gereken sakat bir bavul sahibiydik. Yolculuğun geri kalan bölümünde onu çekip sürüklemeden, sapından tutup kaldırarak taşımak zorundaydım artık. İnanın, döneli beş gün oldu, belim hâlâ ağrıyor!

Bana Akdeniz'i Çiz

"Mösyö, sizin kellelerinize de ödül var mı?"

Soruyu soran, on beş-on altı yaşlarında bıçkın bir delikanlıydı. Yanındaki kendi gibi esmer beş arkadaşıyla birlikte çevremizde bir çember oluşturmuşlardı. Okulun avlusunu sokaktan ayıran demir kapının hemen dışındaydık. Tunuslu karikatürcü Nidhal Ghariani, Cartooning for Peace'in basın sözcüsü Claire Cerniaut ve ben...

Dünyayı sarsan Paris katliamının üç gün öncesiydi. Karikatürcü olarak Marsilya'da düzenlenen Akdeniz konulu bir karikatür etkinliğinin programında yer alıyordum. Sergi, panel, yuvarlak masa toplantıları vesaire, vesaire... Fransızların REP yani "zor okul" diye sınıflandırdıkları bir lisedeki sunumumuzu henüz yeni sonlandırmıştık. Okulun "zor"luğunun eğitim seviyesinden değil, öğrencilerin kimliklerinden kaynaklandığını ise ancak sunum esnasında kavrayabilmiştim. Gerçekten de bu lisede okuyan öğrencilerin tamamı Kuzey Afrika kökenliydi, yani aileleri geçmişte Tunus, Fas, Cezayir, Lübnan gibi ülkelerden göç etmişlerdi. Fransızlar, geç de olsa durumun vahametini kavramış, yitik ikinci kuşaktan sonra, üçüncü kuşağın

ülkeye uyumu için tüm kozları kullanıyorlardı. Çizgi roman, özellikle Fransız kültürünün ağırlıkta olduğu ülkelerde etkili bir iletişim aracı olduğundan, öteden beri öğrencilerin eğitiminde kendine yer bulmaktaydı. Ancak karikatür krizi ve *Charlie Hebdo* olayından sonra, karikatürü de ciddi olarak programa almış olmalıydılar.

Dünya çapında tanınan fakat Fransa'da bir pop yıldızından daha büyük üne sahip olan *Le Monde* gazetesinin karikatürcüsü Plantu ise bu işin bayraktarlığına ilk soyunanlardandır. Cartooning for Peace oluşumunun önderliğinde, kapsamlı bir proje geliştirildi. UNESCO'nun da sahip çıktığı bu proje çerçevesinde, bütün bir yıl boyunca Akdeniz ülkelerinde gezici bir sergi eşliğinde, pedagojik ağırlıklı bir dizi konferans, panel, açık oturum düzenlenecek, lise çağındaki gençlere güncel olarak yaşanan çeşitli sorunların karikatürlerle nasıl yorumlandıkları örneklerle gösterilecekti. Marsilya buluşması, bu büyük projenin ilk pilot denemesiydi.

Sergi yan yana dizilen, taşınabilir on panodan oluşuyordu. Her panonun başlığı farklıydı; ifade özgürlüğü, inançlar ve dinler, savaş ve barış, terörizm, mülteciler, Avrupa Birliği, çevre sorunları, kadınlar, gençlik sorunları, nefret söylemleri, serginin temel konularıydı. Cartooning for Peace'in halen dünya çapında 60 kadar ülkeden 150 karikatürcü üyesi mevcut. Sergide hepsinin karikatürü yoktu. Ama yine de çok sayıda tanınmış karikatürcü en az bir eseriyle yer almıştı. Ben kendi işimi o kalabalık panolarda bulmakta zorlandım desem yalan olmaz. Hatta an geldi, "Madem karikatürlerimi koymayı unutmuşlar, ben de eve döneyim bari," diye içimden homurdanmaya bile başladım. Ta ki bizimle röportaj yapmak isteyen France3 kanalının

muhabiri, "Gelin sizi karikatürünüzün önünde çekelim," diyene dek.

Meğer karikatürüm *kadın sorunları* panosunun sol alt köşesinde dururmuş da kalabalıktan göremezmişim! Derhal o panonun önüne koşturdum ve abartılı bir sevinçle kendimi yere bıraktım. Çaresiz, muhabir kadıncağız da karşıma uzandı. Akşam ana haber bültenindeydik. Ama kameraman bizi o denli ustaca çekmişti ki yerlerde süründüğümüz anlaşılmıyordu bile...

Kanımca sergideki en anlamlı karikatürlerin başında, 2015 yılının Ekim ayında yitirdiğimiz ve geçmiş yıllarda birlikte Fransa, İsrail, Filistin, Japonya ve Türkiye'de bol bol gezme şansı bulduğum barışsever ve güzel dost Baha Boukhari'nin çizimi geliyordu. Nitekim bu karikatür, serginin de simgesi oldu.

Bilindiği gibi Akdeniz'in mavi suları Avrupa, Asya ve Afrika'nın bazı kıyılarını yalar. Bu özelliğiyle Akdeniz, dünya üzerinde üç kıtayı buluşturan tek denizdir. Tarih boyunca adı, Romalılar için *Mare Nostrum*, Türkler ve Araplar için *Ak-deniz*, Batılılar için ise toprağın ortasındaki su anlamına gelen *Mediterranean* olmuştur. Gerçekten de Süveyş Kanalı'nı saymazsak Cebelitarık Boğazı, Akdeniz'i Atlas Okyanusu'na bağlayan tek geçittir. Fas ile İspanya'nın neredeyse birbirlerini öpecek

kadar yakınlıkları Baha'ya esin kaynağı olunca, "Bana Akdeniz'i Çiz" başlıklı serginin çok beğenilen, sevgi dolu, sıcacık afişi de doğmuş oldu.[1]

Tıpkı Baha gibi, Akdeniz'i çevreleyen ülkelerde yaşayan sayısız sanatçı, mitlerle dolu, zengin bir geçmişe sahip bu efsanevi denizden bolca etkilenmiştir. Çağlar boyunca farklı kültürler, birbirinden değişik diller, çeşitli inançlar hep bu denizin çevresinde boy göstermiştir. Günümüzde bu coğrafya, karikatürcüler için bulunmaz bir madendir. Onlarca fikir ayrılıkları, din kavgaları, petrol savaşları bu coğrafyada yaşanıyor. Mültecilerin toplu ölümlerinin artık sıradan sayıldığı bu kıyılar, yoğun petrol tankeri trafiği ile çeşitli sanayi atıklarının yarattığı kirlilik yetmezmiş gibi bir de aşırı ve kontrolsüz turizmin oluşturduğu çevre kirliliği ile de baş etmek zorundadır. İşte biz karikatürcüler, eğitim çağındaki gençlere, bu sorunları çizgilerle anlatıyor, eleştirinin silah yerine kalemle de yapılabileceğini göstermeye çabalıyoruz.

1 Karikatür: Baha Boukhari © Cartooning for Peace.

Fransız eğitimcilerin "zor" diye tanımladıkları liseye dönecek olursam, gerçekten de zor sayılabilecek bir başlangıç yaptığımızı itiraf edebilirim. Büyük çoğunluğu Müslüman olan gençler, başta Plantu'ya olmak üzere biz karikatürcülere karşı önyargılıydılar. Oysa, karikatürcü seçimi belli ki titizlikle yapılmıştı. Yukarıda da belirttiğim gibi, Plantu herkes tarafından sevilen, ılımlı görüşleri olan büyük bir yıldızdı ve kendisi, "Artık değilim," dese de Katolik inancındakileri temsil ediyordu. Tunuslu Nidhal ise ülkesinde ve Fransa'da özellikle sosyal medyada ismi sıkça geçen, gençler tarafından beğenilen, aynı zamanda aktivist bir Müslüman karikatürcü.

Çorbanın biberi ise Türkiye'den gelen bir Yahudi çizerdi, ki o görevi de gönüllü olarak ben üstlenmiştim. Bayrağımızda ışıldayan hilal ile beş köşeli yıldız organizatörler tarafından önemli bir güvence olarak görülmüş olmalıydı! Nitekim daha sonra Kuzey Afrika ülkelerinden gelen eğitimci ve çeşitli STK temsilcileriyle gerçekleştirdiğimiz yuvarlak masa toplantıları esnasında, bazı karikatürlerde yer alan İsrail bayrağı tartışma yaratacaktı. Antisemit unsurlar içermeyen, İsrail karşıtı olmayan İsrailli çizerlerin eserlerinin –İsrail'in politikalarını eleştirseler bile– Lübnan, Mısır, Cezayir gibi bazı ülkelerdeki sergilerde yer almalarının ne kadar güç, hatta imkânsız olduğu sıkça dile gelecekti.

Okuldaki sunumumuz gergin sayılabilecek bir havada başlamış, ancak gençlerin hoşlandıkları tarzda karikatürlerin peş peşe ekranda sıralanmasıyla birlikte ortam yumuşamıştı. Öğrencilerden gelen sorulara verdiğimiz mizahi yanıtlar ise salondaki havanın iyice ısınmasını sağlamıştı. O kadar ki toplantıyı büyük bir heyecan ve endişeyle izleyen öğretmenler bile derin bir soluk almış, gösterdiğimiz

bazı karikatürlere –ki bunların arasında 18 yaş sınırını zorlayanlar da vardı– kahkahayla gülmeye başlamışlardı. Nitekim ertesi gün, ekibimizin pedagojik proje sorumlusu Chloé Laudereau kanalıyla tarafımıza iletilen teşekkür mesajında aynen şunlar yazılıydı:

"Plantu, İzel, Nidhal ve Cartooning for Peace ekibi, sizlere sıcak bir teşekkür borçluyuz, zira hem öğrencilerimize hem de kolejin biz yetişkinlerine unutulmaz anlar yaşattınız. Öğrencilerimizin yoğun ilgisi oldukça dikkat çekiciydi. Özellikle de 7 Ocak'taki *Charlie Hebdo* saldırısından sonra pek çok sorun yaratan elebaşların sunumunuz sırasındaki tutumları ve ilginç soruları bizi şaşırttı. Bu buluşma doğru yolda yürüdüğünüzün kanıtı olduğu gibi, pedagojik açıdan diyalog için bir şeyler yapılabileceği konusunda bizi de sizler kadar yüreklendirdi."

Evet, sunum başarılıydı. Öğrencilerin ilgisi doruktaydı. Sorular birbirinden ilginçti. Sunumun sonunda öğrencilerin bizlerden imza almak için birbirleriyle yarışmaları egomuzu okşamıştı. Öğrencilerin ardından öğretmenler de mahcup bir edayla imza sırasına girmişti. Acaba bizde olsa, bu iş nasıl yürür diye aklımdan geçiriyordum ki etrafımdaki kalabalığın azaldığını gördüm. Tunuslu meslektaşımsa soydaşlarının yoğun ilgisinden bunalmış gibi duruyordu. Plantu, öğretmenlerin kuşatması altında habire bir şeyler çiziktirip imzalıyordu. Nidhal'a bir kaş göz işaretiyle salonun çıkış kapısını gösterdim. Bir anda kendimizi okulun avlusunda bulduk. Her nasılsa Claire de bize katıldı ve hep birlikte okuldan çıkmakta olan öğrencilerin arasına karışarak sokağa çıktık. Demir kapı otomatik olarak ardımızdan kapanmıştı.

Biz dışarıda böylece diğer dostlarımızın çıkmalarını beklerken birkaç delikanlı çevremizi sardı. Gerek sunum

esnasında, gerekse röportajlarda bize sıklıkla yöneltilen başlıca iki soru vardı: 1- Korkuyor musunuz? 2- Otosansür uyguluyor musunuz? Her iki soruya da vakur bir edayla hayır demek boynumuzun borcuydu sanki! Oysaki gerçek elbette farklıydı. 1- Korku mu dediniz? Can pazarı bu, hiç korkmaz olur muyuz? 2- Oto-sansüre ne gerek! Eş dost olmazsa sayfa yönetmenlerimiz, o da yetmezse genel yayın yönetmenlerimiz, haydi hepsini aştık, bu kez de yerel otoriteler bize yeterince ayar veriyorlar!

Bıçkınların elebaşı konumundaki delikanlının sorusu ise altımıza ettirecek nitelikteydi:

"Mösyö, sizin kellelerinize *de* ödül var mı?"

Sorudaki *de* bağlacına dikkat!

Kibarca, sakin sakin sormuştu. "Evet, var," diye yanıtlasak, sanki yine aynı sükûnetle cebindeki sustalıyı çıkartacağa benziyordu. "Henüz o kadar ünlü olamadık," gibisinden bir şeyler geveledikten sonra usulca olay mahallinden uzaklaştık. Birazdan Marsilya'nın en önemli kültür merkezi olan ve okulun birkaç yüz metre ilerisindeki Villa Méditerranée'de panelimiz başlayacaktı, can havliyle kültür merkezine koşturduk. Vardığımızda, nefes nefese kalmıştık. Korkmuş muyduk? Haydi canım, biz karikatürcülerler korkmayız ki!

Charlie Hebdo olayından sonra neredeyse tüm basın çizerlerinin birer potansiyel hedef haline geldikleri Fransa'da, *Le Monde* gazetesinin çizeri de doğal olarak birinci sınıf koruma altındaydı, yani Plantu kendisini her an gölge gibi takip eden bir güvenlik görevlisi olmadan tuvalete bile gidemiyordu. Biz ise Fransa'da henüz yeterince ün sahibi olmadığımızdan korunmaya değer bulunmuyorduk. Ama Plantu'nün *gölgesi* doğal olarak, bizi de

etkiliyor, çevremizi kollamadan hareket etmiyorduk. Üstelik Paris katliamı henüz yaşanmamıştı.

Marsilyalılar sergiye ve panele büyük ilgi gösterdiler. Yerel basının neredeyse tüm temsilcileri sergi mekânını doldurmuştu. Etkinliği A'dan Z'ye vakfın editoryal direktörü Laure Simoes düzenlemişti. Genç kadın, konuklarını ve basın mensuplarını, yüzünde gizlemeye gerek duymadığı haklı bir gurur ifadesiyle karşılıyordu.

MÖ VI. yüzyılda Massalia adı altında kurulan Marsilya, Fransa'nın ikinci büyük kenti, aynı zamanda Akdeniz'in en önemli birinci limanıdır. Kent, aynı zamanda Provence-Alpes-Côte d'Azur bölgesinin merkezi konumunda olduğundan, bölgenin başkanı Michel Vauzelle ev sahipliği görevini de üstlenmişti. Vauzelle, Fransa'da sol eğilimli kurt politikacı olarak tanınır. Siyasi hayatı süresince Sosyalist Parti milletvekilliği, cumhurbaşkanlığı sözcülüğü, dışişleri komisyonu başkanlığı, adalet bakanlığı gibi önemli görevlerde bulunmuş olan Sayın Başkan ile panel öncesinde verilen yemekte yan yana oturma şerefine erdim. Şanssızlığım şuydu ki kendisinin ne başkanı olduğu hususunda en ufak bir fikrim yoktu ve kimse beni önceden uyarmamıştı. Hatta adını dahi tam olarak bilmiyordum, zira masada her birimizin önünde duran isim kartlarında adı "Monsieur Le President" olarak yazılıydı. Kim olduğunu bilseydim, Türkiye'nin AB'ye üye olması konusundaki fikirlerimi sorduğunda, "Üyelik beni pek ilgilendirmiyor, kriterlere sahip olalım yeter," diyerek kendimce biraz ahkâm kestikten sonra, "Peki on yıl önce de mi meseleye aynı şekilde bakıyordun?" sorusunu geçiştirir, "Elbette, hatta yirmi yıl önce Gümrük Birliği Anlaşması'nı imzaladığımızda 'Gümrükte Birliksiniz'

adlı eleştirel bir karikatür bile çizmiştim," diyerek konuyu daha rasyonel bulduğum ve Sarkozy'nin desteklediği Akdeniz Birliği projesine getirmezdim...

Sarkozy adını duyduğu anda Başkan Vauzelle'in yüzünün rengi elindeki şarap kadehinin rengine dönüştü! Boştaki elini hışımla masaya vurdu ve, "Bana bu kişiden söz etmeyin!" diye haykırdı. Neye uğradığımı şaşırmıştım. Sözüm havada kalmış, savunmak için geldiğim ifade özgürlüğüm, hem de Fransa gibi özgürlükleri savunan bir ülkede ayaklar altına alınmıştı. Plantu durumu kurtarmak için derhal devreye girdi ve işi şakaya vurdu. Sonradan bana, "Başkan çok nüktedan bir insandır, Sarkozy adını duyunca şakacıktan öfkelenir gibi yaptı," dediyse de lafımın gerisini getirememem bana dokunmuştu...

Panel başladığında, Michel Vauzelle ne kadar tecrübeli bir politikacı olduğunu çok güzel bir konuşmayla herkese gösterdi. Özetle, "Terörizm öldürüyor, fakat küçük Aylan'ı terörizm değil Avrupa'nın kayıtsızlığı öldürdü. Avrupalılar olarak utanç duyuyoruz. Boğulmakta olan birine milliyeti sorulmaz. Bize sığınanlar arasında seçim yapamayız, mülteciler atık değildir, zorumuza gitse de onları kabullenmek zorundayız. Mezarlıklarda yatan ölülere, artık hiç savaş olmayacak, hiç Nazizm olmayacak diyebilir miyiz? Oysa bütün bunlar yakın geçmişte Avrupa'da oldu. Akdeniz denilen bu havuzda Hıristiyan'ı, Müslüman'ı, Yahudi'si, ateisti, hep birlikte sonlandıracağımız ortak bir kaderi paylaşıyoruz," diyerek sözü etkinliğimize getirdi. Sergiden ne kadar etkilendiğini anlattı ve üçümüzü de ayrı ayrı kutladı.

Panele gelince, doğal olarak ilk söz alan Plantu oldu. Elindeki tablet salondaki monitörlere bağlıydı. "Biz

köktendincilerden ziyade cehaletle savaşıyoruz, baktığı karikatürü anlamayan zihniyetle... On yıldan bu yana yanlış anlaşılan karikatürleri anlatmaya çalışıyoruz. Bugün karşınıza, bir Müslüman, bir Yahudi ve sabık bir Katolik olarak çıktık. Sizlerle düşüncelerimizi, çizgilerimizi paylaşmaya geldik," diyerek sorunlu olarak nitelenen bazı karikatürlerini izleyicilere gösterdi.

Plantu, Nidhal ile benim karikatürlerimizi de kendi tabletine yüklemişti. Böylece biz konuşurken karikatürlerimizi gösterebiliyordu. Tunuslu çizer dostumuz, Akdeniz'in, savaşlarla dolu geçmişinden ötürü Aldeniz olarak adlandırılması gerektiğini vurgulayarak bugünkü anlaşmazlıkların ancak ortak yanları olan farklı kültürlerin bu benzerliklerini paylaşmaları halinde çözümlenebileceğini anlattı.

Bense "Evimiz" başlıklı metaforik karikatürüm eşliğinde, yaşadığımız coğrafyadaki güçlükleri dilim döndüğünce anlatmaya çalıştım. Türk-Yunan anlaşmazlığına karşın, iki taraf arasındaki ortak bağlardan, müşterek zevklerden söz ettim. "Doğu ile Batı kültürlerinin arasındaki bir köprünün üzerinde durmak hoş olabilir, ama kimi zaman köprünün altında kaldığım duygusuna kapılıyorum," dedim.

Bu sözler üzerine, bir izleyiciden, "Korkmuyor musunuz?" sorusu geldi. Nidhal öne atıldı, "Tunus'taki Bardo Plajı katliamından bir ay sonra kızımla birlikte aynı yere tatile gittik. Katliam günü de orada olabilirdik. Terörist bana kim olduğumu soracak mıydı? Bugün karikatürcüler Tunus'u terk ediyor. Kalanlar ise ifade özgürlüğü karşıtlarının, teröristlerin, hatta politikacıların daha fazla gözüne batıyor. Ama devam ediyoruz," diyerek mikrofonu bana devretti.

Sevgili karımdan ve genel yayın yönetmenimden uzakta olmanın rahatlığından olsa gerek, *Charlie Hebdo* katliamından etkilendiğimi, ancak korkmadığımı söylemişim. Hatta daha da ileri giderek, "Düşüncelerimi doğru dürüst ifade edemeyeceksem çizmemin anlamı kalmıyor. Korkmuyorum çünkü karikatürcüler arasındaki dayanışmayı gördüm. Bu beni yüreklendiriyor. Burada karşınızda bir Türk çizer olarak bulunmaktayım, Türkiye'ye dönünce bir Yahudi çizer oluyorum, Yahudiler arasında ise Aşkenaz bir çizer olarak biliniyorum. Tek ortak kimliğim, karikatürcülüğüm. Özgürlüğü orada tadıyorum," demişim!

"Demişim," diyorum zira bu sözlerimi ertesi gün Marsilya'da yayımlanan *Provence* gazetesinde okudum.

Günce: Yelkenle Marsilya'dan Napoli'ye

Feryal Solakoğlu'nun anısına

Denize tutkun olmama rağmen gerçek bir denizci sayılmam. Bir zamanlar yarım kamaralı küçük bir sürat teknem vardı. Ancak kullanmadığım zamanlarda dahi gerektirdiği bakım ve ihtimam, Marmara Denizi'nde sürdüğüm sınırlı keyfin birkaç kat önüne geçince, bu küçük deniz taşıtını elden çıkardım ve *en iyi tekne arkadaşımın teknesidir* felsefesini benimseyenler kulübüne üye oldum.

Cüneyt Solakoğlu, Erzurumlu olmasına rağmen gerçek bir denizcidir. Ama daha önemlisi iyi arkadaşımdır! Yıllar önce, bir kış günü müjdesini vermişti: Hayalini kurduğu yelkenliyi satın alıyordu. Emekli olduktan sonra, bu yelkenliyle dünya turuna çıkabilecekti. Tekne Fransa'da yapım aşamasındaydı. Ağustos ayında denize indirilecekti. Marsilya'dan bizzat teslim almayı ve Türkiye'ye getirmeyi planlamıştı. Bunu duyunca, şaka yollu da olsa, "Ben de gelirim," deyivermiştim...

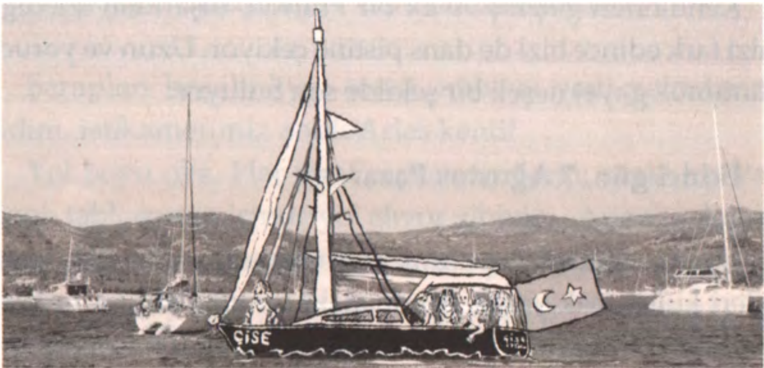
Aradan iki mevsim geçmiş, yaza girmiştik. O konuşmayı çoktan unutmuştum ki bir sabah Cüneyt aradı. "Hazır mısın? Ağustos başında gidiyoruz!" dedi. Daha nereye diye sormama fırsat bırakmadan konuşmasını sürdürdü:

"Feryal de gelecek, Nita'yı da al. Ama bir şartım var. Teknede benden başka bir kaptan daha olacak. Sen hiçbir şeye karışmayacağına, ayakaltında dolanıp sakarlık yapmayacağına söz vermelisin!"

Körün istediği bir göz, Allah vermiş iki göz! Hem güzel bir yelkenli yolculuğu yapacağım, hem de elimi hiçbir şeye sürmeyeceğim!

Yolculuklarda başıma enteresan işler gelir. Ya bir taraflarımı sakatlarım ya da olmadık yerlerde kaybolurum. Kimi sakarlıklarımsa arkadaşlar arasında alay konusudur. Böylesi uzun bir açık deniz yolculuğunda kader birliğini göze alarak benim gibi namlı (!) bir yol arkadaşı seçebilmesi için insanın gerçekten Erzurumlu olması gerekir! Cüneyt'e vazgeçme süresi tanımadım, "Yolculuk ne gün?" diye sordum.

Aşağıda okuyacağınız, 2005 yılının Ağustos ayında, *Çise* adlı yelkenliyle Marsilya'dan denize açılıp Napoli'de sonlanan yolculuk boyunca tuttuğum günlüğün özetidir. Eşlerimiz de refakat edince, Korsika turu yaparak gezimizi uzattık. Hal böyle olunca, bir kısmımız (kadınlar ve ben) Napoli'den uçağa binip İstanbul'a döndük. Aslında *Çise* ile Türkiye'ye kadar devam etmek isterdim, ama karım ayrılınca Cüneyt bana göz kulak olma riskini göze alamadı!

Birinci gün, 6 Ağustos Cumartesi

Sabahın altısında Atatürk Havalimanı'nda buluştuk. Feryal, Nita, Annette, ben. Annette, deneyimli kaptanımız Barış Ertan'ın Alman asıllı hayat arkadaşı. Afrika'da tanışmışlar, dolu dolu Türkçe konuşuyor.

Bugünkü yolculuğumuz Marsilya'nın 50 kilometre uzağındaki Port Napoléon Marinası'nda son buldu. Aslında burası sazlıkların arasında doğal bir gölet... Suda iri kefaller merakla bizi seyrediyor. Rüzgâr marinadaki teknelerin direklerinde hiç durmaksızın ıslık çalıyor. Bu tuhaf müzik insanın içini ürpertiyor...

Tekneye yerleştik. Rüzgâr hafifledi gibi. Birden korkunç bir sivrisinek hücumu başladı. Panik içinde ana kamaraya sığındık. Anlaşılan buranın sivrisinekleri hem aç, hem azgın! İçeride kapalı kalmaktansa yakındaki kasabayı gezmeye karar verdik.

Port St. Louis, minik bir taşra kasabası. Cumartesi gecesi eğlencesi var. Kasabalılar meydanda uzun masalar kurmuş, yiyip içip dans ediyorlar. Bir platformun üstünde, neşeli bir grup Fransızca rock müziği yapıyor. Çoluk çocuk, genç yaşlı, eşini alan kendini piste atıyor.

Kendinden geçmiş 70'lik bir Fransız, dışarıdan izlediğimizi fark edince bizi de dans pistine çekiyor. Uzun ve yorucu günümüz gayet neşeli bir şekilde son buluyor.

İkinci gün, 7 Ağustos Pazar

Uyanan ilk ben oluyorum. Yola çıkmadan teknedeki tuvaletleri kullanmak yasak. Marinadaki umumi duş ve tuvaletlere talim etmeliyiz. Büyük bir şaşkınlıkla bu tuvaletlerin son

derece temiz ve bakımlı olduklarını görüyorum. Oysa Fransa'dayız...

Kahvaltıyı marinanın kantininde ediyoruz. Tuvaletlerin nasıl olur da bu kadar bakımlı olduklarını o zaman çözüyorum. Marinayı Danimarkalılar işletiyor!

Pazar günü Fransa'da her yer kapalı; gıda alışverişi için uzaktaki bir AVM tek şansımız... Ama bir sorun var: Altı kişiyiz, arabamızsa beş kişilik. Tereddütsüz kendimi feda ediyorum. Yazıp çizmem gerekiyor bahanesiyle bu işkenceden yırtıyorum!

Üçüncü gün, 8 Ağustos Pazartesi

Bugünkü görevim tehlikeli! Barış ile Cüneyt, yolculuk için teknenin son teknik rötuşlarını yaparken, hanımefendileri tekneden uzaklaştırmakla görevlendirildim. Bunun tek yolu var: turizm ve alışveriş!

Yola çıkmadan önce Cüneyt'le birlikte su alma bahanesiyle bir süpermarketin yolunu tuttuk. Dönüşte arabanın içi su şişesinden çok şarap şişeleriyle dolmuştu! Değerli yükümüzü tekneye taşırken, bir Bordeaux elimden kurtulup teknenin kıçında parçalandı. "Âdet yerini buldu," dedi Cüneyt, "*Mazel-tov*!"[1] diye tamamladım.

Şarapları boşalttıktan sonra arabaya yeni yolcularımı aldım, istikametimiz antik Arles kenti!

Yol boyu ova. Her taraf sapsarı ayçiçeği; sanki bir Van Gogh tablosunun içinde yol alıyor gibiyiz... Annette doğruluyor: "Van Gogh hayatının son iki yılını burada geçirmiş!"

1 (İbr.) *Mazel-tov*: Yahudilerin iyi şans dilemek için sıkça kullandıkları sözcük.

Aynı anda *Arles'deki Langlois Köprüsü'nde Çamaşır Yıkayan Kadınlar* tablosundaki meşhur köprüyü görüyoruz. Demek ünlü ressamın çıldırmasının nedeni bu renkler!

Arles, Romalılar zamanında gladyatörlerin eğitilip dövüştürüldükleri tarihi bir kent. Arenada artık boğa güreşleri düzenleniyor. Asırlar boyunca deprem görmediği için antik tiyatrosu, forumu, daracık sokakları, suyolları, hepsi yerli yerinde...

Bugünkü yolculuğun en heyecan verici anı! Géant Mağazası'nı boşalttık desem abartmış olmam herhalde... Dört kola ayrıldık ve bir saat sonra aynı noktada buluştuk. Dört araba da tıka basa doluydu! Bu küçük kasabada böylesi bir yükle kredi kartı sorunu yaşamamamız mucize olurdu; nitekim yaşadık da. Kartlarımızın üzerindeki tuhaf banka isimlerini gören kasiyer, panik içinde mağaza müdürünü çağırdı. Daha uzaktan yükümüzü fark eden müdür, uluslararası bir dolandırıcılık şebekesiyle karşı karşıya olduğunu anladı! Ceplerimizdeki anlı şanlı platin, gold, safir gibi bilumum kıymetli madenleri içeren *Türk Malı hiper-premium-vip* kartlarımız hiçbir işe yaramıyordu.

Uzun tartışmalar ve karşılıklı restleşmeler sonucunda Annette'in mavi renkli mütevazı *Alman Malı* kartı her nasılsa kabul gördü.

Nevaleyi tekneye yerleştirmemiz tam dört saatimizi aldı. Bunda titizliğiyle nam salmış sevgili Feryal'in tüm sebze, meyve ve gıda paketlerini tek tek yıkatıp parlattırdıktan sonra tekneye sokturmasının payı da yok değildi tabii!

Hava kararınca rüzgâr hepten dindi. Direklerden yayılan ıslık sesinin kesilmesiyle, teknemizin kudurmuş sivrisinekler tarafından basılması bir oldu. Böylesini hiç görmemiştim! Kalın giysilerimize rağmen bizi sokmayı başarıyorlardı. Allah'tan o dönemde Zika belası henüz ün salmamıştı.

Dördüncü gün, 9 Ağustos Salı

Sabahın beşinde, "Vira bismillah!" komutuyla Port Napoléon'u terk ettik. İstikametimiz Korsika. Ardımızdan koyu bir bulut vızıldayarak geliyor. Sivrisineklerimiz bizi bırakmıyor! İlk etabımız tam 190 deniz mili, kesintisiz 25 saat sürecek; salı sallanıyor...

Kara görünmez oldu. Artık Akdeniz'le baş başayız. Bir şişe şampanya patlattık. İlk kadeh denizlerin tanrısı Poseidon şerefine! Hava açık, deniz sakin, rüzgâr yerinde, sivriler yok... Handel'in "Su Müziği" eşliğinde yol alıyoruz. *Çise*'yi usulca okşayan dalgaların şıpırtısı, yelkenleri dolduran rüzgârın hafif uğultusu, arada bir burunlarını göstererek *Çise*'yle yarışmaktan zevk alan yunuslar...

Beşinci gün, 10 Ağustos Çarşamba

Güneşin doğmasıyla birlikte ufukta bir bina kütlesi göründü. Yaklaştıkça çirkinleşiyor. Hep açıklarda mı kalsaydık? Sabah saat tam 07.30'da Ajaccio Limanı'na girdik. Şehirde turladık biraz. Sokaktaki insanlar hayalimdeki Korsikalılara hiç benzemiyor. Evet, içlerinde sert bakışlı, çatık kaşlı görünenler var ama genellikle sevimliler, yaklaşımları sıcak. Öğle vakti, Ajaccio'nun minik lokantalarından birinde barbun yedik, oldukça lezzetliydi. Yemekten sonra turistik eşya satan küçük bir mağazaya girdik. Mağazanın sahibi Türk olduğumuzu öğrenir öğrenmez bizimle ticaret yapmaya girişti. Türkiye'den bolca tişört getirtmek istiyordu, ihracatçılarımıza duyurulur.

Öğleden sonra palamarları çözdük, limandan ayrıldık. Yolumuzun üzerindeki küçük koylardan birine girip gecelemek üzere bir kayalığa bağlandık. Etraf oldukça ıssız... Kayalığın ardında kamp yapan bir aile var. Bir baba ile üç çocuğu, hepsi de anadan doğma dolaşıyorlar. Doğal ortamda doğal yaşam...

Güneşi rakıyla uğurladık. Barış'ın yaptığı patlıcanlı pilav harikaydı. Gecenin bir saatinde hepimiz güvertede uykuya dalmışız.

Altıncı gün, 11 Ağustos Perşembe

Bu sabah gözlerimi suda açtım. Hava bulutlu. Artık

bu koydan ayrılma vakti geldi. Halatı kayalara, taşlara bağlayıp çözme görevi Annette'in. Barış, Kaptan'ın komutuyla birlikte zıpkın gibi suya atlıyor, doğuştan denizci! Aniden Annette'i karşısında bulan Âdem babamız ne yapacağını şaşırdı, hemen şortuna sarıldı...

Motoru çalıştırdık, adanın güney ucuna, Bonifacio'ya gidiyoruz. Hava kapalı ama sıcak, üstelik hiç esmiyor. Yelken açamadık. 4,5 saatte 30 mil kadar yol aldıktan sonra, birden iskele tarafında tuhaf bir kayalık belirdi. Kalker tabakasından oluşan bu kayalığın tepesinde, önce bir kule, ardından yeni bir bina kütlesi göründü. Bonifacio, XIII. yüzyılda falezler üzerine inşa edilmiş küçük bir kent. Yüksekte olduğundan ve surlarla çevrildiğinden düşmanlardan iyi korunmuş. Falezin dibi, tekneler için doğal bir sığınak. İçeride yüzlerce yat var.

Liman dolu, yanaşmamıza izin verilmedi. Limanın tam karşısında, bağlanmanın yasak olduğunu belirten kocaman bir pano var. Panonun önündeki tek boş babaya bağlandık. Manevramız esnasında dipte birbirine dolanmış çapa halatlarını çözmeye çabalayan bir dalgıcı ezmekten son anda yırttık. Adamın su yüzüne çıkar çıkmaz savurduğu ağır küfürler, küflenmeye yüz tutmuş Fransızcamı güncellememe yardımcı oldu!

Öğle yemeğinden sonra botla limana gittik. Kent tıka basa insan kaynıyor. Daracık sokaklarda İstanbul'u aratmayan bir trafik var. Arapların ve Osmanlıların kuşatmalarına yıllar boyunca direnebilmiş olan Bonifacio, turizme teslim olmuş. Yaşasın küresel ekonomi!

Mallarını normalin dört katına satabilmenin mutluluğunu gizleyemeyen manav kadın, dükkânının gece yarısına kadar açık olduğunu müjdeledi bize. "Ne kadar iyi,"

dedim, "Ama sizin için yorucu olsa gerek..." Korsikalı itiraz etti, "Yeter ki müşteri gelsin... Sabaha kadar çalışırız biz!" Ancak kadının arkasındaki bitirim tezgâhtar aynı fikirde değildi; öyle bir el kol hareketi çekti ki her şeyi anladık... Bu arada kadın eline iri bir domates aldı: "Bunun adı boğa yüreğidir. Yöremizin en lezzetli domatesidir, sakın almadan gitmeyin!" Tezgâhtar bu kez kulağıma eğildi: "Biz buna boğa taşağı deriz, salçadan başka işe yaramaz. Sakın cadı duymasın!"

Bonifacio'yu gezmek için keçi gibi tırmanmak gerek. Nihayet tepeye ulaşıyoruz. Manzara çok etkileyici! İnsan buradan tüm dünyaya hükmettiğini sanabilir. Napolyon bu kentte bir süre yaşamış... Özgüvenini burada kazanmış olmalı!

Yedinci gün, 12 Ağustos Cuma

Gecenin ortasında muazzam bir gürültüyle uyandım. Tekne sallanıyor, yer yerinden oynuyordu. Meğer fırtına patlak vermiş... Gürültüye uyanan Barış Kaptan, denize şöyle bir baktı ve fırtınanın şiddetini 7,5 olarak belirledi. Daha sonra, "Bu havada denize açılmak delilik!" diyerek yeniden kamarasına çekildi.

Sabah boyunca rüzgâr hiç hız kesmedi. Hareket için öğleni bekliyoruz. Bu arada ilginç bir durumun farkına varıyorum. Yola çıktığımızda, saç ve sakalımın şekli nedeniyle, ekipteki *gerçek kaptan* tanımına uyan tek kişi bendim. Nitekim Port Napoléon'da herkes beni kaptan olarak selamlıyordu. Bu durumu ilk fark eden Barış Kaptan, şakayla karışık sitemde bile bulunmuştu. Karikatürlerini çizerken, Cüneyt ile Barış'ın sakallarının uzadığını görüyorum. İkisi de sakal bırakıyorlar; *Çise*'de rekabet kızışacak galiba!

Saat tam 13.30'da Bonifacio'dan ayrıldık. Açıldıkça, yüksek kayaların üzerindeki kentin görüntüsünden bir kez daha etkileniyoruz, seyre doyamıyoruz. Deniz dalgalı ama rüzgâr iyi... Yelken basıyoruz. Önce ana yelken, ardından cenova... Böylesi keyif görülmemiş!

Bir ara süratimiz 10 deniz milini aşıyor. Üç saat sonra, Barış'ın itirazına rağmen dümeni Ajaccio'daki afişlerde görüp beğendiğimiz La Rondinara adlı küçük bir koya kırıyoruz. Burası doğal bir sit alanı, kirletmenin cezası çok ağır!

La Rondinara'ya giriş yaptığımızda saat beşi biraz geçiyordu. Meğer bizim afişleri herkes görmüş, güzelim koy çoktan yükünü tutmuştu! Yan yana dizili yelkenliler, katamaranlar, irili ufaklı motor-yatlar... Sahildeyse bol çocuklu aileler... Çaresiz ortalarda bir yere demirledik. Demir atmamızla birlikte kendimi suya bırakmam bir oldu. Amanın! Buzzz! Can havliyle tekneye tırmandım.

Akşam yemeğinde Annette'in çok methettiği bir Barış spesiyalitesi var: Kuskus eşliğinde Dalyan köfte... Barış'ın aynı zamanda gurme bir aşçı olduğunu öğreniyoruz.

Sekizinci gün, 13 Ağustos Cumartesi

Su, bu sabah düne göre biraz daha iyiydi. Ama çevremizdeki teknelerin yoğunluğu rahatsız edecek boyuttaydı. Kahvaltıdan sonra Barış haritayı biraz inceledikten sonra, "Tamam, az ileride küçük bir koy buldum, hem suyu ılıktır, hem de tenhadır. Üstelik güzelce de bir kumu var..." dedi. İnsanın inanası gelmiyor. Adam, Korsika'yı hayatında görmemiş. Elde turistik yol haritaları olan biziz. O ise üzeri kargacık burgacık rakamlarla karalanmış buruşuk bir haritadan fal bakıyor sanki.

Rüzgâr iyice dindi. Motor gücüyle bir saat yol aldıktan sonra, Barış'ın dediği yere ulaştık. İlk bakışta sıradan bir koy... Durur durmaz hepimiz suya atladık. Bu kez ısı tam kıvamında... Kıyıda yaklaşık yirmi metre genişliğinde bir kumsal var, hemen çıktık. Kumluğun arkasına gizlenmiş küçük bir gölet keşfettik. Cennet gibi bir yer! Üstelik çevrede bizden başka kimse yok. Barış Kaptan'a saygımız arttı, adam işini biliyor! Öğleden sonra, yakıt ve su ikmali yapmak amacıyla Porto Vecchio'ya girdik. Burası Korsika'nın önemli bir limanı, haliyle turist tekneleri burada yoğunlaşmış. Limanda demirli Bodrum tipi guleti görünce, Barış'la Annette hemen atıldılar: "Aa, bizim Orkide!" Kaptanıyla selamlaştık. O da Türk bayrağını fark ettiğinden merakla bize bakıyordu. Meğer adam Yalıkavak'ta bir süre yaşamış olan bir Fransız'mış, guleti de Bodrum'dan beğenip almış. Porto Vecchio'da turistlere Türk işi günübirlik geziler düzenliyormuş, işleri tıkırındaymış!

Porto Vecchio'da daha fazla oyalanmamaya, biraz kumanya takviyesi yaptıktan sonra İtalyan sularına geçmeye karar veriyoruz. Suyu artık idareli kullanmak zorundayız.

Tüm ekip limana çıkıp sırayla banyo yapıyoruz. Hazır karaya ayak basmışken akşam yemeğini de burada halletmeye karar veriyoruz. Yol arkadaşlarım medeniyete kavuşmuşken şık bir lokantada yemekte ısrarcılar. Fransa'nın güney kıyılarında 15 Ağustos sendromunu yaşamış olan bendeniz, ısrarla bunun iyi bir fikir olmadığını söylüyorsam da kimseyi ikna edemiyorum. Ne var ki, boş yer bulduğumuz lüks lokantanın penguen kıyafetli şef garsonu, elinde en az iki haftalık bayat balık tepsisiyle arz-ı endam edince, haklı olduğum anlaşılıyor. Birer kap çorbayla, bir çift bifteği paylaşıp teknemizin yolunu tutuyoruz. Lüks lokantadan damaklarımızda tek kalan adisyonun acılı tadı oluyor...

Gece saat 23.00'te demir alıyoruz. Ver elini İtalya...

Dokuzuncu gün, 14 Ağustos Pazar

Bugün önemli: Nita'yla benim 30. evlilik yıldönümümüz. Çevremiz 360 derece ufuk... Önümüzde tam 26 saatlik bir açık deniz yolculuğu var. Farklı bir kutlama olacağı kesin!

Kahvaltıyı birer sandviç yiyerek geçiştiriyoruz. Kötü bir gece geçirdik. Her ne kadar otomatik pilot devredeyse de nöbetleşe kalkmak zorundaydık. Zaten öyle olmasa da deniz o kadar çalkantılıydı ki, uyumak mümkün olmadı.

Boşlukta yol alır gibiyiz, her yönümüz ufuk. Öte yandan hava hızla ısınırken, deniz giderek durgunlaşıyor. İtalya'nın havası bile Fransa'nınkinden farklı! Cüneyt bir ara Nita ile bana dönerek günün esprisini patlatıyor: "Beğendiniz mi? Sizin için denizi kapattım!"

Derken, haritada küçük bir nokta keşfediyoruz: Ponza Adası. Bu ad herkese tanıdık geliyor. Meşhur ponza taşının buradan geldiği görüşünü paylaşıyoruz.

Hava kararmadan ada ufukta boy gösteriyor. Define adasını bulmuş kadar seviniyoruz. Ponza, uzaktan ıssız bir kayalığı andırıyor. Tepesinde yanıp sönen fenerden başka bir şey yok gibi... Dolanıp önüne geliyoruz. Mucize! Rengârenk dizili evler, ışıl ışıl bir liman, lokantalar, barlar... Tabii ki su ve yakıt ikmali yapmak mümkün değil. "Sabah gelin," diyorlar. Limanın açığında demirliyoruz.

Giyinip kuşanıp karaya çıkıyoruz. Amacımız Rozental ailesinin 30. evlilik yıldönümünü şık bir yemekle kutlamak. Köy son derece düzenli ve bakımlı... Onlarca balıkçı kayığı yan yana dizilmiş bekliyor... Lokantalar da öyle... Şu farkla ki kayıklar boş, lokantalar dolu! Sonunda sevimli bir İtalyan kızı halimize acıyıp bize bir masa ayarlıyor. Harika görünümlü koca bir levrek kızcağızın hamarat ellerinde ufalanıp tabaklarımıza pay ediliyor. Onca kalabalığa karşın servis mükemmel; güler yüzlü garson kızımız da öyle... Fransızların kabalığından sonra İtalyanların sıcaklığı insana iyi geliyor.

Onuncu gün, 15 Ağustos Pazartesi

Yıllar önce, 15 Ağustos tarihinde, çok önemli bir işim olmadıkça Fransa'nın güney sahillerinde bulunmamaya dair kendime söz vermiştim. Bundan böyle aynı söz İtalya için de geçerli! Her ne kadar Hıristiyan dünyası 15 Ağustos tarihinde Meryem'in göğe yükselişini kutluyorsa da (Asompsiyon Yortusu), gün aslında inançlı ve azimli tatilcilerin kıyı sahillerini doldurdukları bir tatil günü! Gece boyunca müzik gürültüsü hiç dinmedi.

Erkenden ekmek almaya çıktım. Sabahın yedisinde köyde çıt yok. Ama ilginç bir nöbet değişimi var. Geceden kalma genç ve güzel mini etekli kadınlar yorgun ve bitkin

bir halde sallanarak evlerinin yolunu tutarken, orta yaşın üzerindeki daha az çekici kadınlar, enerjik bir şekilde dükkânlarının kepenklerini açıyorlar. Sahi, bu köyün erkekleri ne yapar acaba?

Öğleye doğru zor da olsa yakıt alabildik. Su almamız ise yine mümkün olamadı. Ponza Adası'nda su sıkıntısı var. Su dışarıdan tankerlerle taşınıyor. Gündüz gözüyle bakınca denizin rengi felaket! İnsan üzerine sıçrayan damlalardan tiksiniyor. Bunun nedeni evlerden denize boşalan atık su. Limanda deniz adeta lağım suyunu andırıyor. Anlayamadığım, yegâne geliri deniz olan bu insanların denize nasıl olur da bu kadar hoyratça davrandığı.

Limandan hızla uzaklaşıp adanın sol tarafındaki küçük koyda demirliyoruz. Burası sakin ve huzurlu... Akşam yemeğimiz, kalamar ve tarak eskalop yahnisinden oluşuyor. Her ikisi de mükemmel rakı mezesi! Önce Kudsi Ergüner'in neyi, ardından Nâzım Hikmet'in mısralarıyla güneşi batırıyoruz. Yarımayın Ponza Adası'nın sarp ve dik kayalıklarının arasından denize yansıyan ışığı büyülü bir görüntü oluşturuyor. Biraz briç oynadıktan sonra gece tam 23.00'te hareket ediyoruz. Nasip olursa sabah vakti Capri yakınlarında güneşin doğuşuna tanıklık edeceğiz...

On birinci gün, 16 Ağustos Salı

Gözlerimi açtığımda düş gördüğümü sandım. Vezüv Yanardağı'nın gizemli silueti iskele tarafındaydı; Capri'deydik.

Marina Grande, adının aksine küçücük bir marina! Hiç yer yok. Açıkta demirleyip beklemek zorundayız.

Öğle vakti marinaya ikinci bir çıkarma girişiminde daha bulunduk. Bu kez İtalyancaya hâkim olan Nita

karaya çıkarak doğrudan müdüriyete gitti ama nafile. Marinanın yöneticisi Amadeo iyi niyetli, "Size su veririz ama burada kalmanız imkânsız," diyor. Su ikmali yapılırken, fırsattan istifade taksiyle adanın merkezine çıkıyoruz. Kalabalıktan geçilmiyor! Vapur ve feribotlar sürekli adaya insan taşıyor... Amadeo'dan gelen telefon üzerine limana dönüp *Çise*'yi marinadan çıkartıyoruz.

Bir ümit, belki akşama doğru yer boşalır diye fazlaca uzaklaşmıyoruz. Zaten uzaklaşmak da işimize gelmiyor, zira sabah erkenden feribotla Napoli'ye geçip İstanbul'a uçacağız. Cüneyt ile Barış ise Messina Boğazı'na yönelerek yolculuklarını sürdürecekler.

Akşamüzeri marinaya çıkıp küçük kahvelerden birine oturuyoruz. Ufacık marinayı dev yatlar istila etmiş! Farklı ülke bayraklarına karşın yat sahiplerinin milliyetlerini tahmin etme oyununu başlatıyoruz. Rusların ve Hintlerin Arap şeyhlerine baskın çıktıklarını hayretle fark ediyoruz.

Çise'deki son akşamımızda ışıl ışıl parıldayan Capri Adası'nın arkasında ufukta kızıl bir leke bırakarak kaybolan güneşi seyrediyoruz. Onun hemen ardından görünen yarımayın ışığında da Barış Kaptan'ın pişirdiği balığın keyfini çıkartıyoruz. Sallanarak tabii ki...

On ikinci ve son gün, 17 Ağustos Çarşamba

Bu kez kara sallanıyor! Allahtan bizi Napoli'ye götürecek vapur gelmekte gecikmiyor. Vapurdan inen yüzlerce turist adaya akın ederken, İstanbul'a yelken açacak olan Cüneyt ve Barış Kaptan ile kucaklaşıyoruz. On gün sonra Türkiye'de görüşmek üzere...

Saint-Tropez'de Jet-Set

15 Ağustos'un Katoliklerin inancına göre Meryem Ana'nın göğe yükseldiği tarih olduğunu ve Hıristiyan âleminde yortu günü olarak kutlandığını önceki bölümde yazmıştım. Öte yandan, bu tarih aynı zamanda Fransa İmparatoru I. Napoléon'un da doğum günüdür. 1769 yılında doğan Napoléon, doğum gününün ülke çapında serbestçe kutlanabilmesi amacıyla15 Ağustos tarihini resmi tatil günü olarak ilan etmiştir.

Şöyle ki 15 Ağustos haftasında bütün Fransızlar, ünlü imparatorlarını anmak üzere topluca tatile çıkarlar. Özellikle de Akdeniz sahillerinde, Fransız Rivierası olarak da bilinen Côte d'Azur bölgesinde adım atmak neredeyse imkânsızdır. Halk plajları o kadar doludur ki, tatilciler alt alta, üst üste kamasutra pozisyonlarında denize girer. Özel plajlarsa (şimdilerde bunlara *beach* deniyor) sadece önceden yapılmış rezervasyonla müşteri kabul eder. Bu tür plajlarda şezlong, şemsiye ve her türlü yiyecek-içecek fiyatlarının normal bütçeleri sarsacak derecede fahiş olduğunu söylememe gerek yoktur herhalde... Tecrübeyle sabit!

Bu deneyimi, 1993 yılında küçük ailemle birlikte Fransa'nın Nice kentinde yapmış olduğumuz bir tatil esnasında edindim.

Yaz aylarında Nice çok sıcak ve aşırı kalabalık olduğundan, bir süredir cici babamın rahatsızlığı nedeniyle Nice'e yerleşmiş olan annemler, haziran-ağustos dönemini görece daha sakin ve serin olan İstanbul'un Büyükadası'nda geçirmek, bu vesileyle de akraba ve arkadaşlarıyla hasret gidermek istemişlerdi. Nice'teki dairenin yaz boyunca boş kalması ise benim küçük aileme güzel ve ucuz bir tatil olanağı sağlıyordu.

Çocuklarımız o tarihlerde ergenlik döneminin sonlarına gelmişlerdi. Tecrübe sahibi ebeveynler bu dönemin ne demek olduğunu iyi bilirler. Ne yaparsanız yapın mutsuzdurlar! Arkadaşlarını bırakıp aileleriyle gezmek onlara göre fedakârlıktır, bu zevki size lütfetmişlerdir. Anne baba ise ailece yapılan böylesi gezilerin zamandan çalınmış anlar olduğunun bilincinde, mümkün olduğunca evlatlarını sevindirmek, mutlu kılmak isterler. Yani sonuç olarak fedakârlık karşılıklıdır!

İşte zamandan çalmaya giriştiğimiz bu on günlük tatil, ne yazık ki tam da 15 Ağustos haftasına denk gelmişti ve hiçbirimizin Fransız Rivierası'ndaki bu olağanüstü halden haberi yoktu...

İlk sabah, kahvaltıdan sonra plaj malzemelerimizi annemin arabasına yükledik. Hiç acele etmiyorduk, zira önümüzde daha dolu dolu 10 gün vardı ve her gün farklı bir plajda gönlümüzce denize girecektik. Aklımızca ilk gün, yaklaşık on kilometre mesafede, Cap-Ferrat Burnu'ndaki bir plaja gidecek, bütün günümüzü orada geçirdikten sonra akşamında daha önceden denediğimiz salaş deniz

mahsulleri lokantasına gidecektik. Aslında koca bir günü tek bir plajda geçirme fikri bile çocuklarımızın canlarının ta baştan sıkılması için yeterliydi ama şimdilik iyi idare ediyorlardı.

Plaja ulaşamadık. Belki yürüyerek ya da bisikletle gitmeyi deneseydik ulaşabilirdik ama arabayla asla! Sahil yolu öylesine tıkalıydı ki, arabanın içindeki ikinci saatin sonunda pes ettik. İlk bulduğumuz park yerinde arabamızı terk etmeye karar verdik. Ama işin kötüsü arabayı bırakabileceğimiz herhangi bir park alanı da yoktu. Bütün otoparklar gibi yol kenarları da tıka basa araba ve motosikletlerle doluydu. Sonunda, büyük bir şans eseri yerinden çıkmaya çalışan bir aracın yanında durduk. Kadıncağızın arabası o kadar sıkıştırılmıştı ki, ancak üçer santim ileri-geri gidebiliyordu. Büyük bir minnet duygusuyla kendisine manevralarında yardımcı oldum. Kadın çıkar çıkmaz da bu sıcağın altında bir yığın manevra yapmamak için boşalan yere burundan dalarak kaldırıma çıktım. Gençler bu hareketimi alkışlarken, karım itiraz etti ama sıcaktan o kadar bunalmıştı ki fazla üstelemedi. Oysa normalde bir araba dolusu laf işitmem gerekirdi...

Ellerimizde deniz malzemeleri ve plaj havlulularıyla dolu çantalarımızla, bir süre sahil boyunca yürüdük. Halk plajlarına kalabalıktan, özel plajlara da önceden rezervasyon yaptırmadan girmek kesinlikle mümkün değildi. Zaten özel plajların da kalabalık bakımından halk plajlarından farklı bir tarafları yoktu. Sadece şezlonglar ve şemsiyeler konserve kutusundaki sardalyeler misali geçit bırakmayacak şekilde yan yana fakat düzgün bir şekilde diziliydi. Çaresizlik içinde yol üzerindeki bir kafeye oturduk. Biz eşyalara göz kulak olurken gençler de plajlardaki

kalabalığın arasına karışarak biraz olsun serinlemeye çalıştılar.

Arabaya döndüğümüzde, ön camın üzerine iliştirilmiş olan ceza makbuzunu karıma çaktırmadan cebe attım ama sanırım gördü...

İlk günümüz büyük bir hezimetle sonuçlanınca bu 15 Ağustos sendromu hakkında bilgilenmemiz farz olmuştu. Akşamüstü eve vardığımızda, biraz da çekinerek yan dairedeki komşumuzun kapısını çaldım. Kadıncağız yanlarındaki dairede oturduğumuzu öğrenince, Fransızlardan hiç de görmeye alışkın olmadığım bir sıcaklıkla beni içeriye buyur etti ve balkonda çiçekleri sulamakta olan kocasıyla tanıştırdı. Alan Johnson emekli bir İngiliz subayıydı. Huguette ile on yıl önce Brüksel'de bir AVM'de karşılaşmışlar, birbirlerini görür görmez âşık olup evlenmişlerdi. Her ikisinin de ikinci evlilikleriydi. Huguette meğer Fransız değil Belçikalıydı! Konuştukça açılıyor, açıldıkça konuşuyorlardı. Belli ki komşuluk hasreti çekiyorlardı...

15 Ağustos haftasının anlam ve önemini de uzun uzadıya anlattıktan sonra, komşularımız elime bir tomar kart tutuşturdular. Bunlar civar köy ve beldelerdeki çeşitli plajlarla lokantaların kartvizitleriydi. Akşamdan ararsak plajlarda yer ayırtabileceğimizi, kendilerininse bir haftalık çılgınlık süresi boyunca evden dışarıya adım atmadıklarını söylediler. Ben de kibarca teşekkür ettim, ama yanımızda çocuklarımız olduğu için bolca hareket etmek zorunda olduğumuzu anlattım.

Sisteme hemen uyum sağladık. Sabahın altısında karımla birlikte ayaklanıyor, plaj çantalarımızı, sabah kahvaltısı için sandviçlerimizi hazırlıyorduk. Saat yediden itibaren ise Melis ile Cem'i uyandırma seansı başlıyordu,

işin en zor yanı da buydu. Saat sekiz sularında evden çıkarak bir akşam öncesinden rezerve ettiğimiz plaja doğru hareket ediyorduk. O saatlerde trafik pek yoğun olmasa da, hedeflediğimiz plaja ulaştığımızda park etmek hep sorun oluyordu. O yüzden kadın milletini taşınması daha güç olan ağır havlu çantalarıyla birlikte plajın girişinde arabadan indiriyorduk. Biz erkeklerse arabamıza yol kenarında boş bir yer aramaya çıkıyorduk. Genellikle de ellerimizdeki şişme deniz yatağı, deniz topu, palet, maske ve şnorkel gibi aksesuarlarla uzunca bir sabah yürüyüşü yapıyorduk.

Son günümüzden bir önceki akşam Cem, İstanbul'daki arkadaşlarının Saint-Tropez'deki La Voile Rouge denen bir plajdan söz ettiklerini ve burayı çok methettiklerini söyledi. La Voile Rouge adını duyunca, koltuğunda mutat sıkılma ve somurtma seansının ortasındaki Melis de birden hareketlendi: "Evet, orayı ben de duydum, çok iyiymiş!" dedi.

Aile içi toplumsal mutabakat kurulmuştu, sevgili çocuklarımızı mutlu etmek için Saint-Tropez'e gidecektik! Komşumuzun verdiği kartlara baktım, öyle bir plaj ya da lokanta adını bulamadım. Dönem internet dönemi değil ki *hazreti Google*'a soralım; çekinerek de olsa komşunun zilini bir kez daha çaldım. Kadıncağız sanki beni bekliyormuşçasına kapıyı derhal açtı ve kendimi yeniden salonlarında otururken buldum. Sorgu sual karşısında o güne kadar yaptıklarımızı özetledikten sonra asıl konuya girdim. Hayır, La Voile Rouge diye bir yer bilmiyorlardı, hiç duymamışlardı, ama bilinmeyen numaralar servisi bilirdi, kadıncağız hemen telefona sarıldı. Çok geçmeden plajın telefon numarası elimdeydi.

Muzaffer bir şekilde dairemize döndüm. Ailemin meraklı bakışları önünde verilen numarayı aradım, üç-beş çaldıktan sonra açıldı:

"Alo, iyi akşamlar, La Voile Rouge mu?"

"Evet, nasıl yardımcı olabilirim?"

"Şey, yarın için 4 kişilik şezlong ve 2 adet de şemsiye rezerve..."

"Biz rezervasyon kabul etmiyoruz!"

"Nasıl yani? Plajda önceden yer ayırtamıyor muyuz?"

"Hayır, burada ilk gelen istediği yerde oturur sistemi geçerli..."

"Yani erken gelirsek istediğimiz yerde oturabilir miyiz?"

"Evet bayım, istediğiniz yerde oturursunuz!"

"Peki, saat kaçta gelmemizi önerirsiniz?"

"Erkenden gelin işte, on-on bir gibi burada olun..."

Yemedim tabii! Rezervasyonlu plajlar bile saat ondan sonra müşteri kabul etmiyordu, buranın ünü Türkiye'ye kadar ulaştığına göre, büyük ihtimalle saat onda teşrif eden ayaza kalırdı...

Sabahın yedisinde arabaya bindik. Yolculuk boyunca gençler arkada uyudu. Saint-Tropez'e vardığımızda saat dokuzu biraz geçiyordu.

Mekânı kolay bulduk, içerisi bomboştu. Giydiği tişörtün üzerindeki logodan görevli olduğunu anladığım kirli sakallı ve henüz uykusunu alamadığı her halinden belli bir genç adam, ağır aksak adımlarla bize doğru yöneldi. Sanki kırk yıllık dostmuşuz gibi elini omzuma attı:

"*Salut mec*![1] Senin için ne yapabilirim?"

"Plaja geldik. Bütün gün kalacağız..."

1 (Fr.) "Selam adamım!"

"Bütün gün ha! Sen şimdi şezlong, şemsiye falan da istersin?"

"Ee tabii... Bir sorun yoktur umarım?"

"Yok tabii! Beni takip edin bakalım, size harika bir yer bulalım!"

Adamın ardına takıldık. Mekân dikdörtgen şeklinde düzenlenmişti. Kumsal ile yemek yenen bölüm arasına bir buçuk metre yüksekliğinde bir set vardı. Sahil kumluktu, deniz suyu ise kahverengiye çalan bir bulanıklıkta ve biraz da çırpıntılıydı. Bu durumda denizin artık bizim için herhangi bir cazibesi kalmamıştı. Kumdan da hoşlanmadığımdan, setin hemen önünde, lokantaya bakan kısımdaki bir köşeyi gözüme kestirdim. Burada genişçe bir sedir, onun üzerinde ve yanındaysa yastıklar diziliydi. Üstelik zemin yer yer çim ve taştı. "Tamam, biz bu köşeye yerleşiriz," dedim bizi kuma doğru yönlendirmekte olan laubali delikanlıya.

"Buraya mı? Ciddi olamazsın! Burada oturamazsınız!"

"Nedenmiş o?"

"Burası rezervedir, sahipleri gelecek..."

"Sen ne diyorsun? Ben dün akşam telefonla yer ayırtmak istedim, rezervasyon almıyoruz, dediler. Şimdi de sen çıkmış burası rezerve diyorsun! Üstelik her yer boş, bu saatten sonra dolacağını da hiç sanmıyorum!"

Adam, duyduklarına inanamıyormuş gibi yüzüme öylece aval aval baktı. Benden böyle bir tepki beklemiyordu besbelli. Bu arada karım kulağıma eğildi ve adama derhal iyi bir bahşiş vermemi söyledi. Cebimden bir onluk çıkartıp adamın cebine tıkıştırmak istedim. Adam sırıtarak paraya bir fiske attı! Uzattığım banknot elimde, elimse havada kalmıştı.

"Bak adamım, sen şimdilik bu mangırı cebine sok ve beni takip et. Şayet sana vereceğim yerden memnun

kalmazsan akşam bana hiç görünmeden çıkar gidersin. Ama birazdan ne demek istediğimi anlayacaksın. Haydi, çıkışta görüşürüz artık..."

Mecburen adamın gösterdiği setin hemen dışındaki kumlu bölümdeki bir köşeye yerleştik. Diğer plajlarla kıyaslandığında burası çok daha ferahtı, şezlongların arasında makul mesafeler bırakılmıştı. Bana kalırsa buranın tenha olmasının nedeni kumunun yapış yapış, denizinin ise çamurlu gibi olmasıydı. Ama yine de bizim gençlerin morallerini bozmamak için çenemi açmamaya karar verdim.

Vakit ilerledikçe çevremizdeki şemsiyeler açılmaya, şezlonglar da dolmaya başladı. Bu arada tangalı güzel ve oldukça çekici bir garson kız ara sıra uğruyor, herhangi bir ihtiyacımız olup olmadığını soruyordu. Sonunda kızcağızı boş göndermemek (!) adına dört şişe su ile iki kahve siparişi verdim. İçeceklerimizi getirdiğinde parayı peşin istedi. Ödemem gereken bedeli işitmemle birlikte buranın tenha oluşunun asıl nedenini de öğrenmiş oldum. Küçük aileme ellerindeki değerli su şişelerini israf etmeden akşama kadar idare etmelerini tembihledim.

Öğle saati olduğunda etraf biraz daha kalabalıklaştı. Bu arada, bazı normalden büyük yatların bulunduğumuz sahilin tam karşısına demirlediklerini fark ettik. Bazıları o kadar büyüktü ki tepelerinde konuşlanmış helikopterleri bile vardı! Yatlardan bizim mekâna doğru yoğun bir şişme bot trafiği başlamıştı. Sabahın erken saatlerinde kahvaltı etmiş olan küçük ailemin yakında acıkacağını bildiğimden, öğle yemeği için bir masa ayırtmak üzere bulunduğumuz setin arkasındaki lokanta bölümüne hareketlendim.

Masalar henüz dolmamıştı ama içeride ellerindeki içki kadehleriyle kokteyl düzeninde bekleşen küçük bir

kalabalık vardı. Özellikle sabah göz koyduğum köşeye baktım, kadınlı erkekli küçük bir grup orayı da işgal etmişti... Şef garson kılığındaki adama öğle yemeği için dört kişilik bir masa ayırtmak istediğimi söylediğimde, beni tepeden tırnağa şöylece bir süzdü:

"Üzgünüm mösyö, şu an tamamen doluyuz."

"Ama nasıl olur? Biz sabahtan beri buradayız, hem önceden rezervasyon almıyoruz diyorsunuz, hem de doluyuz deyip duvar dibine yerleştiriyorsunuz! Kalkıp ta İstanbul'dan buraya geliyoruz, şimdi de bana öğle yemeği için yerimiz yok diyorsunuz, olmaz öyle şey, kabul edilemez!"

Sesimin tonundan oldukça hoşnuttum. "Keşke," diye geçirdim içimden, "sevgili karım ve çocuklarım da şu an yanımda olsalardı, kim bilir benimle nasıl gururlanırlardı?" Bu sert çıkışım üzerine adam elinde tuttuğu buruşuk kâğıt parçasına bakmaya başladı. Sonra da gülümseyerek fakat büyük bir lütuf yaparcasına adımı istedi:

"Madem İstanbul'dan geldiniz, size bir ayrıcalık tanıyacağım. İstanbul'a iki kere geldim, çok güzel bir şehir!"

"Evet, öyledir..."

"Öyle bir şehirde yaşadığınız için çok şanslısınız!"

"Eh, sizin burası da pek fena sayılmaz..."

"Ne demezsiniz mösyö, burası cehennemden farksız! Ah şu geçim meselesi olmasa..."

"Haklısınız, ama burasının da cehenneme benzer pek bir hali yok, abartıyorsunuz..."

Adam gözünün ucuyla beni bir kez daha tepeden tırnağa süzdü. Yüzündeki ifade değişmiş, donuklaşmıştı. Cebinden bir fiş çıkardı, üzerine bir şeyler karaladı ve buz gibi bir ses tonuyla küçük kâğıt parçasını bana uzattı:

"Adınızı 37. sıraya yazdım. Saat tam dörtte burada olun. Bu fişi verdiğinizde garsonlar size yardımcı olacak..." dedi ve arkasını dönüp gitti.

"Ne dördü? Bizimkiler acıkır, o saate kadar bekleyemezler!" diye itiraz edememiştim bile...

Çaresiz sahildeki şezlonguma geri döndüm. Ailem merakla bana bakıyordu. "Tamamdır, öğle yemeği işimizi hallettim," dedim, "Sabah sıkı kahvaltı yaptığımızdan saat dört için rezervasyon yaptırdım, böylece akşamüstü kayıntısını da aradan çıkarmış oluruz..."

"Dört mü???" Her defasında üçü birden aynı anda aynı nidayı nasıl çıkarırlar? Genetik benzerlikten olsa gerek... Lafı değiştirmek için denize doğru hareketlendim: "Haydi miskinler, kalkın da denizde biraz voleybol oynayalım!"

Biz denizde renkli şişme topumuzla eğlenirken, sahili artık iyice kuşatan yatlardan gelen şişme botlar da peş peşe bulunduğumuz mekâna insan taşıyorlardı. Botlardan genellikle hafif göbekli, tenleri yanık, ağızları purolu, panama şapkalı adamlar ve rengârenk pareolarıyla genç ve güzel kadınlar iniyor, güle oynaya lokantaya yöneliyorlardı. Bu arada, lokanta kısmından sahile doğru yayılan müzik sesinin dozu da giderek artıyordu.

Saat henüz dört olmadan, ailemin artık tehditkâr bir havaya bürünen, "Acıktık!" şikâyetine daha fazla dayanamayarak lokantaya hareketlendim. İçerisi ana baba günüydü adeta, müzik gürültüsünden hiçbir şey duyulmuyordu. Masaların tamamı doluydu. Gözlerim çevrede dolaşan bir garson aradı. Elinde tepsiyle dolaşan ve kan ter içinde kalmış bir gence fişimi gösterdim. "Tamam abi, biraz bekle," tarzında bir işaret yapıp uzaklaştı. Müzik

gürültüsünden konuşamıyor, sadece bakışıyorduk. "Biraz bekleyelim," tarzında bir işaret yaptım giriş kapısının önünde sabırsızlıkla bekleşen aileme...

Tam ümidimi yitirmiştim ki, az önceki garson sırtıma dokundu ve mekânın orta yerindeki boş bir masayı bana gösterdi: Zafer!

Derhal yerleştik. Bu arada çevreyi de incelemeye koyuldum. Masaların çoğu dörder kişilikti, bazılarında iki, bazılarında ise üç kişi oturuyordu. Daha kalabalık gruplar sabah göz koyduğum köşenin çevresinde konuşlanmıştı. İlginç olan ise, hemen hemen bütün masaların üzerinde çok sayıda şampanya şişelerinin dizili olmasıydı. Kulakları sağır edici müzik sesine yer yer şampanya patlamaları eşlik ediyor, bütün bu gürültüyü tamamlayansa yüksek sesle atılan isterik kadın kahkahaları oluyordu.

Meğer gürültü henüz tam doruğa ulaşmamış! Tam neler oluyor diye çevreye bakınıyordum ki, birden "dardardardardar..." diye kulakları sağır edici bir ses eşliğinde koca bir helikopter tepemizde belirdi. Ne oluyoruz demeye kalmadan helikopterden sarkıtılan ip merdivenlerden aşağı beş kadın el sallayarak bulunduğumuz yere indi. Kadınların üzerlerindeki kumaş parçacıkları mahrem yerlerini ancak örtüyordu. Yere ayak basar basmaz manken adımlarıyla masaların etrafında turlamaya başladılar.

Derken garson arkadaş yeniden belirdi: "Filanca moda-evinin defilesi başladı, beğendiklerinizi hemen alabilirsiniz!" diyerek ve minik kumaş parçacıklarını mı, yoksa kadınları mı kastettiğini belirtmeden bu kez masaya bir şarap menüsü, masanın önüne de ayaklı bir karatahta yerleştirip gitti. Tahtada günün yemekleri ve karşılarında da fiyatları vardı. Suyla kahvelere ödemiş olduğum

meblağı bildiğimden burada yazılı olan fiyatlar beni hiç şaşırtmadı, hatta biraz da mazoşist bir duyguyla rahatlattı, diyebilirim! Maksat çocuklarımız mutlu olsun! Ne var ki menünün altında yer alan not, havaya zıplamama neden oldu: "Kredi kartı veya çek geçerli değildir, sadece nakit!"

Tatildeyken, hele de yurtdışında ve deniz kıyısındayken pek nakit taşımam. Plastik kartlar her derde devadır. Park ücretini bile kredi kartıyla ödemek mümkündür. Üzerimdeki nakit sadece bazı ıvır zıvır ile su, dondurma vs. gibi anlık doğabilecek ihtiyaçlarımızı ödemeye yetecek kadardı. Menüye bir daha dikkatle, ama bu kez sadece fiyat kısmına baktım. Ardından aile bireylerime derhal cep ve çantalarını boşaltmalarını emrettim.

Dört kişi, üzerimizdeki bütün parayı birleştirince kişi başı ancak bir yemeğe hak kazanabiliyorduk, ama önemli bir sorun vardı: İçecekler! Çevremizdeki masaların üzerleri şampanya şişeleriyle doluydu, bizimki boş kalamazdı (!) Şarap listesindeki en ucuz şampanyanın fiyatıysa cebimizdeki toplam paranın en az iki katıydı. Çaresiz, şişesinin şampanya şişesini andırmasını umarak en ucuzundan bir roze şarap seçtim, yanına da bir salata ile bir spagetti söyledim. Paramız ancak bu kadarına yetiyordu.

Bu arada müziğin dozu daha da artmış, insanlar iyice kendilerinden geçmişlerdi. Şampanya şişeleri art arda patlıyor, içindekiler başlardan aşağı dökülüyordu. Göz koyduğum köşedeyse işler tamamen çığırından çıkmıştı. Kızlar çırılçıplak soyunmuş, kucak dansı yapıyorlardı. Çocuklarımıza o yöne bakmamalarını tembihledim. Ama aksi yönde bir başka hatun, kendinden geçmiş bir vaziyette direk dansında hünerlerini sergiliyordu. Şansımıza masamıza sihirbaz kıyafetleri giymiş bir adam

yaklaşıp oyun kâğıtlarıyla birkaç numara yaptı da ilgimiz masanın üzerine çevrildi.

Tam o esnada da makarnamızla salatamız geldi. Sırayla ağzımıza birer lokma koyduk, alelacele hesabı istedim, öder ödemez de başlarımız önde, hiçbir yere bakmamaya özen göstererek mekânı terk ettik. Küçük ailemin diğer fertlerinin de benim gibi yaptıklarını varsayıyorum tabii...

Kumsaldaki yerimiz bizi bekliyordu, kendimi hemen denize attım! Az önce görüp yaşadıklarımız gerçek miydi, hayal miydi bilemiyordum; kendimizi sanki Tinto Brass'ın erotizm dozu yüksek filmlerinin birinde figüranlık yapmışız gibi hissediyordum. Kızımın ve oğlumun önünde düpedüz utanmıştım!

Dönüş yolunda pek konuşmuyorduk ama çocuklarımızın bu defa pek mutlu oldukları gibi bir his vardı içimde. Ben ise şu karara varmıştım: Biz oldukça muhafazakâr ebeveynleriz!

Eve vardığımızda Belçikalı kapı komşumuz seslerimizi duyar duymaz kapıyı açtı. Yüzünde merak dolu bir ifade vardı. "Ne yaptınız? Saint-Tropez'e gittiniz mi?" diye sordu. Gittiğimizi söyleyince, bu kez yüzündeki merak ifadesi yerini endişeye bıraktı:

"La Voile Rouge'u soruşturduk, orası jet sosyetenin buluşma yeriymiş, biz onlara kısaca jet-set diyoruz.

Bu yer hakkında çok şikâyet varmış, yozlaşmış diyorlar, çevredeki komşuları kapatılması için uğraşıyorlarmış. Yani pek öyle ailece gidilecek bir yer değilmiş, doğru mu bu?"

Ailemin şaşkın bakışları arasında, "Yok, o kadar da değil, biz modern bir aileyiz, böyle şeylere alışkınız," dedim. İyiliksever komşularımız bu sözlerim üzerine çok rahatladılar...

Ah Bu Japonlar!

Baha Boukhari'nin anısına

Zor ki ne zor! Tahtaya dünya haritasını çiziyorduk, olmuyordu... Asya-Afrika haritasını getirin diyorduk, bu kez küçük bir şerit şeklinde görünüyordu: "İşte İsrail burası!" diyordu İsrailli karikatürcü Michel Kichka. Minik ilkokul öğrencileri boş gözlerle bakıyordu duvardaki haritaya. Bu kez Filistinli Baha Boukhari devreye giriyordu: "Filistin ise iki bölümden oluşuyor. Birincisi burada sağda, ikincisi ise üstte solda..." Aynı anda elindeki ışıklı lazer kalemiyle haritada iki minik noktayı gösteriyordu. Öğrenciler yine boş gözlerle fakat son derece saygılı bir sessizlik içinde dinliyordu. Sözlerini sürdürüyordu Baha: "Meslektaşım Michel Kichka ile çok iyi dostuz, ama ne yazık ki halklarımız yıllardır savaş halinde..."

Savaş sözcüğü bile çocukları heyecanlandıramıyordu. Haritadaki o küçücük çizgide herkes birbirini öldürse ne olur? Kaç kişi yaşıyordur ki o noktacıklarda? İlgi duymuyordu Japon çocukları Filistin - İsrail sorununa... Bu yüzden hiç soru gelmiyordu Kichka ile Baha'ya...

Sonrasında sıra bana gelmişti: "Türkiye'yi soracak olursanız, haritanın solunda ve biraz yukarıda gördüğünüz şu

büyükçe yarımada..." dediğim anda sınıfta gözle görülür bir hareketlenme oluşmuştu; öğrencilerin gözlerindeki parıltıyı fark etmemek mümkün değildi. Tahtaya klasik bir İstanbul siluetinin üzerinde bir Türk bayrağı çizdim, ardından nüfusumuz, denizlerimiz, komşularımız, İstanbul, Ankara, İzmir gibi önemli kentlerimiz hakkında birkaç faydalı bilgi daha verdim. Bitirince de diğer meslektaşlarımın yaptığı gibi, "Sorusu olan var mı?" diye sordum. Bir sürü minik parmak aynı anda havaya kalktı. Aslında parmak değil, minik yumruklardı bunlar. Şaşkınlıkla salona baktım, yönetici rasgele soruları alıp bana tercüme etmeye başlamıştı. Nutkum tutulmuştu. Biz Ortadoğu sorununu anlatmak için oradaydık, çocuklar ise neler soruyordu:

"Maraş dondurması nasıl uzuyor?"

"Topkapı Sarayı'ndaki Kaşıkçı Elması'nın şekli nasıldır?"

"Nuh'un gemisi hâlâ Ağrı Dağı'nda mı?"

"Peri bacaları nasıl oluştu? Bize peri bacalarını çizer misiniz?"

"Döner kebabı nasıl kesiliyor? Bıçaklar Samuray kılıcına mı benzer?"

1 Fotomontaj: Norio Yamanoi.

Baha Boukhari ile Michel Kichka, "Barış için Karikatür Oluşumu"[1] çerçevesinde, ortak Japon karikatürcü dostumuz Norio Yamanoi'nin çabaları sonucunda Japonya'da bir turneye davet edilmişlerdi. Amaç bazı ortaokul ve lise öğrencilerine Ortadoğu sorununun kökenlerini anlatmaktı. Zira Norio'nun söylediklerine bakılırsa, kendilerine uzak coğrafyadaki dünya meselelerini takip etmekte zorlanan ve çoğunluğu Budist ve Şintoist olan Japonlar için, kendi inançları ile semavi dinler arasında herhangi bir fark yoktu. Öte yandan, Ortadoğu sorununu Yahudilerle Müslümanlar arasındaki bir din anlaşmazlığına indirgediklerinden, İsraillilerin de Araplar gibi tek tanrıya inandıkları halde neden kavga ettiklerine bir türlü akıl sır erdiremiyorlardı.

Bense Japonya'ya, o tarihlerde Ortadoğu'da özlenen barış için önemli bir aktör konumundaki Türkiye'yi temsilen davet edilmiştim ve on günlük turnemiz esnasındaki asıl görevim Filistinli ile İsrailli karikatürcüler arasında vuku bulabilecek herhangi bir nahoş arıza durumunda arabuluculuk etmekti. Yani iki meslektaşım arasında bir tür katalizör görevi üstlenmiştim. Bu işi de onca gün Japonya'da krallar gibi yeme içme uğruna seve seve yapmayı göze almıştım elbet...

Üçümüz Tokyo'nun Narita Havaalanı'nda buluşmuştuk. Japon mutfağından pek haz etmeyen, deniz ürünlerine de alerjisi olan Baha tedarikli gelmişti. Sırt çantasını Filistin'den getirdiği, üzerinde gülen inek resimleri bulunan üçgen şeklindeki *lavaş kiri*[2] peynirler ve pötibör bisküvilerle doldurmuştu. Oysa Japonya'ya gıda maddesi sokmak kesinlikle yasaktı. Polis kontrol noktasının gerisinde

1 Cartooning For Peace.

2 Aslı *La Vache qui rit*, Fransızca *Gülen İnek* olan üçgen şeklindeki popüler krem peynir markası.

bekleyen içeri kuş uçurtmamaya kararlı gaddar gümrük memurları, Baha'nın tüm itiraz ve yakarışlarına aldırmaksızın sevgili peynirleriyle bisküvilerini acımasızca imha etmişlerdi. O andan itibaren de Baha'nın on günlük kâbusu başlamıştı...

Tokyo'da bir gece konakladıktan sonra, bu kez Haneda Havaalanı'ndan Aomori'ye, oradan da otobüsle Japon karikatürcü dostumuz Norio'nun yaşadığı Hirosaki kentine geçtik. Turumuz neşe içinde geçiyordu. FECO'nun[1] Japonya başkanı Yoshiaki Yokota da yolculuk boyunca bize eşlik etmekteydi. İkinci günümüzün ardından Yokota'nın esas görevi belirlenmişti: Baha'yı doyurmak! Yemek saatleri geldiğinde bu meslektaşımız hemen sokaklarda koşturmaya başlıyor, gözleri önünde imha edilen *lavaş kiri* peynirlerini hiç durmadan sayıklamakta olan Baha'ya tavuklu sandviçler bulup getiriyordu. Japonya'da peynir, siyah havyardan daha değerli bir gıda ürünüydü ve bulunması neredeyse imkânsızdı, o nedenle de Baha Boukhari dostumuz on gün sürecek tavuklu sandviç rejimine girmişti. Biz önümüze konulan çeşit çeşit suşileri, deniz ürünlerini, balık *teppanyaki*'lerini[2] afiyetle midelerimize indirirken, o da peynir niyetine iştahsızca kuru sandviçlerini kemiriyordu.

İlerleyen günlerde Baha'nın, hep tavuk eti yemekten olsa gerek, hafızasının da zayıfladığına tanıklık edecektik. Omuz çantasını içindeki pasaportu, paraları ve tüm değerli evraklarıyla birlikte bir otobüs durağında unutması durumun vahametinin farkına varmamızı sağlamıştı. Neyse ki aradan üç saat geçmiş olmasına rağmen aynı

1 FECO: Dünya Karikatürcü Dernek ve Kuruluşları Federasyonu.

2 *Teppanyaki:* Demir tabak anlamına gelen *teppan* ile ızgaralanmış anlamına gelen *yaki* sözcüklerinin bileşiminden oluşan *teppanyaki*, Japon mutfağının önemli bir ızgara türüdür.

durağa dönüp bakmayı akıl ettiğimizde çantayı bırakıldığı yerde ve içindekilerle birlikte bulmuştuk. Yoshiaki San'ın bir yeni görevi daha vardı: Baha'nın arkasını toplamak!

Hirosaki Üniversitesi ile bazı okullarda üç gün süren parlak gösterilerimizden sonra, Japon dostlarımız bize hoş bir sürpriz hazırladılar: Kentin dışında, Iwaki Dağı eteklerindeki bir termal otelde ağırlandık. Konakladığımız tesis Japon geleneklerine uygun hizmet veriyordu ve oteldeki tek yabancı bizdik. Termal tesiste kadınlarla erkekler ayrı bölümlerde kalıyor, ayrı banyolara giriyorlardı. Banyolar açık havadaydı ve suyun ısısı hemen hemen bütün termal havuzlarda olduğu gibi 36 dereceydi. Dışarıdaki ısı ise 0 derecenin altındaydı. Japon geleneklerine göre banyoya anadan üryan girmek zorunluydu. İçeriye kumaş olarak sadece el kadar bir havlu sokulabiliyordu. Japonlar bu havlu parçacığını boyunlarına asıyor, terleyen enselerini silmek için kullanıyorlardı.

Aynı deneyimi birkaç yıl önce yaşamış olduğum için ritüel konusunda yabancı değildim. Baha ile Michel'i bu engin deneyimimden yararlandırmak niyetiyle soyunmadan önce kendilerini biraz bilgilendirdim: "Hiçbir şey gizlemeyin, gerçi havuza doğru yürüdüğümüzde sıcak suyun içinde demlenmekte olan Japonların hepsi kafalarını bize doğru çevirip merakla bacak aranıza bakacaklardır, ama niyetleri kötü değil, sadece kendilerininkileriyle kıyaslamak istiyorlar. Bizimse çekinecek nedenimiz yok!"

Ne var ki kültürel refleksler kolay kolay engellenemiyor. Havuzdaki Japonların meraklı bakışlarını üzerimizde hisseder hissetmez, boyunlarımızdaki kumaş parçacıklarını doğruca aşağı indirdik!

Dediğim çıkmıştı ama meğer verdiğim bilgi yanlışmış: Bakışların nedeni kıyaslamak değil: Salt merakmış!

Daha sonraki günlerde Norio ile sohbet ederken işin aslını öğrendim: Birkaç yıl önce yine aynı kente geldiğimde, üniversitede gerçekleştirdiğimiz canlı karikatür çizimli panel esnasında, bana Yahudi ve Müslüman erkek çocuklarında sünnetin nasıl olduğu sorulunca ben de şakacıktan ortasından sucuk gibi kesilmiş bir penis karikatürü çizmiştim. Hirosakililer bunu ciddiye almışlar! Pek çok Japon gibi Norio dostumuz da mahrem yerlerimizi örtme gayretimizi kesik (ve eksik!) pipilerimizi gizleme amaçlı olarak algılıyormuş. Ama bu kez biraz daha dikkatle inceleyince, bizimkilerin daha estetik göründüğü sonucuna varmış! Yine de merak ediyordu: "Neden gizliyorsunuz?"

Japonların konukseverliği dillere destandır. Termal otelde erkeklerle kadınların ayrı bölümlerde kaldıklarını söylemiştim. Haliyle odalar da ayrıydı. Biz beş erkek, büyükçe bir odada kalıyorduk. Görünüşe göre oda bizim için özel olarak tasarlanmıştı. Odayı tam ortadan bölen dekoratif bir paravan vardı. Paravanın solunda kalan bölümde yan yana üç adet yer yatağı diziliydi. Sağ bölümde ise karşılıklı duran bildiğimiz türden dört ayaklı iki normal yatak bulunuyordu. Yatakların arasındaki boşlukta küçük bir sehpanın üzerindeyse çay demleniyordu.

Banyodan sonra kimonolarımızı giymiş, akşam yemeğimizi özel bir locada yemiştik. Baha'ya özel olarak tavuklu bir sandviç getirtilmiş, geri kalanlarımıza ise ahşap kutular içinde çeşitli çiğ balık ve turşular ikram edilmişti. Yemekten sonra hep birlikte odamıza çıktık. İki yatağın arasında kurulmuş çay sehpasının etrafında bağdaş kurup oturduk ve yoğun bir sohbete giriştik. Sohbetle birlikte demlikteki çay tükendi, sıra dolaptaki sake şişelerine

geldi. Onlar da tükenince yatıp uyumaktan başka yapacak iş kalmadı ama bir sorun vardı: Kim nerede yatacaktı?

Yoshiaki Yokota San, başkan sıfatıyla herkese yatacağı yeri tek tek gösterdi. Biz üç konuk, yer yataklarında yatacaktık, o şeref bize aitti! Baha solda, Kichka sağda, olası bir küçük Ortadoğu savaşı girişimini önleme göreviyle de ben ortada... Japon ev sahiplerimiz ise normal yataklarda yatma alçakgönüllüğünü gösteriyordu. "Kesinlikle olmaz!" diye direndim, "Ben normal yatakta yatacağım!"

Tüm çabalarıma rağmen Japon dostlarımı ikna edemedim. Homurdanarak Baha ile Kichka'nın arasında beni bekleyen yer yatağına uzandım. Allahtan günün yorgunluğu üzerine içtiğim onca sake etkisini hemen gösterdi de anında uykuya daldım...

Sabah gözlerimi açtığımda gün ağarmak üzereydi. Sağ yanımdaki Baha kaynayan bir çaydanlık misali fosurdayarak, solumdaki Kichka ise gürül gürül horuldayarak uyuyorlardı. Usulca ve onları uyandırmamaya özen göstererek kalktım. Japon dostlarımızın ikisi de yataklarında değildi. Odanın dışında, koridorun ortasındaki banyoya geçip hızlıca bir duş aldım ve kimonomu giyerek otelde Japon dostlarımı aramaya koyuldum. İkisi baş başa otelin terasında oturuyorlardı. Beni görür görmez sevinçle ayağa fırladılar. "Nasıl? İyi uyudun mu?" diye sordular. "Harika!" diye yanıtladım, "Gece boyunca hiç rahatsız olmadım, bebek gibi uyumuşum, herhalde dünden çok yorgundum..." sonra da ekledim: "Ya siz?"

İkisinin de gözleri kan çanağı gibiydi, saçları dağınık, görünüşleri perişandı. Norio, biraz da sıkılarak yanıtladı: "Şey, biz bu tarz yataklara pek alışkın değiliz,

uyumakta biraz güçlük çektik. Ama siz memnunsunuz değil mi?"

Yerde yatma onurunu biz değerli konuklarına bahşetme uğruna kendi uykularından olmuşlardı. Japon konukseverliği işte böyle bir şeydir!

On gün süren bu ilginç yolculuk boyunca çeşitli okullarda gördüğüm özel ilgi beni çok etkiledi. Japon milletinin Türkiye'ye ve Türklere merak duyduklarını biliyordum ama çocukların bu yoğun ilgisi gerçekten de şaşırtıcıydı.

Oysa birkaç yıl sonra daha büyük bir şaşkınlığı Kyoto'da yaşayacaktım:

Bu kez dünya barışı ile birlikte küresel ısınmayı da konu edinen bir sempozyum için konuşmacı olarak Kyoto'daki manga müzesine davet edilmiştim. Sempozyumda Japon konuşmacıların dışında benimle birlikte *New York Times* gazetesinin çizeri Patrick Chappatte da bulunuyordu. Geleneksel Japon misafirperverliği gereğince önce yabancılara söz hakkı verildiğinden, oturumun ilk konuşmacısı doğal olarak Chappatte idi. Ne var ki salonda simultane çeviri sistemi bulunmadığından, Chappatte sunumunun akışını aksatmamak düşüncesiyle konuşmasını İngilizce yapmak istedi ve salona İngilizce seslendi:

"İngilizce bilenler lütfen el kaldırsın!"

Salon tıka basa dolu sayılmazdı ama yine de amfinin içinde yüze yakın izleyici bulunuyordu. Kısa bir sessizliğin ardından iki el havaya kalktı. Patrick Chappatte hayal kırıklığını gizlemeden ikinci bir girişimde daha bulundu:

"Peki, Fransızca bilenler el kaldırsın..."

Bu kez durum daha da kötüydü, tek bir el bile kalkmadı! Çaresiz, Patrick Chappatte sunumunu İngilizce ama tercüman eşliğinde gerçekleştirmek zorunda kaldı. Bu da

sunumun temposunu düşürdüğü gibi, tercümanın bazı cümleleri yanlış anlaması ya da tekrar ettirmek istemesi seyircinin de ilgisinin azalmasına neden oldu. Sonuç olarak, mutsuz bir ifadeyle döndü yerine ünlü sanatçı.

Sıra şimdi bendeydi ve benzer akıbetten kurtulamayacağım kesindi. Sahneye çıktım, mikrofonu elime aldım ve izleyicilere şöyle seslendim:

"Merhaba! Aranızda Türkçe bilen varsa lütfen elini kaldırabilir mi?"

Bu cümleyi Türkçe söylemiştim ve itiraf etmem gerekirse niyetim sadece diğer konuşmacıları biraz güldürmekti. Oysa seyircilere baktığımda gördüklerime inanamadım: Salonun çeşitli yerlerinden bazı eller havaya kalkmış, "Biz buradayız!" diyorlardı. O an heyecandan ve şaşkınlıktan sayamadım ama en az 8-10 elin havada olduğunu tahmin ediyorum...

Sunumu tabii ki İngilizce yaptım, ama salonda bu kadar çok sayıda Türkçe konuşanın bulunduğunu bilmek bile bende öylesine bir doping etkisi yarattı ki tercümanın önüne geçmeyi başardım.

Sunumdan sonra Türkçe konuşanlarla tek tek görüştüm. Bunlardan ikisi Türk'tü ve elçilik mensubuydular, ancak diğerleri Türkçe konuşabilen Japonlardı ve sempozyumun konuşmacıları arasında bir Türk olduğunu duyunca özellikle bu oturumu izlemeye gelmişlerdi.

Japonya'yı da Japonları da seviyorum!

Bir hafta olarak planlanan Kyoto yolculuğum hepi topu iki gün sürmüştü. Daha uçaktan iner inmez karım aradı. Telefonda ağlıyordu. Otuz beş yaşındaki biricik oğlumuzun kısa dönem askerliğini yapmak üzere Van'a gittiğini hıçkırıklar içinde anlattı. Ardından da altı aylığına

kendisinin de Van'a taşınacağını söyledi! Muhterem refikam ciddiydi. İvedi olarak memlekete dönüp duruma el koymazsam biricik karım evi terk edecekti! Organizatörlere acil bir durum nedeniyle hemen İstanbul'a dönmem gerektiğini bildirdim ve yoğun ısrarlar üzerine de sempozyumun sadece ilk gününde konuşmacı olmayı kabul ettim.

O sıralarda *Şalom* gazetesindeki "Yol Boyunca" başlıklı köşem için on beş günde bir makale yazıyor, bulunduğum yerlerden gazeteye gönderiyordum. Karikatür çizerken hep günceli yakalama güdüsünden gelen bir alışkanlıkla olsa gerek, bu yazı işini de hep son ana bırakırdım. Kyoto'daki heyecan verici ilk 24 saatin ardından, oturum biter bitmez birden gazeteye yazımı henüz göndermediğimi hatırladım. *Şalom* gazetesinin en önemli özelliklerinden biri de çok sayıda gönüllü ve hevesli köşe yazarına sahip olmasıdır. Yani diğer büyük gazetelerde yazan büyük ve ünlü köşe yazarları gibi, "Yazarımız bu hafta seyahatte olduğundan yazısını gönderememiştir," deme lüksünüz yoktur. Anında köşenizi yeniyetmelerden birine kaptırıverirsiniz!

O korkuyla, sunumum biter bitmez otele koştum, bilgisayarımı açtım ve hızla aşağıdaki makaleyi kaleme aldım. Yazdıklarımı okumadan da gazeteye gönderiverdim. Bazen saçmalamaktan keyif alırım...

Protesto

Sizin de bazen canınız çekmez mi? Kimi zaman içimin ta derinliklerinde yoğun bir protesto arzusu uyanır. O anlarda mutlaka bir şeylere itiraz etmem, tavır koymam gerekir. Ya bazı köşe yazarlarına ağır mektuplar yazarım, ya yayımlanmayacağını bile bile hınzır bir karikatür çizer editörümü çıldırtırım, hiç olmadı kendime konuşma ortamı yaratır, ağzıma geleni ortalığa saçarım!

Geçtiğimiz hafta yine öylesi bir ruh hali içindeydim, mutlaka bir protesto eyleminde bulunmalıydım! Biraz da Açık Radyo yayınlarının verdiği gazla Kopenhag'daki BM İklim Zirvesi'ne odaklandım. Göz göre göre çocuklarımızın geleceği elden gidiyor, kimse kımıldamıyor!

Atladığım gibi uçağa, gittim Kyoto'ya. Biliyorum, şimdi, "Kopenhag nere, Kyoto nere!" diyeceksiniz. Ama unutmayın, küresel ısınma ve iklim değişikliği konusunda uluslararası alanda mücadele, 1998 yılında Japonya'nın bu tarihi başkentinde imzalanan ve ancak yedi yıl sonra yürürlüğe girebilen Kyoto Protokolü'yle başlatılabildi. Bu protokolü imzalayan ülkeler, sera etkisine neden olan gazların salınımını azaltmaya söz vermişlerdi. Peki, şimdi neredeyiz?

Çok çeşitli protesto eylemleri olsa da, ben bu aralar pek revaçta olan bir tanesini gerçekleştirmeyi kafama takmıştım: Pabuç fırlatmak! Evde ayakkabı dolabımı karıştırdım, dişe dokunur bir şey bulamadım. İtiraf edeyim ki fazla ayakkabım yoktur, olanları da pek severim, fırlatmaya kıyamadım. Terliklerimse hafif geldi, karımın dolabına daldım. 35 numara kadın ayakkabısından ne çıkar demeyin, o 35 santim yüksekliğindeki sivri topuklar kafaya isabet etti mi, Allah muhafaza! İtalyanlar bu sivri topuklara *stiletto* diyorlar; ince uzun bıçak anlamında...

Dolabı açtım ki aman Allahım ne çok ayakkabı öyle! Renk renk, dizi dizi, gerçek bir ayakkabı sergisi! Arkalardan bir çift seçtim, nasılsa o kalabalığın arasında eksikliğini fark etmez diye...

Eylem ayakkabıları çantada, Kyoto'ya ulaştım. Sağ olsunlar, geleceğimi haber alan karikatürcü Japon dostlarım beni karşılayıp ağırladılar. Onlara düşüncemi aktardım, beni acele Kyoto Protokolü'nün imzalandığı mekâna götürmelerini istedim. Şaşırdılar. "Gel sana Kyoto'nun tapınaklarını, eski samuray mahallelerini gezdirelim, geyşaları, maykoları[1] gösterelim," dediler, "İstemem," dedim, "ben buraya protesto etmeye geldim!"

Meğer Japonlar bile sözleşmeyi dört yıllık gecikmeyle imzaladıklarından, Kyoto Protokolü adına inşa edilmiş bir abide ya da özel bir mekân yokmuş. Hayal kırıklığına uğradım tabii. "Haydi bana şu meşhur manga müzenizi gösterin bari," dedim, kırmadılar, dünyanın belki de en büyük çizgi roman müzesine götürdüler. Götürmekle kal-

1 Mayko: Japoncada *may* (dans) ve *ko* (çocuk) sözcüklerinin bileşiminden oluşan sözcük. Maykolar, geyşaların yanında eğitim gören genç Japon kızlarıdır. Eğitim süreci en az 5 yıldır ve Kyoto bu eğitimin merkezi olarak bilinir.

madılar, hemen beni küresel ısınma ve dünya barışı konulu bir sempozyuma konuşmacı yaptılar.

Fırsat bu fırsattır deyip açtım ağzımı yumdum gözümü. Dinleyicilere önce *Şalom* gazetesinin ne kadar büyük bir gazete olduğunu, bu hafta –hem de reklamsız!– tam 24 sayfa çıktığımızı falan anlattım. Ardından Yahudiliğin ne demek olduğunu, sünnet işlemlerini şekil ve şemalarla gösterdim. Sonra dünya olaylarına giriştim. Türkiye'nin dünya barışı için ne denli önemli bir konumda olduğundan söz ettim. Pek bi' Japon baktılar... Bunun üzerine küresel ısınma konusuna daldım. Afganistan'ı, Somali'yi, Sudan'ı örnek gösterdim. Bu ülkelere neden Kyoto Protokolü imzalatılmıyor diye hesap sordum. Hazır hızımı almışken de ne zamandır planladığım protesto eylemini hayata geçirdim. Çantamdan çıkardığım karımın ayakkabılarını, "Alın bakalım! Siz kendi protokolünüze sahip çıkmazsınız ha!" diyerek bir tekini sağ taraftaki dostlarıma, diğer tekini de orta sıralardaki dinleyicilerin üzerine var gücümle fırlattım.

Güvenlik görevlilerinin gelip beni yaka paça götürmelerini bekliyordum, buna hazırdım da... Biraz direnir gibi yapacak ama çok da uzatmayacaktım, basit bir eylem uğruna sakatlanmanın gereği yoktu. Oysa kimse

gelmedi. Kısa sessizlik anının ardından bir alkış tufanı koptu. Şu Japonlar tuhaf insanlar vesselam...

Toplantının ardından Japon dostlarım beni tipik bir Japon lokantasına davet ettiler. Tam sake kadehlerimizi tokuşturup hep birlikte *Campai* yapıyorduk ki, telefonum çaldı. Arayan karımdı, morali çok bozuktu. "Çok acele dönmen lazım, başımız büyük dertte!" dedi. Meğer iki yıldan beri otomobilimizi park ettiğimiz evimizin önü İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne aitmiş. Belediyemiz çok sistemli çalıştığı için, iki yıl boyunca park ettiğimiz gün ve saatleri bir bir kayda geçirmiş, "Borcunuzu ödeyin," diye ihtarname çekmiş. Adamlar haklı, Kadıköy'e heliport yapılacak, para lazım. Hemen kabataslak hesapladım, arabayı satmak yetmeyecek, bu durumda *Şalom*'dan da zam istemem gerekecek. "Tamam, derhal dönüyorum," dedim sevgili refikama.

"Bir sorun daha var," dedi, "temizlikçi kadını da kovdum."

"Neden?" diye sordum, "temizlikçi kadının otomobiline de mi ceza gelmiş?"

Hiç beklemediğim bir yanıt geldi:

"Bugün fark ettim, bir çift ayakkabım yok olmuş!"

Bulduğum ilk uçağa atladığım gibi İstanbul'a geri döndüm. Yalanım varsa Japon olayım!

Vietnam'da Keçileri Kaçırmadık!

İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayan Soğuk Savaş, 1965'te Amerika'nın Kuzey Vietnam'ı bombalamasıyla sıcak savaşa dönüşmüştü. Kennedy'nin suikastla öldürülmesinden sonra yerine geçen Başkan Johnson'un kararıyla ABD, Kore'den sonra bu kez Vietnam'da baş gösteren komünizm belasına karşı amansız bir savaşa girişmişti.

Görevi komünizmin dünyaya yayılmasını önlemek olan Amerikan ordusu, çekik gözlü sarı gerillalara karşı kahramanca savaşıyordu. Oysa Vietkonglular yollara bubi tuzakları kuruyor, yerlere bombalı oyuncaklar bırakıyor, gizlendikleri daracık tünellerden sinsi vur kaç taktikleriyle Amerikan askerlerine büyük kayıplar verdiriyorlardı.

On beş yaşlarındaydık. İstanbul'daki sinemalarda Amerikan yapımı savaş filmleri oynuyordu. İnsancıl Amerikan deniz piyadelerinin kahramanlıklarını hayranlıkla izliyor, Vietnamlıların ne denli tehlikeli yaratıklar olduklarını, Vietkongluların kurdukları kalleşçe tuzakları, yakaladıkları düşman askerlerine yaptıkları korkunç işkenceleri görüyor, bilgileniyor, ufkumuz açılıyordu...

Sonra bir gün *Hair* müzikali çıktı, şarkıları dünyayı kasıp kavurmaya başladı. '68 Hareketi doğmuştu! "Savaşma seviş," diyerek düzene başkaldıran *çiçek çocuklar* askere gitmek istemiyordu. Üstelik onlar has Amerikalıydılar! Savaşın çirkin yüzünü görmeye başlamıştık. Napalm bombaları Vietnam köylerini kasıp kavururken, gencecik Amerikan askerleri bayrağa sarılı tabutları içerisinde ülkelerine geri dönüyordu...

Yirmili yaşlarıma gelmiştim ve dünyaya bakışım artık sinemaskop Amerikan ekranının dışına taşmıştı. Kan, gözyaşı, işkence, sefalet, vahşet, dehşet... Tüm bu sözcüklerin toplamı benim için Vietnam'a eşitti. Çok geçmeden Vietnam'ın yanında artık Kamboçya da yer alacaktı... Pol Pot'un gerçekleştirdiği insanlık dışı katliamları gazetelerde okudukça dehşete kapılıyor, Holokost'un izleri henüz bu kadar tazeyken, dünyada yeniden ölüm tarlalarının oluşmasını havsalam bir türlü almıyordu.

Vietnam ile Kamboçya, dünyada en son gezip görmek istediğim ülkelerdi...

Komünist mi kaldı?

Yıllar geçti, dengeler değişti, komünizm Batı için birincil tehlike olmaktan çıktı, yerini yeni düşmanlara bıraktı. Zaten bu satırların kaleme alındığı tarihte dünyada komünizmle yönetilen sadece beş ülke kalmıştı, şimdi bu sayı da azalmış olabilir. Bunlardan serbest piyasa ekonomisine çoktan teslim olan Çin ile Amerikan ambargosunun kalkmasını heyecanla bekleyen Küba'nın günleri sayılı. 1948 yılından bu yana üç kuşaktır Kim'ler tarafından otoriterce yönetilen Kuzey Kore kolay kolay pes etmeyecek gibi. Laos'u bilmem ama Vietnam'ın eli kulağında, bir an önce gidip görmek lazım diyorlar...

Coğrafi nedenlerden dolayı Vietnam'ın adı tur şirketlerinde Kamboçya, Laos ve Tayland ile birlikte anılır. Kamboçya'ya gidenler, özellikle UNESCO'nun dünya mirası listesine giren ünlü Angkor Wat Tapınakları'nı methede methede bitiremiyor. Sadece bu tapınakları gezmek bile dört gün sürermiş...

Yakın dostlarımız Fatoş ile Uygur Özay çifti, gezmeyi severler ama soğuktan da bir o kadar nefret ederler. Kışın karlı dağlara, tepelere çıkmaktansa sıcak iklimlere sığınırlar. Aslında ideal bir dünya köşesi keşfetmişlerdir; kış tatillerini Tayland'ın sakin olduğu kadar sıcak bir adasında geçirirler ve her yıl ısrarla bizi yanlarına çağırırlar.

Hal böyle olunca, Saygon'a giden THY uçağı Bangkok'a da uğradığında aklıma parlak bir fikir geldi: Özay çifti hazır Tayland'dayken, Bangkok'ta buluşur, aynı uçakla Vietnam'a gider, birlikte gezeriz. 2015 yılının Şubatı'nda Çinhindi maceramız böyle başladı...

Başımıza buyruk seyahat ettiğimizden, "Canımız çekerse bir ara Laos'a, Luang Prabang'a da uzanırız," mantığından hareketle programımızı Saygon, Hanoi, Siem Reap kentlerini merkez alarak hazırladık.

Planladığımız gibi buluşmamız THY uçağında gerçekleşti. Gece yolculuğunun verdiği uyku sersemliğiyle fakat uçağın sahibi havalarında, dostlarımızı günaydın diyerek karşıladık, oysa akşam olmak üzereydi! Neyse ki bir buçuk saatlik Bangkok-Ho Chi Minh City uçuşumuz, bulunduğumuz coğrafyanın saat dilimine uyum sağlamamıza yetti. İlginçtir, ben *jet lag*'i sadece doğudan batıya gidince yaşarım. Karım ise *jet lag* nedir bilmez!

Motosiklet istilası

Ho Chi Minh City Havaalanı için inişe geçtiğimizde hava kararmıştı. Alçaldıkça aşağıdaki yüzlerce küçük ışığın motosiklet farları olduğunu hayretle fark ettim. Genişçe bir caddenin tamamı motosiklet sürücüleri tarafından işgal edilmişti. Özel bir etkinlik sandım...

Bavulları alıp taksi durağına gittiğimizde uçsuz bucaksız bir kuyrukla karşılaştık. Çaresiz ve biraz da homurdanarak kuyruğun sonuna geçtik. Görünüşe göre kuyrukta uzunca bir süredir hareket olmamıştı, zira bekleyenlerden bazıları sohbet ederken bazıları yol kenarına oturmuş telefonu ile oynuyor, bazılarıysa uyukluyordu. Bu esnada yanımıza kısa boylu bir kadın yanaştı. "Taksi?" diye sordu sıcacık bir gülümsemeyle. Tereddüt ve biraz da tedirginlikle "Evet," deyince, eliyle dört işareti yaptı. Dördün ne anlama geldiğini tahmin etmeye çalıştık. Dört dolar ucuz olurdu, kırk dolar ise soygun! Aslında Vietnam'da yabancı

paraların geçmediğini, sadece Vietnam dong'unu kullandıklarını öğrenmiştik. Havaalanından şehir merkezine yaklaşık iki yüz bin dong ödememiz gerektiğini ise el rehberimde okumuştum. Biz bunları aramızda tartışırken, kız bir daha eliyle "Rabia" işaretini yaptı ve parmağıyla bizi saymaya koyuldu: "*Van, tu, tli, fol pelsın*?" "*Yeeees*!" dedik bir ağızdan... Bunun üzerine beni takip edin anlamına gelen bir işaret daha yaptı. "*Van minüt*!" dedim kabararak, "*taksi hav maç*?"

Sonunda el kol işaretleriyle üç yüz bin dong'a anlaştık. O andan itibaren müthiş bir yarış başladı. Vietnamlı kız önden koşuyor, biz ellerimizde bavullar yetişmeye çalışıyorduk... Kız arada bir durup soluklanmamıza izin verse de hemen sonra yeniden kanatlanıyordu. Birden gözden kayboluyor, şaşkınlıkla bakınırken yeniden tepemizde bitiveriyordu. Vietnamlılar düşmanlarına böyle kök söktürmüşlerdi demek! Sonunda, neredeyse terminalin bütün bölümlerini dolaştıktan sonra açıklık bir alana ulaştık. Siyah bir otomobil bizi bekliyordu...

Anayola çıktığımızda, çevremizin onlarca motosikletli tarafından kuşatıldığını hayretle fark ettik. Her motosiklette en az iki yetişkin, aralarında da mutlaka bir ya da iki çocuk vardı. Şoföre neden bu kadar çok motosikletli olduğunu sordum, gülümseyerek, "*Yes*!" dedi. Daha sonra yol boyunca soracağımız tüm sorulara hep aynı nezaketle, "*Yes*," diyecekti...

"*Yes*"ten başka İngilizce sözcük bilmeyen şoförümüz, hayal dahi edilemeyecek yoğun bir motosiklet trafiğinin arasından bizi şehrin merkezindeki otelimize kazasız belasız ulaştırmayı başardı. Otel tipik Fransız mimarisi tarzında inşa edilmiş üç katlı bir binaydı ve çevresine yerleştirilmiş projektörler sayesinde değerli bir mücevher gibi ışıldıyordu. Ortalık ise ana baba günüydü! Muazzam bir kalabalık kaldırımları yürünemez kılarken, otelin önündeki meydan motorluların işgaline uğramıştı.

"Chuk Mung Nam Moi!"

"İyi ki geldiniz!" tarzında sıcak bir karşılama ile bizi ağırlayan resepsiyon görevlisine dışarıdaki curcunanın nedenini sordum. Adamcağız, sorumu cevaplandıracağına çekmeceden çıkardığı iki adet davetiyeyi elime sıkıştırdı: "Biraz sonra başlayacak kokteyl partiye sizi de bekliyoruz, mutlu yıllar sör! *Chuk Mung Nam Moi!*" Jeton düşmüştü! Şubatın on sekiziydi ve Çinlilerin geleneksel ay takvimine göre yarından itibaren Keçi Yılı başlıyordu. Meğer Vietnam'da da tıpkı Çin'deki gibi yeni yıl kutlamaları yapılırmış, bu gece de yılbaşıydı!

Çin Yeni Yılı'nın, ne kadar önemli olduğunu iyi biliyorduk. Memur ve işçilerin köylerine, aile ziyaretine gitmeleri

nedeniyle, on beş gün süren tatil boyunca Çinlilerle iş yapmak bir yana, irtibat kurmak bile imkânsızdır. Çin ay takviminde, on iki yıllık döngü içinde her yıla bir hayvan ismi verilir. Bunlar sırasıyla fare, öküz, kaplan, tavşan, ejderha, yılan, at, keçi, maymun, horoz, köpek ve domuzdur. 2015 yılında sıra keçideydi. Biz keçilere günah yükleyip duralım, Çin'de *Yang* (羊) karakteriyle temsil edilen keçi, insana çok yararlı olduğundan en fazla sevilen hayvanların başında gelir. Fakat daha da önemlisi Çinlilere göre keçi uğurludur, barış ve huzur getireceğine inanılır.

Beklemediğimiz hoş bir sürprizle karşılaşmıştık. Anlaşılan Çin Yeni Yılı münasebetiyle önümüzdeki dört gün boyunca ilginç bir yılbaşı deneyimi yaşayacaktık. Kokteyl, sadece otelde konaklayan yabancılara verildiğinden ruhsuzdu, fazla oyalanmadan dışarıdaki coşkulu kalabalığın arasına karıştık.

Binlerce motorlunun birbirlerine sürtmeden caddelerde, meydanlarda fink atmalarını izlemek heyecan vericiydi. Ama asıl gösteriler, lokanta, kafe gibi açık mekânların önüne kamyonetle gelen cambazlar tarafından gerçekleştiriliyordu. Bu kişiler mekânın önüne önce metal direkler yerleştiriyor, daha sonra rengârenk ejderha kıyafetlerine bürünerek davullar eşliğinde, direklerin tepesinde zıplayarak gösterilerini yapıyorlardı. Her oyunda dört ejderha, her ejderhanın içindeyse iki kişi bulunuyordu; öndeki uzun boylu, arkadaki daha kısaydı. Hemen hemen her köşede benzer gösterilere rastlamak olasıydı. O kadar ki bir süre sonra olay ilginçliğini kaybedip sıradanlaştı. Tıpkı motosiklet trafiği gibi...

Saat tam on ikide gökyüzü aniden aydınlandı. Muazzam bir havai fişek gösterisi başlamıştı. İşte ancak o zaman

bulunduğumuz alanın gökdelenlerle kuşatılmış olduğunu fark ettik, gösteriyi binaların arasından izlemek durumundaydık. Buna rağmen gökdelenlerin camlarından yansıyan ışıkların, yarım saatten fazla süren ve bitmesini hiç istemediğimiz bu müthiş gösteriye farklı bir boyut kattığını da itiraf etmeliyim.

Sokaklardaki yılbaşı eğlenceleri geç saatlere dek sürdü. Sabah, çevreyi keşfetmek amacıyla dışarı çıktığımızda terkedilmiş bir kent manzarasıyla karşılaştık. Otel görevlisi, çevrede oyalanmamızı, öğleden sonra turistler için bazı turlar düzenleneceğini söyledi. Vietnamlıların *Tết* diye adlandırdıkları yılbaşı festivali, bu ülkede sadece dört gün sürüyordu. Küresel kapitalizmin gücünü, kente diktikleri gökdelenlerle insanların gözünün ta içine sokan Singapur ve Hong Kong kaynaklı şirketlerin çokluğuna karşın, Vietnam hâlâ komünist bir ülkeydi ve görünüşe göre *vahşi kapitalizm* henüz tabana inememişti. Tüm yerli işletmeler gibi, seyahat acenteleri ve tur şirketleri de devlet tarafından işletiliyordu. Haliyle, öğleden sonraki şehir turumuzu da Vietnam'ın *Devlet Baba*'sı düzenledi...

Şehir Turu

Şaşı bakışlı, tıknaz ama oldukça sevimli ve telaşlı rehberimiz, saat tam ikide otelin kapısına geldi. "*Hello*, ben Ian!" Aslında Vietnamlılar da tıpkı Çinliler gibi, gerçek adları yerine Jack, Tomy, Susan gibi Batılılar tarafından kolay anlaşılan fakat içinde *r* harfi bulunmayan takma adları benimsiyorlar. Ian, biletlerimizi inceledikten sonra bizi de peşine takarak iki blok geride bekleyen midibüse koşturdu. Arabada dört kişilik Amerikalı bir aile

bekliyordu. Daha sonra uğradığımız çeşitli merkezlerden sırasıyla bir Singapurlu, iki Kanadalı ve bir de Yeni Zelandalı olmak üzere dört turist daha topladık.

Turumuz çiçek fuarının gezilmesiyle başladı. Vietnamlıların uğurlu renk saydıkları sarı ağırlıklı çiçeklerin ve boy boy bonzailerin yılbaşı armağanı olarak satıldığı Tao Dan Kültür Parkı'nın içindeki çiçek sergisini rehberimizin telaşı yüzünden kısmen gezebildik. Ian bizi bir pagodaya götürmek için acele ediyordu. Demesine bakılırsa yılın ilk günü yalnız Saygonlular değil, civar kent ve kasabalarda oturanlar bile bu tapınağa gelip, adakta bulunduklarından içerisi çok kalabalık olurmuş.

Tapınak kalabalık olmasına kalabalıktı ama gürültülü değildi. İnsanlar sessizce kuyruğa girmiş, ellerinde dumanı tüten tütsülerle adak yerinin önüne varmak için sessizce bekleşiyorlardı. Çeşitli tropikal meyvelerle dolu sunağın önüne erişebilenler, saygıyla eğilmeden önce iki kez el çırpıyordu. Mabedin içinde yalnızca bu kısa alkış sesi yankılanıyordu... Budistlerin neden el çırptıkları konusunda kesin bilgi edinemedim. Aslında bunu neden yaptıklarını kendileri de pek bilmiyorlar sanırım. Yıllar önce karikatürcü arkadaşım Norio ile birlikte Kyoto'daki bir tapınağı gezerken neden el çırptığını sormuştum, o da öyle yaparak ruhları uyandırdığını, böylece duasının kayda geçtiğini anlatmıştı. Ciddiye almamıştım elbet!

Tütsülerden yayılan dumanın yoğunluğundan yalnız biz değil Ian da rahatsız olmuştu. Verilen süre dolmadan hepimiz dışarıdaydık ki bu tür gezilerde nadir görülen bir durumdur. Ben bu durumu yoğun dumandan ziyade hatıralık eşya satılmamasına bağladım. Bundan sonraki durağımız tapınağın çıkış kapısında bizi bekliyordu! Programa

göre, bu aşamada *siklo*'larla[1] Saygon'un eski yerleşim bölgesi olan Cho Lon Sokakları'nı gezecektik. *Siklo*'da yolcu öndeki koltukta rahatça otururken, sürücü arkadaki selenin üzerinden pedal çeviriyor. İşte o *siklo* sürücüleri, sapsarı tişörtleriyle dışarıda sıra olmuş bizi bekliyordu.

Birkaç yıl önce Hindistan'da benzer araçlarla tehlikeli bir deneyim yaşadığımızdan, karımla ben biraz tedirgindik. Sürücüler, çantalarımıza ve kameralarımıza sıkı sıkıya sahip olmamız gerektiğini defalarca tembih ettiler. Çevredeki kasklı motorcular için küçük kafilemiz iştah kabartan bir av görünümündeydi. Gerçekten de yola koyulur koyulmaz motorlar çevremizde vızır vızır dolanmaya başladı. Her daim telaşlı halini artık kanıksadığımız rehberimiz Ian arkadan gelerek grubu kolluyor, sürücülere komutlar yağdırıyordu. Yarım saatlik *siklo* gezintisinin vukuatsız sona ermesi en fazla rehberimizi mutlu etmişe benziyordu.

Geleneksel yılbaşı yemeği

Sırada turun son etkinliği olan, bir Vietnam evinde geleneksel yılbaşı yemeği deneyimi vardı. Kentin eski mahallesinden çıkıp görece daha düzgün binalardan oluşan bir yerleşim bölgesine ulaştık. Arabadan inerek, bitişik nizamda üçer katlı dar binaların bulunduğu bir çıkmaz sokağa girdik. Her evin önünde sarı çiçekli irice bir saksı vardı. Kare şeklindeki perdesiz pencerelerin yanındaki sokak kapıları ardına kadar açıktı. Yaşam alanları zemindeydi. Yemek grupları, mutfak, televizyon, hepsi giriş katındaydı. Üst katlar balkonluydu. Bütün balkonlarda sarı yıldızlı kırmızı Vietnam bayrakları dalgalanıyordu.

1 *Siklo*: Vietnam'a özgü üç tekerlekli bisiklet.

Bayrakların yılbaşına özel olduğunu, normalde bayrak yerine çamaşır asıldığını tahmin etmek için müneccim olmak gerekmezdi.

Ev sahibimiz kapıda bekliyordu. Adamcağız artık bütün Vietnamlıların yüzünde görmeye alışageldiğimiz sıcak gülümsemeyle grubumuzu içeriye buyur etti. Evden dışarı keskin ve tarifi güç ağır yağ kokusu yayılıyordu. Kokunun kaynağı salonun bitişiğindeki mutfaktı. Mutfak kapısı aralanınca, yoğun buharın arasından elleri tavalı iki kadın siluetinin bir ocağın başında tepinmekte olduklarını gördük. Ian'ın arkadan ittirmesiyle ayakkabılarımızı çıkartıp taş zeminli loş mekâna daldık. On iki kişinin sıkışarak oturabilecekleri alçak yemek masası, küçük ve çeşitli yiyecek tabaklarıyla donatılmış bizi bekliyordu.

Dört Türk vatandaşı, göreceğimiz kadarını görüp koklamış, ağzımıza tek bir lokma koymadan doymuştuk! Ev sahibine kibarca teşekkür edip, iştahla masaya kurulmuş olan turdaşlarımıza veda ettik ve sokağa çıktık. Ian telaşla peşimizden koştu: "Nereye gidiyorsunuz?"

Sağlam bir bahanem vardı: "İnançlarımız gereği bazı yemekleri yemiyoruz, bir taksi tutup otele döneceğiz," dedim. Rehberimizin inançlara saygılı olduğunu umuyordum.

Ian'ın bir yerlere yatıp kendini paralamadığı kaldı! Adam hüngür hüngür ağlıyordu. O kadar ki şaşı bakan gözleri bile düzelmişti! "N'ayır, n'olamaz! Kesinlikle gidemezsiniz!" dedi dokunaklı bir ses tonuyla, "Sizi ben teslim aldım, ben teslim etmeliyim, başınıza bir iş gelirse işimden olurum!"

Mecburen bekledik... Önce sokak boyunca ileri geri volta attık. Daha sonra, bazı evlerden dışarı çıkarılan küçük tabure lere oturup çevreyi gözlemeye koyulduk. Şık giysileriyle sokağa giren bazı ikili-üçlü aileler, ziyarete geldikleri evin

kapısında motosikletlerini park ediyor, kasklarını çıkartıyor, kapı eşiğinde hazır bekleyen ev sahiplerini eğilerek selamladıktan sonra içeriye buyur ediliyorlardı. Pencere ve kapılar ardına kadar açık olduğundan bu ilginç ve en çok on beş dakika süren yeni yıl nezaket ziyaretlerini ister istemez izliyorduk. Bizdeki tipik bayram ziyaretlerini andırıyordu.

Öte yandan bizim turcuların ziyareti sanırım *ağır misafir* kategorisine giriyordu, yemek iki saat sürmüştü! Bu esnada, Ian arada bir dışarıya minik çerez, meyve ve tatlı tabakları çıkartıyor, bizi oyalamaya çalışıyordu. Dönüş yolunda, turdaşlarımızın bakışlarından anladığım kadarıyla, biz birlikte gezilmemesi gereken aykırı gezginlerdendik!

Fransız kolonisi döneminde başkent olan Saygon'un adı, Amerikalılara karşı verilen bağımsızlık savaşının kazanılmasından ve 1976'da Kuzey ile Güney'in birleşmesinden sonra, Ho Chi Minh City olarak değiştirildi.[1] Aynı zamanda başkent payesi elinden alınarak Hanoi'ye verildi. Saygon'a adını veren Ho Chi Minh, yani ünlü Ho Amca, Fransızlara, Japonlara, İngilizlere ve Amerikalılara karşı bağımsızlık mücadelesi vermiş, 18 yıl boyunca Çin'de hapis yatmış bir halk kahramanıdır. Ne yazık ki Ho Amca, 1955'te başlayan ikinci savaşın bittiğini göremeden, 1969 yılında, ülkesinin bağımsızlığa kavuştuğunu göremeden dünyamızdan göçmüştür.

Rehberimiz abartmamışsa, bugün yaklaşık 10 milyon nüfusu olan Saygon'da 6 milyona yakın motosiklet varmış. Saygonlular, markası ne olursa olsun motosiklete *honda* diyorlar. Tıpkı bizim blucin pantolonlara kot dememiz gibi... Yollardaki onca *honda* yılbaşı bayramına has

1 Ho Amca'ya büyük saygı duymakla birlikte, Saygon'a hâlâ Saygon demeyi tercih edenlerdenim. Nedense Ho Chi Minh City diye yazmak için kalemim fazlaca tembel, dilim ise zaten dönmüyor...

değildi; Saygon dünyanın en çok motosikleti olan şehri, unvanına sahipmiş...

Saygon'da Fransız kolonisi döneminden kalma pek çok bina mevcut. Bunlardan büyük postane ve parlamento binaları, Notre Dame Katedrali görülüp gezilesi mekânlar arasında. Ne var ki Saygon'daki ikinci günümüzde, kentin güneyindeki Mekong Deltası'nda yaptığımız gezi hepsini bastırıyordu. Motosiklet trafiği yüzünden üç saat süren 80 kilometrelik Saygon-My Tho Otoyolu, ister istemez bize İstanbul trafiğini anımsattı.

Dokuz başlı ejder nehri

Mekong Deltası'nda yüzlerce küçük adacık yer alıyor. Biz küçük bir taka ile Vietnamlıların "Dokuz Başlı Ejder" diye adlandırdıkları Song Tiên Giang Nehri üzerindeki Thoi Son Adası'na gittik. Suyun rengi, bizim Kurbağalıdere kıvamında kahverengiydi ama hiç değilse kokmuyordu. Ama nehirdeki yoğun tekne trafiğinin oluşturduğu serseri dalgalar, takamız yol aldıkça çamurlu suları üstümüze sıçratıyordu. Kahverengi damlalardan korunmak için hep birlikte aynı anda aynı yöne hareket ettikçe de taka beşik gibi sağa sola sallanıyordu. Sonunda tekneyi batırıp çamur banyosu yapmaktansa, çamurlu duşu tercih ettik. Tam kaderimize razı olmuştuk ki adadaki derme çatma iskelelerden birine yanaştık ve daracık bir kanoya transfer olduk. Şimdi artık tek sıra oturmak zorundaydık. Kanoya biri önde, diğeri arkada bağdaş kurmuş iki köylü çocuğu ellerindeki sopalarla yön veriyordu. Dar bir kanalda dallara, yapraklara sürterek

yavaşça yol almaya başladık. Elimdeki tanıtıcı broşürde bu adada yılan çiftlikleri olduğu yazılıydı. Yaşasın macera!

Thoi Son Adası'nda gerçekten de yılanlarla tanıştık. Her derde deva, cinsel gücü artırıcı yılan suyu şurubundan tatmadık ama arı sütünü reddetmedik. Köylü kızlardan yöresel türküler dinlerken ikram ettikleri çeşitli egzotik meyvelerin tadına vardık. Deniz ürünleri eşliğinde, *Bánh tét* denilen, balon şeklinde kızartılan yeşil fasulye hamurunun içindeki pirinçten yedik, nefisti...

Bir dünya mirası: Halong Körfezi

Saygon'u yeterince gördüğümüze kanaat getirdikten sonra Hanoi'ye hareket ettik. Bu iki kentin arasındaki mesafe yaklaşık 900 km olduğundan araba ile yolculuğu göze alamazdık, tren ise en az 33 saat sürermiş ki bu da kesin değildi. Geriye bir tek uçak seçeneği kalıyordu, biz de öyle yaptık...

Hanoi Havalimanı'na iner inmez, Kuzey ile Güney Vietnam arasındaki büyük fark gözümüze çarptı.

Güney'deki Saygonlu artık kapitalizmle içli dışlı olmuştu, oysa Kuzey'deki Hanoili henüz buna pek hazır görünmüyordu...

6,5 milyon nüfuslu başkent Hanoi'de yaşam, Saygon'a göre daha yavaş bir tempoda seyretmekteydi. Bunda etken, *honda*'ların az olması kadar, gökdelenlerin de kenti henüz tam anlamıyla kuşatmamış olmasıydı, şüphesiz.

Bir Hanoi gezgininin olmazsa olmazı, Halong Körfezi'nde tekne gezisi yapmaktır. Hatta mümkünse bir gece teknede kalarak bu eşsiz manzarayı 24 saat boyunca yaşamaktır. Kireçtaşından (*limestone*) adacıkların oluşturduğu ve UNESCO'nun Dünya Mirası listesinde yer alan Halong Körfezi, fotoğraf meraklılarının rüyalarını süsleyecek nitelikte bir doğa harikası! Saygonlu bir dost aracılığıyla buluştuğumuz Tony kod adlı rehberimizin ifadesine göre, körfezde tam 1968 küçük adacık bulunuyormuş. Bir 68'li için bu sayı unutulacak gibi değil! *Ha-long*, Vietnamca ejderhanın evi anlamına geliyormuş. İnanışa göre adalardaki mağaralarda yaşayan ejderha, sık sık buralardan denize girermiş. Hatta ejderha yüzmeye başladığında denizin rengi değişir, dalgalar yükselirmiş. Allahtan biz oradayken ejderha derin uykudaydı!

Hanoi'den kiraladığımız arabayla yaklaşık 4 saatte ulaştığımız Hạ Long Bay'de gerçekten de unutulmaz bir gün geçirdik. Tekne, salaş görünümüne karşın konforlu sayılırdı. Aşçının pişirdiği deniz mahsulleri ise tek kelimeyle lezizdi. Adaların arasında yavaşça seyrederken manzara her an değişiyor, gözlerimizin önünde yeni panoramik görüntüler oluşuyordu.

Ho Amca'nın Hanoi'si

Hanoi'deki bir günümüzü de kenti gezmeye ayırdık. Sabah, Ho Amca'nın mozolesi ile evini gezdik. Lotus çiçekleriyle donatılmış bir göletin kenarında, kazıklar üzerine inşa edilmiş bu küçük ev, Ho Amca'nın doğup büyüdüğü köy evinin tıpatıp benzeriymiş. Fransızlara karşı verdiği amansız mücadeleden sonra Kuzey Vietnam'a bağımsızlığını kazandırıp devlet başkanlığına getirilince, kendisine ikamet etmesi için sunulan başkanlık sarayını reddedip bahçedeki küçük bir elektrik bakım atölyesine taşınmış. Bunun üzerine yoldaşları bu mütevazı evi yaptırmışlar.

Ho Amca'nın mumyası mozolede sergileniyormuş ama göremedik. Her yıl bakım için bir süreliğine Moskova'ya gönderilirmiş, belki o döneme denk geldik, bilemiyorum ama içeriye kimseyi almıyorlardı. Aslında Ho Amca, ölümünden sonra naaşının yakılmasını vasiyet etmiş ama yoldaşları kıyamamışlar ve kendisini ölümsüz kılmak üzere Ruslara mumyalatmışlar.

Sarayın bahçesindeki tek sütun üzerine inşa edilmiş bin yıllık pagoda ise ilginç bir mimari örneğiydi. Bahçedeki yapay göleti çevreleyen tropikal ağaçların bir özellikleri de köklerinin toprağın altından yeniden yüzeye çıkmaları. Vietnamlılar bu köklere *küçük monk* diyorlar, onlara göre bu kökler yeniden doğuşu simgeliyor.

Sokak sanatçılarının bolluğu ve renkli gece hayatıyla ünlü Hanoi sakindi çünkü Hanoililer, yılbaşı tatilini fırsat bilip köylerde oturan aile ve akrabalarını ziyarete gitmişlerdi. Sokaklardaki kalabalığın neredeyse tamamını turistler oluşturuyordu. Biz de turist olarak kalabalığa

karıştık ve kendimizi tiyatroda su kuklaları gösterisini izlerken bulduk. Su dolu bir havuzun altından sopalarla yönetilen ve sahnenin üstündeki locada yer alan müzisyenlerin tekdüze müziği eşliğinde şarkı söyler gibi yapan insan ve hayvan figürlü kuklaları belki on-on beş dakika boyunca merakla izleyebilirdik ama bir buçuk saatlik gösteri bana "Bayburt Bayburt olalı böyle zulüm görmedi," deyişini anımsattı. Neden çıkmadınız, diye soracak olursanız, sanata ve sanatçıya saygıdan diyebilirim ama gerçeği itiraf edeyim: Tıka basa dolu tiyatro salonunun orta yerinde oturuyorduk, dört kişinin çaktırmadan çıkması imkânsızdı, zaten o kadar yorgunduk ki uyuyakaldık! Gösteri bitip de kendimizi dışarı attığımızda, bir sonraki seansa girmek için kapı önünde sabırsızlıkla bekleyen kalabalığa baktım. İçlerinde tek Vietnamlı yoktu! Turizm pazarlaması dedikleri bu olsa gerek...

Hanoi ve çevresinde gezilip görülmesi gereken çok sayıda yer var. Hoàn Kiếm (Kılıç) Gölü ve ortasındaki Ngoc Son Tapınağı, Vietnam'ın XI. yüzyıldan kalma ilk üniversitesi Van Mi-u-Quoc Tu Niam Tapınağı bunların başlıcaları. Bir saatlik mesafedeki Cuu köyü ise Fransız koloni döneminden bugüne hiç değişmeden gelen terziler köyü. Zamanında burada yaşayan köylülerin hemen hemen tamamı terzilik yaparak geçinirmiş. Diktikleri elbiseleri Hanoi'de satarak zengin olmuşlar. Şimdilerde köy terkedilmiş gibi görünse de, tarih Çin ve Fransız mimarisinden izler taşıyan eski villalarda dile geliyor...

Maison Centrale ise kentin göbeğinde yer alan tarihi bir cezaevi. Daha doğrusu, tarihi cezaevinden geriye kalan bir ibret vesikası! Biraz bizim müzeye dönüştürülen eski Sinop Cezaevi'ni andırıyor, şu farkla: Hapishanenin

büyük bölümü Singapur sermayedarları tarafından alışveriş ve iş merkezine dönüştürülmüş durumda. Ama geride kalan birkaç yüz metrekarelik sembolik kısım bile Vietnamlıların bağımsızlık uğruna neler çekmiş olduklarını anlatmaya yetiyor. Ayaklarından kelepçelenerek açlığa terk edilmiş kadınlı erkekli mahkûmlar, giyotin sehpaları, kelle sepetleri, kanlı işkence aletleri... Bunların hepsi yalnız fotoğraflarla değil, mankenlerle de canlandırılarak Vietnam'ın dehşetengiz yakın tarihi gözler önüne seriliyor. IX. yüzyıldan itibaren önce Fransızlara, ardından İngilizlere, Japonlara, Çinlilere, Amerikalılara karşı verilen bağımsızlık mücadelesi her saygıyı hak eder nitelikte.

Kamboç Formülü

Kültürel Miras + Yoksulluk + Hüzün / Turist X Dolar = Güler Yüz

Dört arkadaş 2015 yılının Şubat ayında Saygon ile Hanoi'de* geçirdiğimiz altı günlük müthiş Çin usulü yılbaşı deneyiminden sonra Kamboçya'nın Siem Reap kentine geçtik. Vietnam anılarımın başında da belirtmiştim, gençlik yıllarımda Vietnam ve Kamboçya, fazla merak etmediğim ülkelerin başında gelirdi. Ne var ki dünyada Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte bu coğrafyadaki sıcak savaş da sonlanmış, Çinhindi'nin yıldızı gezginlerin gözünde yeniden parlamıştı!

Halen dünyadaki beş komünist ülkeden biri olan Vietnam'daki ekonomik gelişmeyi gözlerimizle gördükten sonra, krallıkla yönetilen kapı komşusu Kamboçya'nın misli misli gelişmiş olduğunu düşünecek kadar saf değildik.

Pol Pot'un gerçekleştirdiği insanlık dışı işkence ve katliamların etkisinin bir kara bulut misali Kamboç halkının üzerine çökmüş olduğunu, Kamboçya tarlalarının hâlâ ölüm koktuğunu çeşitli mecralardan duymuş, okumuştuk.

Başımıza buyruk seyahat ettiğimizden, *canımız çekerse bir ara Laos'a, Luang Prabang'a da uzanırız* mantığından hareketle programımızı Saygon, Hanoi, Siem Reap kentlerini

merkez alarak hazırladık. Kamboçya'nın başkenti Phnom Penh'i görmeyi ise hiç arzulamıyordum. Zira istisnasız bütün kaynaklarda Pol Pot rejiminin gerçekleştirdiği katliamların etkisinin en fazla bu kentte hissedildiği, halkın travmayı henüz atlatamadığı yazıyordu.

Bilindiği üzere Pol Pot ile kendi kurduğu gerilla örgütü Kızıl Kmerler, 1976 ile 1979 yılları arasında milyonlarca insanın ölümüne neden olan bir dikta rejimi kurmuşlardı. 1975 yılında başbakan olan Pol Pot, hemen ertesi yıl başkent Phnom Penh'de katliamlarını sergilemeye başlamıştı. Yalnız aydınlara değil, okuryazarlara da düşman olan bu despot diktatör, ilk iş olarak başkentteki bütün eğitim kurumlarını kapatmış, okulları işkence mekânlarına dönüştürmüştü. Yetinmemiş, okuma gözlüklerinin kullanımını yasaklayarak, okuma yazma bilen ne kadar kadın, erkek, yaşlı, genç varsa, hepsini *ölüm tarlaları* diye adlandırılan pirinç tarlalarındaki çalışma kamplarına sürmüştü.

Yazılanlara göre Pol Pot ve Kızıl Kmerler, iktidarda kaldıkları süre zarfında yedi milyonluk ülke nüfusunun yaklaşık yarısını katletmişlerdi. Bu kıyımın büyük bölümü ise başkent Phnom Penh'te gerçekleşmişti. Yani basit bir hesapla, başkent nüfusunun üçte ikisinden fazlası katledilmiş olmalıydı! Nitekim hemen hemen bütün gezginler, anılarında bu kentte hüküm süren havanın halen son derecede kasvetli ve hüzünlü olduğunu dile getiriyorlardı.

Peki, Dünya Kültür Mirası önemine sahip Angkor Wat Tapınakları'nın bulunduğu Siem Reap nasıl bir kentti? Gezi rehberlerinde, bu bölgeyi yılda bir milyonun üzerinde turistin gezdiği belirtiliyordu. Demek oluyor ki bir Hindçini gezisi yapmaya kalkan her fert mutlaka bu tapınağı ziyaret etmeliydi. Biz de oradan başladık...

Siem Reap

Uçak yolculuğumuz rahat geçmiş, bizi alanda krallar gibi karşılayan çok kibar ve saygılı otel görevlisinin kullandığı arabayla otelimize ulaşmıştık. Hava artık iyice kararmıştı, bu yüzden yolda sadece bazı dıştan aydınlatılmış binaları görebilmiş, kent hakkında henüz fikir sahibi olamamıştık. Otelimiz kentin ana caddesi olan Sivatha Bulvarı'nda yer alıyordu ve kaldırımdaki kalabalıktan anladığımız kadarıyla oldukça hareketli bir merkezdeydik. Caddede motosikletler ve üç tekerlekli *tuk-tuk*'lar çoğunluktaydı. Kaldırımlarda ise iki yönde işleyen bir kalabalık vardı ki bunların büyük çokluğu Batılı turistlerdi.

Eşyalarımızı odalarımıza yerleştirir yerleştirmez kendimizi sokağa attık. Taa buralara gelmeden önce Vietnam ve Kamboçya denilince, her ikisi de gerek kültürel, gerekse de sosyal açılardan birbirine benzeyen iki komşu ülke sanırdım. Meğer aralarında dağlar kadar fark varmış, Kamboçya, Vietnam ile Tayland arasında sıkışıp kalmış bir garip ülkeymiş! Geçirmiş oldukları kültürel yıkım onları hem Vietnam'ın hem de Tayland'ın epey gerisine itmiş!

Tavsiye üzerine akşam yemeği için gittiğimiz ve kentin en hareketli bölgesi sayılan Pub Street'teki ilk lokantada gördüklerimiz bulunduğumuz ortamı yeterince açıklıyordu. Çoğunluğu Anglosakson, yaşını başını almış erkekler, yanlarına çocuk yaşta kızları almışlar, sözüm ona yemek yiyorlardı. Aslında buna, oynaşıyorlardı demek daha doğru ama midem kaldırmıyor!

Sokak, lokantalarla, barlarla ve batakhanelerle doluydu. Her yandan sokağa yayılan bir tür *canlı müzik* gürültüsü insanı sersem ediyordu! Yemekten hemen sonra

yakınlardaki "Gece Pazarı" diye bilinen Siem Reap'ın ünlü Phsar Chas Çarşısı'na gittik. Lokantalarda ve bütün mağazalarda geçerli olan tek para birimi vardı: Amerikan doları. Halbuki komşu ülke Vietnam'da dolar hiç geçmediği gibi ezkaza teklif ettiğimiz zaman tersleniyorduk da...

Gece Pazarı incik boncuk tarzı hatıra eşyası ile çakma tekstil, ayakkabı çanta satıcılarının tezgâhlarıyla doluydu. Yani satın alınmaya değer hiçbir şey yoktu. Bu da doğal olarak, Gece Pazarı sözcüklerini duyar duymaz, "Haydi oraya gidelim," diye tutturan eşlerimizin büyük hayal kırıklığı yaşamaları demekti. Ancak, kadınlarımızın hayal kırıklıklarını büyük ölçüde gideren bir başka önemli unsur vardı ki ona özel bir paragraf ayırmam gerekiyor. Az sonra...

Gece Pazarı ziyaretimizden sonra, otele yürüyerek en fazla on dakika sürecek yolu, "Haydi biraz turistlik oynayalım," diyerek ve üç tekerlekli *tuk-tuk*'a binerek yirmi dakikada gittik. Bunun nedeni yoldaki trafik sıkışıklığı değil, sürücümüzün çenesinin hiç kapanmıyor olmasıydı! Sürekli konuşuyor, bilgi vermeye çabalıyor ama biz dediklerinden bir kelime olsun anlayamıyorduk. Oysa eşlerimiz çarşı gezintisinden bu yana odaklandıkları konudan başka bir şey düşünemiyor, adamcağızı durmaksızın sorguluyorlardı. Tuhaf olan şuydu ki ne adam bizimkilerin dediğinden bir şey anlıyordu ne de bizim hanımlar adamın söylediklerine mana veriyorlardı... Ama tuk-tukçu konuşmak için ikide bir kafasını bize çevirince, doğal olarak önüne bakmıyor, araç da yalpalayarak sağa sola savruluyordu. O zaman bizimkiler can havliyle bağırmaya başlıyor, adam da motoru kenara çekip konuşmasını öyle sürdürüyordu.

Otelin personeli son derece nazik ve yardımseverdi. Bir dediğimiz iki edilmiyordu. Otel müdürü girişte

bizimle özel olarak ilgilenerek Siem Reap ve çevresi hakkında bizi bilgilendirdi. Üç gün boyunca hem tapınakları hem de çevreyi hakkıyla gezebilmemiz için şoförlü bir araba kiralamamızı salık verdi. Bu konuda yardımcı olmayı teklif edince de, önerisini seve seve kabul ettik. Ayrıca çok şanslı olduğumuzu, zira ertesi akşam otelin lokantasında bir Apsara gecesi düzenleneceğini müjdeledi. Gece boyunca tipik Kamboçya yemeklerini tadarken geleneksel Kamboçya müziği eşliğinde bir Apsara dans gösterisini izleyebilecektik. Aslında bütün yerler çok önceden tükenmişti, ama müdür bey bizim gibi *saygın* otel müşterileri için özel bir masa ayarlayabilecekti. Yemek bedeli kişi başı 18 Amerikan dolarıydı ama *saygın* otel müşterilerinin yüzde yirmi indirim hakları vardı ki bu da adam başı 14 dolara geliyordu. Müzikli, danslı bir akşam yemeği için oldukça ucuz sayılacak bir bedel!

Angkor Wat Tapınakları

Ertesi sabah bir başka güler yüzlü Kamboçyalı şoförümüz Çük ve cipi otelin kapısında bizi bekliyordu. Çük, Kamboçya dilinde akıllı anlamına geliyordu. Şoförümüzün bu ismi nasıl hak ettiğini ilerleyen zamanda görecektik. Çük'ün İngilizcesi bizi anlayacak ve kendisini ifade edecek yeterlikteydi. Ama o kadar kıvrak zekâlıydı ki bir kelime İngilizce bilmese dahi anlaşabileceğimize emindim.

Çük bizi doğrudan Angor Wat Tapınakları'nın bulunduğu 400 kilometrekarelik geniş sit alanının girişine götürdü. Burada vesikalık fotoğraflarımızı çektirdik ve üç gün için geçerli olacak fotoğraflı yaka kartlarımızı boyunlarımıza taktık. Kamboçya'daki yaşam şartları ile

kıyaslandığında bu kartlara küçük çapta bir servet ödediğimizi de belirtmeden geçmeyeyim...

Servet konusunu abartmıyorum, zira ifadesine göre şoförümüzün aylık kazancı duruma göre 10 ile 20 dolar arasında değişiyormuş. Karısı ise evde hazırladığı dürümleri pazarda satarak bütçeye katkıda bulunuyormuş, çünkü okul çağına gelmiş üç çocukları varmış ve masrafları giderek artıyormuş. Fakat şikâyetçi değildi Çük, "Çok şükür geçinebiliyoruz," diyordu gülümseyerek. Basit bir aritmetikle, dört kişilik grubumuzun Ankgor Wat Tapınakları'nı üç gün boyunca gezmek için ödediği toplam 160 doların, Çük'ün en iyi koşullarda beş aylık kazancına eşdeğer olduğunu hesapladım. Bu kıstasla, akşam gideceğimiz yemekli Apsara gösterisi sandığım kadar ucuz değilmiş diye düşündüm...

Angkor Wat Tapınakları hakkında fazla bir şey yazmayacağım. Bu konuda sayısız kitap yayımlandı, internet ortamında ise dünya kadar bilgi edinmek mümkün. Gezmeyi sevenlerin, tarihi yapılara meraklı olanların, arkeologların, tarihçilerin mutlaka gezip görmeleri gereken bin yıllık muhteşem bir dünya mirası. Bu görkemli tapınaklar ile onları çevreleyen harabeler, UNESCO'nun koruması altındaki Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alındı. Taş duvarların üzerinden, hatta kimi zaman içlerinden geçerek göğe doğru yükselen ağaçlar ile onların yer altından çıkarak koca blokları yerinden oynatan devasa kökleri, doğanın müthiş gücünü tüm çıplaklığıyla gözler önüne seriyor. *Indiana Jones* filmlerini izlediyseniz eğer, kendinizi o heyecan dolu maceralardan birinin içinde düşleyebilirsiniz...

Gün boyunca 36 derece ısıda, yakıcı güneşin altında o taş yığını senin bu taş yığını benim, kilometreler boyunca basamak tırmanıp inmekten bitkin düşünce, akşama

doğru, artık bizi otele geri götürmesi için Çük'e yalvarmaya başladık. Ama adamcağızın elinde belli ki uyması gereken bir program vardı. Bizi tapınakların ön kısmındaki girişlerinde cipten indiriyor, arabasını kilometreler ötedeki bekleme alanına çekerek arka taraftan çıkmamızı bekliyordu. Şunu belirtmeliyim ki, girişlerinden itibaren tapınaklara ulaşmak için bahçelerde oldukça uzun bir mesafe kat etmemiz gerekiyordu. Aynı durum çıkışlar için de geçerliydi. Öyle olunca, o bunaltıcı sıcağın altında, üç saat gezindikten sonra iyice pes etmiştik.

Dönüş yolunda pek mutlu değildi bizim Çük. "Böyle giderse üç günde siz bu tapınakları zor gezersiniz!" diye söyleniyordu. Bizim ise tek isteğimiz vardı, bir an önce otele sığınıp güzel bir duş almak!

Apsara gecesi

Bu amacımıza ulaştıktan sonra, küçük ama sevimli otelimizin lobisinde buluştuk. Otelin müdürü bütün yüzünü kaplayan sıcak gülümsemesiyle sanki bizim aşağıya inmemizi bekliyor gibiydi. "Yerleriniz ayrıldı, hem de en öndeki masada!" Adamla neredeyse kucaklaşıp öpüşecektik!

Gerçekten de sahnenin hemen önündeki dört kişilik masa bize ayrılmıştı. Salonun arka tarafında bir yiyecek büfesi kuruluydu, ama çeşit olarak büfenin ot ve salata ağırlıklı içeriği açlığımızı gidermekten uzaktı. Çaresiz alakarta sığındık. Biz yerleşeduralım, otelin dışından gelen küçük turist grupları da salonu tamamen doldurmuştu. Derken müzikle birlikte dans gösterisi de başladı.

Apsara aslında Khmer kadınlarının güzelliklerini ve zekâlarını simgeleyen dans tanrıçalarıymış. Angkor Wat

Tapınakları'ndaki taşların üzerine ince ince işlenmiş bu tanrıçaları simgeleyen binlerce oyma var. Efsaneye göre Kampu adındaki bir rahip, Mera adlı bir Apsara dansçısı ile evlenerek Khmerlerin soyunu başlatmış. Apsara dansında, insanın yaradılışı temsil edilirken Apsara dansçıları da, tanrıçaları temsil ediyorlar.

Apsara dansçıları da diğer bütün Kamboçya sanatçıları gibi Pol Pot yönetiminin kıyımından nasiplerini almışlar ve bu sanat dalı yok olmaya yüz tutmuş. Ancak 1980'li yıllardan itibaren yeniden bu geleneksel kraliyet dansına gereken önem verilmeye başlanmış. Bu dansı öğrenmek ve profesyonel olarak icra edebilmek için akademide en az 9 yıllık bir eğitim sürecinden geçmek gerekiyormuş. Gerçekten de sahnedeki dansçıların zarif fakat çok ağır hareketlerle ellerini ve parmaklarını oynatmalarını izleyince, bu tempodaki bir dansın eğitiminin 9 yıl sürmesini son derece normal karşıladım!

Müziğe gelince, danslar bir ya da iki ksilofondan kulaklarımıza oldukça tekdüze ve monoton gelen melodiler

eşliğinde yapılıyor. Kızlar dans esnasında parmaklarını ve ellerini doğaya aykırı bir şekilde eğip büktükçe, ben de onlara özendim ve parmak hareketlerini taklit etmeye kalktım. Sağ elime kramp girdi, öylece takılıp kaldı, masadakilerin yardımıyla zor düzeldi...

Timsah cenneti

Ertesi sabah, aşağı indiğimizde adamımız Çük'ü otelin kapısında bizi esas duruşta bekler halde bulduk. Hızlı bir kahvaltı için kendisinden izin istedik. Lokantada dansçı kızlar yoktu ama akşamki ksilofoncu hâlâ aynı yerde, elindeki bagetlerle çalgısını ağır aksak tıntınlatmayı sürdürüyordu.

Hızlı kahvaltımızın ardından cipimize bindik ve boyunlarımızda asılı resimli kartlarımız olduğu halde Angkor Wat Tapınakları'na doğru yola koyulduk. Bu kez farklı bir yönden gidecek ve başka bir kapıdan giriş yapacaktık. Sıcak yine aynı sıcak, taşlar yine aynı taşlardı. Gerçi tapınaklar, onları çevreleyen heykeller ve harabeler, duvarlardaki oymalar, taşlardan fışkıran ağaç ve bitkiler, hepsi birbirinden etkileyici ve farklıydılar ama sonunda, "Ben buradan daha evvel geçmedim mi? Bunları daha önce görmedim mi?" duygusuna kapılmaya başladığımı hissettim.

Tam da o sıralarda, yolculuğumuzun bundan sonrasının seyrini değiştirecek olan küçük ama tatsız kaza yaşandı. Arkadaşımız Fatoş Özay ya sıcaktan başı dönmüş ya da bacaklarında artık derman kalmamış olmalı ki bir tapınağın basamaklarını inerken yere yığıldı. Dizi fena şekilde zedelendi ve süratle şişti. Derhal buz koyduk, kompresler yaptık ama maalesef artık bu yollarda yürümesi mümkün değildi.

Angkor Wat Tapınakları gezimiz burada noktalanıyordu ama Siem Reap'ta görülmeye değer başka yerler de vardı. Üstelik Çük gibi zeki ve bilgili bir rehber-şoföre sahiptik!

Siem Reap'a vardığımız ilk akşam, Gece Pazarı'na giden yolda kadınlarımızın aklını çelen bir şey gördüklerini yazmıştım. Sivatha Bulvarı'nın üzerinde yer alan dükkânların pek çoğunda aynı meta satılıyordu: timsah derisinden çanta ve aksesuarlar!

Dükkânların gerek vitrinleri gerekse içerideki rafları, kurutulmuş irili ufaklı timsah kadavralarıyla doluydu. Çanta ve cüzdanların tasarımlarını beğenmeyenlere, timsah derileri ister parçalar halinde, isterse bütün olarak satılıyordu. Derilerinin yanı sıra, timsahların ayakları, dişleri, tırnakları, kuyrukları da ayrıca raf ve vitrinlerde sergilenmekteydi. Kurutulmuş minik yavru timsahlara bakamıyordum bile, içim cız ediyordu.

Oysaki bu tuhaf *krokodil* cenneti, kadınlarımızın akıllarını ilk andan itibaren başlarından almış, *timsahsız eve dönmeyiz* sendromuna tutulmalarına neden olmuştu. Angkor Wat bölgesinden iyice şişmiş bir dizle ayrılırken Fatoş'un, "Şimdi ne yapacağız?" sorusuna yanıt yine bir soruyla şoförümüz Çük'ten geldi: "Size bir timsah çiftliğini gezdireyim mi?"

Sürüngen türünden herhangi bir hayvanın fotoğrafını dahi göremeyen sevgili karım, bu teklife her nasılsa hemen, "Evet," deyiverdi. Dizi balon gibi şişen ve dayanılmaz ağrılar içinde kıvranan Fatoş'un ağrılarıysa mucizevi bir şekilde diniverdi! Kendimizi kentin öbür yakasındaki bir timsah çiftliğinde bulduk.

Beklendiği üzere çiftliğin hemen girişinde, büyükçe bir satış mağazası vardı. Canlı timsahları görebilmek için önce

ölülerini ziyaret etmek zorundaydık. Kadınlar orada kaldı, iki arkadaş yola devam ettik. Mağazanın sağ tarafında timsah havuzlarının olduğu bölüme giden yolu gösteren yönlendirme tabelalarını takip ettik. Havuzlara gelmeden iki tane kümesle karşılaştık. Kümeslerin birinde tavuklar, diğerinde ördekler vardı. Yanlarında da fiyat listesi: tavuk 20 dolar, ördek 30 dolar. Çevrede bir lokanta olmalı, diye düşündüm.

Havuzlardaki timsahları, iki metre kadar üstlerinden geçen ahşap bir seyir köprüsünden izlemek mümkündü. Doğal ortamı andıran korunaklı, genişçe bir bahçenin orta yerinde üç tane büyükçe, bir tane de küçük havuz vardı. Havuzların içi çamurlu suyla doluydu. Timsahlar boylarına göre ayrılmıştı. Küçük havuzda *kindergarden* misali yavru timsahlar oynaşıyordu. Ebeveynleriyse adeta taş kesmiş birer heykel gibi çamurlu suyun çevresinde miskince güneşleniyordu. Birçoğunun ağızları kırk beş derecelik açıyla açık duruyordu. Sivri dişlerinin çevrelediği fosforlu sarı renkteki ağızlarından sanki dışarıya doğru ışık huzmeleri çıkıyordu. Arada sırada içlerinden biri gürültülü bir, "Ploff!" sesiyle kendini çamurlu suya bırakıyor, kısa bir tur yüzdükten sonra karaya

çıkıp eski pozisyonunu alıyordu. Bunun dışında kayda değer herhangi bir hareket yoktu.

Ta ki ikisi kadın, biri erkek üç Rus turistin bulunduğumuz köprüye gelmelerine kadar. Erkeğin elinde, ayaklarından kavradığı ve az önce fiyatının 30 dolar olduğunu öğrendiğimiz ördeklerden biri çırpınıyordu. Adam, en iri timsahların bulunduğu yerin üzerine geldiğinde, onu izleyen kadınların hayranlık dolu bakışları arasında elindeki ördeği aşağı bıraktı. Kurban, bir iki kanat çırpıntısından sonra doğruca ağızları açık timsahların önüne konuverdi. Gözlerim fal taşı gibi açılmış, gerçekleşecek olan katliamı bekliyordum. Ruslar ise neşeli kahkahalar atıyor, eğlencenin bir an önce başlaması için sabırsızlanıyorlardı.

Ama miskin timsahlarda tık yoktu. Yeniden özgürlüğüne kavuşmuş olmanın mutluluğu içindeki ördek sağa sola bakınıyor, kanatlarını silkeliyordu. Rus turist sinirlendi. Islık çaldı, bağırdı, tahta parmaklıklara vurdu, olduğu yerde tepindi, hiçbir şey olmadı. Kadınlarsa 30 dolarını kaptıran adamla dalga geçmeye başladılar. Doğrusunu itiraf etmek gerekirse, ben de için için gülüyor, adamın kazıklandığını, aslında timsahlarla ördeklerin bu işletmede ortak çalıştıklarını düşünmeye başlıyordum.

Ama adam yılmadı. Kızgınlıkla kümeslerin bulunduğu yere gitti ve bir görevliyle birlikte geri döndü. Görevli aşağıya şöylece bir baktı, sonra da ellerini –tıpkı tapınaklardaki ziyaretçilerin ruhları uyarmak için yaptıkları gibi– iki kez üst üste çırptı: Şak! Şak! Sesten ürken ördek, kendisini kuş sanıp kanatlarını çırpmaya başladı, ama o kadar besiliydi ki bir türlü havalanamadı. Ördeğin nafile kanat çırpması, ağızları açık uyuklamakta olan timsahların üçünün birden ve aynı anda ağızlarının kapan gibi kapanmalarını

sağladı. Ördek bir tanesinin dişlerinin arasındaydı artık. Biraz çırpındıktan sonra hareketsiz kalakaldı. Avını öylece ağzında tutan timsah ise ördeği çiğneme zahmetine bile katlanmadı; ağzından sarkan cansız ördek kafasıyla birlikte uykusunu sürdürdü... Bu gösteri üzerine Rus kadınlar o kadar coşkulu sevinç çığlıkları attılar ki adam hemen içeri koştu ve bu kez elinde bir tavukla geri geldi. Bundan sonrasını izleyemezdik artık, karılarımızın yanına döndük.

Meğer erken dönmüşüz! Günümüzün geri kalan bölümünü, timsah çiftliğinin satış mağazasının klimalı bekleme salonunda, kıymetli refikalarımızın heyecanlı alışverişlerini ve pazarlıklarını izlemekle geçirdik.

"Happy Hour"

Otele vardığımızda güler yüzlü müdürümüz her zamanki gibi girişte bekliyordu. Günümüzün nasıl geçtiğini sordu, küçük kazaya çok üzüldüğünü söyledi, ardından da, "Çok şanslısınız, bugün barımızda *happy hour* düzenledik. Saat sekize kadar her ne içerseniz liste fiyatının yarısını ödeyeceksiniz," dedi. Biraz dinlendikten sonra aşağıya indik. Müdürün bar dediği otelin lobisindeki iki sehpa ile dört sandalye bulunan köşeye kurulduk ve elimize tutuşturulan içki listesini incelemeye koyulduk. Listede sevdiğim bir malt viski markası vardı, fiyatı da oldukça uygundu. Üstelik *Happy Hour* saatinde yarı fiyatına idi. İki duble ısmarladık.

Garson, biraz da tereddütlü bir ifadeyle siparişimizi not etti. Daha sonra, bulunduğu noktadan bizi izlemekte olan güler yüzlü müdürün yanına gitti ve elindeki notu gösterdi. Müdürün yüzündeki tebessüm bir an için dondu,

bizden yana kaçamak bir bakış attı, ona baktığımı görünce de yüzüne yine aynı gülümsemeyi yapıştırdı ve garsona hızlıca bir şeyler söyledi.

Duble olarak sipariş ettiğimiz içkilerimiz tek olarak geldi. Öyle olunca da itiraz ettik. Garson yeniden müdürün yanına uçtu. Müdür, bu kez yüzündeki gülümsemeyi aşırı yapmacıklı ve çok üzüntülü bir ifadeyle takas ederek yanımıza geldi: "Çok üzgünüm, size söylemeyi unutmuşum, istediğiniz viski *happy hour* içkileri arasında yer almıyor, o nedenle duble yerine tek verdik," dedi. Gerisini aktarmam gereksiz...

Az sonra, akşam yemeği için dışarı çıkarken, güler yüzlü müdür beyimizin tüm dişlerini göstererek yeni giriş yapan bir çifti ağırladığını gördüm. "Çok şanslısınız! Yarın akşam otelin lokantasında bir Apsara gecesi düzenliyoruz, aslında yerler çok önceden tükendi, ama sizin gibi saygın otel müşterileri için özel bir masa ayarlayabilirim," diyordu.

Fatoş'un iyice zedelendiği için yürümesini engelleyen dizi nedeniyle yolculuğumuzu kısa kesmek zorunda kaldık. Siem Reap'ta bir gün daha kalıp, süper şoförümüz Çük'ün rehberliğinde çevredeki bazı sit alanlarını gezdik. Teknelere inip binmek güç olduğundan mutlaka görülmesi gereken Kamboçya'nın ünlü yüzen köyünü göremedik. Onun yerine arabayla, tepelerdeki bir mesire yerinde, suları güldür güldür akan bir şelalenin başında, rengârenk çiçeklerin arasında hoş bir piknik yaptık. Ertesi sabah erkenden, çift motorlu küçük bir uçağa binerek doktor ve hastanelerine daha fazla güvendiğimiz Tayland'a geri döndük.

Racistan'da Kaplan Yavrusunun Başını Okşamak

"Yabancı bir ülkeyi anlamanın ilk şartı onu koklamaktır."
Rudyard Kipling

İnsanın hem çok arzu edip hem de denemekten korktuğu şeyler vardır hani, içinizden kopup gelen bir istekle minik bir kaplan yavrusunun başını, çenesini okşamak istersiniz, ama ya ısırırsa diye bir türlü bu eylemi gerçekleştiremezsiniz. İşte Hindistan'ı gezmek de uzun yıllar bende böyle bir duygu yaratmıştı.

Engellerin başında hijyen sorunu vardı, bu ülkeye gidip de dönenlerin çoğu aç bitap dolaştıklarından, yiyecek temiz bir şeyler bulamadıklarından yakınıyordu. İkincisi ve benim için en önemlisi ise koku sorunuydu, istisnasız tüm gezginler anılarında mutlaka kokudan söz ediyorlardı. Oldum olası kokulara duyarlıyımdır. Üstelik yaşım ilerledikçe gözlerim zayıflarken, bu önemli kaybı telafi edercesine koku alma duyum gün be gün gelişiyor... Ağır kokuların her türüne karşı alerjim vardır; gözlerim kararır, kendimden geçerim.

Uzakdoğu'ya yaptığımız ilk yolculukların birinde, Singapur'u turla ve rehber eşliğinde gezmiştik.[1] Tamamen steril ve bir yapay kent görünümündeki bu garip adanın

1 İzel Rozental, *Dikkat! Buda*, Okuyan Us Yayınları, İstanbul, 2004.

tek doğal yaşam alanı Hint Mahallesi'ydi. Otobüsün içine kadar yayılan baharat kokuları ve dağınık görüntüsü nedeniyle rehberimizin bize göstermek istemediği ancak ısrarlarımız üzerine sokaklarından hızla geçtiğimiz bu ilginç mahalle, bende garip bir şekilde *kaplan yavrusunun başını okşama* arzusu uyandırmıştı.

Aslında çocukluğumun ta ilk yıllarında filizlenmiş olan bu Hindistan aşkı içimde çoktandır kök salmıştı. Bunun nedeni sözlerini hiç anlamamış olmama karşın ilk ezberlediğim şarkının Raj Kapoor'un ünlü "Avare"si olmasıydı. Bu yaşıma geldim, bir Hint ile karşılaştığımda hâlâ kulaklarımda "Avara hun, avara hun... naa nana na nay..." tınıları yankılanır, elimde değil!

İstanbul'u sarsan "Avare" furyasından birkaç yıl sonra, amcamla birlikte Atlas Sineması'nda izlediğimiz ve tamamı Bengal ormanlarında geçen bir film, daha doğrusu peş peşe gösterilen iki macera filminin (Fritz Lang'ın *Mihracenin Gözdesi* ya da gerçek adıyla *Hint Kaplanı/Hint Mezarı*) uzun süre etkisinde kalacaktım. Ta çocuk yaşlarımdan itibaren Hindistan'ı seviyordum!

Derken, ortanca kardeşimizin benimkinden kat be kat büyük olan Hindistan aşkı aniden ailemizin içine bir ateş gibi düştü. Kardeşim, Boğaziçi Üniversitesi'nde son derece parlak bir öğrenci olarak okurken, sadece görünümünü Hintlere benzetmekle kalmamış, adını da mistik Hint felsefelerinden birinin etkisinde kalarak Shankar olarak değiştirmişti. Zaten Birleşmiş Milletler

kıvamındaki rengârenk ailemizde artık Tantra felsefesine sıkı sıkıya bağlı bir de yogi vardı! Ne yazık ki o yürekten inandığı, insanlığı sonsuz sevgi ve barışa götürecek bu huzurlu yolda kendisi için aradığı huzuru bir türlü bulamadı. Henüz 43 yaşında, ütopik hayallerinin hiçbir zaman gerçekleşemeyeceğini fark edemeden aramızdan ayrıldı. Belki anlamıştı ama kendisine inananlara (ve inanmayanlara) fark ettirmek istememişti, kim bilir?

İşin özü, hijyenik ve kokusal takıntılarımın yanı sıra çok sevdiğim kardeşimin kaybı yıllarca beni Hindistan'dan uzak tutmuştu. Ta ki Atul'u tanıyana kadar....

Köri Kokuları

Atul Bhandari, Mumbai'de tükenmezkalem aksamları imalatı yapan bir ailenin üçüncü kuşak temsilcisiydi. Tüm Hintler gibi Bhandariler de oldukça kalabalık ve birbirlerine son derecede bağlı bir aileydi. Atul'un görevi yurtdışındaki iş ve sosyal ilişkileri geliştirmekti. Cin gibiydi. Genelleme yapmak istemiyorum ama bugüne dek tanıdığım bütün Hintlerin zekâ seviyelerinin ortalamanın hayli üzerinde olduğunu belirtmek zorundayım.

Atul, işi gereği sık sık Türkiye'ye geliyor, İstanbul'da bolca vakit geçiriyordu. Oğlumla da güzel bir dostluk geliştirmişlerdi. Her gelişinde bize, mevsimine göre tropik meyveler –özellikle de ailece bayıldığımız mango, çay ya da baharatlar– getiriyor, ülkesinin bolca reklamını yaparken, "En kısa sürede mutlaka bizi ziyarete gelmelisiniz," diyordu. Atul ile dostluğumuz pekiştikçe Hindistan yolculuğu artık kaçınılmaz oluyordu.

İlk ziyaretim 2007 yılında gerçekleşti. Üç gün süren, Bhandari ailesi ile tanışma amaçlı kısacık bir geziydi bu.

Atul ve ailesi şehir merkezinin dışında oturduklarından Mumbai'yi bile doğru dürüst görme fırsatım olmamıştı. Ama hiç değilse korkularımla yüzleşmiş, kuşkularımı gidermiştim. Bundan böyle Hindistan'ın bize olumsuz gelen birtakım yaşam koşulları beni caydıramayacaktı.

Oysa Mumbai'ye yaptığım ilk yolculuğun henüz uçak safhasında bile caydırıcı unsurlarla karşılaşmıştım. Tahmin edebileceğiniz gibi, birinci engel koku sorunuydu. THY uçağı olmasına karşın yolcuların büyük çoğunluğu Hint'ti ve kabinin içi buram buram köri kokuyordu! Ama bu kesif baharat kokusunun ötesinde, bambaşka ve çok daha büyük bir sorunla karşılaşacağım hiç aklıma gelmemişti. Uçak havalandıktan ve yemek servisi bittikten sonra ışıklar karartılmış, uyku pozisyonuna geçilmişti. Ben de tam uyumak üzereydim ki aniden genzimi kavuran bir keskin mi keskin Limburger peynirinin[1] kokusuyla kaykıldığım koltukta zıplayıverdim. Hani bazı kokular karşısında, "Burnumun direği kırıldı," derler ya, meğer abartı değilmiş, kokuyu teneffüs ettiğim anda burnumun içinde sağlam direk kalmamış olmalıydı!

Bu keskin kokudan tek rahatsız olan ben değildim. Çok geçmeden sağda solda kıpırdanmalar ve söylenmeler başlamıştı. Koku arkadan öne doğru geliyordu, kaynağı belirlemek için tepe ışığını yaktım. Çok aranmam gerekmedi. İki sıra arkada oturan yolcu, lastik spor pabuçlarını çıkarmış, sağ kalçasının altına kıvırdığı bacağının ayak parmaklarını tatlı tatlı kaşıyordu. Ayakkabıları ise nerdeyse koridorun ortasındaydı! Ters ters baktım, oralı bile olmadı. Tam arkasında oturan ve kokudan rahatsız olduğunu düşündüğüm

1 Limburger peyniri: Aynısı insan vücudunda da bulunan bir bakteri nedeniyle [illegible] ayak gibi kokan Hollanda peyniridir. Kokusu bayıltıcıdır.

Hindistanlıya bakarak kaş göz işareti yaptım. Adamın arka koltuktaki komşumuzu kendi lisanında uyaracağını umuyordum ama nedense battaniyeyi kafasına kadar çekip "bana ne" dercesine sırtını döndü. Neyse ki yanımda oturan yolcu düğmeye basıp hostesi çağırmayı akıl etti. Hostes kız sorunumuzu daha biz söylemeden anlayınca kabin amirini çağırdı. Kabin amiri tecrübeliydi, ortalıkta duran kokarcaları plastik bir torbaya tıkarak sorunun bir kısmını çözdü. Ama sorunun ana kaynağı olduğu yerde duruyordu. "Çare yok, sprey sıkacağız!" dedi kabin amiri. Kalan dört saatlik uçuş süresi boyunca bizim mıntıkaya düzenli olarak koku spreyi sıkıldı. Bu korkunç işkenceden sonra köri kokusunun beni artık rahatsız etmeyeceğine emindim.

İnsan hiçbir şeyden yüzde yüz emin olmamalı!

Otelde ilk gece

Bhandariler, kendilerine daha yakın olmam için, şehrin kuzeyinde, koruluk bir alanın tepesine konuşlanmış lüks görünümlü bir turistik otelde yerimi ayırtmışlardı. Dev otelin daha bahçe giriş kapısından itibaren yan yana dizili Antik Yunan tanrılarının heykelleri konukları karşılamaktaydı. Fakat asıl şoku avlunun tam ortasında duran Trevi Çeşmesi'ni görünce yaşadım. Avluya sığması için ölçüleri orijinalinden biraz daha küçük tutulmuştu ama onun dışında her bakımdan Roma'nın dillere destan çeşmesinin replikasıydı. Tek eksiği, önünde beklemesi gereken *carabinieri* idi.[1]

Otelin lobisine girip de resepsiyona yöneldiğimde, mutat köri kokusunu hissettiysem de, duvarlarda asılı devasa

1 *Carabinieri*: İtalya'da kent içinde görev yapan jandarmaya verilen ad.

yağlıboya Rönesans tablolarına bakmaktan kokuyu pek önemsemediğimi itiraf etmeliyim. Burası otel değil, küçük çapta bir Louvre Müzesi'ydi!

Odam ihtişamlı bir saray odasını andırıyordu. Neredeyse yüz metrekarelik bir salon, kalın kadife perdeler, duvarlarda altın işlemeli çerçevelerde dev yağlıboya tablolar, ahşapları altın kaplamalı komodinler, bir kocaman bronz yatak, üzerinde onlarca simli süslü yastık, kristal avize ve aplikler... Hangi birini saysam? Tuvalet ise... Kokuyordu! Kokuyordu derken lavanta kokusunu kastetmiyorum, Kadıköy'ün Kurbağalıderesi gibi kokuyordu! Sifonu çektim. Kuburdaki sarımtırak su yükseldi, yükseldi, yükseldi, klozetin kenarlarından yere doğru taşmaya başladı... Can havliyle soluğu resepsiyonda aldım. Görevli abartılı derecede kibardı ve ağdalı bir İngilizce konuşuyordu. Bin bir özür dileyerek, eski zaman İngiliz asilzadelerinin kıyafetine bürünmüş ama kafasına hediyelik çikolata kutusu kapağı tarzında bir başlık geçirmiş esmer, çelimsiz bir çocuğun refakatinde beni başka bir odaya yönlendirdi. Yeni odam öncekinden de büyüktü! Hemen tuvalete girdim, sifonu çektim, çalışıyordu... Benim için koku artık ikinci planda kalmıştı.

Yatağın üzerinde bir düzine yastık vardı. Yetmez diye elbise dolabının içine iki tane daha tıkmışlardı. Yastıkları sırayla derin derin kokladım. Köri kokusu hepsinin içine sinmişti. Yastıksız uyumaya karar verdim. Ama uyuyamadım. Devasa odanın ortasındaki kocaman yatağımda kendimi çok yalnız hissetmeye başlamıştım... Koku fobisi yerini yalnızlık fobisine bırakmıştı!

Meğer bu yalnızlık hissi nedensiz değilmiş. Kahvaltı için aşağıya indiğimde tuhaflığı fark ettim. Salonda benden başka hiç kimse yoktu! Tepemde bekleşen üç garson

ve bir şef refakatinde kahvaltımı hızlıca bitirdikten sonra resepsiyonu bir kez daha ziyaret ettim. Geceki centilmen aynı yerdeydi. Bana odamdan memnun kalıp kalmadığımı sordu, değilsem daha büyük bir oda verebileceklerini söyledi. Kaldığım odadan daha büyüğünü hayal bile edemediğimi söyleyerek, mümkünse hiç kullanılmamış bir adet yastık istediğimi, zira kullanılmış yastıklara karşı şiddetli bir alerjim olduğunu anlattım. Adam bütün yüzünü kaplayan empati dolu bir gülümsemeyle, "Olumludur," şeklinde başını salladı. Bu sıcak yaklaşım karşında cesaret bulup, otelde benden başka kaç müşterinin kalmakta olduğunu sorma hatasını işledim. Görevli yüzüme şöyle bir baktı, sonra da sır verirmiş gibi kulağıma doğru eğilerek, "Sezon henüz başlamadığından şimdilik tek müşteri sizsiniz, ama hafta sonunda birkaç kişi daha bekliyoruz..." dedi.

Hangi sezon? Ne sezonu? Soramadım bile! Gözlerim lobide sergilenen kocaman Rönesans tablolarına takıldı kaldı, yalnızlık duygusu her yanımı sarmıştı...

Çok geçmeden, beni işyerlerine götürmek üzere otele gelen Atul ile amcası Dilip *muhteşem yalnızlığıma* son verdiler. Otelim gerçekten de evleriyle işyerlerine oldukça yakındı. Ancak aradaki kestirme yol paralıydı. Paralı yol denince aklınıza sakın çevre yolu gelmesin, bu bir keçi yoluydu ve bir koruluğun ortasından geçiyordu. Yol boyunca çevreyi gözlemeye başladım. Yol kenarında oynayan çocukların neredeyse tamamı çırılçıplaktı. Yolun ortasından yürüyen ve arabamızı umursamayan saçı sakalı toz toprak içinde birbirine karışmış bir adam kalça hizasına doladığı bir bez parçasıyla sadece mahrem yerlerini örtmüştü. Kesinlikle dilenci olmayan bu kişilere *Sadhu*

dendiğini biliyordum... Yoldaki kadınların ise belleri ile karın bölgeleri açıktaydı. Başlarını renkli ve hafif eşarplarla örtmüşlerdi. Bazı erkekler, yarı çıplak, başlarından aşağı kovayla sabunlu su boca ederek sokakta banyo yapıyordu. Tuhaf olan, bütün bu insanların güler yüzlü olmalarıydı. Oldukça mutlu görünüyorlardı... Hindistan'daki kast sistemi hakkında azıcık bilgi sahibi olduğumdan, ev sahiplerime bu konuda soru sormamayı yeğledim.

Hint Usulü Trafik Keyfi

İlk yolculuğumun ardından Hindistan'a sık sık gitme fırsatları yakaladım. Köri kokusu artık beni hiç etkilemiyor, hatta tipik Hint yemeklerini, soslarını, baharatlarını (*masala*) severek yiyorum. Trafiğine bile alıştım diyebilirim...

Gününün önemli bölümünü trafikte harcayan, İstanbul trafiğine alışkın biri için Hindistan'da trafik ne yazar demeyin, Hintlerin trafik anlayışı bizimkinden oldukça farklı. Acele etmek diye bir kavram bilinmiyor. Dilediğiniz yerde durabilir, serbestçe yolda gezinmekte olan inekleri bekleyebilir –beklemelisiniz de– yavaşlayabilir ya da içinizden geldiği an sağa sola yönelebilirsiniz. Size korna çalarak tepki veren olursa –ki nadirdir– siz de kornanızla yanıt verirsiniz olur biter! İki şeritli bir yolun ağzına on iki sıra araba dizilebilir ve hepsi de saatlerce ve sabırla bekleyebilirler, bizdekinin aksine kimse kimsenin önüne geçmeye çalışmaz, saygılıdırlar. Bu gibi durumlarda korna çalınmaz. Korna sadece yol alırken çalınır ve sürekli çalınır! Sanırım bunu yapmaktaki asıl amaç hasbelkader direksiyon başında uyuyakalan sürücüleri uyandırmaktır.

Zaten hemen her kara taşıtının arkasında büyük harflerle *Horn Please*[1] yazısını okumanız mümkün.

Bir keresinde trenle Mumbai'den Damas'taki Vapi Sanayi Bölgesi'ne gidecektik. Yolculuk yaklaşık iki saat sürüyordu. Trene bineceğimiz küçük banliyö istasyonunda mahşeri bir kalabalık bekliyordu. İnsanlar, kucaklarında çocukları, sırtlarında sepetleri, çuvallarıyla birbirlerini iteleyerek peronda kendilerine yer açmaya çalışıyorlardı. Bu güruhun bineceğimiz treni beklediğini öğrendiğimde bir an dahi tereddüt etmeden, Dilip ile Atul'a, "Ben yolculuktan vazgeçtim!" dedim. İkisi birden bana muzipçe, "Merak etme," anlamında gülümsediler. Zaten tren de tam o esnada ve tam zamanında geldi. Kalabalık hemen kapılara hücum etti. Bu curcuna içinde Atul'un beni ittirdiği kompartımandaki sessizlik ise şaşırtıcıydı. Ayaktaki tek kişi, resmi giysileri içinde bizi karşılayan ak saçlı kondüktördü. Biletlerimizi inceledikten sonra, "Lütfen beni takip edin," diyerek koltuklarımızı gösterdi. Ayrı ayrı oturmuştuk ama dışarıdaki karmaşadan sonra içerisi adeta cennet gibiydi. Tren hareket eder etmez, kondüktör bana bir İngilizce gazete getirdi, ardından ne içmek istediğimi sordu. Çay, kahve, meşrubat, hepsi mevcuttu ve ikram olarak veriliyordu. Ben gazetemi okur, çayımı yudumlarken, bir garson önümdeki sehpayı açıp üzerine beyaz bir örtü serdi. Çok geçmeden kahvaltı tepsisi sehpamdaydı... Meğer ev sahiplerim birinci sınıf bilet almışlardı. Bu vagonda, kanımca artık İngiltere'de bile emsaline az rastlanan aristokratik bir zarafet hüküm sürüyordu.

Vapi'de trenden indiğimizde arkamızdaki vagona göz atmaktan kendimi alamadım. Biz konfor ve lüks içinde

---

1 (İng.) *Horn Please*: Lütfen korna çalın.

oturken, o vagondaki yolcular, alt alta üst üste, sepetleri, çuvalları ve hayvanlarıyla iç içe yolculuk ediyorlarmış! Ama onlar trende yolculuk etmekten en az birinci mevkidekiler kadar mutlu olmalıydılar ki pencereden güçlükle sarkıttıkları ellerini sallayarak perondakileri selamlıyor, gülücükler dağıtıyorlardı. Kast sistemini anlamak gerçekten çok zor!

Damas'tan dönüşümüz arabayla oldu. Vapi'de bizi bekleyen Atul'un babası Mumbai'ye arabayla dönmemizi önermişti. Ne var ki trenle iki saate yakın süren aynı yol, arabayla tam beş saat sürdü. Bunun en az iki saatini ise Mumbai'ye girişte, dört şeritten iki şeride inen otoyol kavşağındaki yirmi sıralı kuyrukta bekleyerek geçirdik. Şundan eminim ki direksiyonda sıradan bir Türk şoför olsaydı, o kavşaktan on beş dakikada çıkmıştık bile!

Altın Üçgen Racistan

Bir başka Hindistan yolculuğunda ise Pınar yengem, sevgili biraderim ve muhterem refikam eşliğinde, Yeni Delhi'den kiraladığımız bir arabayla on gün boyunca "Hindistan'ın Altın Üçgeni" diye anılan, Yeni Delhi, Agra, Jaipur arasındaki eskiden mihracelerin yaşadığı Racistan'ı da kapsayan bölgeyi gezdik. Müthiş bir deneyimdi! Yeni Delhi'den yola çıkmış, Agra ve Fatehpur'dan geçerek yolculuğumuzu

Racistan'ın başkenti sayılan Jaipur'da noktalamıştık. Sonrasında da yerel bir havayolu ile Mumbai'ye uçmuştuk. Moğol ve Hint kültürlerinin birbirine karıştığı bu coğrafyada, yolumuz üzerindeki çok sayıdaki tarihi tapınakları, anıt mezarları, cami ve sarayları ziyaret ettik. Bunların başında elbette Agra'daki dünya harikası Tac Mahal vardı. Pembeye boyanmış binaları nedeniyle Pembe Şehir diye adlandırılan Jaipur ise bir başka dünyaydı!

Bu gezinin tamamında Pınar yengemin seçimi olan otellerde konakladık. Bazıları eski zaman mihracelerinin saraylarıydı. Haliyle son derecede ihtişamlı yapılardı. İçeride ise neredeyse müşteri başına iki personel düşüyordu. Her biri son derece saygılı, güler yüzlü insanlardı ve otel müşterilerine adeta mihrace muamelesi yapıyorlardı. O kadar ki insanın otelden ayrılası gelmiyordu! Jaipur'da konakladığımız saray bozmasının avlusunda, gün boyunca bayrak şaklatarak bir ileri bir geri volta atan bir Hint dikkatimi çekti. Merak edip bir görevliye sordum, meğerse adamın işi gürültü yapmakmış! Avluya dadanan güvercinler gürültüden ürkünce mermerleri kirletemiyorlarmış!

Heyecan dolu anlar

Yolculuğumuz boyunca turistlerden para koparmak için sepette yılan oynatan Hint fakirlerinin, evlere tırmanarak ne bulduysa götüren hırsız maymunların bol bol fotoğraflarını çektik. Fil sırtında Amber Kalesi'ne tırmandık. Bir keresinde ise küçük bir köyün içinden geçerken, kadınlı erkekli bir düğün alayına rastladık. Kalabalığın ortasında şoförümüz arabayı durdurmak zorunda kaldı. "Bunlar Müslümandır," diye açıkladı adam. Fırsattan istifade, fotoğraf çekmek

amacıyla kapıyı açıp dışarı çıkmaya yeltendim. Ayağım henüz yere değmişti ki, şoförümüzün feryadı üzerine geri çekildim. Ama geç kalmıştım, düğüncüler beni yaka paça dışarı çekmişlerdi bile. Can havliyle arabanın kapısına asıldım. Fakat nedense içeridekiler paniklemişler, kapıları kilitlemişlerdi. Ayaklarım yerden kesilmişti. Artık düğün alayının ortasında gelin ile damattan daha fazla ilgi çeken bir aktör konumundaydım. Herkes kutsal bir kişiymişim gibi bana dokunmaya çalışıyordu. Saçıma, yüzüme, sakalıma, omzuma, sırtıma, tüm bedenime ellerini sürüyorlardı. Elini değdirmeyi başaran, yerini bir diğer arkadaşına bırakıyordu. Bereket cüsse olarak Hindistan ortalamasının biraz üzerinde olan şoförümüz, müşterisinin yaşamından duyduğu endişe nedeniyle olsa gerek, arabadan fırladığı gibi bir hışım kalabalığın ortasına daldı. O arada ben de fırsattan istifade *müritlerimin* elinden kurtuldum ve arabaya sığındım. Arbede esnasında hiç resim çekememiştim, arabadakilere, "Fotoğraf çektiniz mi bari?" diye sordum. Üçünün birden bana bakışları her şeyi anlatmaya yetiyordu. Uzun süre ağzımı açmadım...

Aynı yolculuk esnasında buna benzer bir olayı, gezmeyi düşündüğüm bir Hindu tapınağının önünde yaşadım. Özel bir kutlama nedeniyle tapınağın önü oldukça kalabalıktı. Acaba içeri girebilir miyim diye aval aval bakınırken etrafım aniden kadınlı erkekli bir grup tarafından sarıldı. Bu kez yakınlarımda beni kurtaracak şoförümüz de yoktu. İnsanlar ellerini omuzlarıma, kollarıma sürtüyor, anlamadığım dilde bir şeyler mırıldanıyorlardı. Birden, diğerlerinden daha uzun boyluca ama zayıf bir Hindistanlı kalabalığı yararak yanımda bitti. Bir eliyle kendi gibi sıska ve pejmürde bir oğlan çocuğunun elini tutarken, diğer eliyle avucunun içinde topak haline getirdiği, ekmek olduğunu

tahmin ettiğim hamur parçasını uzattı. İkram edilen lokmayı alıp almamakta birkaç saniye tereddüt geçirdim. Adam kızdı. Kaşlarını çatarak, "Neden almıyorsun? Toprağın nimeti, kutsal bu!" dedi. Onun bu tepkisini gören ve etrafımı sarmış olan kalabalık da homurdanmaya başlayınca, çaresiz gözlerimi yumdum ve ekmek lokmasını ağzıma tıktım. Ortalık yatışmış, kriz çözülmüştü. Çevremdekiler yeniden beni ellemeye başlayınca da, mabedi gezme sevdamdan vazgeçip koşar adımlarla otele geri döndüm.

Ertesi gün, dili döndüğünce rehberliğimizi de yapmaya çabalayan şoförümüze bana gösterilen bu tuhaf ilginin nedeni hakkında bir fikri olup olmadığını sordum. Adam gözlerini gözlerime dikti ve "Baba, sende *tilak* var!" dedi. Haydaa! O da nedir demeye kalmadan kısaca anlattı. Meğer alnımın ortasındaki doğuştan olan küçük kırmızımtırak et benini kastedermiş. Bu kalıcı sivilce iki gözün arasında üçüncü bir göz imiş ve Hintler için bu işaret çok önemliymiş. Saçım sakalım da ak olduğundan, kutsal adam muamelesi görüyormuşum, iyi mi!

Ama heyecan denince, itiraf etmeliyim ki Eski Delhi'nin karmakarışık ve dar sokaklı son derece işlek pazarında, iki kişilik külüstür bir bisikletin terkisinde

gerçekleştirdiğimiz bir saatlik gezinti, tüm bu yolculuk boyunca adrenalinimizin tavan yaptığı anlardı. Canlarımızı çelimsiz ama çılgın bir Hindistanlıya emanet ederek gerçekleştirdiğimiz, Çavri Pazarı turu hakiki bir ralliydi! Sürücümüz, daracık sokaklarda hızla pedal çevirirken, yol üstündeki taş ve çukurlara –ve karımın çığlıklarına– hiç aldırmıyordu. Bir motocross yarışçısının arkasındaydık adeta! Rallimiz dünyanın en büyük camilerinden Jama Masjid'de (Cuma Mescidi) noktalanmıştı.

Hindistan'da pek çok caminin avlusuna girmeden önce, ayakkabıların çıkarılması zorunludur. Ne var ki bizim Eminönü'ndeki Yeni Cami güvercinlerinin akrabaları Jama'da daha faal ve çok daha kalabalıklar. Üstelik bu avluda bayrak şaklatan elemanlar da istihdam edilmiyor. Haliyle zemin kuş gübresiyle kaplıydı! Ama keskin zekâlı Hintler bu soruna da çözüm bulmuşlardı; giriş kapısının önünde turistlere tek giyimlik terlik pazarlıyorlardı.

"Hindistan'ın Altın Üçgeni" gezginler için bulunmaz bir deneyim sunuyor. Yola çıkmadan önce mutlaka bu konudaki bazı kaynakları, kitapları ve makaleleri karıştırmak gerekir. Ama doğrusunu söylemem gerekirse, Hindistan'a yaptığım bütün yolculuklar içinde beni en fazla etkileyeni, 2012 yılında Mumbai'deki Hint düğünüydü.

THY'de İşler Yolunda!

Geçtiğimiz hafta iki günlüğüne Bombay'daydım, yeni adıyla Mumbai'de. İnsan hiç iki günlüğüne ta Hindistan'a gider mi demeyin... Doğuştan gezginler yolculuk etmek için her şeyi göze alır.

Mumbai benim için yeni bir yer değil. Hindistan'a gitmişliğim var. Hatta geçtiğimiz yılsonundaki terör olaylarından hemen bir ay sonra Mumbai'deydim. O tarihte şaşkınlık hüküm sürüyordu kentte. Gerekli gereksiz kontrol noktaları kurulmuş, ne aradığını bilemeyen güvenlikçiler olur olmaz yerlerde insanları durdurup sorguluyordu. Ama biz, *beyaz adamlar* ayrıcalıklıydık yine de. Yerliler durdurulup tepeden tırnağa aranırken, biz beyazlar, elimizi kolumuzu sallayarak her yere rahatlıkla girip çıkabiliyorduk. Oysaki baskını gerçekleştirenlerin beyaz tenli oldukları –hatta aralarında bir sarışının bulunduğu– belirtilmişti.

Kanlı baskından en fazla nasibini alan Tac Mahal ve Oberoi otellerine girip gezebilmiş, ama altı Yahudi rehinenin katledildiği Neriman Evi'ne girmek mümkün olamamıştı. Rehinelerin başarısız kurtarma operasyonu esnasında öldürüldükleri, hatta kurtarıcılarının kaza kurşunlarına

kurban gittikleri söyleniyordu. Mumbai sokaklarında devriye gezen güvenlik görevlilerine baktıkça, insan bu teoriye inanmadan edemiyordu. Teröre kurban giden genç Holtzberg çiftinin iki yaşındaki küçük oğulları Moşe'yi kurtaran Hint dadı ise o tarihlerde kahraman ilan edilmişti. Dadının ülkesinden ayrılarak, küçük Moşe'ye bakmak üzere İsrail'e taşındığı da gururla anlatılanlar arasındaydı.

Olayların üzerinden henüz bir yıl geçmemişken tüm yaraların sarıldığını görmek güzel. Güvenlik görevlilerinin daha bilinçli olduklarını da söylemeliyim. Artık kimseyi uluorta durdurmuyorlar. Hatta ortalıkta bile görünmüyorlar...

Mumbai ilginç bir kent. Kalabalık ve gürültülü. Ama kimsenin acelesi yok. Sürücüler hiç durmaksızın kornaya basıyor, ancak bunu salt spor olsun diye yapıyorlar! Hani Fransızlar, Paris için, "Ne güzel olurdu Paris, Parisliler olmasa," derler ya, kanımca Mumbai tam aksine, Hintler olmasa pek bir şeye benzemezdi. Mumbai'nin sihri o kararsız, sakin kalabalığında, keşmekeşinde...

Uçakta başı örtülü erkekler

Türk Hava Yolları işini biliyor: Her seferinde uçak dolu. Yolcuların çoğuysa İstanbul Havalimanı'nı transit kullanan yabancılar. Erkeklerin çoğunun kafalarında sarık ya da *kipa*[1] var. Sarıklıları anlamak mümkün, onlar Hint. Peki ya kipalılar? Onlar da Hindistan'la iş yapan İsrailliler. Sayıları o kadar çok ki, sarıksız her yolcu potansiyel İsrailli...

Mumbai'ye giderken, uçakta başıma dikilen İsrailli de beni öyle sanmış olmalı ki, ısrarla elindeki yer numarasını

---

1 *Kipa*: Yahudi erkeklerinin, sinagogda dua ederken veya dışarıda başlarına taktıkları küçük takke.

sallıyor ve koridorun solundaki boş koltuğu göstererek İbranice bir şeyler anlatmaya çabalıyordu. Yüz ifadesinden yanlış koltukta oturduğumu sandım. Numarama bakınca rahatladım ve İngilizce, "Bu koltuk benim," dedim. Adam İbranice konuşmadığımı anlayınca şaşırdı, "*Oh, really*?"[1] dedi, biraz da küçümseme kokan bir ses tonuyla. Ardından meramını bu kez İngilizce anlattı: Yanımda oturan kişinin arkadaşıymış, benimle yer değiştirmek istermiş vs.

Batıl itikat sayılmasa da bazı takıntılara sahibimdir. Aslında kaza anında koridorun sağındakiler telef olur da solundakiler sağ kalır diye bir istatistik görmedim, ama oturduğum koltuğun uğuruna inanırım. Fener gol yiyince koltuğumu değiştirir, attığında ise maç sonuna kadar yerimde mıhlanır kalırım. Adamın tarzını da pek kibar bulmadığımdan, "*No*," dedim.

Ne var ki çok geçmeden ilk golü yedim: İki kafadar, aralarında ben yokmuşum gibi sıkı bir sohbete giriştiler. Altı saatlik yolculuk boyunca bu muhabbete katlanamayacağımdan, tüm batıl itikatlarımı bir kenara iterek uğurlu koltuğumu devrettim. Teşekkür beklemiyordum ama alaycı tondaki ince, "*Toda*,"[2] sesi beynimde yankılandı. Çok geçmeden yer değiştirmenin de fayda etmediğini anladım. İki

1 (İng.) *Really?*: Sahi mi?

2 *Toda*: İbranicede, "Teşekkür ederim"in kısaltılmış şekli.

kafadarın heyecanlı sohbetine ön koltukta oturan bir üçüncüsü katıldı ve uyumak hayal oldu. Tek tesellim, inişte Fener'in Cimbom'a üç gol attığını öğrenmek oldu. Dönüşte de aynı numaralı koltuğu istedim...

Bir Hint Düğünü

Hindistan'a yolculuklarımın hiçbiri 2013 yılının sonbaharında yaptığım iki buçuk günlük kısa ziyaret kadar etkilemedi beni.

Hindistan genelinde mevsimleri kesin olarak belirlemek oldukça güçtür. Güneyden kuzeye iklim koşulları değişir. Yine de resmi olarak dört mevsimden söz eder Hintler: Ocak ve şubat kış, marttan mayısa yaz, hazirandan eylüle yağmur mevsimi ve ekimden aralık ayının sonuna kadar da düğün mevsimi...

Düğün mevsimi! Kulağa hoş geliyor değil mi?

Bhandari ailesinin tüm fertleri, daha bir yıl öncesinden hummalı bir şekilde düğün faaliyetlerini başlatmışlardı. Dilip Bhandari'nin büyük kızı Pooja, baba evinden uçup gidecekti. Bu mutlu anı elbette tüm akraba ve dostlarıyla paylaşmak arzusundaydılar ve düğün davetiyelerini akla gelebilecek her türden iletişim aracı vasıtasıyla yazılı ve sözlü olarak defalarca tebliğ etmişlerdi. Anlaşılan o ki Hint dostlarımızın bu ısrarlı davetini reddetmek büyük nezaketsizlik olacaktı.

Kasım ayının son haftasında, iş arkadaşım Ahmet'le, çantamdaki düğün armağanlarıyla yeniden Mumbai'nin yolunu tuttuk.

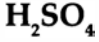
Atul'dan aldığımız son bilgiye göre şimdiye kadar üç binin üzerindeki davetli (sayıyla 3.000!) düğüne katılacağını teyit etmişti. Habersiz gelenler de olurmuş... "Aslında biz o kadar kalabalık değiliz," demişti Atul, "Damat tarafı iki bin kişi geliyor!" Hindistan'da *drahoma* adı verilen bu gelenek gereğince tüm düğün masrafları gelinin babası tarafından karşılanırmış. Bu nedenle artık bazı kız babaları iki uçak kiralayıp Antalya'da düğün tertiplemeyi daha ekonomik buluyorlarmış.[1] "Kızın mı var derdin var," deyişi Hindistan kaynaklı olsa gerek!

Uçak yolculuğu boyunca kafamda bin bir soru yer etmişti. Bunca kişi nerede toplanacaktı? Yemek, ziyafet işleri nasıl halloluyordu? Armağanlarımızı o kalabalıkta nasıl takdim edecektik? İki gün, iki gece sürecek bir düğünde

1 Bu yazı Türkiye'de terör olayları başlamadan önce kaleme alınmıştı. 2016 yılından itibaren ne yazık ki Hindistan düğün turizmi de terör yüzünden sona erdi.

nasıl giyinmeli, nasıl davranmalıydım? Aslında bu soruların çoğunu önceden Atul'a sormuştum. Ama o her zamanki rahatlığıyla, "Boş ver, oluruna bırak, yaşar görürsün..." demişti.

Bhandariler yurtdışından gelen konukları için deniz kıyısındaki bir otelde yer ayırtmışlardı. İlk geldiğimde kaldığım saray/müze benzeri otel her nedense batmışmış (!). Bu kez, Mumbai'nin kuzeyinde, Malad adlı sahil kasabasındaki bir resort otelde kalacaktık. Arabamız otele, daha doğrusu sahile yaklaştıkça aracın içinde hafif bir çürük yumurta kokusu hissetmeye başladık. Başlangıçta Ahmet'le anlamlı anlamlı bakıştık. Koku önden geliyordu, şoförümüz sabah kahvaltısında yeşil mercimeği biraz kaçırmış olmalıydı. Ancak kısa bir süre sonra bu tuhaf kokunun dışarıdan sızdığını anladık. Muhtemelen bir sanayi tesisinin yakınlarından geçiyorduk...

Derken arabamız çiçeklerle bezenmiş geniş bir bahçe kapısından girdi ve yüz metre kadar ilerideki süslü binanın önünde durdu. Otele varmıştık. Manzara harikaydı. Otelin önünde geniş bir kumsal vardı. Şoförün kapıyı açmasıyla birlikte sersemlemem bir oldu! Keskin çürük yumurta kokusu, yoğun bir nem eşliğinde solunum yollarımdan girip vücudumun tüm iç organlarını adeta felç etmişti! Bayılmamak için kendimi zor tuttum. Şoför durumu kavradı ve, "Koku denizden geliyor, bu saatlerde hep olur, normal... Otelde klima var, hissetmezsiniz," dedi. İnanın çok rahatlamıştım!

Resepsiyondaki görevliye bu dehşetengiz kokunun nedenini sordum. Küresel ısınma ile harmanlanmış ayrıntılı

bir kimya dersi aldım! Özetle, otelin bulunduğu körfezde, İngilizcesini anlayamadığım birtakım ekolojik nedenlerden dolayı sudaki oksijen miktarı azalmışmış. Bunun sonucunda denizin yüzeyinde saydam bir hidrojen-sülfür gaz yatağı oluşuyormuş. O koku bu kokuymuş... Ama öğleden sonra hafiflermiş, zaten bir süre sonra da alışırmışım... Almayayım, teşekkür ederim!

Şoförümüz bize eşyalarımızı bırakıp üzerimizi değiştirebilmemiz için yarım saat süre tanıdı. Süratle giyinip düğün yerine yetişmemiz gerekiyordu, zira tören on birde başlayacaktı. Alelacele duş alıp aşağıya indim. Otelin ve odaların *odor-proof*[1] olduğunu yeniden bahçeye çıkıp o korkunç koku duvarına çarptığımda anladım. Kendimi arabaya zor attım.

Birinci gün: tapınakta dini tören

Şoförümüz arabayı önce anayol üzerinden şehir merkezine doğru sürdü. Ancak bir süre sonra, hızını düşürmeden ve sanki bize tüm şoförlük hünerlerini sergilemek istermişçesine daracık sokaklara daldı. Kazara otomobilimizin önüne çıkanlar kaçışırlarken, biz de arabanın içinde sağa sola savruluyorduk.

Araba, aniden dar bir sokağın başında, tadilat halindeki bir eski tapınağın önünde durdu. Binanın önünde ve çevresinde kadınlı erkekli yoğun insan kalabalığı vardı. Erkeklerin tamamı yalınayaktı ve ihramı andıran, tek omuzlarını açıkta bırakan beyaz çarşaflara bürünmüşlerdi. Kadınlar ise yerel kıyafetleri içindeydi ve başlarını rengârenk şeffaf tüllerle örtmüşlerdi.

1 (İng.) *Odor-proof*: Koku geçirmez.

Daha avluya girer girmez ayakkabılarımızı çıkarmamız söylendi. Hemen herkes tapınağa yalınayak geldiğinden ortalıkta hiç ayakkabılık ya da ayakkabı görünmüyordu; pabuçlarımızı yerleştirebileceğimiz güvenli bir köşe aradık, bulamadık. Sonunda bu ortamda hiç kimsenin konuk ayakkabılarına tenezzül etmeyeceği varsayımından hareketle avlunun bir köşesinde sevgili pabuçlarımızla vedalaştık ve törenin gerçekleştiği tapınağın birinci katına tırmandık.

Tapınağın içi de en az dışı kadar kalabalıktı. Giriş kapısının hemen önünde, üzerinde çeşitli meyvelerin bulunduğu bir sunak yer alıyordu. Konuklar bu sunağın çevresinde bağdaş kurmuş oturuyor, ellerini göğüs seviyesinde birleştirerek dualar ediyorlardı. Kare şeklindeki mekânın sağ tarafındaysa, üzeri kapalı ve sütunlarla çevrili dar bir koridorda güneş tanrısı Surya, ay tanrısı Soma, su tanrısı Varuna, ateş tanrısı Agni gibi çeşitli Hindu tanrıları resmedilmişti. Kimi ziyaretçiler, tanrı resimlerinin bulunduğu bölüme girmeden önce kapının sağındaki büyükçe çanı iki kez çalarak içeri gireceklerini tanrılara önceden bildiriyordu. Biz normal kıyafetlerimiz içinde olduğumuzdan, tanrılara ayıp olmasın diye sessiz sedasız geçmeyi yeğledik.

Mekânın tam orta yerinde, renkli pirinç taneleriyle işlenmiş kare şeklindeki bir *mandala*'nın[1] önünde, üç rahip yere bağdaş kurmuş oturuyordu. Hemen önlerinde ise yerel kıyafetleri ve mücevherleri içerisinde gelin hanımı fark ettim. Damat olduğunu tahmin ettiğim yanındaki gençle birlikte bağdaş kurmuş kendilerine söylenenleri dinler gibi yapıyor ama bir yandan da çevreyi, gelen geçeni

1 *Mandala*: Hindistan kökenli dinlerde metafizik veya sembolik bakımdan kozmosu gösteren şekillere verilen ad. Genellikle daire veya kare şeklinde olan ve her şeyin mistik merkezini sembolize eden mandalalar meditasyonda kullanılıyor.

kolaçan ediyordu. Damatla tanışmıyorduk ama gelinle göz göze gelince gülümseyerek selamlaştık. Daha sonra, biraz çekinerek de olsa mekânda dolanarak fotoğraf çekmeye başladım.

Girişin tam karşısında, yine yere bağdaş kurmuş vaziyette oturan beş-altı kişilik bir orkestra vardı. Solistleri fotoğraf çektiğimi görünce, beni parmağıyla göstererek arkadaşlarını uyardı. Nedense yanlış bir şey yapıyormuşum hissine kapıldım ve makinemi hemen indirdim. Adamlar, meğer poz verirlermiş!

Fotoğraf çekmenin makbule geçtiğini anlayınca içeride gezinmeye başladım. Ancak yerlere bolca pirinç tanesi serpilmişti ve yalınayak bunların üzerinde yürümek bir süre sonra giderek ıstıraplı hale geliyordu. Zaten içeri giren konuklar, dualarını eder etmez tapınaktan ayrılıyorlardı. Ama bizim böyle bir lüksümüz yoktu, ayrıcalıklı konuk (!) olduğumuzdan törenin sonuna kadar beklemek zorundaydık. Bir gölgelik bulup oturdum.

Tam dört saat sürdü! Törenin sonlarına doğru sunağın önünde büyükçe bir ateş yakıldı. Gelinin amcası mikrofonu kaptığı gibi, gür ve etkileyici sesiyle dini olduğunu tahmin ettiğim bir şarkı söylemeye koyuldu. Bir süre sonra mekânda bulunan bütün Hintler ona eşlik etmeye başladı. Düğün töreninin ilk bölümü burada son buluyordu. Şimdi sırada küçük ve samimi bir aile yemeği vardı. Bu öğle yemeğine sadece kız tarafının en yakınları davetliydi, dolayısıyla biz de...

Özel ve küçük aile yemeğine sadece 200 kişi davetliydi ve yemek ailenin oturduğu binanın orta yerinde bulunan avluda veriliyordu. Bu arada hemen belirteyim ki Bhandariler vejetaryendir. Haliyle avlunun ortasında kurulmuş

olan uzun bankette de yeşil mercimek başta olmak üzere bolca baharatlı çeşitli hububat ve sebze ezmeleri, makarna, pilav çeşitleri ve egzotik meyvelerle dolu tepsi ve sepetler yer almaktaydı. Elimize tıkıştırılan kâğıt tabakları bu yiyeceklerle tıka basa doldurup afiyetle yumulduk, gerçekten de ikramların hepsi birbirinden lezzetliydi.

Yemek bittikten sonra, karınları iyice doymuş olan konuklar birer birer ortalıktan çekilirken biz de avlunun çıkış kapısına doğru yöneldik. Kapının tam önünde küçük bir kalabalık bir masanın önünde toplanmış kahkahalar atıyordu. Ahmet'in tüm uyarılarına rağmen merakımı yenemedim ve kalabalığa sokuldum. Az önce gür sesiyle şarkı söyleyen amca, bu kez kolları iyice sıvamış, kendi gibi irikıyım iki kişiyle birlikte, genişçe bir tepside büyük bir enerjiyle çiğköfte yoğurur gibi hamur yoğuruyordu. Arada çevredeki kişiler yağ, şeker, baharat, fasulye, ekmek kırıntısı gibi ne bulurlarsa getirip ortadaki macunumsu bulamaca serpiştiriyor, hamurun giderek genişlemesine katkı sağlıyorlardı.

Ahmet beni bir kez daha uyarma gereğini duydu: "İzel amca, burası tehlikeli olmaya başladı, uzaklaşsak iyi olur," dedi Ama ben filmin sonunu merak ettiğimden seyretmeye devam ettim. Meğer genç arkadaşımın sözünü dinlemeyerek ne korkunç bir hata yapmışım! Daha ne olduğunu anlayamadan irikıyım iki Hindu bir hamlede beni kollarımdan kıskıvrak yakaladı. Amca ise, izleyen herkesin kahkahaları eşliğinde, elleriyle yoğurduğu macundan bir parça kopardı ve zorla ağzıma tıktı. Tatsız ve lezzetsiz şeyler yediğim çok oldu –olacaktır da– ama ağzıma bundan daha iğrenç bir şey tıktığımı hiç hatırlamıyorum. Derhal tuvalete koştum, ağzımdaki lokmayı eritmemeye çalışarak, öğlen yediklerimle birlikte çıkardım...

İkinci gün: evlilik merasimi

Ertesi gün, bu kez daha resmi olacağı söylenen törenin gerçekleşeceği mekâna götürüldük. Burası da şehir merkezine yakın, insan ve araç trafiğinin yoğun olduğu bir yerleşim bölgesindeydi. İki bina arasındaki bir açıklıktan yere döşenmiş kırmızı halının üzerinde yürüyerek törenin yapılacağı alana ulaştık. Kapının hemen önünde resmi ve şık giysileri içinde bekleyen ailenin erkekleri, konukları ağırlıyor, yer gösteriyorlardı. Aslında mekân iki farklı bölümden oluşmaktaydı. Sağ taraf ikramlara ayrılmıştı. İçerisinde onlarca masa ve sandalye bulunan bu kısmın üstü açıktı ve betondan yapılmış çakma ağaç gövdeleriyle çevrelenmişti. Üzeri ise kanaviçeden kumaş parçalarıyla örtülüydü. Girişte çeşitli meyve sularının servis edildiği bir masa ile zengin bir yiyecek banketi yer alıyordu. Törene katılan davetliler gün boyunca bu banketteki yiyeceklerle karınlarını doyuracaktı.

Dini tören, girişin hemen sağındaki mabet tarzında döşeli binada gerçekleşecekti. Klimalarla soğutulan mekânın orta yerinde, dev bir avizenin altında, yaklaşık bir metre yüksekliğinde bir kare platform ve üzerinde rengârenk çiçek ve kumaşlarla süslenmiş büyükçe bir çardak vardı. Çardağın içinde iki koltuk ve bir mangaldan başka bir şey yoktu.

Konuklara gelince, gerek tören alanının boyutu, gerekse mevcut kalabalığın niceliği, beklendiği söylenen üç bin konuk sayısının iyice abartılmış olduğunun işaretiydi. Zaten yabancı ziyaretçilerin sayısı da bunun ayrı bir kanıtıydı. Bizim dışımızda, Güney Kore'den ve Almanya'dan ikişer kişi daha vardı. Topu topu altı yabancıydık.

Atul, yabancılarla ilgilenmeleri için bazı aile fertlerini özel olarak görevlendirmişti. Benim payıma on iki-on

üç yaşlarında üç genç delikanlı ile Manu adındaki yaşlıca bir Hindu düşmüştü. Gençler bana banketteki yiyecek ve meyveleri teker teker tanıtıyor, hepsinden tatmam için zorluyorlardı. Mister Manu ise, neyin neden yapılmakta olduğu konusunda beni bilgilendirmekle görevli olduğundan, yanımdan hiç ayrılmıyor, sürekli anlatıyordu... Ne var ki oldukça tuhaf bir aksanla ve noktasız virgülsüz İngilizce konuştuğundan, anlattıklarının yarıdan fazlası daha ben anlayamadan havada buharlaşıyordu...

Damat geliyor!

Derken ortalık biraz hareketlenir gibi oldu. İnsanlar ellerindeki telefon ve kameralarıyla kapıya doğru yöneldiler. Gelinimiz Pooja Bhandari, annesi ile kadın akrabalarının refakatindeki salona girerek başka bir odaya geçti. Doğrusu bu girişin daha görkemli olmasını bekliyordum, hayal kırıklığımı refakatçilerimden gizleyemedim. "Bekle, daha başlamadı, hele damat gelsin, o zaman görürsün!" dediler.

Bizdekinin aksine, buradaki gelinler damatları beklemek durumunda. Damatlar kıymetli oldukları kadar nazlılar da... Damadımızın düğün bölgesine gelmesi ile salona girmesi arasında oldukça uzun bir süre beklememiz gerekti.

Bu arada, salonun bir köşesinde ilginç bir faaliyet vardı. Erkeklerin başlarına kırmızı kumaşlardan kavuk tarzında bir başlık sarılıyordu. Ancak bu sarma işi uzmanlık gerektiriyordu. O yüzden erkekler *kavuk sarıcılarının* önünde küçük bir kuyruk oluşturmuştu. Ancak biz yabancılar ayrıcalıklıydık. Daha, "Durun, ne oluyoruz!" diyemeden kafalarımıza tülbentler sarıldı.

Nihayet herkesin heyecanla beklediği haber ulaştı: Damat mahalleye girmişti! Heyecanlanan gençler beni hemen caddeye çıkardılar. Düğün salonunun bir blok kadar ilerisinde yoğun bir kalabalık vardı. Kalabalığın ortasında, aşırı süslü kıyafetinden damat olduğunu tahmin ettiğim bir genç Hint, tepeden tırnağa renkli kumaşla bezenmiş beyaz bir ata binmeye çalışıyordu. Çalışıyordu zira beyaz gömlekli esmer adamların oluşturduğu davul ağırlıklı bandonun gürültüsü nedeniyle at huysuzlanmıştı. Aslında damadı bıraksalar belki daha kolay binecekti, ama herkes bir yandan çekiştirince, genç adam bir o yana bir bu yana salınıyor, at ise durduğu yerde daha fazla tepiniyordu.

Neyse ki damadımız kısa bir uğraştan sonra ata binmeyi başardı. O andan itibaren, damadın at sırtında düğün salonuna gireceğini sandım, ama ne gezer! Davulcular coştukça sokaktaki kadınlı erkekli kalabalık hoplayıp zıplıyor, el çırpıyor, damat ise mutlu ama şaşkın bir ifadeyle etrafındakileri izliyordu. Aradan yarım saati aşkın bir süre

geçmişti ama ne bandonun şamataya ara vereceği ne de atın ileri doğru adım atacağı yönünde en küçük bir belirti vardı. Dışarıdaki kavurucu sıcak eşliğindeki davul gürültüsünden perişan olmuştum. Hele kafamdaki *sargı bezleri* çekilir gibi değildi! Genç muhafızlarıma görünmemeye çalışarak serin ve nispeten daha sessiz olan tören salonuna sığındım. İyi ki de öyle yapmışım, zira zavallı damat en az bir saat daha o atın sırtında beklemek zorunda kalacaktı...

Mekân hıncahınç dolmuştu ama tahminimce içerideki insan sayısı bini aşmıyordu. Bir ara, telaşlı bir şekilde sağa sola koşturan Atul'u kızdırmak istedim, "Hani üç bin kişi geliyordu?" "Bekle, buradakilerin çoğu bizim aileden, damat tarafı henüz yollarda, yarınki ziyafete katılacaklar!" dedi.

Damat Renish Bhansali'nin hısım akrabaları, Bhandarilerle aynı mezhepten olmalarına rağmen uzaktan geliyorlardı. Düğünden sonra gelini kendi kasabalarına götüreceklerdi. Hindistan'da âdet buydu, babası tüm düğün masraflarını karşıladıktan sonra kızını temelli olarak kocasının evine postalıyordu...

Tören başlıyor

O kargaşa esnasında gelin ile damadın ortadaki platforma nasıl ulaştıklarını ve koltuklarına nasıl oturduklarını göremedim, ama emin olduğum tek şey vardı, salona at sırtında girmedikleri... Gelin arada kıyafet değiştirmiş, süslenmiş, takılara bürünmüştü. Ahmet'le birlikte merak ettiğimiz bir husussa beraberimizde getirdiğimiz düğün hediyelerini ne zaman vereceğimizdi. Atul'a bunu her sorduğumda, "Kolaydır, ben size işaret ederim, o zaman takdim edersiniz," diyordu.

Gelinle damat yerlerine oturduktan sonra bir rahip, her ikisinin sağ elini sarı bir kumaş parçasıyla birbirlerine bağladı. Genç nişanlılar artık tek vücuttular. Rahibin bağdaş kurup oturduğu yerde, bir tepsinin içinde dört küçük tas ve artık dumanı tütmekte olan mangal bulunmaktaydı. Rahip Sanskritçe olduğunu tahmin ettiğim bir dilde mırıldanarak dua etmeye başladı.

Bu esnada Bhandari ailesinin erkekleri, isimleri anons edildikçe arka taraftaki platformun üzerine çıkıyordu. Liste tamamlanınca, aralarında yüksek sesle ve hararetli bir tartışma başlattılar. Yirmi dakika kadar süren ve doğal olarak hiçbir şey anlamadığım bu münazaranın ardından, bu kez de ailenin kadınları sahne aldı. Kadınlar erkeklere göre daha sakindi. Onlar da aralarında yüksek sesle konuşuyor, ama erkekler kadar gürültü yapmıyordu. Bu tören bir sinagogda gerçekleşse nasıl olurdu diye düşündüm, sonra hemen bu düşünceyi kafamdan sildim...

Neler oluyordu? Tüm bu yapılanlar ne anlama geliyordu? Gönüllü mihmandarım kulağıma eğilmiş boyuna anlatıyordu. Ben de notlarımı almaktan geri kalmıyordum. İşte o notlar:

Düğün ritüelleri üç önemli bölümden oluşmaktaydı. Ailenin erkekleri ile kadınlarının ayrı ayrı gerçekleştirdikleri hararetli tartışmanın adı *Kanyadaan* idi. Bu bölümde Bhandari ailesi kızlarını müstakbel kocasının ailesine *bağışlıyordu.* Bu eylem, bir babanın yapılabileceği en büyük bağıştı. İnanışa göre, ailenin genleri bu sayede en az yedi nesil daha yaşayacaktı.

Gelin ile damadın sağ ellerinin birbirlerine kenetlediği, yani sarı kumaş parçasıyla bağlandığı bölüme verilen ad *Panigrahana* idi. Bu ritüel esnasında damat, Hindu inancına göre kutsal sayılan beş elementin önünde, "Karımı son nefesime kadar koruyacağım," diye ant içmişti. Beş kutsal elemente gelince, bunlar evreni oluşturan temel unsurlarmış. Elementlerden ateş, mangalda tütüyordu. Diğer dördü ise küçük kaplara tıkıştırılmıştı: Su, toprak, hava ve atmosfer... Su canlıların yaşam kaynağı; toprak, tüm bitkilere can veren; ateş, ısı ve ışık kaynağı; hava, insanların hayatta kalmalarını sağlayan en önemli element olarak... Atmosfer ya da gökyüzü ise, bu dört elementi bir arada tutan, birbirlerine bağlayan unsurmuş... Hava ile atmosferin küçük kaplara nasıl tıkıştırıldıklarını sormayın lütfen, ben göremedim!

Düğün töreninin en önemli ve son bölümünün adı *Saptapadi* idi. *Saptapadi* esnasında gelin ile damat ateşin çevresinde yedişer adım attı. Her adımda bir yemin, toplamda yedi kere yemin ettiler. Özetle, her ikisi yaşamları boyunca –sadece bu hayatta değil, reenkarnasyon inancı gereği dünyaya yeniden gelecekleri yedi hayat boyunca– tüm koşullarda birbirlerine destek olacaklarına dair ant içtiler. Ateşin çevresinde atılan bu adımlara da Sanskritçe *Agnipradakşinam* deniyormuş.

Saptapadi merasiminin sona ermesiyle birlikte genç çiftimiz resmen karıkoca ilan edildi. Yaşlı rehberim bütün bu gösterinin anlamını en ince ayrıntısına kadar anlattıktan sonra birden heyecanlandı ve son noktayı koydu: "Bir kadınla erkeğin evliliği sadece ritüel değildir, kutsal bir birlikteliktir; sonsuza dek sürecek ve farklı gövdelerde şekil bulacak ruhların birlikteliğidir. Uygarlık zincirini sonsuzluğa erdirecek dev bir adımdır!" dedi ve yeni evli çifti herkesten önce kutlamak üzere yaşından beklenmeyen bir çeviklikle çardağa doğru dev bir adım attı.

Düğünden sonra düğün

İnsanlar saatler boyunca oturdukları yerlerden kalkmışlar, kâh yeni evlileri ve ailelerini tebrik ediyorlar kâh salonun başka köşesindeki dostlarıyla kucaklaşıyorlardı. Bu esnada, arkadaki sahneye sazlarıyla birlikte önceki günden daha kalabalık bir Hint müziği grubu yerleşti.

Grubun konseri biter bitmez, hediyelerimizi takdim için doğru zaman mı diye sormak üzere Atul'u ararken karşımda birden gelinin babası Dilip'i buldum. Hıçkırıklar içinde dolu dolu ağlıyordu! Kucaklaştık. Bir kız babası olarak onu çok iyi anlıyordum, yarın üç bin kişilik bir ziyafet daha verecekti!

Dilip'i teselli ettikten sonra, genç muhafızlarımın da yardımıyla Atul'u buldum, konuklarını dışarıdaki ikram bölümüne doğru yönlendiriyordu. Sorduğumda, armağanlarımızı vermek için henüz doğru zaman olmadığını söyledi, "İyisi mi yarınki ziyafette verirsiniz," dedi.

Tüm konuklarla birlikte ikram bölümüne geçtik. Bu arada, az önce çıktığımız salonda yoğun bir çalışma gözüme

çarptı. Onlarca işçi ve garson büyük bir hızla çardağı, sahneyi, platformu söküyor, koltuk ve sandalyeleri topluyordu. Bir başka ekip ise seri bir şekilde yerleri süpürmeye başlamıştı. Hindistan'da bulunduğum onca zaman içinde insanların hiç bu kadar organize ve hızlı çalıştıklarını görmemiştim. Sokakta beni gözden kaçırdıkları andan itibaren birbirlerini suçlayan ve bir daha beni yitirmemeye ant içmiş genç korumalarıma bu alışılmadık hızlı çalışmanın nedenini sordum. "Şimdi düğün mevsimi; akşama burada yeni bir düğün olacak, bütün dekorların değişmesi gerek," diye açıkladılar. "İyi ama akşam oldu bile!" dedim. Gerçekten de saat beş olmuş, hava kararmaya yüz tutmuştu.

"Zaten onun için acele ediyorlar," dedi içlerinden en bıçkını, "öbür düğün saat sekizde başlayacaktır, dekorları yenilemek için en çok bir saatleri var."

İşçiler yalnız dekorları değil, tüm çevreyi süsleyen bitki ve rengârenk çiçekleri de söküp toplamaya başlamışlardı. "Neden söküyorlar? Yazık değil mi güzelim çiçeklere? Akşamki düğünde kullanılamaz mı?" diye tepki gösterdim. Gençlerin üçü birden beni ayıpladılar: "Hiç olur mu? Her düğünde taze ve yeni çiçek şarttır, bolluk getirir! Hem bu çiçeklerin parasını Dilip amcamız ödedi..."

İkram bölümünde uzunca bir masa kurulmuştu. Bütün konuklar yeniden küçük masa ve sehpaların çevresinde bir şeyler atıştırırken, yeni evliler ile ailenin önde gelenleri bu uzun masaya oturdu. Masanın bir ucunda ise bizim için de yer ayrılmıştı. Her birimizin yanında bu kez yediklerimizi anlatacak bir tercümanla birlikte...

Pavyon kaçamağı

Yemekten sonra kentin neredeyse diğer ucundaki otelimize döndük. Çürük yumurta kokusu az da olsa hafiflemişti ya da alışmıştık! Yorgunluktan ayaklarımızı sürüyerek odalarımıza çıktık. Dinlenmek için fazla zamanımız yoktu. Atul ve arkadaşları, bizi önce bir barda içki içmeye, oradan da tipik olduğunu söyledikleri Hint tarzı bir gece kulübünde eğlenceye davet etmişlerdi. Aslında ayakta duramayacak kadar yorgunduk ama bu Hint usulü pavyonu görme fikri aklımızı çelmişti. Üç erkek, çok da fazla düşünmeden daveti kabul ettik.

Buluştuğumuz bar, otele çok da uzak olmayan modern görünümlü bir mahalledeydi. Coca-Cola'ya Black Label viski katarak yudumladığımız buzlu kokteyllerden sonra, merakla beklediğimiz pavyon saati gelip çatmıştı. Atul ve arkadaşlarıyla birlikte artık on kişi olduğumuzdan iki arabaya bölündük ve kentin biraz dışında, karanlık ve izbe bir sokağın girişine park ettik. Sokağın hemen başında, batakhaneyi andıran bir binanın yan tarafındaki merdivenden birinci kata çıktık. Kapıdaki iriyarı koruma, her birimizi tek tek süzdükten sonra kalın demir kapının yanındaki zili çaldı. Palabıyıklı ve bıyığı ile son derecede uyumlu siyah papyonlu bir garson, kapıyı ardına kadar açtığında koridora yayılan beyaz floresan ışığı neredeyse bütün sokağı aydınlatacaktı. Ama ışıkla birlikte dışarıya saçılan nağmeler de bir o kadar ürkütücüydü!

En fazla 150 metrekarelik dikdörtgen bir odadaydık. Yerler ve duvarlar bir tür beyaz seramikle döşenmişti. Duvarlarda asılı panolarda büyük harflerle İngilizce, "Sigara

içmek yasaktır," ve "Dans etmek yasaktır," ibareleri okunuyordu. Duvar boyunca dizili sandalyelerde salt erkeklerden oluşan en fazla yirmi kişilik bir dinleyici topluluğu oturuyordu. Hemen hemen hepsi sigara içiyordu ama hiçbiri dans etmiyordu. Dans etmenin cezası daha büyük olmalı diye düşündüm.

Her iki sandalyenin arasına bir tane küçük sehpa yerleştirilmişti. Giriş kapısının tam karşısında sahne amacıyla kullanılan dar bir platform, üzerinde de elektronik çalgılarıyla üç müzisyen vardı. Bu üçlü, arabesk müziğin en özünü, en hakikisini olabilecek en canhıraş tarzıyla icra ediyordu. Solistin sesi duvarlardan beyinlerimize eko, "ek-ko ko kooo!" tarzında yankılanıyordu.

Odanın tam ortasındaysa, biri tombulca, ikisi sıska üç tane esmer güzeli omuzlarını, kalçalarını sağa sola oynatıyor, yavaş adımlarla bir ileri bir geri sallanıyordu. Dans ettiklerini sanmıyorum, zira duvarlarda belirtildiği üzere dans etmek yasaktı... Yanlış anlamaları önlemek adına hemen belirteyim, kadınların sadece bel çevreleri açıktaydı, yani sokaktaki sıradan Hint kadınlar gibi normal giyimliydiler.

Mekânda, en az izleyici sayısı kadar beyaz gömlekli ve papyonlu garson görev yapıyordu. Hepsi de esmer ve cılızdı. Tek istisna bize kapıyı açan Palabıyık'tı. O iri cüsseliydi ve büyük ihtimalle garsonların şefiydi.

On kişilik grubumuzun oturabilmesi için Palabıyık'ın talimatıyla bazı müşteriler sağa sola kaydırıldı ve biz de herkes gibi duvar boyuna sıralandık.

Sandalyelerimize yerleşir yerleşmez garsonlar etrafımızı kuşattı. Herkese buzlu bardaklarda Black Label'lı kola servisi yapıldı. Ardından her sehpanın üzerine birer adet kül tablası konuldu. Derken Palabıyık elindeki gıcır gıcır Hindistan banknotu destelerini sehpalara bırakmaya başladı. Beher destede yüzer adet Hindistan rupisi vardı. Yani her bir banknot Türk parasıyla yaklaşık dört buçuk lira değerindeydi. Büyük bir merakla bu işin sonunu beklemeye başladım...

Çok da fazla beklemedim. Tam Hint arkadaşlarımızdan biri sehpaya koyduğu sigara paketinden bir sigara çıkarıp ağzına götürüyordu ki dört garson birden aynı anda adamın başında bitiverdi. Dördü de çakmaklarını ateşlemişti. Adamcağız neredeyse alev alıyordu!

Sigara yakıldıktan sonra, Hint dostumuz masada duran desteden birkaç banknot çıkardı ve havaya doğru savurdu. Paralar yere düşmeden yok oldu. Bu durum her müşterinin sigara yakma eyleminde tekrarlanıyordu. Bu arada, müziğin coşkulu ritminden olsa gerek, bazı müşteriler aniden aşka gelip, orta yerde dans etmeme taklidi yapan ve ellerindeki ceptelefonlarıyla oynayan hanımların başlarından aşağıya bu banknotlardan bolca boca etmeye başladı. Hanımlar bu tiplerle hiç ilgilenmiyor gibi yapıyor, ama kalçaları ile omuzlarını daha gösterişli bir şekilde sallıyorlardı. Paralar ise avının üzerine atılmak için her an tetikte bekleyen garsonlar tarafından anında toz ediliyordu. Sehpaların üzerindeki paralar biter bitmez, Palabıyık yeni bir deste getiriyordu.

İşler bu minvalde seyreder, biz de ikinci viskili cola'larımızı yudumlarken, aniden salonda bir hareketlenme

oldu. Garsonlar büyük bir hızla sehpaların üzerindeki kül tablalarını toplamaya başladılar. Aynı esnada Palabıyık, sehpaların üzerinde duran para destelerini geri aldı. Salonun ortasındaki hatunlar ise bir anda ellerindeki ceptelefonlarının yerine birer tef alarak saz ekibinin elemanlarına dönüştü. O esnada müzik de arabesk ritminden çıkıp bir tür 'klasik Hint müziği' havasına büründü...

Bu büyük değişim hızla ama sükûnet içinde gerçekleşmişti. Derken giriş kapısı ardına kadar açıldı. İçeriye süpürge bıyıklı, subay kıyafetli, elleri sopalı iki polis girdi. Duvar boyunca sıralanmış olan müşterilerin önünden ağır adımlarla ve hafifçe yaylanarak geçtiler, sahnedeki hatunların önünde durdular. O zaman fark ettim ki kadınlar boyunlarına birer isim plakası asmışlardı. Polisler tek tek bu plakaları incelediler. Daha sonra sahnenin sağındaki küçük bir kapıyı açarak arka tarafa geçtiler.

Müzik aynı ağır aksak tempoda sürüyor, müşterilerden çıt çıkmıyordu. Görünüşe bakılırsa müşteriler de çalışanlar kadar bu kontrollü baskınlara aşinaydı ve nasıl davranacaklarını iyi biliyorlardı. Kendimi bir deneysel tiyatroda, interaktif bir oyunun ortasında hissetmeye başlamıştım. Bana biçilen rolü hata yapmadan oynamalıydım...

Polisler on dakika kadar arka odada oyalandıktan sonra yine salona döndü. Salonun içinde yavaş adımlarla, ellerindeki tahta sopaları sallayarak ve hepimize dik dik bakarak şöyle bir tur attılar ve bu kez çıkış kapısına yöneldiler. Palabıyık büyük bir saygıyla eğilerek kapıyı açtı. Hepimiz derin bir nefes aldık, gitmişlerdi...

Aradan otuz saniye ya geçmiş ya da geçmemişti ki kül tablaları yerlerine kondu, para desteleri tekrardan

dağıtıldı, kızlar yeniden salonun ortasına dikildi ve orkestra oynak bir ritimle kaldığı yerden gürültüye başladı. Fakat bu kez müşteriler iyice coşmuştu. Anlaşılan o ki kızlarla dans etmek kimsenin umurunda bile değildi. Oturdukları sandalyeden sıçrayarak ortalığa atlıyor, Bollywood filmlerinden aşina olduğumuz seri figürlerle kendilerinden geçiyorlardı. Dans eylemini fazla abartanları ya da kızlara sırnaşanları, Palabıyık'ın bir kaş göz işaretiyle, her an tetikte bekleyen garson ordusu anında bertaraf ediyordu.

Bu curcuna esnasında, Ahmet'in gözü pistteki müşterilerden birinin belindeki kocaman bıçağa takıldı. Kulağıma eğilerek, "Bu gidişle yakında buranın havası bozulur, iyisi mi biz çaktırmadan çıkalım," dedi. Körün istediği bir göz... Hemen ayağa kalktım ve kapıya yöneldim. Ahmet de beni takip edince, salonda tek yabancı olarak kalan Koreli dostumuz panikledi ve pistin ortasında stres atmakla meşgul olan Atul'a bizi ihbar etti. Atul derhal peşimizden koşturdu ve biraz daha kalmamız için klasik ısrarlarına başladı. Ama bu defa dinlemedik, gece yaptığımız uçak yolculuğu sonrasında hiç dinlenme fırsatı bulamadan düğüne katıldığımızı ve oldukça yorucu bir gün geçirdiğimizi söyleyerek kendisinden kibarca özür diledik.

Geleneksel Hint misafirperverliği gereği konuklarının otellerine kadar refakat etmeyi kutsal görev bilen Hint dostlarımız, biraz da homurdanarak bizim yüzümüzden ve de erkenden (!) bu eğlenceli mekânı terk etmek zorunda kaldılar.

Mumbai'nin en güzel kumsalı Aksa Beach

Sabah uyandığımda, önce nerede olduğumu tam olarak kavrayamadım. Perdeleri açıp dışarı baktığımda

gördüğüm manzara muhteşemdi. Yeşillikler ortasında rengârenk çiçeklerle bezenmiş bakımlı bir bahçe, önünde pırıl pırıl parıldayan geniş bir kumsal ve sonsuza dek uzanan masmavi okyanus... Hemen kapıyı açıp balkona çıktım. Neredeyse düşüp bayılıyordum! Kesif çürük yumurta kokusu bir anda odanın içini doldurmuştu.

Olanca hızımla yıkanıp giyindim, ilk kattaki kahvaltı salonuna indim. Bütün pencereler sıkı sıkıya kapatılmış, klimalar tam kapasite çalışıyordu. Almanlar önceden gelmiş, mutsuz bir ifadeyle oturuyorlardı. İzin isteyerek masalarına oturdum. Meğer kadıncağız sabah erkenden kalkmış, pencereden bakınca tıpkı benim gibi manzaradan etkilenerek kocasıyla birlikte kumsalda gezinti yapmak istemiş ancak kokuya dayanamayınca kös kös otele dönmüşlerdi.

Birlikte Google'dan araştırdık. Çeşitli blog ve sitelerde, otelin bulunduğu Aksa Beach için Mumbai'nin en güzel ve geniş kumsalı diye yazıyordu. Denize girmenin ise, dalgaların boyu nedeniyle sakıncalı ve yasak olduğu vurgulanmıştı. Kokunun kaynağı hidrojen sülfürün zararlarından ise nedense hiç söz eden yoktu...

Kasım ayının sonları olmasına rağmen, hava sıcak ve güneşliydi. Bulunduğumuz coğrafya itibariyle bu son derece normaldi. Normal olmayan, böyle güzel bir ortamda dışarıdaki havadan ve denizden istifade edemememizdi. Aklıma düğün töreninde kutsal oldukları söylenen ve uğruna ant içilen beş element geldi. Bunların üçü, hava, toprak ve deniz bir adım ötemizde, pencerenin gerisinde duruyor fakat biz yararlanamıyorduk!

Rüya gibi bir ziyafet

Saat tam dörtte, güneşin en kızgın olduğu vakitte, şık kıyafetlerimiz içerisinde, Atul'un göndermiş olduğu arabaya bindik. Atul bize iki saat demişti ama düğün yerine ulaşmamız tam üç buçuk saat sürdü. Saat yedi buçuğu biraz geçe, Mumbai'nin güney yakasındaki ziyafet yerine vardığımızda ter içindeydik. Renkli neonlarla aydınlatılmış giriş kapısının önü ana baba günüydü. Yüksek topuklu ve uzun tuvaletli hanımlarını tam kapının önünde indirmek isteyen sürücüler, park yeri arayanlar, etrafta koşturan çocuklarına sahip çıkmaya çabalayanlar, tesadüfen kapı önünde karşılaşan eski dostlar, akrabalar... Girişte gerçek bir kaos hüküm sürmekteydi.

Ama bu kargaşadan hiç etkilenmedik, zira bizi korumak ve kollamak üzere görevlendirilmiş olan gençler, giriş kapısının hemen önünde nöbet tutmuşlar dört gözle arabamızın gelmesini bekliyorlardı. Muhafızlarım ta uzaktan beni görür görmez tanıyıp el kol işaretleri yapmaya başladılar. Aslında fark edilmemem mümkün değildi,

zira onca davetli kalabalığı içerisinde sanırım tek beyaz ceketli bendim. Oysa beyaz ceket giyme tercihimin nedeni göze batmamaktı. Öyle ya, Mumbai'nin o rutubetli sıcak havasında beyazdan başka ne giyilirdi ki? Meğer öyle değilmiş. Bu türden resmi davetlerde lacivertler çekilirmiş!

İçeriye adımımızı attığımız anda kısa süreli bir şaşkınlık yaşadık. Dört futbol sahası büyüklüğündeki geniş bir alanda koca bir panayır kurulmuştu. Alanın çevresine bitişik nizamda muhtelif yiyecek ve içecek banketleri sıralanmıştı. Tam karşımızda yüksekçe bir podyumda ihtişamlı olduğu kadar biraz da Disneyland'vari koca bir sahne yer alıyordu. Sahnenin önündeyse en az bin kişinin oturabileceği ama henüz büyük bölümü boş olan süslü sandalyeler, koltuklar vardı... Bu koca panayır alanında, onca kalabalığa karşın hiç gürültü olmaması ise çok tuhaftı! İnsanlar ilk güne göre çok daha sakin ve sessizdiler. Bunun iki nedeni olduğunu tahmin ediyorum. Birincisi, müziğin yokluğu. Gerçekten de çevrede davulcu ya da herhangi başka çalgıcı yoktu, hoparlörlerden müzik yayını da yapılmıyordu. Sessizliğin ikinci ve bence en önemli nedeni ise içerideki Çin, Japon ve Uzakdoğu mutfaklarından tutun, Fransız, İtalyan, İspanyol mutfaklarına, hatta Meksika mutfağına kadar varan bin bir seçenekli yiyecek büfeleriydi. Konuklar, içeri girmez ellerine büyükçe bir tabak geçiriyor, sınırsız seçenekler sunan banketleri gezerken tıkınmaya başlıyorlardı. Ağızlar doluyken de konuşmak pek mümkün olamıyordu...

Tabii ki tüm yiyecekler vejetaryen kurallarına uygun olarak hazırlanmıştı, yani içlerinde kesinlikle et, tavuk ve balık ürünleri bulunmuyordu. Dolayısıyla Türk ve Lübnan mutfakları büfelerde yer almıyordu.

Daha içeriye girer girmez, bir daha beni gözden kaçırmamaya kutsal elementler huzurunda yemin ettiklerine inandığım üç muhafızım, beni bir o yana bir bu yana sürüklemeye başladı.

"Bak, burada nefis İtalyan yemekleri var; makarnalar, pizzalar, ne istersen..."

Tam bir tabak alacaktım ki elimde sıkı sıkı tuttuğum küçük poşeti hatırladım. Armağanlarımızı henüz verememiştik!

"Arkadaşlar bana yardımcı olun lütfen! Düğün sahiplerine getirdiğimiz armağanları nasıl verebilirim?"

"Şimdi olmaz!" dediler hep bir ağızdan, "Sırayı görmüyor musun nasıl uzun... Bütün gece buradayız nasılsa, kuyruk hafifleyince biz sana haber veririz..."

Gerçekten de gelin, damat ve ebeveynler ayakta dizilmiş, sırayla sahneye çıkarak kendilerini kutlayan konuklarının tebriklerini kabul ediyor, ardından da hep birlikte fotoğraf çektiriyorlardı. Sahneye dört-beş kişilik ya da daha kalabalık küçük gruplar halinde çıkılıyordu. O yüzden platformun kenarında şimdiden uzunca bir kuyruk oluşmuştu.

Genç arkadaşlarımın öğüdünü dinlemek en mantıklısıydı. Alkollü bir kokteyl niyetine elimde tuttuğum meyve suyu bardağıyla alanda gezinmeye başladım. Ama gençler hiç aman tanımıyordu. Sürekli beni çekiştiriyor, yeni yeni yiyecekler, tatlılar, meyveler getiriyorlardı. Diğer dostlarım da tıpkı benim gibiydi. Bazen kalabalığın arasında karşılaşıyor, uzun zamandır görüşmemişçesine birbirimize hal hatır soruyor, tattığımız bazı farklı lezzetleri birbirimize aktarıyor, tekrar görüşmek dilekleriyle ayrılıyorduk.

Saatler geçiyor ama ne büfelerdeki yiyecekler tükeniyor ne de tebrik kuyruğu kısalıyordu. Hatta tam aksine,

vakit ilerledikçe kuyruk daha da uzuyordu. Bunda insanların artık iyice doymuş olmalarının payı vardı.

Saat bire geliyordu ki gençler artık tebrik sırasının bize geldiğini müjdeledi. Gerçekten de içerideki kalabalık gözle görülür derecede azalmıştı. Altı yabancı, birbirimiz peşi sıra, iyice kısalmış olan kuyruğun sonuna geçtik.

Şimdi sahneyi daha yakından görebiliyordum. Düğün sahipleri yan yana dizilmişler, bir teşrifatçının ismen anons ettiği davetlileri kollarını açarak karşılıyor, kucaklaşma ve öpüşme faslından sonra hep birlikte fotoğraf çektiriyorlardı. Kuyrukta bekleyen davetlilerin üzerine düşen bu kadardı ve bu işlem yaklaşık iki üç dakika sürüyordu. Davet sahipleri ise altı saati aşan bir süreden beri ayakta durarak tokalaşıp kucaklaşmaktaydılar...

Ben bunları düşünürken Ahmet bana getirdiğimiz armağanları ne yaptığımı sordu. Birden beynimden vurulmuşa döndüm. Poşet elimde değildi! Çevreye bakındım, hiçbir şey göremedim. Aklıma hemen bizim afacanlar geldi. Zaten az ötede durmuş beni gözlüyorlardı. Telaşla elimi gösterdim, boş işareti yaptım, havada bir torba şekli çizdim. "Haa!" yaptı gözlüklüsü ve elini, "Vay!" gibisinden kafasına götürdü, sonra da arkadaşlarına eliyle çıkış kapısını göstererek heyecanla bir şeyler anlattı. İkisi birden hızla dışarı doğru koşarken gözlüklü yanıma geldi, "Sen yemek alırken poşeti bir masada unuttun, biz de kaybolmasın diye minibüse götürdük," dedi.

Tam, "Yurtdışından gelen konuklarımız!" diye anons edildiğimiz esnada poşet yetişti. Önümdeki basamakları ikişer ikişer tırmanarak sahneye çıktım. Bir an önce elimdeki emanetlerden kurtulmak istiyordum. En başta duran Dilip'in görünümü korku filmlerindeki zombileri

andırıyordu. Yüzündeki boncuk iriliğindeki ter damlalarıyla, bir korkuluk gibi kollarını iki yana açmış, gözlerindeki pırıltıdan eser kalmamış bir halde, sahneye yeni giriş yapanları bekliyordu ama eminim, beni tanımamıştı bile! İleriye doğru üç adım attım ve elimdeki poşeti göstererek, "Bunu gelininizle damadınıza get..." dememe kalmadan Dilip uyandı. Bir çırpıda bana sıkıca sarıldı ve kendisinden hiç beklemediğim sert bir ses tonuyla kulağıma, "Kimseler görmeden o elindekini derhal yok et!" dedi. Fakat aval aval yüzüne baktığımı ve şaşırdığımı görünce telaşla Atul'u yanına çağırdı, Hintçe bir şeyler söyledi. Atul da peki dercesine başını salladıktan sonra elimdeki paketi kaptığı gibi podyumdan aşağı atladı. Atul ve paket hızla tebrik kabul alanından uzaklaştılar...

Bundan sonrası son derece sıradandı. Sırayla eller sıkıldı, karşılıklı tebrikler, teşekkürler edildi, mutluluklar dilendi ve bir iki fotoğraf çekilerek o anlar ölümsüzleşti.

Aşağı indiğimizde üzerimdeki şaşkınlığı hâlâ atamamıştım. Bir müddet daha ortalıkta dolanıp son konuğun da aileyi tebrik etmesini izledim. Sonunda, bir sandalyenin üzerine yığılıp kalmış olan Dilip'in yanına yaklaştım. Merakımı gidermem farz olmuştu:

"Tekrar kutluyorum Dilip! Ama aklıma takılan bir şey var, ne olur söylesene, bir yerde hata mı yaptım? Getirdiklerimiz için neden bana kızdın?"

Bu kez şaşırma sırası Dilip'te idi.

"Sana kızmadım ki. Öyle anladıysan özür dilerim, senin kusurun yok. Kabahat, sizi örf ve âdetlerimiz hakkında bilgilendirmeleri için yanınıza taktığımız kuş beyinlilerde! Bizde öyle uluorta armağan verilmez. Bu, armağan getirmemiş olanları güç durumda bırakır, mahcup olurlar.

Öyle bir şeye müsaade edemezdim. Sen de ben de rezil olurduk!"

Bakar mısınız şu Hintlerin inceliğine!

Aslında az da olsa biz de kabahatliydik. Atul'a fazla güvenmiş, dersimize doğru dürüst çalışmamıştık. Oysa internette yapacağımız küçük bir araştırma, bizi Hintlerin bu duyarlılıkları konusunda bilgi sahibi etmeye yetecekti. Anlaşılan o ki dostumuz Atul, Türkiye'ye gide gele kendi örf ve âdetlerini unutmuş, bize benzemişti...

Düğün alanını en son küçük kafilemiz terk etti. Gelirken üç buçuk saatte kat ettiğimiz yol, dönüşte bir saate yakın sürdü. Bu da bize biraz soluklanmak ve üzerlerimizi değiştirmemiz için zaman tanıdı, zira İstanbul'a dönüş uçağımız sabahın oldukça erken bir saatindeydi.

Uçakta, koltuğuma gömülür gömülmez gözlerimi kapadım. Ne köri ne de ayak kokuları umurumdaydı. İki buçuk gün boyunca renkli bir rüya görmüş ama uykumu tam alamamıştım, güzel bir uyku çekmek tek isteğimdi. Burnuma kahve kokusu tüttüğünde yemek servisi başlıyor sandım, gözlerimi sıkı sıkıya yumdum, aç değildim ve rahatsız edilmek istemiyordum. Ama hostes omzumdan hafifçe sarsarak beni uyandırdı: "İnişe geçiyoruz efendim, lütfen koltuğunuzu doğrultur musunuz?"

Üç buçuk gün süren renkli rüyam böylece son bulmuştu.

Çin'de Bir Yahudi

Çin'in güneydoğusunda en az iki bin kilometre yol kat ettim, şehirler, kasabalar gezdim. Gelişim karşısında şaştım kaldım! Hızla yenilenen, büyüyen, yükselen siteler, sanki geleceğin uzay kentlerini oluşturuyorlar. Gece binalar ışıl ışıl, gerçek bir renk cümbüşü... Bir şehirden diğerine kilometrelerce gidiyorsunuz, üç-dört şeritli otoyollarda bırakın çukuru, rampa yok, üstelik bütün yollar çiçeklendirilmiş. Oysa Çin tezatlar ülkesi, yollar süper ama sürücüler felaket! "Bu kadarı da olamaz!" dedirtecek kadar tehlikeli araç kullanıyorlar. EXPO- 2010 açılışında gerçekleştirilen havai fişek gösterisini videoya çekmek için otoyolun tam ortasında arabalarını durdurmakta beis görmüyorlar. Şangay'ın merkezindeki galeriden Porche otomobilini satın alıp çıkan Çinlinin 20 metre gittikten sonra yaptığı kaza şimdiden şehir efsanesi olmuş bile... Buna rağmen trafik kazası oranı Türkiye'dekinin altında kalıyormuş. Çin'de yaşayan bir dostum söyledi, sürücüler birbirlerinin ne mal olduklarını bildiklerinden, herkes her an tetikteymiş...

Porche'un yanı sıra Masserati, Lamborghini, Ferrari, Bentley gibi markaların galerilerde boy gösterdiklerini

belirtmeliyim. Zenginlik almış yürümüş... Küçük kentlerin AVM'lerinde bile dünyanın en saygın ve pahalı markalarını bulmanız mümkün. Ekonomistler ne derler bilmem ama Çin'deki ucuz işgücünün uzun yıllar boyunca tükenmeyeceğini öne sürenlere kötü bir haberim var: Gelişen bölgelerde işçi bulmak zorlaşıyor! Küresel krizin duraklamasıyla birlikte, üretimlerini artıran fabrikalar vasıfsız genç eleman bulmakta zorlanıyorlarmış... Başta şüpheyle yaklaştığım bu iddia, çeşitli kentlerde tekrarlanınca nedenini soruşturdum. 1979'da resmen başlatılan nüfus kontrol önlemleri, çocukların ailelerdeki kıymetlerini artırmış. Dolayısıyla eskiye göre daha iyi koşullarda yetiştiriliyor, ailelerinden pek ayrılmıyorlarmış. Olan tabii ki organize sanayi bölgelerinde fabrika kurmuş işadamlarına oluyor, ucuz işgücü bulmakta zorlanıyorlar.

Siyasal hak ihlallerini bir tarafa bırakırsak, sosyal açıdan insan hayatına saygıda pek çok Batı ülkesinden ileri oldukları kolaylıkla gözleniyor. Kaldırımsız cadde ve sokak neredeyse yok gibi. Bazı kentlerde bisikletli ve yayaların kırmızıda beklerken yağmurdan ıslanmamaları ya da güneşten etkilenmemeleri için geçit başlarına tenteler konmuş. Engellilerin sorunlarla karşılaşmamasına özel özen gösterilmiş...

Çakma tabir edilen taklit mallarda hâlâ bir numaradalar ama hızla düzeldikleri de bir gerçek. Guangzhou şehrindeki Çin malları fuarını gezdikten sonra, yakın bir gelecekte *"Made in China"* ibaresinin itici etkisini yitireceğine inanmaya başladım, tıpkı geçmişte Kore veya Tayvan mallarında olduğu gibi...

Yeri gelmişken, fuar gezintimden minik bir anıyı aktarayım: Gün boyu, yaşlı bir adamla yer yer karşılaştığımızı fark ettim. Aksakalı ve beyaz lüleleri, siyah kipasıyla tipik bir Ortodoks Yahudisiydi[1]. Dört ya da beşinci karşılaşmadan sonra selamlaşmaya başladık. Anlaşılan benzer ürünlere ilgi duyuyorduk. Akşam yorgunluktan bitkin bir halde otele giden otobüse bindiğimde, amacım yarım saat boyunca biraz kestirebilmekti. Bu nedenle arka sıradaki koltuklardan birine oturur oturmaz gözlerimi yumdum. Daha otobüs hareket etmemişti ki yanıma oturan kişi hafifçe beni dürttü: "Nasılsınız Mister Rozental?"

Gün boyu karşılaştığım yaşlı Yahudi, boynumda taşıdığım yaftadan adımı okumuş, nereli olduğumu anlamaya çalışıyordu.

"Türkiye'den mi? Orası Müslüman bir ülke değil mi?

"Yok, seküler..."

"Şaka mı yapıyorsunuz! Peki demokrasi?"

"Var tabii, hükümetler seçimle işbaşına geliyor. Hatta geçen hafta Hahambaşımızı seçmek için oy kullandık..."

"Seküler ülkede hahamdan bir cemaat başkanı ha?"

"Yok, laik bir başkanımız da var ama dini liderimizi yedi yılda bir seçimle belirliyoruz..."

"Yani hem dini hem de siyasi iki ayrı lideriniz var..."

---

1 Ortodoks Yahudilik: Yahudi inanç ve geleneklerini katı bir şekilde uygulayan muhafazakâr Yahudi mezhebi.

"Öyle de denebilir..."

"Cemaat başkanınız nasıl seçiliyor?"

"Bilmiyorum, Hahambaşımızın müşavirleri tayin ediyor galiba..."

Bu sözlerim üzerine New York'lu yaşlı bilgenin yüzünde ekşi bir gülümseme belirdi, otele varana dek bir daha ağzını açmadı. Otobüsten inerken gözlerini bana dikti ve, "Mister Rozental, hiç şüphe yok ki iyi bir işadamısın ama sana tavsiyem, mizah yapmaya yeltenme, başaramıyorsun!" dedi...

Mulato!

2010 yılının Kasım ayında Havana'da düzenlenen bir uluslararası fuarın Türkiye pavyonunda kalemlerimizin tanıtımı için bir stant açacaktık. Şirket yönetimi olarak, Küba'ya kalem satmanın deveye hendek atlatmaktan daha zor olacağını tahmin ettiğimizden, gereksiz masrafı önlemek adına standımızın başında sadece bir kişi görevlendirmeyi uygun görmüştük. Şirket yönetim kurulumuzun çekilişsiz ve de kurasız aldığı karar sonucunda ise, şu tesadüfe bakın ki o kişi ben olmuştum!

Aşağıdaki, Küba dönüşü gazetedeki köşem için kaleme aldığım yazıdır.

Geçenlerde yaptığım on günlük Küba gezisinin izlenimlerini okumak isteyen bazı yakınlarım serzenişte bulundular: "Küba'da yediklerin senin olsun, bari gördüklerini yaz!"

Hemen belirteyim, yediklerim sıradandı, bol tavuk, pilav, patates... İçtiklerime gelince; Küba'da erkekler Bucanero[1] yudumlarken, kadınlar daha hafif olan Cristal[2] ile yetiniyorlar. Ha bir de milli içkileri rom var tabii ki buna *ron*

---

1 Bucanero: 5,5 derece sertlikteki Küba birası.

2 Cristal: 4,9 derecelik Küba birası.

diyorlar. Tropikal kokteyller *ron*'suz olmuyor. Mojito'lar, Daiquiri'ler, Pina Colada'lar *ron*'la lezzet buluyor. Ancak *ron* deyip geçmeyin, kokteylin reçetesi kadar kullanılan *ron*'un yaşı da önemli. 15 yıllık *ron* en kıymetlisi, sek içilmeli. Bir gece tatmak istedik, barmen uyardı: "Fiyatını biliyor musunuz? Bu özel olarak Fidel için hazırlanmış bir *ron*'dur!" Uyarıyı dikkate alıp iki yerine bir kadeh söyledik, karımla bölüştük. Sonuç: Castro'nun damak tadı iyiymiş! Meraklısına: Küba'da şişesi yaklaşık 250, kadehiyse 30-35 liradan satılıyor. Kokteyller içinse Havana'da doğru barlara gitmek şart. Hemingway hep öyle yapmış...

Ernest Hemingway, Havana'nın kurumsal markası adeta! Kenti gezerken Hemingway'in hayaleti her an yanı başımızdaydı. Üstat, Mojito'sunu La Bodeguita del Medio'da[1] yudumlarken, Daiquiri'siniyse El Floridita'da içermiş. Ambos Mundos Oteli'nin 511 numaralı odasında sevgililerini ağırlarken, La Sevilla Oteli'nin panoramik terasından Havana'yı seyredermiş...

1 La Bodeguita del Medio: Havana'nın en ünlü barıdır. Müdavimleri arasında Hemingway, Allende, Pablo Neruda gibi önemli kişiler sayılıyor.

Şimdi bu terastan bakıldığında iç içe ama farklı iki Havana algılanıyor. İlkinde zaman Hemingway'le birlikte durmuş: Binalar *Belle Époque*[1] mimarisini çağrıştırıyor, 57 model pembe Buick'ler, mavi Chevrolet'ler sahil yolunda fink atıyor. Yaşlı erkekler ağızlarında puro, kafalarında bej hasır şapkalarıyla, kadınlarıysa beyaz çiçekli türbanlarıyla daracık sokaklarda salına salına yürüyor. Bu döneme damgayı son vuran, 1950'lerin başında yapılan Hilton Oteli. Havana'yı zapt ettiğinde Castro'nun karargâh olarak kullandığı otelin şimdiki adı Habana Libre (Hür Havana) olmuş. Biz burada kaldık. Binaya 1959'dan bu yana çivi çakılmamış sanki. Ama servise diyecek yok. Adamlar müşterinin bir dediğini iki etmiyorlar. Banyomuza yağmur yağıyor dedik, anında onarım için üç kişi geldi. Güler yüzlü, sevimli, tipik Kübalılar... Onaramadılar ayrı, ama hiç değilse iyi niyetle denediler! Sonuç olarak özür dilendi ve sanırım otelin en büyük odası bize tahsis edildi. Üstelik üç yıllık bir *ron* şişesiyle birlikte! Oda, o kadar büyüktü ki yatak odasından salonda çalan telefona koşturana kadar arayan kapatıyordu. Biliyorum, yatak odasında telefon ahizesi yok muydu, diyeceksiniz, vardı ama numarası farklıydı!

Diğer Havana'daysa, 1990'larda son bulan

1 *Belle Époque*: 1900'lü yılların başında Avrupalı zenginlerin yaşam tarzı. O dönem mimarisinin seçkin örneklerini Fransa ile İtalya'nın kıyı şeridinde (Riviera) görmek mümkün.

Sovyet rejimi baskın. Kişiliksiz beton bloklar, çirkin lojmanlar, koca anıt heykeller, komünizmi ve devrimi öven dev duvar panoları, adım başı çatık kaşlı polisler, ittirilerek çalışan Rus malı Moskovitch otomobiller, Lada'lar... Fotoğrafın bütününe bakınca, Havana XX. yüzyılın geniş bir özetini sunuyor. Tam ortasından bıçak gibi kesilmiş bir yüzyıl: İlk yarısı kapitalist Amerikan, ikinci yarısı sosyalist Sovyet...

2015 yılının başındaki Charlie Hebdo saldırısında hayatını kaybeden Fransız çizer Wolinski, 1998'de Küba hakkında şunları yazmıştı[1]:

"Öğrencilerin öğretmenlerden az, doktorların hastalardan, polislerinse suçlulardan fazla olduğu, okumaz-yazmaz sayısının turistlerde ağır bastığı tek Latin Amerika ülkesi."

Bugün durum hâlâ aynı... Okur-yazar oranı yüzde yüz. Nüfusun yüzde beşi üniversite bitirmiş. Üstelik üniversiteye girmek deveye hendek atlatmaktan daha zor! Turist ise halktan cahil! Adım başı sahaflar, kitapçılar... Okumak tutku Kübalı için; ama başka ne yapsın? Televizyon var, kanal yok. Ceptelefonu var, hat yok. İnternet var, bağlantı yok... Geriye ya kitap okumak ya da dans etmek kalıyor. O da hem okuyor hem oynuyor!

Küba'ya bu ilk gidişimdi. Uluslararası bir fuarda ülkemizi temsil ettim. Havana'dan ve adanın batısındaki tütün plantasyon merkezi Pinar del Rio'dan başka kent göremedim ne yazık ki. Oysa, Trinidad'ı, Santa Clara'yı, Santiago de Cuba'yı gezip görmek isterdim. Öyle güzel anlattı ki oraları, 23 yaşında dört lisan bilen üniversiteli rehber-asistanım Grethel Molina Luis...

---

1 Georges Wolinski, *Monsieur Paul À Cuba*, Albin Michel Yayınevi, Paris, 1998.

Grethel, Atatürk'ün devrimlerini de biliyor. "Yazık değil mi? Neden bir bir yıkıyorsunuz adamın yaptıklarını?" diye sordu safça. "Orantısız sevgiden!" diye yanıtladım, anlamadı...

Sonra ben sordum, "Havana'da çok Yahudi kaldı mı?" diye. Karımın dedesinden duymuştum öykülerini, oldukça varlıklıymışlar zamanında. Dedemiz de pek yamanmış hani, fırsat buldukça İzmir'den Havana'ya uçar, gününü gün edermiş. Castro gelince düzen bozulmuş tabii!

"Yahudi çok," dedi Grethel. "Havana'da ikiye ayrılmışlardır: Sefaritler ve Aşkenazitler(!)[1], sinagogları bile ayrı! Sizde de öyle midir?"

"Evet," dedim, "bizde de öyledir. Örneğin ben melezim, annem Sefarat, babam Aşkenaz."

Kızın gözleri kocaman açıldı: "Demek ki sen bir *mulato*'sun!"

Estağfurullah diyeceğim ama İspanyolcam zayıf. Hızla bildiğim tüm lisanlarda *mulato*'nun olası kökenini düşündüm. Fransızcada *mulet*'ye takıldım: Katır veya kefal balığı?

Allahtan beni merakta bırakmadı genç mihmandarım: "Bak karşıdaki kızı görüyor musun?" Parmağıyla nefis bir esmer güzelini işaret ediyordu. "İşte o bir *mulata*.[2] Annesi Afrikalı, babası İspanyol... Her ikisinin güzel taraflarını almış: Siyah saçlar, iri gözler, dolgun dudaklar, ince bel, geniş kalça, uzun boy, açık kahve ten, mükemmel karışım!"

Marifet iltifata tabidir! Biraz belden incelsem, *mükemmel karışım* olacağım demek! Şaka bir yana, Kübalıların bilmedikleri bir şey varsa, o da *ırkçılık!* Henüz gidip

1 Aşkenaz ve Sefarat Yahudilerinden söz ediliyor.
2 İspanyolca, *mulato*'nun kişiye göre çekilmiş hali.

görmeyenlere tavsiyem, çok geç olmadan bu müstesna ülkeyi gezmeleri; çok şaşıracaklar...

Not: 2010 yılının sonundaki bu geziden sonra okurlarıma bu ülkeyi bir an önce gidip görmelerini salık vermiştim. Bunun nedeni, Küba'nın yakın bir gelecekte liberal sisteme geçeceğini sezinlemiş olmamdı. 2016 yılının Mart ayında Rolling Stones grubunun Havana'da bir konser vermesi, hemen ardından ABD Başkanı Obama'nın bu ülkeyi ziyareti, aynı yılın sonunda liberal sisteme geçişi frenleyecek efsane lider Fidel Castro'nun hayata veda etmesi, bu öngörümün hızla gerçekleşmekte olduğunun göstergeleri...

Bir Parmak Çikolata Uğruna!

Küçük ailem nedense dünyanın dört bir yanına dağılmış bireylerden oluşmuştur. Birbirlerinden uzakta, farklı kent ve hatta ülkelerde yaşayan aile bireylerinin topluca buluşarak hasret gidermelerini organize etmek ise oldukça güç bir iştir. Herkesin uygunluk durumuna göre ortak bir takvim oluşturmak, hele ki bazı fertlerin yaşları 7'den 77'ye kapsamının dışında kalıyorsa, işi daha da içinden çıkılmaz duruma dönüştürür. Çoluk çocuğun rahat edip eğlenebilecekleri, basamak ya da yokuş çıkmakta sıkıntı yaşayanların zorlanmayacakları, çabuk üşütenlerin soğuk kapmayacakları, sıcaktan bunalanların perişan olmayacakları, gezip görmeyi sevenlerle pek öyle dolaşmayı sevmeyenlerin aynı anda tatmin olacakları, fakat en önemlisi, herkesin kendi köşesine çekilmeden bir arada olunacağı bir buluşma mekânını belirleyip bu büyük yolculuğu organize etmek gerçek bir uzmanlık ve bolca emek gerektirir.

Pınar yengemiz ise bu konuda son derece becerikli bir organizatördür; dünyanın dört bir yanına dağılmış aile bireylerinin her defasında sorunsuz bir araya gelmelerini

sağlar. Böylelikle her buluşmamız hoş bir bayram havasında geçer.

Pınar yengenin turları da en az mekân seçimleri kadar ilginçtir. O kadar ilginçtir ki, "Yok ben gelmem," diyemez kimse. Üstelik bu turlarda yüzde yüz memnuniyet garantidir! Nereleri görmedim ki sayesinde? Racistan'ı önceki bölümlerde kısmen anlattım. Karayipler'de Turcs&Caicos Adaları, İspanya'nın Valencia'sında Ronda kasabası, Kaliforniya'nın şarap cenneti Napa vadisi ve daha nice...

2016 yılının son günlerinde, yine böyle bir organizasyonun sonucu olarak, fakat bu kez ailemizin orta ve ortanın altındaki yaş grubunu temsil eden 6 kişilik küçük bir keşif heyetiyle kendimizi Hispaniola Adası'nın Dominik Cumhuriyeti'nde buluverdik. Yola çıkmadan önce de uyarmayı ihmal etmedi yengemiz:

"Sakın ola Acun'un "Survivor"ına konuk olacağımızı ya da deniz kıyısındaki beş yıldızlı resort otellerin birinde ense yapacağımızı sanmayın. Üç gün boyunca başkent Santo Domingo'nun tarihi şehrinde kalacağız. İlk işimiz konaklayacağımız evin hemen yakınındaki bir otantik çikolata fabrikasındaki atölye çalışmasına katılmak olacak. Kendi üreteceğimiz çikolataları sonradan afiyetle tüketeceğiz!"

Yaşasın çikolata!

Derhal haritalar açıldı, internetten Santo Domingo hakkında çeşitli faydalı bilgiler edinildi. Üç gün boyunca öncelikli olarak gezilip görülmesi gereken yerler hakkında kapsamlı bilgilere ulaşıldı. Yarım günümüzü çikolata fabrikasında geçirmemiz dışında, doğaya çıkmayı ya da beach'lere gitmeyi göze almadıkça, üçüncü gün boyunca ne yapabileceğimiz konusunda fazla bir ipucu bulamadık. Gidelim, görürüz dedik...

XV. yüzyılın sonunda Kristof Kolomb'un kardeşi Bartolomeo Kolomb'un yerleştiği bu Karayip adası, Amerika Kıtası'nda Avrupalıların kurmuş oldukları en eski ve ilk yerleşim merkezi; aynı anda da ilk İspanyol kolonisi. Amerika Kıtası'ndaki ilk İspanyol katedrali ile manastırı burada inşa edilmiş. İspanyollar ayrıca Santo Domingo'da ta o yıllarda bir de üniversite kurmuşlar. Haliyle kent bugün turistik olarak gezilesi görülesi bir konumda...

Yolculuk başlıyor

Yılbaşına iki gün kala, Boston'dan bindiğimiz JetBlue Havayolları'na ait bir uçakla, 4 saat süren bir yolculuğun ardından Santo Domingo'ya vardık.

Santo Domingo, tarihi değerleri bakımından bir dünya mirası kenti; daha doğrusu tıpkı bizim İstanbul'daki tarihi yarımada gibi, Avrupalıların sur-

larla çevrili ilk yerleşim yerleri olan kolonyal bölge, UNESCO tarafından Dünya Mirası Listesi'ne alınmış.

Daha uçaktan iner inmez Santo Domingoluların ne denli neşeli ve cana yakın insanlar olduklarını fark ediyoruz; pasaport kontrolünde bile gülümseyen suratlarla karşılaşmak özellikle son yıllarda başka ülkelerde pek rastlanılır bir durum değil.

Tek katlı, geniş avlulu otel odamıza yerleşir yerleşmez kendimizi dışarı atıp çevreyi kolaçan etmeye koyulduk. Daracık sokaklarda gözüme ilk çarpan, elektrik direklerine bağlı, havadaki tellerle kabloların karmaşıklığı ve bolluğu oldu. Yerler ise bal dök yala misali tertemizdi. Bitişik nizamdaki evler en fazla iki katlıydı. Bazı evlerin duvarlarını rengârenk graffitiler süslüyordu. Ama belli ki bu çizimler gelişigüzel yapılmamıştı, göze hoş görünüyorlardı. "Santo Domingo'nun *duvar yazarları* pek zevk sahibi sanatçılarmış," diye düşündüm.

Sanat derken, müzik ile dansı da unutmamak lazım: Önünden geçtiğimiz hemen hemen her dükkândan –ki buna lokanta, kuaför, terzi gibi esnaf dâhil– sokağa neşeli, insanın içini kıpır kıpır eden Latin tınıları saçılıyordu. Bazı gençler ise evlerinin önünde park ettikleri küçük ve külüstür arabalarının hoparlörlerini sonuna kadar açmış sokakta dans ediyorlardı. Aslında bu müziğin ve dansın özgün adı *Merengue*, okunuşu ise Merenge... Dünyanın en kolay dansı: Partnerinizi kavrıyorsunuz ve kısa kısa adımlarla bir ileri bir geri, kalçalarınızı oynatıyorsunuz. Dansın kaynağının komşu ülke Haiti olduğu ve zincire vurulduklarından hareketleri kısılmış siyahlar tarafından yapıldığı söyleniyor. Ama müziğin ritmi sanki bu şekilde oynamayı zorunlu kılıyor. Zaten sonunda ben de dayanamayıp bir tezgâhtar kızla uluorta oynamaya giriştim.

Akşam yemeğimizi tipik bir Dominik cumhuriyeti lokantasında yemeyi deneyip aç kaldıktan sonra, yine o neşeli *Merengue* müzikleri eşliğinde oynaya oynaya otelimizin yolunu tuttuk. Ertesi günkü programımız heyecan vericiydi: Çikolata imal edecektik!

Dominiklilerin yemek alışkanlıklarının bizden ne kadar farklı olduğunu sabah kahvaltısında anladık. Görece olarak sofrada yok yoktu, ama yiyebildiklerimiz o kadar azdı ki! Bize hizmet eden ve adının melek anlamına geldiğini açıklayan Angel adlı irikıyım garsonumuz, kendi sağlıklı cüssesini örnek göstererek Dominikliler için sağlam bir kahvaltının ne denli önemli olduğunu çat pat İngilizcesi ve ellerinin yardımıyla anlatmaya çabalayarak, bir anlamda sofradaki bu gereksiz kalabalıktan özür diler gibiydi. Ben de çat pat İspanyolcamla ve de dilimin döndüğünce İstanbul'daki meşhur Van kahvaltımızı anlatarak onu teselli ettim...

Tıpkı komşu adadaki Kübalılar gibi, Dominikliler de şeker kamışından çok yararlanıyor, şekerden fazlaca hoşlanıyorlar. Oysaki biz tehlikeli üç beyaz arasında başköşeyi tutan şekerden hep uzak durmaya çalışıyoruz. Fakat Dominik'te ne mümkün, omletler bile şekerli geliyor! Taze tropik meyve ağırlıklı kahvaltımızı bolca tropik meyve suyu refakatinde bitirdikten sonra, dört sokak ötedeki geleneksel çikolata fabrikasına doğru yürüdük.

Çarli'nin Karayipler'deki çikolata fabrikası

Uzmanlık alanı ekonomi olan Pınar yengem, yol boyunca kakao üretiminin ve çikolata yapımının Dominik ekonomisinde ne denli önemli yer tuttuğunu akademik birikiminin de katkısıyla anlatınca, heyecanım bir misli

arttı, beynimde oluşturduğum sanal çikolata kokusu ruhumu ele geçirdi!

"Merhaba, adım Angel, İspanyolcada melek anlamına gelir... Şimdi önlüklerinizi ve şapkalarınızı takın, önce size tarihte küçük bir gezinti yaptıracağım, ardından hep birlikte parmak çikolata imal edeceğiz..."

Angel, oteldeki adaşının aksine ufak tefek, bitirim bir delikanlıydı. Elindeki önlüklerle aşçı keplerini küçük grubumuza dağıttıktan sonra, duvarda asılı panolardan bize çikolatanın ta Maya uygarlığından itibaren başlayan serüvenini anlatmaya başladı.

Bulunduğumuz mekân, aslında salaş görünümlü iki katlı bir binaydı ve o kült *Çarli'nin Çikolata Fabrikası* filmiyle uzaktan yakından hiçbir alakası yoktu. Girişte ziyaretçileri küçük bir mağaza karşılıyordu. Burada çeşitli çikolata mamulleriyle birlikte, Santo Domingo'nun neredeyse bütün dükkânlarında bolca gördüğümüz turistik biblo ve hatıra eşyaları sergilenip satılıyordu. Hemen mağazanın arkasında dört masalık bir küçük cafe-bar, onun bitişiğindeyse yaklaşık bir metre yüksekliğinde büyükçe bir mermer tezgâh yer almaktaydı.

Panolar mermer tezgâhın arkasına dizilmişti. Tezgâhın arkasında çok küçük bir avlu, onun da devamında ikinci bir salaş kulübe yer alıyordu.

Tarihçe anlatımından sonra Angel'i takip ederek ikinci kulübeye geçtik.

Burada çikolatanın ana maddesini oluşturan kakao çekirdekleriyle tanıştık. Angel, büyük bir heyecanla kakaonun *ilahların besini* anlamına geldiğini anlattı. Hemen ardından bir çuvalın içinden çıkardığı iki avuç kadar kakao çekirdeğini bir tavanın içine boşalttı ve taş kulübenin sağ köşesinde yanmakta olan ocağın üzerinde kavurmaya koyuldu. "Bunlar bir tek Dominik'te üretilen Sanchez cinsi kakao çekirdekleridir," diye anlattı Angel, bir yandan da elindeki tavayı ileri geri yavaşça sallıyordu. Sonra bizim de bu gösterinin interaktif unsurları olduğumuzu hatırlatırcasına, tavayı sırayla birbirimize devrederek kavurma işlemini sürdürmemizi istedi.

Kavurma işlemi son bulup da ortalığı keskince bir kakao kokusu kapladığında, tavadaki çekirdekleri kendi hallerinde soğumaya bıraktık. Bu arada biz de ana kulübedeki mermer tezgâhın başına dizildik. Angel, Latin aksanlı İngilizcesi ve sempatik tavırlarıyla yapacaklarımızı bir bir anlatmaya koyuldu. Sonrasında ise uygulamaya geçtik. Önce soğuyan çekirdeklerin kabuklarını kırdık, içlerinden çıkan kakao tanelerinin zarlarını soyduk. Kabuk ve zarlar ayrı ayrı kaplarda biriktiriliyor, eziliyor, suları çıkartılıyor, artakalan posa ise rendelenerek toz haline getirildikten sonra sularıyla birlikte çikolatayı tatlandırmada kullanılıyordu. Sonuçta hiçbir şey zayi olmuyordu. Angel, her birimize ahşaptan yapılma birer küçük havan ile tokmaklarını dağıttı. Herkes soyduğu kakao tanelerini önündeki havana atmaya başladı. Tavada kakao çekirdeği kalmayınca Angel bize tokmağı nasıl kullanacağımızı gösterdi. Hareket basitti: Bir eliyle havanı sıkıca tutup sabitlerken, diğer eliyle tuttuğu tokmağı, dirsekten büküp, dik açı haline getirdiği kolu vasıtasıyla ve seri hareketlerle

ileri geri sallıyor, havandaki kakao tanelerinin ezilmesini sağlıyordu.

Hemen mesaiye başladık fakat bu işin hiç de göründüğü kadar kolay olmadığını çok geçmeden anladık. Ne kadar vursak da çekirdekler bir türlü arzu edilen toz kıvamına gelmiyordu. Bir süre sonra Angel bizi havanlarımızla baş başa bırakıp mekânı gezmeye gelen diğer turistlerle ilgilenmeye başladı. Arada bir tezgâha yanaşıyor, yüzünde muzip bir tebessümle ellerimizdeki havanlara tek tek bakıyor, olumsuz ve cesaret kırıcı eleştirilerini sıralıyordu:

"Sen en az bir saat daha çalışmalısın!"

"Seninki bu tempoyla 2 saatte zor biter!"

"Bu ne? Sen daha başlamamışsın bile!"

"Eh, seninki o kadar fena değil, yarım saat daha bu tempoda devam et..."

Gelen geçen turistlerin meraklı bakışları altında, bir saat boyunca hoparlörden yayılan neşeli *Merengue* müziğinin temposuna ayak uydurarak tezgâhın başında tak-tuk tak-tuk diye dövündükten sonra, artık tamamen tükendiğimi hissettim. Tur yoldaşlarım da benimle aynı halde olmalıydı ki aynı anda umutsuzca Angel'e seslendik:

"Angel yetti artık, ölüyoruz!"

Angel saatine kaçamak bir göz attı. Anlaşılan, yaptığımız işin nasıl yapıldığından ziyade ne kadar zamanda yapılacağı önemliydi.

"Tamam, bir on dakika daha çalışın, sonra elinizdeki malzemeden nasıl çikolata yapıldığını anlatacağım..."

Meğer bizdeki deyişin tam anlamıyla *havanda su dövmüşüz!* Doksan dakika boyunca döve döve toz haline getirdiğimiz kakao taneciklerine bir iki tutam şeker, tuz ve hatta karabiber ekleyip, bu kez ellerimizde yoğurmaya

başladık. Sonunda, birkaç damla aromatik sıvının da katkısıyla ellerimizdeki karışım şekilsiz bir topak haline geldi. Angel bize folyo kâğıtları dağıtıp bu şekilsiz ve lezzetsiz topakları günün anısı olarak saklayabileceğimizi müjdeledi!

"E hani parmak çikolata yapacaktık?"

"Yapacaksınız tabii, işiniz daha bitmedi ki! Şimdi hep birlikte bu tezgâhın üzerini önce bir güzel temizleyeceğiz, sonra da üzerinde buz eriterek soğutacağız. Çünkü içeriden getireceğimiz sıcak çikolata eriyiğini tezgâhın üzerinde soğutup kalıplara dolduracağız ve bir süre sonra da parmak çikolatalarınıza kavuşmuş olacaksınız..."

"İyi de biz bu erimiş çikolata sosunu nasıl elde ettik?"

"O işlemler çok uzun sürer. Demin hazırladığınız karışıma benzer karışımlar, arzu ettiğiniz yoğunluğa göre kakao yağı ve süt tozu karıştırılarak içeride eritiliyor ve sıvı haline getiriliyor. Ben birazdan içeriden bu sıvıdan bir miktar getirip buzlar vasıtasıyla iyice soğutacağınız

tezgâhın üzerine dökeceğim. Siz de kalıplara doldurup soğumaya bırakacaksınız. Çok geçmeden de kendi yapımınız olan çikolatalarınıza kavuşmuş olacaksınız..."

Sanırım Dominik'te çikolata yapmanın en keyifli tarafı, 30 derece sıcağın altında buz kalıplarını mermerin üzerinde kaydırarak tezgâhı soğuttuğumuz bölümdü. Hatta o kadar keyiflendik ki, buz parçalarını birbirimize atmaya giriştik. Aslında orada, her gün tekrarlanan bir gösterinin gönüllü katılımcıları olmaktan başka bir iş yapmıyorduk. Sayesinde kol kaslarımızı geliştirdiğimiz *sözde çikolatalar* çoktan çöp tenekesini boylamıştı bile. Bizeyse, önceden hazırlanmış çikolata sosunu kalıplara doldurup soğumasını beklemekten başka yapacak iş kalmamıştı.

Angel bizi çok sevmiş olmalıydı ki, her birimizin adına ayrı ayrı hazırlanmış olan diplomalarımızı imzalarken küçük bir tüyo verdi:

"Burada boşuna beklemeyin. Buzdolabı iyi çalışmıyor, çikolatanın donması zaman alacak. Arada şehri gezip tanıyın, akşamüstü tekrar uğrarsanız çikolatalarınız hazır olur, alırsınız."

Tekrar teşekkür edip Angel'le vedalaştık.

Santo Domingo'da gezinti

Şehir merkezi, Avrupalıların Amerika Kıtası'nda kurmuş oldukları ilk katedral –ki oldukça görkemliydi– ile onu çevreleyen park ve sokaklardan oluşuyordu. Sıcağa karşın yılın son günü diye herhalde, Santo Domingolular sokaklardaydı. Yüzlerindeki gülümsemeye bakılacak olursa herkes pek bir mutluydu. Katedralin çevresinde biraz dolanıp bakındıktan sonra kendimizi bir atlı fayton

durağının önünde bulduk. Saatlerce ayakta kakao çekirdeği dövmekten bitkin düşmüş gövdelerimizi hem dinlendirebileceğimiz, hem de şehri doyasıya gezip görebileceğimiz en uygun yöntem olduğuna karar vererek durağın başındaki faytonculara yanaştım. Dört kişiye bütün şehri gezdireceği bir saatlik tur için araba başına 20 dolara anlaştık. Dominik'in resmi para birimi pezo olmasına karşın, Amerikan doları her yerde geçerli ve sanırım pezodan biraz daha makbul bir para birimi...

Her neyse, 6 kişi ikiye bölündük ve şehir gezintimiz başladı. Arabacılar aynı zamanda gönüllü rehber oldular. Ne var ki İngilizceleri kıt olduğundan ve ben de çat pat İspanyolca konuştuğumdan rehberlik hizmeti İspanyolca verildi.

Bindiğimiz faytonun sahibi, kara kuru, yaşlıca, tipik bir yerliydi. Arabaya koşulu olan beygiri ise ondan daha yaşlı görünüyordu. Arabacımız ilk iş olarak kendini tanıttı:

"*Señoras i caballeros mi nombre es Angel.*" Tercümesi: Bayanlar, baylar, benim adım Angel...

İhtiyar Angel ve emektar beygiri, bize iki saat boyunca şehrin gezilip görülecek neresi varsa göstermeyi başardı. Aslında anlaşmamız bir saatlik bir gezi içindi, ama her nasılsa ve de ilginç bir tesadüf eseri olarak (!) yarı yolda önümüze Santo Domingo'nun en salaş fakat aynı zamanda en otantik turistik eşya mağazası çıkıverdi. Arabacımızın da ısrarlı tavsiyelerine kulak asarak mola verip mağazaya daldık. Faytoncu Angel mağazanın bir köşesinde mağaza sahibinin ikramı olan Mamajuana'sını yudumlarken, biz de raflardaki bin bir çeşit incik boncuğun arasında kendimizi kaybettik. Aslında Mamajuana bize de ikram edildi ama, gerek adının marihuanayı çağrıştırması, gerekse

renkli şişenin içinden bize göz kırpan envaı çeşitteki otların varlığı, bu içeceğe temkinli yaklaşmamıza neden oldu. Sonradan oteldeki garsonumuz Angel bizi bu konuda yeterince aydınlattı ama o konuya az sonra değineceğim.

Dükkândan kendimizi kurtardığımızda, faytona koşulu yaşlı beygirin oldukça tuhaf bir pozisyonda bizi beklemekte olduğunu hayretle gördük. Hafifçe yana doğru kaykılarak sanki bitişikteki evin duvarına dayanmış, başını iyice öne eğmiş, ayaklarını da bitiştirerek adeta bacak bacak üstüne atmıştı! Sanki o da mola esnasında Mamajuana'dan payına düşeni almış gibiydi. Sahibinin yaklaştığını görür görmez silkinip toparlandı...

Mağaza ziyaretimizden artakalan bir saat içerisinde, Santo Domingo'da görülmeye değer ne varsa görüp gezdik, gönüllü rehberimiz sayesinde de olabildiğince bilgilendik.

Rom ile Mamajuana

Çikolatalarımızı alıp otele döndüğümüzde garsonumuz Angel, hazır ol pozisyonunda kapıda bekliyordu. Bizim için birer tipik Dominik kokteyli yapmayı önerdi. Benimse aklım hep birkaç yıl önce Küba'da içtiğim ve Fidel Castro için özel olarak üretilen romdaydı. Angel'e böyle bir rom olup olmadığını sordum, zira Karayipler bir rom cennetiydi. Üstelik dünyanın en ünlü rom damıtma tesislerinin Dominik'te bulunduğunu buraya gelmeden önce öğrenmiştim. Dominik Cumhuriyeti romları, doğal yöntemlerle damıtılıp yıllarca meşe fıçılarda bekletilirmiş, bu sayede oldukça hoş bir tatları olurmuş.

Angel, Castro'nun içtiği romu bilmediğini fakat bana Santo Domingo'nun en kaliteli malt romunu getireceğini

söyledi. Gerçekten de dediği kadar vardı, çabucak yudumladıktan sonra bir kadeh daha istedim. Keşke istemeden önce fiyatını da sormayı akıl etseydim!

Çikolata fabrikasını sabah, Santo Domingo'yu da öğleden sonra gezip tükettikten sonra, bu tarihi kentte geriye kalan iki günümüz boyunca yapılacak en akıllıca işin otelin avlusundaki mango ağacının gölgesinde oturup kitap okumak ve rom içmek olduğuna kanaat getirdim. Üstelik bu düşüncemde yalnız da değildim. Ama dedim ya, keşke bu Unhiq markalı muhteşem romun fiyatına da önceden göz atmış olsaydım!

Her neyse, kısa süre içinde garson Angel ile dost olduk. Genç hizmetli bizi Santo Domingoluların günlük yaşamları hakkında epeyi bilgilendirdi. Aslında sokaklarda ya da mağazalarda rastladıklarımızın pek çoğu Dominikli değillermiş. Bu insanların çoğu komşu Latin adalarından, Porto Riko'dan, Küba'dan falan gelmişlermiş. Bir de Haiti'den kaçak gelen ilticacılar varmış. Bunlar çok tehlikeliymişler. Zaten o nedenle yollarda çok sayıda tam teçhizatlı güvenlik görevlisi bulunmaktaymış. Hemen hemen bütün evlerin pencere ve kapıları demir parmaklıklarla güvence altına alınmıştı.

Angel, turizm okulundan iki yıl önce mezun olmuştu ve işini belli ki çok severek yapıyordu. Tropik kokteyllerimizi ve sabah kahvaltılarımızı büyük bir özenle kendisi hazırlıyordu. Mamajuana'nın aslında ne olduğunu da ondan öğrendik: Dominikliler tıpkı ünlü Fransız çizgi romanı *Asterix*'te olduğu gibi kendilerine bir mucize iksir hazırlarlarmış. Bu iksir çeşitli bitkilerle onların köklerinden, yapraklardan, bal, limon ve rom, şarap gibi bazı içkilerin karışımından oluşurmuş. Her tür hastalığa şifa olan bu karışım,

aynı zamanda cinsel gücü de artırıyormuş! Mamajuana'nın sihirli formülü Dominik'te sadece birkaç kişinin elindeymiş ve bu mucize içkiyi bir tek onlar üretirmiş.

Bu mucize iksiri üreten birkaç kişinin işleri çok iyi gidiyor olmalıydı zira Mamajuana, Santo Domingo'nun bütün turistik eşya satan mağazalarında, işporta tezgâhlarında, barlarda, restoranlarda, otellerde, akla gelebilecek her yerde şişelerce satılmaktaydı. Ya da akla daha yatkın gelen, Santo Domingo'da neredeyse herkesin bu mucize içkiyi ürettiğiydi...

Hoşça kal Angel

Ayrılma vakti geldiğinde üç gün boyunca yiyip içtiklerimizin hesabını ödemek istedim. Resepsiyondaki esmer güzeli, "Geç kaldınız, hesap arkadaşlarınız tarafından ödendi," dedi. Aile içerisinde bu tarz jestlere oldum olası alışkınızdır ama biraz da meraktan olsa gerek tükettiklerimin tutarını öğrenmek istedim. Faturayı gördüğüm anda gözlerim yuvalarından fırladı desem azdır. İnanılmaz boyutta bir adisyon vardı önümde, meğer onca keyifle yudumladığım her bir rom kadehi servet değerindeymiş! Çabucak toparlandım ve soluğu Pınar yengemle kardeşimin odasında aldım. Tüm ısrarlarıma karşın ödememi kabul etmediler. Çok mahcup olmuş ama kendime de iyi bir ders çıkarmıştım: Bir daha fiyatını öğrenmeden otellerde bir bardak su dahi içmeyeceğim!

Havaalanında pasaport ve güvenlik işlemlerimiz biter bitmez gümrüksüz satış mağazasına daldım. Karşıma ilk çıkan görevliye sordum:

"Senyor Angel, sizde Unhiq markalı bir rom bulunur mu?"

Adamın gözleri faltaşı gibi açıldı:

"Var ama çok nadir bulunan bir içkidir, siz bu markayı nereden biliyorsunuz?"

"Biliyorum, kaldığımız otelde tadına baktım..."

Adam bir çırpıda koştu ve rom şişelerinin bulunduğu bölmenin üstündeki dolaptan bordo bir kutu çıkartıp kucağında yeni doğmuş bir bebek tutuyormuşçasına kapağını açıp içindeki şişeyi gösterdi:

"Bu mu?"

"Evet, o..."

"Fiyatı 110 dolar, almak istiyor musunuz?"

"Otelde bunun kaç katını ödedik biliyor musun?"

"Evet senyor, otellerde çok pahalıdır içkiler..."

"Tamam, alıyorum."

"Senyor, size bir şey sorabilir miyim?"

"Sor bakalım..."

"Benim adımın Angel olduğunu nasıl bildiniz?"

"Sadece bir tahmin; melek gibi yüzün var..."

Milas: 3.500 Yıllık Uygarlıklar Başkenti

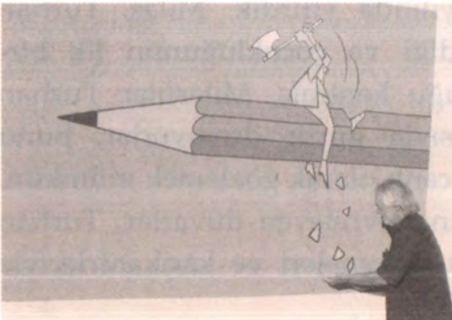
Eskiden Milas, Bafa Gölü'nü geçtikten sonra, Bodrum'a varmadan önceki son uğrak yerimizdi. Milas tabelası, Bodrum'a neredeyse ulaşmış olduğumuzun müjdecisiydi... Yol üzerinde biraz durur, soluklanır, çocukların ihtiyaçlarını giderdikten sonra yolumuza devam ederdik.

Son yıllarda araba yolculuğu beni zorlamaya başladı. Allahtan Milas Havaalanı, Hızır gibi imdada yetişti de artık hep uçakla gidip geliyoruz. Milas ise bizim için artık sadece bir havaalanı adı oldu. Ta ki karikatürcü dostum Kamil Masaracı'nın önerisiyle 2011 yılının Haziran ayında Milas'ta bir sergi açana dek.

Bilindiği gibi Türk karikatürünün büyük ustası Turhan Selçuk'u 2010 yılında yitirdik. Milas, Turhan Selçuk'un dünyaya geldiği ve çocukluğunun ilk birkaç yılını geçirmiş olduğu kentmiş. Milaslılar Turhan Selçuk'un Milaslı olmasıyla gurur duyuyorlar, bunu kentin bazı bölgelerinde canlı olarak gözlemek mümkün. Örneğin bir çocuk parkını çevreleyen duvarlar, Turhan Selçuk'un dev boyuttaki tiplemeleri ve karikatürleriyle süslü...

Tipik bir Milas evi olan Hacı Ali Ağa Konağı ise, Milas Belediyesi'nin gayretleriyle onarıldıktan sonra, 23 Nisan 2011 tarihinde "Turhan Selçuk Karikatürlü Ev" olarak ziyarete açılmış. Konağın hemen yanı başındaki avludaysa bir heykel atölyesi yer alıyor. Dileyenler gelip burada serbestçe heykel çalışmaları yapabiliyorlar.

İtiraf etmeliyim ki bu sergi için Milas'a gelirken beklentilerim pek büyük değildi. Haziran ayının ortasındaydık ve okullar yeni tatile girmişti. Hava ise oldukça sıcaktı. Öte yandan yoğunluğum nedeniyle serginin tasarımıyla hiç ilgilenememiş, işlerimi bir ay öncesinden Milas'a göndermiş, bir daha da hiç arayıp sormamıştım. Oysaki belediyenin kültür sanat birimi sorumlusu Ersin Yeniceli çok heyecanlıydı. Kendisiyle birkaç kez telefonda görüşmüştüm; serginin dışında aynı gün ilkokul öğrencileriyle bir atölye çalışması yapmam konusunda beni ikna etmişti. Bu gibi durumlarda kötü sürprizlerle karşılaşmaya alışkındım. Düzenleyicilerin yakın akrabalarından birkaç öğrenci zorla getirilir, yasak savma kabilinden birkaç karikatür çiziktirilir, sonra da herkes arazi olurdu. Sergide ise görülebilecek manzara şu olurdu: Duvarlara gelişigüzel asılmış karikatürlerin önünde bekleşen, misafir sanatçıya ayıp olmasın diye çevreden çağrılmış kimi esnaf ve açılışa zorunlu olarak katılan, bir an önce bitse de gitsek havasındaki görevliler...

Daha Hacı Ali Ağa Konağı'nın avlusuna adımımı atar atmaz bu düşüncelerimden ötürü utandım! Sergi,

İstanbul'da açılmış olsa bu kadar mükemmel bir şekilde tasarlanamazdı! Bunda sanırım, Milas'a yerleşmiş olan grafik tasarımcı Bülent Örkensoy'un katkısı kadar Milas Sanatçılar Derneği yöneticisi ve resim öğretmeni Mehmet Nergiz'in de büyük payı vardı.

Atölye çalışmasına Milas'ta ne kadar ilkokul öğrencisi varsa hepsi gelmiş, ilgiyle çalışmalara katılmışlardı. Sergi ise o güne dek açmış olduğum kişisel sergiler içinde belki de en parlak olanıydı. O ne kalabalıktı öyle! Üstelik onca ziyaretçinin arasında bir tek tanıdığım bile yoktu!

Kalabalık dağıldığında ayaklarım artık yere basmıyordu. Hayalimdeki Milas ile karşılaştığım bu Milas arasında dağlar kadar fark vardı. O ana kadar bizim için sadece İstanbul-Bodrum arasında bir küçük durak ve havaalanı adı olan Milas'ı artık yakından tanımak farz olmuştu. Ersin Yeniceli ile Mehmet Nergiz ricamızı kırmadı ve sergiden sonra karımla benim için Milas'ın gönüllü rehberliğine soyundular.

Milas ilçesinin sınırları içinde tam 27 antik kent kalıntısı varmış. Bu özelliğiyle Milas, hem Türkiye'nin, hem de dünyanın arkeolojik değerler bakımından en zengin bölgelerinden biriymiş. Asırlar boyu çeşitli uygarlıklar, farklı kültürler hep iç içe yaşamışlar. Artık kentte hiç olmayan Rumlar ve Yahudiler bu topraklarda kalıcı izler bırakmış.

Hoşlanmadığım bir sorudur: "Karikatür mü çiziyorsun, hangi gazetede?" Haydi bakalım, cevap ver! *Şalom* desem "Nerede satılır?" diye sorarlar... "Yahudi toplumunun gazetesidir, tirajı düşüktür, bütün bayilerde satılmaz," desem, dudak bükerler... Sergi esnasında konuştuğum Milaslıların yaklaşımı ise oldukça farklıydı. *Şalom* için çizdiğimi öğrenenler gururla Milas'taki Yahudi yaşamından ve kültüründen söz ettiler. 1960'lara kadar burada 300 aileden oluşan bir Yahudi cemaati yaşamış. Bazıları İsrail'e, kimisi İzmir'e, kimisi de İstanbul'a göç etmiş, Milas'ta bugün hiç Yahudi kalmamış.

Göçün nedenini sorduğumda, Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat buna, "Ekonomik nedenler," dedi. Yoksa kentte Yahudilere hiçbir zaman baskı söz konusu olmamış. Tokat'ın tanıdığı son Yahudi bir doktormuş. O da 1980'lerde ayrılmış Milas'tan. "Onun için yaşam zordu, cemaatinden hiç kimse kalmamıştı, Yahudiler bir arada yaşamaya alışkındır," tespitinde bulundu.

Ersin ile Mehmet'in refakatinde ilk olarak Karikatürlü Ev'in hemen bitişiğindeki Çöllüoğlu Hanı'nı gezdik. Yaklaşık 300 yıllık bu tarihi kervansarayda restorasyon çalışma-

ları vardı ve birkaç yıl sonra buranın aslına uygun olarak bir han ve konaklama merkezi olarak işlev görmesi düşünülüyordu.

İkinci durağımız Uzunyuva ve Hekatomnos Lahdi oldu. Bütün turistlerin yaptığı gibi ben de sütunun tepesinde yuva yapmış olan leylekleri fotoğraflamaya çabaladım. 2.400 yıllık bu tarihi mezarın az ilerisindeyse eski Yahudi mahallesi başlıyordu. Ersin Yeniceli'nin verdiği bilgiye göre zamanında bu bölgedeki evlerin tamamı sarı boyalıymış. Bu mahalleyi restore edip korumaya almak da Milas Belediyesi'nin projeleri arasındaymış. Ama öncelik Yahudi mezarlığında imiş!

1920'li yıllarda Milas'a davet edilen Macar ustalarca yapılan Macar Evleri'ni, Halikarnas Mozolesi'ni, Roma dönemi kopyası olan Gümüşkesen Anıtı ile Baltalı Kapı'yı da gördükten sonra, son durağımız olan Yahudi mezarlığına yöneldik. Milas Belediyesi'nin gerçekten de burayı tam bir koruma altına almış olduğunu gördük. Bazı taşlar servet avcılarının gayretiyle (!) yerlerinden oynatıldıysa da, çoğu hasarsız bir şekilde yerli yerinde duruyordu. Belli ki belediye yetkilileri buranın manevi değerinin bilincindeydiler. Nitekim, Yahudi kültürünü Milas uygarlığının ayrılmaz bir parçası gören ve Yahudi mezarlığını temizleyip yeniden düzenlemek için can atan Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat da, görüşmemiz esnasında bu mezarlığa verdiği önemi vurgulamıştı. Mezarlığı baştan tanzim edip açıklama levhaları yerleştirmek istiyordu ama taşlar hep İbraniceydi... Ne yazık ki bu konuda benim de elimden bir şey gelmiyordu, evet Yahudi'yim ama anadilim Türkçe, henüz İbraniceyi sökemedim...

Yine de Sayın Tokat'ın bu heyecanına ortak oldum ve kendisine söz verdim: Bu konuyu ilk fırsatta gazetemde yazarak Yahudi Cemaati yetkililerine duyuracağım. Öyle de yaptım.

Milas'taki tarihi Yahudi mezarlığı hakkında *Şalom*'un 13 Temmuz 2011 günlü sayısında geniş bir makalem yayımlandı. Bu kitabı oluştururken İzmir'deki Yahudi Cemaati'nin konuya ilgi duyduğunu ve mezarlığı düzenleyeceklerini öğrendim ve çok sevindim.

Aradan geçen beş yıl zarfında, yılda en az iki kez Milas'a gittim, kenti bazı yabancı dostlarıma gezdirdim. Halen Turhan Selçuk'un sevgili eşi Ruhan Selçuk Hanımefendi'nin destek ve katkılarıyla Kamil Masaracı'nın önderliğinde her yıl düzenlenen Uluslararası Turhan Selçuk Karikatür Yarışması'nın gönüllü danışmanlığını yürütüyorum ve bu işi yapmak bana heyecan veriyor.

Benzetmek Gibi Olmasın Ama...

Aziz Nesin, "İnsan İnsana Benzer" adlı öyküsünde talihsiz bir benzerlik sonucunda eşek şakasına kurban giden kibar bir beyefendinin Kadıköy vapurunda sebepsiz yere meydan dayağı yemesini anlatırken, nedenini bilmeden hareket eden toplumların psikolojisini ustalıkla hicveder. Allahtan ne Kamil'in ne de benim eşek şakaları yapan arkadaşlarımız vardır. Aksi halde Aziz Nesin'in öyküsündeki zavallının başına gelenler ikimizden birinin başına mutlaka gelirdi!

Benden sadece bir yaş büyük olan karikatürcü Kamil Masaracı ile dostluğumuz uzun yıllara dayanır. Türkiye'nin neredeyse hemen her il ve ilçesinde bir "karikatürlü ev" kurmayı kendine görev bilmiş bu karikatürcü ağabeyim sayesinde bolca yolculuk ederim; kimi zaman karma sergilere katılır, kimi zaman yarışma jürilerinde görev alırım.

Ne var ki ikimizin de erkenden ak düşmüş aynı kıvamdaki saç ve sakal modellerimize giyim kuşam tarzımızın benzemesi de eklenince, yakından tanımayanların bizi karıştırmaları sıradan vakadır. Bu duruma düşen kurbanlarımız ise değişik ortamlarda ve zamanlarda Aziz Nesin'i gülerek anmamızı sağlar...

Örneğin 2017 yılının hemen başlarında aramızdan ayrılan Kamil'in sevgili abisi Akay Masaracı'nın Levent Camisi'ndeki cenaze töreni öncesinde, merhumun bazı dostları önümde tek sıra olduklarında, taziyeleri itiraz etmeden kabul etmiş, fakat hemen ardından Kamil'in bulunduğu köşeyi parmağımla göstererek başsağlığı dileklerini esas oğlana ileteceğimi söylemiştim. Bu trajikomik durum, o hüzünlü anda bile göz göze geldiğimiz Kamil ile çaktırmadan gülüşmemize yol açmıştı.

Bu benzerliğin yol açtığı karışıklıkları yıllar önce ilk kez Ankara'daki bir karikatür festivali esnasında fark etmiştik. Ulus'taki Devlet Resim ve Heykel Müzesi'nde davetlisi olduğumuz bir karikatür sergisi açılacaktı. Aynı tarihte, binanın bir başka salonunda ise genç bir sanatçının resim sergisi sürmekteydi. İşte bu sanatçı birkaç gün öncesinden beni arayarak sergisini görmemi, biraz da aşırıya kaçan bir ısrarla rica etmişti. Amacı İstanbul'da yönetiminde bulunduğum sanat merkezinde sergisini tekrarlayabilmekti. Hayır demesini pek bilmediğimden, yarım ağızla olur demiştim. Ne var ki bu genç ve azimli sanatçı işi sağlama almak istiyor, üstüne üstlük kendisi de o tarihte Ankara dışında olacağından, annesiyle buluşmamı talep ediyordu. Öylece randevulaştık...

Karikatür sergimizin açılışı esnasında salon oldukça kalabalıktı. Tören, konuşmalar, plaket dağıtımı, basın mülakatları, kokteyl filan derken ben verdiğim sözü tamamen unuttum. Ancak akşam yemeğinden sonra, yorgun argın bir halde otele vardığımızda genç sanatçının ceptelefonuma düşen mesajını okuyunca randevuyu hatırladım: "Merhaba, sergimi beğendiniz mi?"

Yüz yüze konuşmamanın rahatlığıyla, karşı saldırıya geçtim: "Annenizi görmedim, gelemedi galiba?"

"Nasıl olur? Teyzemle birlikte oradaydılar, sergiyi birlikte gezdiniz."

"Bir yanlışlık olmalı, ben annenizle teyzenizi hiç görmedim, serginizi de gezmedim."

"Anlıyorum, ilginize teşekkürler!"

Telefonda konuşuyor olsaydık muhtemelen çat diye yüzüme kapatmıştı...

Ertesi sabah Kamil ile kahvaltı sofrasında buluştuk: "Yav," dedi, "dünkü serginin açılışında iki kadıncağız durup dururken koluma girdi, zorla bana üst kattaki bir resim sergisini gezdirdiler. Ne iş, anlamadım?"

Ben anlamıştım tabii, Kamil'e durumu anlatıp şükranlarımı sundum!

İlerleyen zamanla bu benzetmeler sıklaşmaya, durup dururken tanımadığımız kişiler yolda durdurup hal hatır sormaya başlayınca bu benzerlik işinin eğlenceli yanlarını keşfettik. Artık birbirimize "Abey", "Kardiş" diye hitap etmeye başlamıştık. Özellikle konakladığımız küçük otellerin resepsiyon görevlileri en fazla şaşıranlardandı:

"Efendim anahtarınızı demin vermiştim ya!"

"Taksiniz geldi, sizi bekliyor... Nasıl olur, siz istemediniz mi?"

"Odanız soğuk mu? Dün akşam koyduğumuz ısıtıcıyı çalıştıramadınız mı?"

"Ama nasıl olur, az önce siz dışarı çıkmamış mıydınız?"

Bu türden sorularla karşılaştığımızda durumu anında kavrıyor, arkadaşı biraz gırgıra alıyor, sonra da aramızda gülüşüyorduk. Bu hikâyelerin arasında en çok güldüğümüz, Çiçek Pasajı'nda müdavimi olduğumuz lokantadaki bir garsona geçirttiğim dehşetengiz şoktu. Olay şöyle gelişmişti:

Bir kış günü, bazı dostlarla birlikte her zaman gittiğimiz bu lokantada buluşmak üzere randevulaşmıştık. İstanbul'un Galatasaray'a en uzak semtinden gelen ben olduğum için de, yine herkesten önce lokantaya ulaşarak her zamanki masamızda yerimi almıştım. Her zamanki garson arkadaş ise beni görür görmez selamlamış, tahminen kaç kişi olacağımızı sormuştu.

Adamcağız verdiğim sayıya uygun servisleri getirmek üzere uzaklaşırken, ben de tek başıma masada oturmaktansa dışarıda bir sigara içmeyi yeğlemiştim. Mekâna döndüğümde aynı garson, yüzünde geniş bir gülümsemeyle beni kapıda ağırlamıştı:

"Abicim hoş geldin! Kamil Bey de geldi, içeride oturuyor..."

"Öyle mi? Ne zaman gelmiş? Girdiğini görmedim..."

"Orada köşede oturu... Aa? Gitmiş!"

"Emin misin? Nereye gitmiş olabilir ki? Masanın altına saklanmış olmasın?"

"Abi az önce oradaydı, yeminle..."

"Sakın o az önce orada oturduğunu gördüğün kişi ben olmayayım?"

....!

Yıllar geçtikçe benzer anılar iyice birikti. Hatta bir ara bunları derleyip ufak resimli bir kitapçık olarak yayımlamayı bile düşündük. Ama 2015 yılında başımızdan öylesine hoş bir olay geçti ki, artık bunun kitabını değil, senaryosunu yazıp filmini çekmemiz gerektiğine karar verdik.

Raşit Yakalı, son derece kibar, bir o kadar da neşeli, yüzünden gülümsemesini eksik etmeyen usta bir karikatürcü ağabeyimizdir. O kadar saygıdeğerdir ki sanatçı camiasında kendisini tanıyıp da sevmeyen yoktur. Raşit Abi, çocukları çok sever. Onlara gönüllü olarak düzenli karikatür dersleri verir. İstanbul'daki Karikatür ve Mizah Müzesi'ni yıllarca yöneten karikatürcü Erdoğan Bozok'un vefatından sonra, bu zorlu görevi de gönülden üstlenmiştir.

Milas Belediyesi'nin Turhan Selçuk anısına her yıl düzenlediği ve Kamil'in organizatör, benim ise danışman olduğumuz karikatür yarışmasının 2015 yılı jürisinde Raşit Yakalı da yer alıyordu. Milas'a gitmek üzere uçağa hep birlikte Sabiha Gökçen Havalimanı'ndan binmiştik. Raşit Abi'yle ben yan yana otururken, Kamil diğer jüri üyeleriyle birlikte iki sıra arkamızdaydı. Uçuşumuz boyunca Raşit Abi bana çeşitli jüri toplantıları esnasında başından geçen ilginç olayları naklederken, rahmetli Semih Balcıoğlu ile olan uzunca bir anısını da anlattı. Ben de ilgiyle dinledim.

Aynı akşam, Milas Belediye Başkanı Muhammet Tokat'ın davetlisiydik. Bildirilen saatte bizi almaya gelen minibüse binmek üzere aşağı indik. Raşit Abi yanıma yanaşarak minibüste yan yana oturmamız durumunda bana Semih Balcıoğlu ile olan bir anısını nakledeceğini söyledi. Başka bir anı anlatacağını düşünerek memnuniyetle olur

dedim. Fakat daha hemen sözün başında, "Uçakta yanımda Kamil oturuyordu, ona anlattım, şimdi sana da anlatayım..." demesin mi?

"Raşit Abi, uçakta yanında oturan bendim, bu anıyı sen bana anlattın, Kamil'e değil," diye itiraz ettim.

"Ya, öyle mi?" dedi kibarca, "Kusuruma bakma, dalgınlığıma ver..."

Dönüşte, Raşit Abi ile Kamil'in yan yana oturmalarını sağlamak için küçük bir manevra yaptım. Minibüs hareket eder etmez de seslendim: "Raşit Abi, şimdi hikâyeni anlatabilirsin. Aradığın adam yanı başında oturuyor!"

"Yok, Kamil," diye yanıtladı Raşit Abi, "İzel o hikâyeyi biliyor, uçakta onun yanında oturuyordum, ikinizi hep karıştırıyorum..."

Bu yanıta hiç şaşmadım, tane tane anlattım: "Hâlâ karıştırıyorsun Raşit Abi! İzel benim, şu an yanında oturan ise Kamil, sen uçakta benim yanımda oturuyordun, Semih Bey ile olan anını da uçakta bana anlattın."

"Ee? Tamam o halde, bu defa karıştırmadım demek! Kamil'cim unutturma sakın, yarın sana bu jüri hikâyesi anlatayım..." dedi ve gözlerini yumdu.

Ertesi gün jüri toplantısı boyunca Raşit Abimizin bana kaç kez Kamil, Kamil'e de kaç kez İzel diye seslendiğini sayamadık. Neticede bunu dalgınlığına verip

iyice kanıksadık. Ta ki bir sonraki sabah, kahvaltı esnasında kendisine küçük anı defterimi uzatana dek...

Bir merakım vardır: Çeşitli karikatür etkinliklerinin son gününde, birlikte olduğumuz dostlardan anı defterime kendilerince bir şeyler karalamalarını rica ederim. Onlar da beni kırmazlar, ellerinden geldiğince ya bir küçük çizim ya da birkaç hoş satır karalarlar. Bu deftere şimdiye dek kimler yazıp çizmedi ki!

O sabah da hep yaptığım gibi, *altın defterimi* Raşit Abi'ye uzattım. "Ellerim bu sabah biraz titriyor ama sana bir şeyler çizeyim," dedi ve defterimi aldığı gibi kahvaltı salonunun kuytu bir köşesine çekilerek çizmeye koyuldu.

Az sonra defterimi iade etti. Hoş bir çizim yapmıştı. Kenarına da her zamanki matrak imzasını atarak üzerine iki sözcük karalamayı ihmal etmemişti: "Kamil kardeşime..."

İthaf cümlesini okur okumaz gülmeye başladım: "Âlem adamsın Raşit Abi!" dedim ve sayfayı hemen Kamil'e gösterdim. O da yazıyı görür görmez kahkahayı patlattı: "Helal olsun, mizah budur işte! Kendi kendiyle dalga geçebilmek bir erdemdir," dedi.

Raşit Abi de çiziminin ve yaptığı esprinin beğenilmesinden mutlu, gururlu bir gülümsemeyle masadan uzaklaştı. Benimse bugün bile minik bir şüphe içimi kemirir durur: Gerçekten nükte mi yaptı, yoksa defteri aslında Kamil'e mi imzaladı diye...

Klişeleştirebildiklerimizden misiniz Acaba?

Fransa'nın güneyinde, küçük bir kıyı kasabasının lokantalarından birinde dört arkadaş öğle yemeği yiyoruz. Turistlik yaptığımız için neşemiz yerinde, acelemiz yok, aramızda gülüşüyor, eğleniyoruz. Derken, yan masada tek başına oturan orta yaşlı, şık giyimli beyefendinin gazetesini indirdiğini ve gözlüklerinin üzerinden bizi süzdüğünü fark ediyorum. Yüksek sesle konuşarak adamı rahatsız mı ettik acaba diye düşünürken, "Affedersiniz," diye sesleniyor büyük bir kibarlıkla, "konuşmalarınıza istemeden kulak kabarttım, bir türlü çözemedim. Kabalık etmek istemem ama hangi lisanı konuştuğunuzu çok merak ediyorum!"

Tatil havasındayız ya, insanın canı eğlence çekiyor. Adamdan tahminlerde bulunmasını istiyoruz. Biraz düşünüyor, birkaç lisan sayıyor, yaklaşamıyor bile! Sonunda iş iddiaya biniyor, kendisine son olarak üç tahmin şansı daha tanıyoruz, bilirse kahveler bizden, bilemezse ondan. Bilemiyor, kahveleri kazanıyoruz. Karşılığında da Türkçe konuştuğumuzu itiraf ediyoruz tabii ki...

Adam inanmakta güçlük çekiyor. "Türksünüz ha!" diye defalarca tekrarlamaktan kendini alamıyor. Belli ki

kafasındaki Türk imajıyla bizim görüntümüz birbirine uymuyor. Kendini tutmasa, "Ama sizde hiç *tête de Turc*[1] yok," diyecek!

Adana'dayım. Altın Koza Festivali kapsamında gerçekleştirilen yan etkinliklerden biri karikatür sergisinin açılışı. Salon kalabalık. Programda açılış konuşmasını yapacağım belirtilmiş, ama organizatörler dışında beni tanıyan yok. Davetliler resmi açılış öncesi küçük gruplar halinde duvarlardaki karikatürleri seyrederken çeşitli yorumlarda bulunuyorlar. Merak bu ya, tepkileri öğrenmek için beş-altı kişilik gruplardan birine katılıyorum. Derken içlerinden biri saatine bakıyor, "Açılış gecikecek galiba, İzel Hanım gelememiş herhalde," diyor. Bu laf üzerine hepsi birden salona bakıyor. Belli ki etrafta İzel Hanım'a benzeyen birini arıyorlar. Kendimi tutamıyorum: "Sizi hayal kırıklığına uğratacağım için üzgünüm ama beklediğiniz İzel benim," diyerek kendimi ihbar ediyorum. Şaşkınlıkla bana bakıyorlar. "İzel Hanım gelememiş galiba," diyen zat mahcup, durumu kurtarmak için hamle ediyor: "Çok özür dilerim, ben adınızdan dolayı sizi bayan sanmıştım." Cesaretlenen bir başkası atılıyor: "Soyadınız da farklı, kökeniniz nedir?"

Artık iyice kanıksadığım bu soru karşısında lafı biraz dolandırmayı severim, can alıcı hamleyi sona bırakırım:

1 *Tête de Turc*: Türk kafası, Fransızların sarıklı ve türbanlı kafalara atfen kullandıkları aşağılayıcı bir terim.

"Baba tarafım orta Avrupa Aşkenazlarındandır, Kırım dolaylarından gelmişler, anne tarafımsa İspanya Sefaratlarındadır, Selanik'ten İstanbul'a gelmişler. Anlayacağınız Yahudi'yim!"

Asır gibi süren kısa bir sessizlik anı ve istem dışı çıkan bir, "Estağfurullah!" nidası... Ardından düzeltmek adına durumu bin kat berbat eden bir yorum: "Hiç benzemiyorsunuz ama..." Her neye ya da kime benzemem gerekiyorsa?

Küçük grubu teselli etmek yine bana düşüyor, "Üzülmeyin canım, o kadar da kötü bir şey değil, ben alıştım!"

Korsika'dayız bu kez. Bastia kentinde üç günlük uluslararası bir karikatür sempozyumu düzenleniyor. Çeşitli ülkelerden çizerler bir araya gelmişiz. Oturumlar süresince bol bol fikir alışverişinde bulunuyoruz. Ama eğlence de eksik değil tabii... Aramızda ev sahipleri, yani Korsikalı çizerler de var bolca. Konumuz klişeler. Korsikalılar öfkeli. Fransızlara veryansın ediyorlar. Ortadoğu savaşı, İsrail-Arap anlaşmazlığı, ekonomik kriz, Afganistan, Irak, İran sorunları onları hiç ilgilendirmiyor. Tek dertleri Fransızların kafasındaki Korsikalı imajı! "Biz bu muyuz?" diye haykırıyorlar. Sert bakışlı, keçi inatlı, belleri bıçaklı tipler olarak çizilmekten, öyle tanıtılmaktan bıkmışlar, isyan ediyorlar. Tartışmalar büyüyerek sürüyor. Oturumu yöneten kişi tüm çabalarına karşın konuyu bir türlü değiştiremiyor. Korsikalılar birbirlerinden güç alarak saldırının dozunu giderek artırıyorlar. Yanlarında oturduğum Fransızlar suspus, neredeyse koltuklarının altına sığınacaklar! "Sakın ses çıkarmayın," diyor içlerinden biri, "birazdan bıçaklarını çekebilirler!"

Akşamına partideyiz. Hava güzel, yemekler nefis, sahnede muhteşem bir orkestra var, dans pisti kalabalık,

anlayacağınız ortam mükemmel! Hep birlikte hora teperken barda göz ucuyla bizi süzen sert bakışlı Korsikalı çizerleri fark ediyorum. "Hâlâ yatışmamışlar galiba," diyorum omzumdan coşkuyla çekiştiren Korsikalı şişman hanıma. "Ha, onlar mı? Takmayın siz, hep ciddidirler. Korsika erkeği bu tür eğlencelerden hoşlanmaz, dans etmeyi sevmez!"

Yukarıda aktardığım bu üç anının, her ne kadar birbirleriyle bağlantıları yok gibi görünüyorsa da, yüzeysel olarak ortak bir paydaları var: *Klişe!*

Öteki hakkında beyinlerimize çeşitli şablonlar yerleştiriyoruz. *Öteki*'yi mutlaka bir şablona oturtmak için çabalıyoruz. Oturmayınca da şaşırıyoruz. Bıyıksız bir Türk, karikatür çizen bir Yahudi, çılgıncasına dans eden bir Korsikalı beynimizdeki klişelere uymuyor. Kürt için, Yahudi için, Arap için keskin hatlarla belirlenmiş klişelerimiz var. Ülkeler için de öyle...

Şimdilerde çocuklar hâlâ söylüyor mudur bilmem, küçükken bir tekerlememiz vardı: "Bir iki üçler, yaşasın Türkler, dört beş altı, Polonya battı, yedi sekiz dokuz, Alman domuz, on on bir on iki, İtalya tilki, on üç on dört on beş, Rusya kalleş..." Birini kızdırmak istediğimizde bilinçsizce, "Korkak Yahudi!" diye bağırırdık. Rusları ayı, Arapları da *arkadan hançerleyenler* olarak bellemiştik.

İtiraf edeyim, ben bu tür klişeleri hiç umursamıyorum. Üstelik beni klişeleştiren insanları şaşırtmaya bayılıyorum.

Neden?

Havada ölüm kokusu vardı. Ölüm kokusu nasıl olurmuş diye sormayın, tarif edemem. Çevreye düpedüz ağır bir ölüm kokusu sinmişti! Yola, barakalara, ağaçlara, çimenlerin üzerine, kuşların ötüşlerine, aklınıza gelebilecek her yere bulaşmıştı koku... Öylesine yoğundu ki, üzerinden asırlar geçse bile yine de yok olmayacaktı!

Oysa Kraków ne kadar şirin bir kentti. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra neredeyse baştan aşağıya yeniden inşa edilen soğuk ve ruhsuz Varşova'dan sonra Kraków, adeta insanın içini ısıtıyordu.

Polonya gezisine çıkmadan önce kendimi hüzünlü bir yolculuğa hazırlamıştım. Sıradan turistik bir gezi olmayacaktı bu. Hakkında onlarca film ve belgesel izlediğim, sayısız kitap okuduğum, insanlığın en büyük vahşeti ile trajedisinin bir arada yaşandığı bir ülkeyi ziyaret edecektim.

Gençlik yıllarımda, bir ara tiyatroya merak sarmıştım, bir kültür derneği için Leon Uris'in *Mila 18* romanını sahneye uyarlamıştık. Oyunun temel karakterlerden biri olan tek kollu Paul Bronski'yi canlandırırken Varşova

gettosundaki direnişi neredeyse yaşamıştım. En azından o zamanlar öyle hissetmiştim...

Bir de henüz yeni izlediğim iki film vardı; *Ayaklanma* ile Polanski'nin Oscar ödüllü *Piyanist'i.* Aslında her iki film birbirini bütünlüyordu. *Piyanist*'te Polanski hayatta kalabilmeyi sorgularken, *Ayaklanma*'da yönetmen Jon Avnet, ölüme karşı direnişi destansı bir üslupla anlatıyordu. Varşova'da bu havayı soluyacağımı sanıyordum.

Yanıldığımı daha kente girer girmez anladım. Savaş sırasında Varşova'nın yüzde seksen beşlik bölümü yıkılmıştı. Sovyetler, kenti yeniden inşa ederken, kendi kriterlerini uygulamıştı. Geniş ve kişiliksiz bulvarlar, estetik fukarası beton bloklar, abartılmış boyutlarda kahramanlık anıtı fonksiyonlu kütleler, sıradan bir Doğu Bloku ülkesinde olduğumuzu hissettirmeye yetiyor da artıyordu. Bunlara ilaveten Polonyalıların ironik bir şekilde *Stalin'in düğün armağanı* diye adlandırdıkları, kentin hemen hemen her yerinden görülebilen *Stalin's wedding cake* binası, tüm haşmetiyle otelimizin tam karşısında duruyordu.

Etrafı lojmanlarla çevrili, üzeri çimlerle kaplı getto alanı ise neredeyse turistik bir misyon üstlenmişti! Mila Sokağı'nın köşesinde *Mila 18* direnişini simgeleyen kitabe ile Mordehay ve arkadaşlarını temsil eden anıt da olmasa, fotoğraflarda gördüklerimizin bu merkezde yaşanmış olduğuna inanmayacaktık. Getto

duvarından geriye sadece birkaç metrekarelik bir bölüm kalmış, o da bitişik nizamdaki köhne binaların arasında zor bulunur bir yerde gizleniyordu. Sovyet boyunduruğundan sıyrılarak kendisini süratle Amerikan rüzgârına kaptıran Varşova, sanki yakın geçmişini unutmak ister gibiydi...

Kraków'dan ise hoşlanmıştım. Bunda, Varşova'nın belleğimde kazılı kişiliksiz fotoğrafıyla kontrast oluşturan Kraków'un tipik küçük Avrupa kenti görüntüsü kadar, şansımıza o gün masmavi parıldayan gökyüzünün, pazar gününün rehavetiyle sokaklarda sakin sakin gezinen güler yüzlü kent ahalisinin, sokak köşelerinde neşeli ezgilerle müzik yapan minik amatör orkestraların, ana meydanı süsleyen rengârenk çiçek pazarıyla yanı başındaki resim sergisinin payı çoktu kuşkusuz.

Yahudi Mahallesi ise bir başka güzeldi. Civarda şimdilerde pek Yahudi kalmadığını, sokağın iki yanındaki dükkân vitrinlerinin otantik görünümlü dekorlardan ibaret olduğunu bilmemize rağmen karşılaştığımız manzaradan etkilenmiştik. Akşam, aynı bölgede bulunan bir lokantada, geleneksel Yahudi mutfağı yemeklerini tadarken dinlediğimiz duygu yüklü bir Klezmer müziği, bizi ertesi günkü ziyarete hazır duruma getirmişti bile...

Yahudi olup da Auschwitz ile Birkenau kampları hakkında yeterince bilgi sahibi olmamak mümkün değildir. *Schindler'in Listesi* filminde gözyaşlarınızı tutamaz, Holokost sergilerinde allak bullak olur, isyan edersiniz... İddia ediyorum, yerinde görmek farklı bir duygu!

O gün saat dörtte, Judeo-İspanyolca bir anı kitabe plakasının açılış töreni gerçekleşecekti. Bu nedenle oradaydık. Aslında Kraków o kadar sevimli ve sıcak bir şehirdi ki, burada daha fazla oyalanmak, törenden sadece bir-iki saat

önce Auschwitz'te bulunmak istiyorduk. Oysa program gereği, sabah erken saatte kamplara gideceğimiz bildirilmişti. Bütün bir gün, Amerikan film endüstrisi sayesinde artık nerdeyse içini dışını ezbere bildiğimiz o iğrenç kamplarda ne yapacaktık ki?

Keşke bir gün önceden gitseydik! Keşke dünyadaki tüm Yahudiler bir fırsat yaratıp burayı bir an önce görebilseler! Keşke yalnız Yahudiler değil tüm dünya vatandaşları burayı ziyaret edebilseler! Keşke *dünyanın bütün gençleri* buradaki havayı hayatlarında bir kez olsun soluyabilseler!

Burası ölüm kokuyor dostlar! Dumanı hâlâ tütüyor!

Burada nefret yok, kin yok, öfke yok, acıma hiç yok! Burada ilkel duygulara yer yok!

Burada düşünce hâkim. Burada sorgulama var.

Ne ve nasıl olduğu tüm çıplaklığı ve çarpıcılığıyla gözler önünde serili duruyor, ya gerisi?

Neden?

Niçin?

Burada, ancak bu ortamda bu denli çarpıcı bir şekilde akla geliyor bu sorular.

Yoğun iletişim bombardımanı altında son süratle küreselleşmekte olan dünya gençliği, ne yazık ki ancak bu ortamda teknoloji sarhoşluğundan sıyrılıp, bir an için birebir gerçekle karşılaşmanın şokunu yaşıyor ve geçmişi sorgulama gereğini duyuyor.

Auschwitz ölüm kamplarında hayatını yitiren bir buçuk milyon kurbandan geriye dev bir miras kalmış. Bu insanlık ayıbının bir daha asla tekrarlanmaması için tek çare, XX. asırdan devreden bu mirası özenle korumak ve gelecek nesillerin her ne pahasına olursa olsun burayı ziyaret etmelerini sağlamaktır.

Post-Modern Faşizm

Bir bu eksikti: İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana, Japonya'da milliyetçi akım ilk kez yeniden iktidar oldu! Yapılan bir ankette Japon halkının Çinlilere olumlu duygular beslemediği ortaya çıktı. Başbakanlık görevini Koizumi'den devralan Liberal Demokrat Partisi'nin lideri Şinzo Abe sıkı milliyetçi bir aileden geliyor, Kuzey Kore'ye karşı Japonya'nın askeri kapasite edinmesini istiyor ve bu duruma Çin ile Güney Kore'nin canı sıkılıyor...

Canı sıkılanlar yalnız Çin ile Kore değil. İhtiyar Avrupa Kıtası'nın başı da yeniden yükselişe geçen milliyetçilik akımıyla dertte. '68 Kuşağı yerini giderek savaş tozu yutmamış, özgürlük bahçelerinde büyümüş, liberal *İnternet Kuşağı*'na devrederken, tanıdık bir sima da yavaş yavaş kendini göstermeye başladı: Irkçılık!

İnternetle birlikte küreselleşmenin hız kazandığı sır değil. Ekonomik ve siyasi sorunlar ise küreselleşmeyle birlikte azalacağına artıyor. Isınmakta olan *kaos kazanı*'nın içine, göçmen, mülteci, kaçak, işsiz türünden malzemeyi bolca koyunca, çorbaya tuz biber niyetine birkaç tutam *küresel ırkçılık* katmak alafranga ağız tadı için şart oluyor!

Büyüdüğüm aile ortamında tek konuşulmayan (veya sırası geldiğinde üstü örtülerek değinilen) konu faşizmdi. Ailem, Almanya ve Polonya'da epey telefat vermişti. Babaannem üç kardeşini yitirmiş, anneannemin ise birçok yakını Selanik'ten toplama kamplarına götürülmüş, bir daha kendilerinden haber alınamamıştı. Ama bunlar çok sonradan öğrendiğim gerçeklerdi. Ailede yakın tarih konuşulmazdı. O yıllardan sağ çıkabilenler tarifi güç bir suçluluk duygusu içindeydi. Bunun nedenlerini çok sonra, Claude Lanzmann'ın dokuz buçuk saatlik *Shoah* filmini sabırla izledikten sonra sorgulamaya başladım. Tuhaftır, ama beni asıl etkileyen ve ailemdeki suskunluğun nedenini anlamamı sağlayan bir çizgi roman oldu. Amerikalı *underground* çizgi roman sanatçısı Art Spiegelman, Türkçeye de çevrilen *Hayatta Kalanın Öyküsü Maus*[1] adlı muhteşem eserinde, Holokost'tan sağ kurtulmayı başaran babasıyla hesaplaşıp onu sorgularken, suskunluğunun nedenlerini anlamaya çalışıyordu...

Ölümünden kısa süre önce Paris'te yaşayan büyük halamı ziyarete gitmiştim. Toplama kampına götürülürken, Fransız direnişçileri tarafından kurtarılmış, savaş biter bitmez hayatını kurtaran kişiyle evlenerek mutlu bir yuva kurmuşlardı. Babaannemin hayatta kalmayı başarabilmiş tek kız kardeşiydi. Konuşmayı

1 Art Spiegelman, *Maus*, çev. Ali Cevat Akkoyunlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2004.

çok sevdiği, hatta bir makineli tüfek kadar seri konuştuğu için ailedeki lakabı *Tatara Riva* idi. Ama onca gevezeliğine rağmen, o da Holokost konusuna hiç değinmezdi.

Güneşli bir havada, evinin yakınındaki bir parkta kısa bir yürüyüş yapmıştık. Koluma girmiş, hiç durmadan konuşuyordu. Yüzündeki o endişe ifadesini hiç unutamam. Aslında o ifadeyi betimleyecek tek sözcük var: Korku! Riva halam, Le Pen'den korkuyordu... Le Pen'in söylemleri ona Hitler'i anımsatıyordu. "Türkiye'de size hiçbir şey olmaz, ama burada Fransız Yahudilerinin başına korkunç işler gelebilir," diyordu... Faşizm gölgesinin bir gün mutlaka Avrupa Kıtası'nı yeniden karartacağına inanıyordu. O günü görmedi ama korku içinde öldü.

Riva halamın kehaneti gerçekleşir mi? Bütün dünyayı saran milliyetçilik dalgası yeni bir faşizm çılgınlığına dönüşür mü? Yakın geçmişte Bosna'da, Ortadoğu'da yaşanan, Darfur'da halen süregelen olaylara baktıkça olamaz diyemiyorum...

"Milliyetçilik ve yurtseverlik bu yüzyılda ve herhangi bir yüzyılda olup olacak en kötü iki güçtür, başka her şeyden fazla ölüme sebep olmuşlar, ruha ve insan hayatına büyük tahribat vermişlerdir. Ben filmlerimde anarşiyi severim. Kahramanlarım Buñuel ve Godart'dır," diye çevirmiş Sevin Okyay, Oliver Stone'un son filmiyle ilgili sözlerini.[1] Ünlü yönetmen bu söylemiyle adeta yaklaşmakta olan büyük tehlikeye dikkat çekiyor. Kaos ortamı, ekonomik durgunluk, gelecek kaygısı faşizmin beslenmesi için gerekli ve yeterli ortamı oluşturuyor. Her ne kadar

1 30.09.2006 tarihli *Radikal* gazetesi *Cumartesi* eki.

faşizmin tanımında, iktidar olmak için demokrasiyi askıya almak, yani yukarıdan aşağıya doğru –umutsuz sınıfın desteğiyle– darbe yapmak şartı aranıyorsa da, *post-modern darbe* Türkiye'de pek bilinmedik bir kavram değil...

Peki ama, öteden beri milliyetçilik nabzının hızlı attığı Türkiye'ye, günün birinde korkulan anlamıyla faşizm gelir mi?

Riva halamın öngörüsüne katılıyorum: Gelemez!

Çünkü faşizmin temelini katı bir disiplin ve hiyerarşi anlayışı oluşturur. Bu sistemde bireyin kurallara uyması, yukarıdan gelen emirlere sorgusuz sualsiz riayet etmesi şarttır, gerisi boş laftır...

Şimdi bir an için Türkiye'deki gündelik yaşantınızı gözünüzün önüne getirin. Toplumun hangi katmanında, kurallara kesinkes riayet edildiğini görebiliyorsunuz? Evet, belki trafik lambalarına alıştık, trafik sıkışınca emniyet şeritlerini eskisi gibi sıklıkla kullanmıyoruz, hatta emniyet kemeri takmayı bile kanıksadık, ama ceza korkusu olmasa bu kurallara birebir uyacak mıyız? Yeni otomobillerdeki sinir bozucu kemer ikaz alarmını etkisizleştirmek için kullanılan fiktif kemer tokası Türk icadı değil midir? Ya ambulansla yolcu taşınması? Aslında trafik kurallarının trafik anarşisini önlemek, can güvenliğimizi sağlamak için konmuş olduklarını hatırlayan kaç kişi var?

Trafiği bir yana bırakıp kuyruklara dalalım... Taksi kuyruğu, ekmek kuyruğu, sigara kuyruğu, maç kuyruğu, vergi borcunu ödeme kuyruğu, itiraz etme kuyruğu, mahkeme kuyruğu, doktor muayenesi kuyruğu, yılbaşı piyangosu kuyruğu... Bin bir çeşit kuyruğumuz var ama sıramız yok! Uluslararası sıra bozma yarışması düzenlense birinciliği kimseye kaptırmayacağız! Şık bir davette, açık

büfenin önünde oluşan yemek kuyruğunda, türlü uyanıklıkla birbirini geçmeye çalışan uzun tuvaletli hanımların, lacivertli beylerin, ellerinde tabak, aniden ve tesadüfen (!) yemek büfesinin başlangıç noktasında karşılaşmalarını izleyin çok eğlenirsiniz! Aslında kim uslu uslu kuyrukta beklemekten hoşlanır ki? Oliver Stone güzel söylemiş, "Biraz anarşi her daim iyidir!" Oldum olası kuyruklardan nefret ederim. Hele ki, kuyruk sonunda sıramın gelmesini *enayicesine* beklerken araya birtakım torpillilerin ya da uyanıkların daldığını düşünme fikri bile beni hasta eder. Ama madalyonun öteki yüzü de var tabii. Uyanıklık eden, torpilli olan şahıs bensem durum değişir... Bu üstün başarımı yakın çevremde över, kendimle gurur duyarım. *Ben yapmasaydım başkası yapacaktı* mantığı, gerçekleştirdiğim eylemin vicdani ve ahlaki pürüzlerini giderir. Eminim "Sona kalan donakalır," deyişinin dünya üzerindeki başka hiçbir kültürde karşılığı yoktur!

Bu "Sona kalan donakalır," anlayışı, toplu taşıma araçlarıyla yolculuk edenler için de geçerlidir. Durakta bekleyen yolcu, araçta yer bulma kaygısıyla, içerideki yolcu henüz inmeden kapıya dayanır. Böylece kapılar açıldığında ne inmek isteyen bu eylemini gerçekleştirebilir ne de binmek isteyen... Bu anlamsız itiş kakış içerisinde en kârlı çıkanlar hiç şüphesiz yankesicilerdir! Ama otoritelerimiz buna önlem almıştır. Davudi sesli yetkili, sesi sonuna kadar açık cazırtılı hoparlörden sık sık uyarır: "Sayın yolcular! Çantalarınıza ve değerli eşyalarınıza sahip çıkmanız güvenliğiniz açısından önemlidir!" Yani ola ki çantayı kaptırdınız, güvenlikten de oldunuz demektir!

Kuralları ve disiplini sevmiyoruz, tamam ama yurtsever değiliz anlamına gelmez bu. Nitekim ulusalcılık

kavramı Türkiye'de çok gelişmiştir. Dünyanın başka kaç ülkesinde lig maçları milli marşın çalınmasıyla başlar? Önceleri etnik teröre karşı sivil ve haklı bir tepki olarak başlayan bu eylem, giderek yaygınlaştı. O kadar ki, neredeyse milli marşımızı yitiriyorduk! Doğru okunması bir hayli güç olduğundan, müzik eğitimi almamış gırtlaklardan çıkan farklı seslerin stadyumlarda yankılanması tüyler ürperticiydi. Bunun sonucu olarak milli marşımızın bestesini değiştirelim tartışmaları başladı. Ardından, "Beste yetmez güfte de değişmeli," diyenler oldu. Neyse ki futbol kulüplerimiz, herhalde futbol federasyonunun önerisiyle, İstiklâl Marşı'nı banda aldırıp okutmaya başladılar da, "Allah milletimize bir daha İstiklâl Marşı yazdırmasın!" diyen Mehmet Akif Ersoy'un eseri son anda kurtuldu!

Bir de bayrak meselesi var... Yok, Kardak Kayalıkları'nın meşhur bayrağından değil, İstanbul'daki bayraklardan söz ediyorum. Fatih Köprüsü'nün hemen girişinde, Anadolu yakasında dalgalanan Türk bayrağı gerçekten de oradan geçenlere, "Dalgalan şanlı bayrağım dalgalan!" dedirtecek türden tarifi güç duygular yaşatıyor, günün yirmi dört saati rüzgâr alan bir tepede dalgalanarak Boğaz'ın tam orta yerinde çok etkileyici bir görüntü oluşturuyordu. Bu durum, "Türkiye Türklerindir," sloganıyla bilinen büyük gazetemizin yayın yönetmeninin bir yazısından sonra değişti. Yazar, İstanbul'un en güzel dört bayrağını ve onları asan kurumları bir güzel övdü. İş orada kalsaydı iyiydi ama makale, devlet kurumlarının hiçbirinin önünde yazarımızı etkileyen bayrak olmadığı sitemiyle sonlanmıştı. Bence ip orada koptu... Güzel sıfatını büyük sıfatıyla eşanlamlı bilen yöneticilerimiz derhal kolları sıvadı. Diğer kentlerimizi

bilemiyorum ama İstanbul *güzel* bayraklardan görünmez oldu! Hele Sarayburnu'nun önüne dikilen bayrak, Topkapı Sarayı'nı her türlü kem gözün nazarından koruyacak boyutta... Bu arada olan Boğaz'daki güzelim bayrağa oldu tabii, onca bayrak yoğunluğu arasında güçlü etkisini yitirdi...

Riva halam haklı, faşizm bize hiç uymaz çünkü Türkiye'de temel unsurlarından yoksun. Ama postmodern tarzda da olsa, Fransa'ya hâlâ uğrama ihtimali vardır... 1915 yılında Türkler tarafından yapıldığı iddia edilen Ermeni soykırımı hakkında ahkâm kesecek kadar bilgi sahibi değilim. Bu konuda ne araştırma yaptım, ne de doğru dürüst bilgilendirildim. Karşıt tezleri savunan tarihçi ve bilim insanlarının görüşleriyse kafamı karıştırmaktan öte bir işe yaramadı. Ama fikir sahibiyim: Yukarıda sıraladığım onca nedenden ötürü Türklerin, Batı düzeyinde fevkalade organize, planlı, sistemli toplu bir cürüme imza atabileceklerine inanmıyorum, olamaz diyorum. Türkler bu disipline sahip olsalardı, çoktan AB'ye alınmışlardı. Bu tezimi Fransa'da yinelemeye kalksam hapse girerim!

Günce: Kuzey Kutup Dairesi'ne Yolculuk

Yenal Alkan'ın anısına

2006 yılının ilk günlerinde on günlük bir bayram tatili vardı. Bayrama iki hafta kala Yenal aradı. "Tatilde eşlerimizle birlikte Kuzey Kutup Dairesi'nde dört günlük bir kar safarisine var mısın?" dedi. Yenal'la arkadaşlığımız o kadar eskiye dayanıyordu ki, kendisinden gelebilecek her tür akıl-mantık zorlayıcı öneriyi ciddiye almam gerektiğini iyi bilirdim. Fazla düşünmeden, "VARIM," dedim.

Aşağıda okuyacaklarınız 2006 yılında, Yenal sayesinde Laponya'da, Kutup Dairesi çizgisine yaptığımız yolculuğun güncesidir. Bu yolculuktan yaklaşık bir buçuk yıl sonra, sinsi bir hastalık sevgili arkadaşım Yenal Alkan'ı bizden ayırdı. Bu yazıyla kendisini bir kez daha özlemle anıyorum.

Kışın ortasında Kuzey Kutbu'na gitmek bir başka açıdan da bana cazip gelmişti. O tarihlerde, dönemin İran Devlet Başkanı *Ahmedinejad*, tüm Yahudilerin Alaska'ya yerleşmelerini salık vermişti. Alaska uzaktaydı ama Laponya'ya kadar uzanıp kutuplardaki yaşam koşullarını test etmek fena olmayacaktı!

Ballandırarak anlatmıştı Yenal, bu mevsimde gideceğimiz bölgede her beş gecede bir *aurora*[1] gerçekleşirmiş. Biz dört gece kalacaktık. Bu da bizim için 4/5 ihtimalle *aurora* görme şansı demekti ki, sadece bu nedenle yolculuğa katlanmaya değerdi.

Birinci gün, 8 Ocak Pazar

Rehberimizle birlikte otuz kişilik bir grubuz, ilk durağımız Stockholm olacak... Ne var ki uçakta karışıklık var. Nasıl binebilmişse uçağın içinde şaşkın bir Münih yolcusu var! Üstelik bazı koltukların birden fazla sahibi bulunuyor. Tam bir karmaşa! Karışıklık, uçağımızın bir buçuk saat gecikmeli kalkmasına neden oluyor ve haliyle tüm gayretlerimize karşın Stockholm-Helsinki uçağını kaçırıyoruz. İlk Helsinki uçağı dört saat sonra; bu da Helsinki-Rovaniemi uçağını kaçırmak anlamına geliyor. Rovaniemi tam Kuzey Kutbu çizgisi üzerine kurulu bir kent, Laponya'nın başkenti. Biz bu kentin biraz daha kuzeyine Luosto adlı kasabaya gidiyoruz.

Helsinki'de Rovaniemi'ye giden aktarmalı bir uçak buluyoruz. İstanbul'dan bu yana dördüncü aktarmadan ve 20 saatlik koşuşturmadan sonra gecenin bir vaktinde Rovaniemi'ye ulaşıyoruz. Yolculuğun bundan sonrasını oto-

1 Aurora: Kuzey ışıkları.

büsle sürdürüyoruz... Gökyüzü parlak yıldızlarla süslü ama *aurora* yok. Olsun, önümüzde daha üç gece var...

Yerel saatle tam 02.30'da Luosto'ya varıyoruz. Bavullarımızı alıp rehberimizin gösterdiği barakaya yerleşiyoruz. Her aileye bir baraka... İçeride koca bir sedir var, yatağımız... Sedirin karşısında büyükçe bir şömine, bir masa, iki sandalye, küçük bir mutfak, karşılıklı iki pencere, hepsi bu... Yok, bu kadar değil; tam konforlu bir banyomuz, tipik bir Fin saunamız, bir de elbise kurutma (ısıtma?) dolabımız var... Hepsi de ahşaptan...

Yorgunluktan ayakta duracak halimiz yok, giysileri yerleştirmeyi sabaha bırakıp kendimizi yatağa atıyoruz. Uyumadan önce pencereden son bir kez daha gökyüzüne bakıyorum. *Aurora* yok. 4/5'ün biri gitti, geride kaldı 3/5 ihtimal...

İkinci gün, 9 Ocak Pazartesi

Gözümü açtığımda saat dokuz. Her yer zifiri karanlık. Telaşla yataktan fırlarken karımı da uyandırıyorum. Alelacele giyinip dışarı çıkıyoruz. Kulübemizin dışarıdan görüntüsü tek kelimeyle harika! Kapıda iki kızak duruyor. Bir tanesi odun taşımaya yarıyor... Köyün yemekhanesi, evimizin üç yüz metre kadar ilerisinde bulunan büyükçe bir baraka. O yöne doğru yürüyoruz. Gökyüzü de yavaşça

aydınlanmaya başlıyor. Renkler heyecan verici! Sanki bir Hollywood film setinin önündeyiz... Dekora eşlik eden muhteşem sessizlik ise ortama dördüncü bir boyut katıyor adeta. Turdaki herkes nefes kesen bu masal atmosferinden etkilenmiş olmalı ki kimseden çıt çıkmıyor.

Kar motosikleti

Yerel rehberimiz Oudi, bize üç gün boyunca kullanacağımız yeni ulaşım araçlarımızı tanıtıyor: Kar motosikletleri. Grup halinde yolculuk yapacağımız için önce zorunlu trafik kurallarını, ardından da konvoy kurallarını öğreniyoruz. Kar motosikleti oldukça basit bir araç. Ön tekerleklerin yerinde iki kayak, arka tekerlerin yerindeyse dişli paletler var. Motoru çalıştırmak için ipe asılmak gerekiyor. Frene sol, gaza ise sağ elle kumanda ediliyor, tıpkı motosiklet gibi... Grupta her iki kişiye bir motor düşüyor. Doğal olarak ben direksiyona geçerken, karım da arkaya kuruluyor. Grup liderimiz Oudi önden gidiyor.

Saat 10'u biraz geçtiğinde hava iyice aydınlanıyor. Uğruna onca yol teptiğimiz kar safarisi birazdan başlayacak... Bu arada giysilerimizden de söz etmeliyim: Hepimiz bir örnek tulumların içindeyiz. Kar maskeleri ve kask zorunlu. Ayrıca eldivenlerimizin üzerine geçirmek üzere kaba bir çift eldivenimiz daha var. Rehberlerimiz ayakları sıcak tutmanın çok önemli olduğunu söylüyor, tek kat çorapla gelmiş olanlara birer çift yün çorap veriliyor. Ayaklarımızdaysa uzay çizmelerini andıran tuhaf botlar var. Grubumuz, gezinti yapmak için uzay gemisinden henüz aya inmiş bir turist kafilesini andırıyor.

Gaza dokunduğum anda büyük bir hazla kendimden geçiyorum. Aslında en fazla 30-35 km sürat yapabiliyorum ama adrenalinimin arttığını ağzımın kurumasından anlıyorum. İnişler, çıkışlar, dar virajlar, geniş düzlükler, daracık yollar, ağaçlara sürtünerek geçmeler, ani dönemeçler... Hepsi birbirinden heyecan verici! Üstelik doğal ortam o kadar etkileyici ki insanın gerçek dünyada olduğuna inanası gelmiyor.

Luosto'lular

Yola çıkar çıkmaz iki gruba ayrılıyoruz. Bizim ekip iki saatlik uzun bir yolculuktan sonra Husky çiftliğine ulaşıyor. Diğer ekip ise kısa yoldan gidiyor. İki gruba ayrılmamızın nedeni, Husky'lerin kalabalıktan haz etmemeleri.

Köpek çiftliğine vardığımızda ellerimin karıncalandığını, başparmaklarımın uyuştuğunu fark ediyorum. Karımınsa ayakları benzer durumda. Oysa ısı şimdilik -11 derece, mevsime göre sıcak sayılır! Isınmak niyetiyle küçük bir kulübeye sığınıyoruz. İçeride şömine yanıyor ve ateşin üzerinde büyücek bir kahve cezvesi var. Kulübede iki kişi oturuyor, onlar da rehber. Ama aslında her işi yapıyorlar, zira köyün nüfusu sadece 47 kişi. Haliyle her ferdin mutlaka birden fazla uğraşı var. Zaten yüzölçümünü kıyasladığımızda neredeyse Türkiye'nin yarısı kadar olan Finlandiya'nın nüfusu sadece 5 milyon. Luosto'nun nüfusu ise 47 kişi diye yazdım ama resmen 46. Kırk yedinci kişi Sebastien adındaki bir Fransız genci. Beş yıl önce bir Lapon kızına âşık olup peşinden ta buralara gelmiş. Henüz tam Luosto'lu sayılmıyor çünkü yerleşme kararını bir türlü verememiş. Sevgilisinin ise Luosto'dan ayrılma şansı (izni) hiç yok! Luosto'lular kızı kesinlikle bırakmıyorlar!

Çılgın âşık Sebastien'e de burada kalıp bol bol çalışmak düşüyor. Sebastien rehberlikten artakalan zamanlarda bulaşık yıkıyor, şoförlük yapıyor, köy sakinlerine Fransızca dersleri veriyor, vs... Luosto'dan kız almak zor iş!

Rehberler bize tahta taslarda kahve ikram ediyorlar. Şömine başında Sebastien'ın öyküsünü dinlerken iyice ısınıyoruz. Bu arada dışarıdan hiç durmadan çılgınca havlayan köpeklerin sesleri geliyor. Bu öylesine bir havlama ki her an azgın köpekler içeri dalacak sanıyorum. Derken kapıda bir Lapon beliriyor ve kızaklarımızın kalkışa hazır olduğunu müjdeliyor.

Husky kızakları

Aslında kar motosikleti dururken köpeklerin çektiği bir kızağa binmek bana zaman israfı gibi geliyor. Yine de ta buralara kadar gelmişken bu deneyimi de yaşamalı düşüncesiyle, gönülsüzce kulübeden çıkıyorum. Dışarıda kıyamet kopuyor! Ağaçlara bağlı sekiz kızak bizi bekliyor. Her kızağın önünde altı Husky koşulu. Bu minik şeytanlar çıldırmışçasına havlarken oldukları yerde zıp zıp zıplıyorlar. Köpek eğitmeni olduğunu anladığımız bir Lapon bize kızakların kullanılması hakkında bazı temel bilgiler vermeye başlıyor. Kızakta gaz pedalı yok. Kızağı durdurmak için iki ayakla aynı anda ve vücudun tüm ağırlığıyla öndeki demir çubuğa abanmak gerekiyor. Yavaşlatmak için tek ayakla çubuğa basmak yeterli.

Kızaklar iki kişilik. Bir kişi kızağın önündeki sedye kısmında battaniyelerin içine gömülüp yatarken –nedense kadınlar yatıyor– diğeri kızağın arkasındaki demir çubukların üzerinde ayakta dikiliyor. Eğitmenimiz her kızağın

arasında en az 5 metre mesafe bırakmamızın şart olduğunu önemle vurguluyor. Ellerimizle kızağa nasıl tutunmamız gerektiğini uzun uzadıya göstererek anlatıyor. Meğer bizden önceki gruptan bir erkek kızağın kontrolünü kaybedip düşünce, kızak başıboş kalmış. Öndeki kadın da kendini can havliyle yere atmış. Bereket kazayı hafif yaralarla atlatmışlar... Huysuz ve azgın Husky'lere baktıkça birazdan yapacağım işi küçümsemiş olduğumu kavrıyorum.

Eğitmenimiz kar motosikletine binip başa geçiyor. Yenal hemen onun arkasında, karımla ben ikinci sıradayız. Bir komutla birlikte kızakları ağaçlara bağlayan ipler çözülüyor. O an mucizevi bir şekilde ortalığı derin bir sessizlik kaplıyor. Husky'ler havlamayı kesip var güçleriyle ileriye hamle ediyorlar. İlk anda neye uğradığımı şaşırıyorum. Kızak hızla hareketleniyor. Bir anda arkamızdakilerle mesafe açılıyor. Dengemi korumakta güçlük çekiyorum. İki ayağımla birden ve olanca gücümle frene abanıyorum. Köpekler zınk diye duruyor. En öndeki ikisi dönüp bana bakıyor. Diğerleri de teker teker, "Ne oldu?" der gibi beni süzmeye başlayınca utanıyorum, ayağımı frenden çekiyorum. Hoppaaa!!! Neden gaz pedalı olmadığını şimdi daha iyi anlıyorum!

Kızağımız uçuşta! Kısa bir süre sonra bu heyecana dayanamayıp yeniden frene asılıyorum. Bu kez Husky'lerin altısı birden aynı anda geriye dönüp

havlamaya koyuluyorlar. Anlaşılan *köpekçe* azarlanıyorum! Ayağımı usulca frenden çekerken, "Anlaşalım, ben frene basmayacağım ama siz de şu hız işini abartmayacaksınız, tamam mı?" diyorum. "Anlaştık!" dercesine altısı birden kafalarını sallıyor, havlamayı kesip yeniden atağa geçiyorlar. Köpeklerimizle bu muhabbet gerçekleşirken öndeki kızakla aramız 50-60 metre kadar açılıyor. Ne var ki farkın kapanması için birkaç saniye yetiyor.

Yenal, muhteşem altılımın sıcak ve nemli soluklarını önce mabadında hissediyor, ardından açık çenelerinden sarkan kırmızı dillerini hemen yanı başında görüyor. Köpek fobisi olan sevgili arkadaşım için durum gerçekten kâbus gibi! Önce Husky'lerimi, "Hoşt! Hoşt!" diyerek azarlıyor. Ardından, telaşla "uzaklaştır şunları yanımdan" anlamına gelen panik el kol hareketlerine girişiyor. Çaresiz bir kez daha frene asılıyorum. Bu kez bakışları farklı: Artık havlamıyor, hırlıyorlar! Mesajı alıyorum. Bir daha frene basarsam öğle mönüsünde İzel var! Yenal ile aramızın açılması için biraz daha oyalanıyorum. Çevreye bakıyorum, karıma mutlu olup olmadığını soruyorum, yanıt vermiyor. Ya nutku tutuldu ya da dondu? "Tamam çocuklar, acelemiz yok, biz buraya ta İstanbul'dan geldik, yavaş giderseniz birbirimizi daha iyi tanırız..." gibisinden abuk sabuk cümlelerle ahbap-çavuşları yumuşatmayı deniyorum ama tınmıyorlar. Ayağımı frenden çektiğim gibi kızak yeniden havalanıyor!

Bu kez Yenal'ın kızağıyla aramızdaki fark 100 metrenin üzerinde gibi. Ama bizimkiler bana mısın demiyor. Keskin bir virajı alırken kızak 45 derece yana yatıyor, devrildi devrilecek... Karım başına kadar örttüğü battaniyenin altından ilk kez ağzını açıyor: "Orda mısın hâlâ?"

"Susma, şarkı söyle!" Duşta bile şarkı söylememe tahammül edemeyen karım, hayatında ilk kez benden şarkı istiyor! Fırsatı kaçırmıyorum ve "Her Yerde Kar Var" parçasını *Adamo* aksanıyla söylemeye koyuluyorum. Karım varlığımı duymaktan mutlu, oysa Rintintin'lerimiz aynı fikirde değiller. Önce yavaşlıyor, ardından duruyorlar. Hem de fren yapmadığım halde! İnanılır gibi değil, sağ arkadaki Husky bacaklarını açıp çömeliyor ve büyük hacetini gideriyor! Çetenin diğer üyeleriyse sakin bir şekilde onu izliyor. Mesaj net: "Hay senin şarkına!"

Altı numara işini bitirir bitirmez yeniden uçuşa geçiyoruz. Karım haykırıyor: "Çabuk şarkı söyle!"

Kısa sürede Yenal'a yetişiyoruz. Bizimkiler illa ki öne geçecekler. Yaklaşık kırk dakikalık cebelleşmenin sonunda tükendiğimi hissediyorum. Tam ümidimi yitirmiş, teslim olacakken final noktasına ulaşıyoruz. Adım atacak halim yok ama yine de uygunsuz sayılabilecek beynelmilel bir kol hareketi yaparak çetemizle vedalaşıyorum. Onlarsa henüz hiç koşmamış kadar dinçler, güçlükle zapt ediliyorlar.

Öğle yemeği

Saat henüz 13.30 ve hava karardı bile! Öğle yemeğini yiyeceğimiz lokantaya gidiyoruz. Lokanta dedikleri, geniş bir düzlüğe kurulmuş tipik bir Kızılderili çadırı. Çadırın kapısında yöresel kıyafetleri içerisindeki şişman bir Lapon hatunu bizi ağırlıyor. Kocası içeride, büyükçe bir tencerenin başında bekliyor. Çadırın ortasındaki mangalda ateş yanıyor. Eldiven ve yüz maskelerimizi kurutmaya çalışırken ısınıyoruz da. Küçük çadırın içinde kımıldayacak yer

yok. Ev sahibemiz çadırı çevreleyen sedire oturmamızı buyuruyor. Sıkışarak da olsa dediğini yapıyoruz. Hepimiz oturunca günün mönüsünü ilan ediyor: Ekmek, tereyağı, somon çorbası, alkolsüz bira, su, kahve ve çörek...

Ardından herkese birer ahşap tepsi dağıtıyor ve bunu dizlerimizin üzerine koymamızı emrediyor. Derken ekmek ve tereyağı servisine geçiyor. Her işlem törensel havada gerçekleşiyor. Alkolsüz bira dedikleri bildiğimiz şıra. Zaten Finlerle Türkler arasında pek çok müşterek var. Dil mantığımız aynı, saat dilimlerimiz de öyle... Damak tadımız bile benzeşiyor, şu farkla ki dana ve kuzu etinin yerini burada geyik eti almış. Fin hamamıysa Türk hamamının bir kopyası adeta, tek fark tellakta... Finler tellak kullanmıyor çünkü burada herkes kendi işini kendi görüyor. Sırtını bir başkasına keseletmek lüks! Otel, lokanta ve barlarda çalışan personel sayısı hep asgaride tutulmuş. Bir kişi aynı zamanda resepsiyoncu, garson, aşçı, kasiyer olabiliyor.

Laponya'nın nüfusu iki yüz bin kişi. Yüz ölçümüyse Finlandiya'nın üçte biri kadar... Kilometrekareye sadece iki kişi düşüyor! Bu durumda bir kişinin en az üç kişilik çalışması şart. Ama sanırım Laponlar –ki Şaman kökenli göçebe bir toplum oluyor kendileri– çözümü kendilerini ziyaret eden turistleri çalıştırmakta bulmuşlar! Gezi boyunca gittiğimiz her yerde kendi işimizi kendimiz görmek zorunda kaldık...

Yeniden yemeğe dönecek olursak, açlıktan olsa gerek, somon çorbasını son damlasına kadar hüplüyoruz. Kahvelerimizi de içtikten sonra motorlarımıza atlayıp dönüş yoluna geçiyoruz. Dışarısı zifiri karanlık, oysa saat henüz 14.30. Fakat farlarımızın parıldattığı karın üzerinde yol almak o kadar keyifli ki karanlık ürküteceğine haz veriyor.

İki saat kesintisiz motor keyfinden sonra eve varıyoruz. Adım atacak takatim kalmamış! Zar zor birkaç kütük odun alıp şömineye atıyorum ama tutuşmuyor. Uğraşmıyor, kendimi boş bir çuval gibi sedire bırakıyorum.

Akşam yemeği

Bir türlü uykuya dalamıyorum çünkü açım, sevgili karım da öyle... Yemekhanenin yolunu tutuyoruz. Akşam yemeği için özel mönüleri: Çorba, geyik eti ve tatlı... Garson siparişimizi alıyor. Aynı kız bara da bakıyor. Arada bir mutfağa girip oyalanıyor. Aşçıyı gördüm, ama garsonumuz muhtemelen ona da yardım ediyordur. Kafeteryanın girişi aynı zamanda kaldığımız barakaların da resepsiyon işlevini görüyor. Resepsiyon görevlisiyse, evet bildiniz, garson kızımız!

Akşamın bir vakti kafeteryada kimsecikler kalmıyor. Biz de odamıza dönüyoruz. Yolda bir ümitle gökyüzüne bakıyorum. *Aurora* yine yok, kaldı beşte iki... Eve varınca bu kez şömineyi yakmayı başarıyorum. Yanan odunların çıtırtıları arasında uyuyakalıyoruz...

Bir ara susayıp uyanıyorum, ortalık kapkaranlık. Tam musluğa yöneliyorum ki fosforlu saatimin ışıltısı gözüme ilişiyor. Saat 9'u 10 geçiyor. Kafam karışıyor. Gece mi, sabah mı bir türlü kestiremiyorum. Işıkları yakıyorum. Cep-telefonumun saati de aynı... Meğer sabah olmuş çoktan!

Üçüncü gün, 10 Ocak Salı

Alelacele termik tulumlarımızı geçirdiğimiz gibi yemekhaneye koşuyoruz. Rehberimiz sağlam kahvaltı etmemizi öğütlüyor, zira öğle yemeği saati belirsiz. Kahvaltı

sofrası zengin mi zengin! Değişiklik adına, geleneksel kahvaltıyı bir kenara bırakıp ringa balığı marmelatıyla lahana turşusu reçeline dalıyorum. Karım dehşetle beni seyrediyor... "Ne olmuş, tatlılar soğuğa karşı en iyi koruyucudur, bilmiyor musun?" diyorum sırıtarak...

Kahvaltıdan sonra heyecanla motorlarımızın başında buluşuyoruz. Bütün gece boyunca sanki bu anın gelmesini beklemişim! Tam bu kar motosikletlerinden ne kadar haz aldığımı Yenal'a anlatıyorum ki karıcığım devreye giriyor: "Bu sabah birazcık da ben kullanabilir miyim?" diyor tatlılıkla. Bu gibi durumlarda olumsuz tepkinin ters sonuçlar verdiğini tecrübeyle bilen biri olarak hemen yanıtlıyorum: "Elbette sevgilim! Yalnız lütfen çok dikkatli ol, konsantrasyonunu sakın yitirme, keskin virajlarda yavaşla, önündekiyle arayı açma... Kar körlüğü diye bir şey vardır, gözün kararırsa hemen dur. Buralarda kaybolursak maazallah kimseler bulamaz bizi!"

Taktiksel uyarılarım kısa sürede meyvesini veriyor ve ilk mola yerinde sevgili refikam dümeni bana devrediyor. Yeniden kaptan köşkündeyim ya zevkten dört köşe olmuş halde gaza abanıyorum...

Rengeyikleri

Hızla daracık patikalarda ağaç dallarına sürtünerek geçiyoruz. Düzlüğe çıktığımızda manzara o denli büyüleyici ki motoru durdurup çevreyi seyretmekten kendimizi alamıyoruz. Üstelik bugün pek üşümüyoruz, alıştık mı ne?

İstikametimiz bu kez bir geyik çiftliği. Çiftliğe yaklaşmakta olduğumuzu çevremizde dolanan rengeyiklerinden anlıyoruz. Karla kaplı ağaçların arasından hayalet gibi bir

görünüp bir kayboluyorlar. Ağaçlar o kadar sık ki motosikletin üzerinde iyice eğilmek zorunda kalıyoruz. Buz tutmuş ağaç dalları sırtımı yalıyor. Şimdi bizi izleyen rengeyiklerine daha da yakınız. Meraklı gözlerle bizi süzüyorlar.

Çiftliğe varınca üç gruba ayrılıyoruz. Meydanlık bir yerde beş adet kızak bizi bekliyor. Bir rengeyiği tarafından çekilen her kızak sadece iki yolcu alabiliyor. Husky çiftliğindekinin aksine bu kez herhangi bir talimat ya da uyarı yok. İkişer ikişer kızaklara uzanıyoruz. Kızaklarda oturulmuyor, yatay pozisyonda yolculuk yapılıyor. Geyik terbiyecisi olduğunu tahmin ettiğim bir Lapon elime bir halat tutuşturuyor. Bir gün önceki Husky macerasından dilim yandığı için önümdeki geyiği göstererek, endişeli bir ses tonuyla soruyorum: "Bu halat nasıl kullanılır?" Geyik terbiyecisi Lapon gevrek gevrek gülüyor. "Merak etmeyin, geyikler akıllıdır. Onlar kendiliğinden gider, gerekince de dururlar." O an önümüzde rehber olmadığını fark ediyorum. Panikliyorum, "Peki yolu kim gösterecek?" diye haykırıyorum. Lapon bu kez bir kahkaha patlatıyor! "Bunlar akıllı dedik ya! Yolu bizden iyi bilirler!" Geyik muhabbeti dedikleri bu olsa gerek!

Kızaklar ağır ağır harekete geçerken arkamızdaki kızağı çeken geyik usulca yaklaşıp karıma sulanıyor. Daha doğrusu yalıyor! Karımın çığlığı üzerine durumu fark eden geyik terbiyecisi sesleniyor: "Geyiklerle fazla samimi olmayın! Bunlar evcildir ama ne yapacakları belli olmaz!" Bunu duyan

karımın ikinci haykırışı tüm çiftlikte yankılanıyor! Çığlığı duyan geyiğimiz sakince kafasını arkaya çevirip karıma bakıyor. Sonra ani bir kalça hareketiyle kızağın sağa kaymasını sağlıyor. Arkamızdaki arsız, bu hamleyi beklemediğinden mecburen bir anda önümüzde kalıyor. Geyiğimiz bir kez daha dönüp karıma bakıyor. Suratında, "Tamam mı? Rahatladın mı şimdi?" ifadesi var. Karım minnettar!

Kızağımız karlı ağaçların arasında yol aldıkça, çevremizde bizi gözleyen pek çok rengeyiği fark ediyoruz. Bizimkiyse gayet mağrur, önemli bir görev yaptığının bilincinde, hiçbirine yüz vermiyor. Görünüşe göre ağaçların arasındaki özgür geyikler, kızakları çeken hemcinslerini gıpta ve hasetle izliyor. Geyik âleminin özgürlük anlayışı bizimkinden farklı galiba...

Ehlileştirilmiş rengeyikleri ağır hareket ettiklerinden kısacık gezinti parkuru yaklaşık on beş dakika sürüyor. Hava biraz daha yumuşak olsa, gezimiz belki romantik bir hal bile alabilirdi. Ama -10 derecede hareketsiz yatarken bu süre asır gibi geliyor. Kızaklardan iner inmez topluca ısınma hareketlerine girişiyoruz.

Öğle yemeği geyik çiftliğinde... Yemek servis edilmeden önce bol izahat var, anlaşılan bu gelenek! Ana yemek patates püresi üzerine serpiştirilmiş geyik tandırı... İçecek yine şıra... Karnımı doyurduktan sonra ev sahibemize tuvaleti soruyorum. Kadın gülümseyerek büyük mü küçük mü diye soruyor. Küçük deyince de ön taraftaki ağaçları gösteriyor...

Çılgın Türkler

İkinci akşam yemeğimizi de küçük kafeteryamızda yiyoruz. Hava bulutlu, bu gece de *aurora* yok, yazık!

Yemekten sonra resepsiyon bankosunun yanındaki bilgisayarın başına geçiyorum. Birkaç gündür bakmadığım posta kutumda bakalım neler birikmiş?

Bilgisayarda oyalanırken zamanı unutuyorum. Karım çok yorgun, barakaya dönüyor. Salonda benden başka kimsecikler kalmamış. Ara sıra garson kız şöyle bir bakıyor, beni bilgisayar başında görünce sıcak bir gülümsemenin ardından sessizce ortalıktan kayboluyor. Derken dış kapı açılıyor ve soğuktan morarmış üç kişi kafeteryaya dalıyor. Hiç konuşmadan şöminenin başına geçip ısınmaya çalışıyorlar. Yerimden kıpırdamadan adamları süzüyorum. Biraz ısınıp kendilerine geldiklerinde beni fark ediyorlar. "Yetkili siz misiniz?" diye İngilizce soruyor içlerinden biri. "Hayır, ama biraz bekleyin, şimdi biri gelir," diye yanıtlıyorum. Adamlar birbirlerine bakıyor. Hallerinden belli, aşırı yorgunlar. Benimle konuşan kişi diğerlerine dönüyor ve bu kez Türkçe olarak (!) "Bu herifin bir b.k bildiği yok. Bunlar şimdi bizi saatlerce bekletir. Ne dersiniz, başka yere bakalım mı?" diyor.

Dünyanın ta ucunda Türklerle karşılaşmanın şaşkınlığı içindeyim: "O kadar üşümüşsünüz, biraz ısının hele, görevli şimdi gelir... Olmazsa ben sizin için gider çağırırım," diyorum Türkçe. Adamlar hayretle bana dönüyorlar. Belli ki bu kadar düzgün Türkçe konuşan bir *Lapon*'la evvelce hiç karşılaşmamışlar! Bense gecenin bir vakti kiralık arabayla bu ücra bölgeye gelebilecek kadar maceraperest Türkler bulunduğunu öğrenmekten şaşkınım... Ah şu çılgın Türkler!

Dördüncü gün, 11 Ocak Çarşamba

Bugünün programı yüklü... Kahvaltının ardından kar motosikletlerine atladığımız gibi kuzey tepelerindeki bir ametist madenine doğru yol alıyoruz. Ametist mor renkte yarı şeffaf bir taş, süs olarak kullanılıyor. Maden tepede olduğundan yukarı doğru tırmanıyoruz. Ancak Laponya'nın en yüksek yeri bile 400 metreyi geçmiyor. Bu yol hepsinden güzel! Yükseldikçe kristalleşmiş kar dallarda yoğunlaşıyor, ağaçlar büyüleyici bir görünüm kazanıyor. İnsan kendisini *Yüzüklerin Efendisi*'nin "Orta Dünya"sında sanıyor!

Zirveye ulaştığımızda, küçük bir kulübenin kapısında kovboy şapkalı iriyarı bir adam bizi karşılıyor. Belli ki bizi bekliyor. Şapkasındaki metal yıldıza bakılacak olursa, buranın şerifi! İçeriye buyur ediliyoruz. Kahvelerimizi içtikten sonra, şerif bizi ders nizamına sokuyor. Üç gündür bu düzene alışkınız! Şerif anlatıyor: "Buzullar oluştuğunda... 2 milyon yıl önce..." Şerifin buzul çağından günümüze gelmesi tam yarım saat sürüyor! Ama şikâyetçi değiliz, donmuş ayaklarımız ancak kendine geliyor.

Ametist madeni

Madenin adı Lampivaara. Şerifin iddiasına göre Avrupa Kıtası'nda yalnız burada ametist taşı çıkartılıyor. Bu taşın dekoratif işlevi dışında çok sayıda özelliği varmış. İnsanın konsantrasyonunu artırdığına, stresi azalttığına inanılıyormuş. Tedavi edici özellikleriyse say say bitmiyor... Ayrıca yorgunluğu gideriyor, elektroniğin yaydığı negatif enerjiyi yok ediyor, yaratıcı düşünceyi geliştiriyor ve daha bir sürü şey...

Ametist, adını Yunan mitolojisinden alıyor. Kutsal kitaplarda adı *piskopos taşı* olarak geçiyor. Şerif bize Lampivaara Madeni'nin öyküsünü de anlatıyor: 1970'lerde açılan maden, aynı taşın bazı Latin Amerika ülkelerinde bulunmasıyla birlikte önemini büyük ölçüde yitirmiş. Bunun üzerine maden halka açılmış. Bugün madenin 2.000 üzerinde hissedarı varmış. Bu kadar çok sayıda hissedar olmasının nedeni basit: Hisse senetleri, hem de çerçevelenmiş olarak çıkıştaki mağazada satılıyor! Çerçeveli bir hissenin ederi sadece 135 avro, buzdan ucuz! Üstelik promosyon da var: Hisse alanlara yerel bir sanatçının orijinal karakalem çalışmasını da armağan ediyorlar.

Şerifimiz buzulların erimesiyle birlikte içinde bulunduğumuz madenin de yok olacağını ama bu felaket için önümüzde en az 10 milyon yıl olduğunu vurguluyor. Dayanamayıp, "Küresel ısınmaya rağmen mi?" diye soruyorum. Şerifin yüzü düşünceli bir hal alıyor, "Evet, bu durumda önümüzde en az 50 yıl var!" diyor bilgiçççe. 10 milyon yıldan bir anda 50 yıla inebilen bir adamla pazarlık etmenin zevkli olmayacağına karar verip susuyorum.

Ametist'e dönecek olursak, 2 milyon yıl önce oluşan bu kıymetli taşı edinebilmek için sert kayaları kırmak gerekiyor. Ametist kırıldığında, kendiliğinden prizmatik bir şekil alıyor. "Peki, bu kayaları kıracak işçileri nereden buluyorlar?" diye kendi kendime sormadan edemiyorum...

Ders bitiminde, bulunduğumuz kulübenin karşısındaki

barakaya alınıyoruz. Aslında burası madenin girişi... Dar ve karanlık bir dehlizden aşağı iniyoruz. 50-60 metre aşağıda, loş bir meydanlıkta duruyoruz. Yerler irili ufaklı taşlarla dolu. Maden dedikleri burası ama ortalıkta maden işçisi görünmüyor. Şerif, elleri belinde, ortadaki bir taş yığınının üzerine çıkıyor ve talimatını veriyor: "Herkes şu kenardan kendine bir çekiç alsın! Önünüzdeki büyük taşları kıracaksınız! Bulacağınız Ametist taşlarından sadece bir tanesi, o da avucunuzun içine sığması şartıyla, sizindir! Fazladan alacağınız her taşı ve avucunuzun içine sığmayanları tartacağım. Bunları ödemek zorundasınız! Bol şans!"

Tesadüf eseri sırt çantamda minik bir cepfeneri var. Şerife çaktırmadan fenerin ışığını kırık taş yığınına doğrultuyorum, mucize gerçekleşiyor. Küçük bir taş, ışık huzmesinin altında parıldayarak, "Al beni," diyor. Ben taşımı bulacağıma, şans taşım beni buluyor!

Şerif elimdeki taşa bakıp onaylıyor, "En değerli ametist taşını buldun!" Sonradan aynı sözleri herkese söylediğini öğreneceğim. Madenden çıkarken herkes mutlu! Sevincimiz ametist taşlarına sahip olmamızdan değil, şerif nezaretindeki zorunlu maden işçiliğinden kurtulmuş olmamızdan kaynaklanıyor!

Kar motosikletlerimize atlayıp yeniden Luosto'nun yolunu tutuyoruz. Yol boyunca sık sık durup bolca fotoğraf çekiyoruz. Luosto'da hüzünlü bir şekilde motorumla vedalaşıyorum. Oysa birbirimize ne kadar da alışmıştık!

Gölde balık avı

Köyün meydanında iki minibüs bizi bekliyor. Minibüslerden birini Sebastien kullanıyor. İstikametimiz on beş

dakikalık mesafede bulunan donmuş bir göl. Amaç balık tutmak! Gölün adını hatırlamıyorum, zaten bulunduğumuz yöre adeta gravyer peyniri gibi delik deşik! Göle vardığımızda, her zamanki gibi manzaranın güzelliği karşısında donup kalıyoruz.

Laponlar bu yıl havadan şikâyetçiler. Bazı göller tam olarak donmamış. Haliyle gölde balık tutmak tehlikeli; gruptan ayrılmamamız öneriliyor. Donmuş bir derenin ağzında genç bir Lapon bizi bekliyor. Yeni dersimizin konusu: Gölde balık tutmak!

İlk iş, sağlam ve kalın bir buz yüzeyinin üzerinde bulunmayı garantilemek. Kontrol için ayaklarımla zemine birkaç kez sertçe vuruyorum. Bir anda çatlasa ne olacağım Allah bilir? Zeminden emin olunca, ağız kısmında keskin bıçakları olan dev bir burguyu buza saplıyoruz. Ardından, bir tirbuşon gibi burguyu saat istikametinde çeviriyoruz. Az bir gayretle ayaklarımızın altında 20-25 santim çapında düzgün bir delik oluşuyor. Küçük bir kepçeyle deliğin içinde yüzen buz parçalarını topluyoruz ki yeniden donup deliği tıkamasınlar. Daha sonra genç Lapon'un dağıttığı oltalara suni yemlerimizi takıp delikten aşağı sallandırıyoruz. Bundan sonra yapılacak tek bir iş var: Sabırla beklemek...

İlk balığı tutmak nasılsa Sebastien'a nasip oluyor. Yakalanan balıklar arttıkça çok küçük olanları gerisin geri göle atmak istiyoruz ama eğitmenimiz bizi engelliyor. Ona göre küçük balıklar gölü kirletip zarar veriyorlar. Aynı görüşte değiliz ama itiraz edemiyoruz, zira belinde parıldayan büyükçe bir bıçak var!

Bu esnada buzun üzerinde kocaman bir ateş yakılıyor. Laponya'nın hemen her köşesinde satışta olan süslü ve keskin bıçakların ne işe yaradıklarını öğreniyoruz: Ağaç

dallarını kesip yontarak şiş yapmaya! Laponumuz yakalanan balıkları bıçağıyla temizleyip şişlere geçiriyor. Biz de bu temizlenen balıkları kızartmak için memnuniyetle ateşin başına üşüşüyoruz. Balığı çok seven biri olarak Laponya'da tercihim: Kesinlikle geyik eti!

Luosto köyü

Göl üstündeki pikniğimiz havanın iyice kararmasıyla birlikte son buluyor. Saat 15.30'da Luosto'ya geri dönüyoruz. Eve girmeden önce köyü biraz gezmek istiyoruz. Aslında burası köyden ziyade iki oteli, üç lokantası, bir marketi ve iki de hediyelik eşya mağazası bulunan turistik bir merkez. Küçücük bir de kilisesi var. Dört kişi kapasiteli bu kilise sadece kış aylarında faal; yaz döneminde yok, çünkü eriyor! Kilisede mum yakılamıyor zira mum alevinin duvarları eritme riski var. Rahip, kilisesiyle çok gurur duyuyor; mekânın dibindeki Meryem Ana ile İsa yontusunu şişinerek gösteriyor: "Hepsini ben yaptım!" diyor. "Peki, yazın ne oluyor?" diye soruyoruz. Rahibin yüzündeki tebessümün yerini hüzünlü bir ifade alıyor, "Eriyor... Ama kış geldiğinde baştan yapıyorum, Tanrı'nın yardımıyla tabii!"

Kiliseden sonraki durağımız bir hediyelik eşya mağazası. Niyetimiz hatıralık birkaç bıçak almak. Tezgâhtar bayan neşeli ve tombul bir Lapon hatunu, şarkı söyleyerek konuşuyor. Bütün sözcükleri bilindik şarkılara bağlamak gibi bir yeteneği var. Bir an arkamı dönüyorum ki, bizim kovboy şapkalı şerif de dükkânda. Bütün haşmetiyle kollarını kavuşturmuş, pürdikkat alışverişimizi izliyor. Anlaşılan mağazadan da sorumlu; ne de olsa 2.000 hissedarı var, hesap vermek zorunda!

Mağazadan ayrılıp markete giriyoruz. Bol miktarda balık konservesi ve bazı elzem temizlik malzemelerinin dışında fazla bir şey yok. İçki satılmıyor, sadece bira var. Kültüründe votka önemli yer tutan Finlandiya'da alkollü içki satışlarına sınırlama getirilmiş, sadece devlete ait mağazalarda satılıyor, o da yüksek fiyatla... Bunun nedenini Finlandiya'daki aşırı intihar vakalarına bağlıyor rehberimiz.

Rovaniemi

Akşam yemeği için bir değişiklik yapıp Rovaniemi'ye gitmeye karar veriyoruz. Laponya'nın başkentini gezerken bir de buz otel ortamını denemek niyetindeyiz. On kişi, iki taksi tutup yola çıkıyoruz. Bir buçuk saatlik yolculuğun ardından kentteki Actric Müzesi'nin kapısına ulaşıyoruz. Saat 18.00 ve müzenin kapanmasına sadece yarım saat kalmış, haliyle gişe kapalı. Ama görevli ta Türkiye'den geldiğimizi öğrenince yarım saatliğine de olsa bizi içeri buyur ediyor. Müzede Buzul Çağı'ndan başlayarak Laponya'nın bugüne kadarki gelişimini izlemek mümkün. Tipik bir etnografi müzesi... Biz bu zaman yolculuğunu kan ter içinde koşarak gerçekleştiriyoruz. Yarım saatlik süre sonunda Laponlar hakkında neredeyse her şeyi öğrenmiş olarak müzeden ayrılıyoruz.

İkinci durağımız bir *iglo* bar. Dışarıdan bakınca oldukça çekici bir görüntüsü var. Yarımküre şeklinde, tamamen buzdan yapılmış tipik bir Eskimo

evi. İçerisi en fazla 20 metrekare, bembeyaz duvarlara yansıyan mor ve mavi ışık huzmeleri insanı etkiliyor. Hayret, tezgâhın ardında iki barmen var! Buz bardaklarda tek votkanın ederiyse 8 avro... Tek votka tek dikişte bitiyor! İkinci votkaya kıymadan barmenlerle biraz sohbet ediyorum. Neden iki kişi oldukları anlaşılıyor; karıkoca barı birlikte işletiyorlar. Türkiye'yi biliyorlar. Alanya'da iki ay çalışmışlar, fakat Alanya'nın cehennem(!) sıcağına dayanamayıp cennet (!) ülkelerine geri dönmüşler... Sohbet ilerledikçe ayaklarımın karıncalanmaya başladığını hissediyorum. Ağzımdan çıkan buhar bıyıklarıma takılıp anında donuyor. Çaresiz 8 avroma daha kıyıyorum. Beş dakika bile geçmeden ikinci votkanın etkisi de geçiyor. Kendimi can havliyle sokağa atıyorum. Gerçekten de sokak bardan daha sıcak!

Saat akşamın yedisi, Rovaniemi halkı alışverişte... Ana caddede 20-30 kişi var. Mağazalarda ise yoğunluk yaşanıyor, her mağazada 2-3 müşteri mevcut. 35.000 nüfusu ile Laponya'nın başkenti Rovaniemi'de yaşam tüm hararetiyle sürüyor...

Son durağımız, akşam yemeğini yiyeceğimiz buz otelin lokantası. Kısa süren buz bar deneyiminden sonra bu yemek seansı kimseye cazip gelmiyor ama rezervasyon yaptırdık bir kere... Bu kez taksilerimizle kentin beş kilometre dışına çıkıyoruz.

Lokantanın girişi gerçekten de çok etkileyici. Baştan sona buzdan bir avlu; avlunun

tam ortasında büyük bir ateş yanıyor. Çevresinde de birkaç tane müstakil buz kabini var. Buzdan yapılma yatakların üzerine geyik derileri serili... Uzanıp topluca birkaç fotoğraf çektiriyoruz.

Lokanta kısmı yine buz bloklardan yapılmış büyükçe bir salon, mutfağı da içinde. Allahtan üzerine oturduğumuz tabureler ahşaptan... Montlarımıza sarılı bir vaziyette titreşerek oturuyoruz. Yemek siparişlerimizi beklerken salonu inceliyorum.

Üç ayrı bölümden oluşuyor. Bölümlerin birleştiği kısımda resepsiyon ve tuvalet var. Tuvaleti merak ediyorum. Loş bir kabin... Klozet ise normal, bildiğimiz seramikten yapılmış... Oysa buzdan bir klozete tünemek kimileri için ilginç bir deneyim olabilirdi!

Yemeklerimiz porselen tabaklarda sunuluyor. Sıcak çorba midemi ısıtsa da vücudum hâlâ üşüyor! Aklıma dışarıdaki ateş geliyor ve bir sigara içmek bahanesiyle dışarı çıkıyorum. Ateşin başında kendime geliyorum. Beni gören güvenlik görevlisi yanıma geliyor. Biraz sohbet ediyoruz. Anlattıklarına bakılırsa Rovaniemi Rovaniemi olalı böyle kış görmemiş! Nehir ve göller henüz tam donmamış. Kış sporlarının pek çoğu yapılamıyormuş. Isı gündüz sıfır, geceleriyse en fazla -2 derece oluyormuş. Bu nedenle otelin her yerinde soğutucular çalıştırılıyormuş. Hatta sırf bu nedenle fazla müşteri de kabul edemiyorlarmış, zira insan nefesinin duvarları eritme tehlikesi varmış... Küresel ısınma Rovaniemi'de otelcilik sektörünü vurmuşa benziyor!

Dönüş yolunda sürekli gökyüzüne bakıyorum; ne yazık ki bu gece de *aurora* yok!

Beşinci gün, 12 Ocak Perşembe

Bugün Kuzey Kutbu'ndaki son günümüz. Uyandırma servisinde görevli kızcağızın zamanında uyanamaması nedeniyle, planlanandan biraz daha geç bir saatte Luosto'dan ayrılıyoruz. Programda Rovaniemi'de bir şehir turu ve Noel Baba'nın evini ziyaret var. Ancak bu kez akşam uçağını kaçırmamak için şehir turunu kısa tutuyoruz. Aslında kentte yarı donmuş bir nehrin üzerinden geçen estetik bir köprünün dışında görülecek fazla bir şey yok... Almanlar, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru kenti yerle bir etmişler. Savaş sonrasında inşa edilen bina ve meydanlar eski demirperde ülkelerinin havasını yansıtıyor. Otobüsümüz kent merkezinde ilerlerken rehberimiz birden heyecanlanıyor ve bir köşedeki McDonalds'ı göstererek bağırıyor: "Bakın, bu Avrupa Kıtası'nda, Kuzey Kutup Çizgisi üzerindeki son McDonalds'dır, buranın ötesinde başka McDonalds yoktur!" Bu son derecede mühim coğrafi ayrıntıyı derhal kameralarımıza kaydederek yola devam ediyoruz...

Noel Baba'nın evi

Kuzey Kutup Dairesi'ndeki fantastik yolculuğumuzun son durağı, Noel Baba'nın kutsal evi! Meğerse Noel Baba tam da Kuzey Kutbu Çizgisi'nin üzerinde oturuyormuş... Aslında buranın öyküsü oldukça ilginç: İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda tamamen harabeye dönen Rovaniemi kenti Amerikalıların ilgisini çeker. Dönemin firsy lady'si Eleanor Roosevelt, okuduğu haberlerden etkilenir ve bölgeyi ziyaret etmeye karar verir. Laponlar bu ani ziyaret

karşısında paniğe kapılırlar; Hanımefendi'yi gezdirecekleri, ona gösterecekleri hiçbir şeyleri yoktur. Bayan Roosevelt ise Kuzey Kutup Çizgisi'ni görmek ister. Bunun üzerine yöneticiler tam da Kuzey Kutbu Çizgisi'nin geçtiği bir noktaya alelacele küçük bir baraka inşa ederler. Roosevelt bu barakada ağırlanır. Sonradan baraka ünlenir ve her nasılsa adı Noel Baba'nın evi olarak anılır.

Bugün o küçük barakanın yanında içinde çeşitli hediyelik eşya mağazaları ve lokantaların yer aldığı bir turistik tesis var.

Turdaşlarım hasret kaldıkları alışveriş faaliyetine girişmişken, ben Noel Baba'yı ve yaşadığı evi görme sevdasına kapılıyorum. Ancak eve ulaştığımda büyük bir hayal kırıklığına uğruyorum! Ne yalan söyleyeyim, hayalimdeki Noel Baba'yı babacan ve sevecen bir ihtiyarcık, Elf'lerini ise sevimli ve sempatik küçük yaratıklar sanırdım. Meğer Noel Baba bir de AVM'de yaşıyormuş! Barakanın arkasında ise kocaman bir oyuncak mağazası var. Noel Baba armağan çuvalını bu mağazadan dolduruyor olmalı...

Kalabalığa karışarak Noel Baba'nın odasını buluyorum. Ancak kapının önünde bekleyen asık suratlı, sivri kulaklı fakat sandığımın aksine minik değil iriyarı Elf'ler yolumu kesiyor. Üzerimizdeki fotoğraf makinesi, kamera, akıllı ceptelefonu gibi cihazlara el koymak istiyorlar. Anlaşılan Noel Baba fotoğrafa alerjik! Belki de inanç gereğidir, saygı duymak gerek...

Akıllı telefonumu hiç de güven telkin etmeyen Elf kılıklı güvenlik görevlisine teslim etmeyi göze alamayarak çıkışa yöneliyorum. Fakat o da ne? Çıkış kapısının hemen bitişiğindeki kalın perde birden aralanıyor. Noel Baba loş bir odada tüm heybetiyle geniş bir koltuğa kurulmuş

oturuyor. Oldukça da asabi bir görünümü var. Yanı başındaki Elf'e kızgınlıkla bir şeyler homurdanıyor. Elf ise, yediği fırçanın ağırlığı altında, biçare kollarını iki yana açarak başını öne eğiyor. "Elimden ancak bu kadarı geliyor patron," havasında... Noel Baba'nın öfkesi dineceğe benzemiyor, kan ter içinde kalmış, giderek sesinin tonunu yükseltiyor...

Azarlanan Elf, elindeki mendille Noel Baba'nın terini siliyor. Birden ön taraftaki perde aralanıyor, ortalık aydınlanıyor, içeriye üç küçük çocuk dalıyor. Elf'ler onları Noel Baba'nın iki yanına yerleştiriyorlar. Peş peşe flaşlar patlıyor! Hemen ardından çocuklar dışarı gönderiliyor ve içeriye yeni bir grup giriyor. Noel Baba'nın neden bu kadar terlediğini anlıyorum. Olay mahallinden tam uzaklaşacakken sivri kulaklı Elf'lere çaktırmadan, bir aralıktan gizlice Noel Baba'nın fotoğrafını çeken bir Çinliyi fark edip onun fotoğrafını çekiyorum. Umarım günah yazmamıştır!

Büyük Beyaz'dan Yanak Alan Adam

Uçak yolculuğu tam on iki saat sürüyordu. Bu da düşünmek ve hayal kurmak için bolca zaman demekti. Pek hayal kuramıyordum ama düşünüyordum: Sahi, ne işimiz vardı bizim bu uçakta?

2014 yılında Ramazan Bayramı yazın tam ortasına isabet etmişti. Bu da demekti ki İstanbul tam on gün boyunca boş ve sakin olacaktı. Yaşadığımız kenti biraz olsun trafik sıkıntısı çekmeden gezebilmek, bazı eski sokak ve mahallelerde dolaşıp *geçmişi özlemek*, hatta evimizin balkonunda korna gürültüsü olmaksızın başucumda kış boyunca biriktirmiş olduğum kitaplardan bir ikisini okumak, hatta belki okurken biraz da müzik dinleyerek ruhumu dinlendirebilmek...

Ama hayır! Biz şu anda Türk Hava Yolları'nın TK39 sefer sayılı uçağıyla Johannesburg'a uçuyorduk! Sahi, ne işimiz vardı bizim bu uçakta?

Aslında her şey bundan iki ay önce bazı arkadaşlarımızla birlikte bulunduğumuz bir akşam yemeğinde başladı. Yemek boyunca, konuşulacak başka bir konu

kalmamış gibi herkes bayram tatilinde ne yapacağını anlatmaya koyuldu. Kimisi Fransa'ya, Côte d'Azur sahillerine, kimisi gemiyle Norveç fiyortlarına, daha mütevazı olanlarsa Bodrum, Alaçatı gibi *in oğlu in* yerlere gidiyordu. Sevgili eşimle benim sesimiz çıkmıyordu. Birkaç kez, "İstanbul bayramda pek bi' güzeldir," gibisinden bir şeyler gevelediysem de her defasında, "İstanbul o tarihte çok sıcak ve nemlidir, çıldırır insan!" tarzındaki laf çakmalarla sözüm ağzıma tıkıldı.

Dönüşte sevgili karımın ağzını bıçak açmıyordu. Sadece tam uykuya dalıyordum ki, "Gerçekten de on günlük koca tatil boyunca evde bir başımıza mı kalacağız? Çocuklar da yok..." diye hafifçe homurdandı. Duymazlıktan geldim...

Dananın kuyruğu ise ertesi gün işyerimdeki bir toplantı esnasında koptu. Şirketimizin ihracat müdürü ve oğlumun yakın arkadaşı Tolga, durup dururken ve hiç gereği yokken o malum soruyu sordu: "Bayramda nereye gideceksiniz?" Dayanamadım, kendimce bir anda aklıma gelen en saçma yanıtı verdim: "Güney Afrika'ya balık tutmaya gideceğim!" dedim. Tolga hem kültürlü hem de bilgili bir gençtir: "Harika bir fikir bu İzel Amca!" diye tezahüratta bulundu, "Güney Afrika balık avı sporu için ideal bir ülkedir. Ama tam kış mevsiminin ortasında gideceksiniz, hava koşulları sizi biraz zorlayabilir. Şansınız varsa balinaları da izlersiniz,

çiftleşme mevsimi olduğundan kıyıya yaklaşırlar." Tolga dur durak bilmiyor, ballandıra ballandıra anlatıyordu:

"Bir de o müthiş *The Great White* olayı var. Ama kış mevsiminde siz o suya dalar mısınız bilmem."

"*The Great White* mı? O da ne?"

"Büyük beyaz köpekbalığı! Hani şu meşhur Jaws gibi olanı..."

"Nasıl yani? O canavarlarla birlikte suya mı giriliyor?"

"Hemen hemen öyle bir şey, bakın size videosunu göstereyim..."

Tolga aynı anda önündeki tabletten Youtube'a bağlandı ve ekranda devasa boyutlarda bir beyaz köpekbalığı belirdi. Canavar, suyun içindeki bir çelik kafeste kendisini izleyen dalgıçlara yaklaşıyor, burnuyla onları şöyle bir kokladıktan sonra arkasını dönüp bir tur atıyor, tekrar burnunu kafese dayıyordu. Daha sonra çevresinde dolanan ve herhalde parçalayacağı avından artakalacaklarla karınlarını doyurmayı uman onlarca ufak balığın oluşturduğu bir kortej eşliğinde karanlık sularda kayboluyordu.

O gece rüyamda büyük beyaz köpekbalığını gördüm. Sırtına atladığım gibi bulutlara doğru havalandık. Bir süre göklerde dolaştık. Sonra bizim evin önüne geldik. Bir kuyruk darbesiyle kaldırım üzerine park etmiş arabaları devirdik. Derken yeniden havalandık. Bu kez etrafımızda onlarca küçük balık vardı. Karşıdaki yoğun bulut kümesinin içine daldık. Bulut birden parçalandı ve martı sürüsüne dönüştü. Bu yaratıklar korkunç çığlıklar atarak çevremizdeki balıklara saldırmaya başladı. Küçük balıklar teker teker yem oluyordu. Bu arada azgın martılara bazı karakargalar da katıldı. Onlar da gak gaaak diye bağırıyor,

martılardan kurtulan balıkları gagalayarak parçalıyorlardı. Çevremizdeki bütün ufak balıklar kaybolduklarında, martılarla kargalar bu kez birlik olup büyük beyaz köpekbalığına saldırmaya başladılar. Son hızla bize doğru pike yapıyor, keskin gagalarıyla köpekbalığından bir parça kopardıktan sonra aynı hızla uzaklaşıyorlardı. Büyük beyaz köpekbalığı çırpınıyor, ağzını açıyor ama bir türlü sesi çıkmıyordu. Bağırmak, haykırmak istedim ama benim de sesim çıkmadı! Sonra süratle yere düşmeye başladık. Tekrar bağırmak istedim, yine sesim çıkmadı. Tam betona çakılıyordum ki ter içinde uyandım. Yataktaydım ama martılarla kargaların ciyaklaması hâlâ kulaklarımdaydı. Alt katımızda oturan hayvansever komşumuz yine kuşlara yem vermiş olmalıydı...

Rüya yorumlarına inanmam, o nedenle de rüyalarımı kimseye anlatmam, hayırdır der, geçerim... Bu kez de öyle yaptım. Kalktım, soğuk bir duş aldım, giyindim ve doğruca kaliteli geziler düzenlediğini bildiğim Harbiye'deki bir turizm şirketinin yolunu tuttum.

Evet, bayram tatili için bir Güney Afrika turu planlanmıştı. Programın içinde Johannesburg ile Cape Town şehirlerinin ziyaret edilmesi, üç günlük küçük bir safari, bir penguen kolonisi ziyareti ile ayrıca dileyenler için ekstra Cape Town'da balina ya da Büyük Beyaz turları vardı! Benim için tek bu son madde karar vermem de yeterli oldu. Sevgili karıma güzel bir sürpriz yapmak niyetiyle derhal kaydımızı yaptırdım.

Ancak küçük bir sorun vardı: Ramazan Bayramı Güney Afrika'da kış mevsimine denk geldiğinden henüz bu tura kaydını yaptıran çıkmamıştı. Tur, ancak en az on iki kişinin katılımıyla gerçekleşebilecekti.

Kaydımızı yaptırdıktan hemen sonra tanıdığım pek çok dostumu birer birer aramıştım ama çoğu zaten çok öncesinden tatil programlarını yapmış olduklarından, kimseyi bu yolculuğa ikna edememiştim. Tatile gitmeyecek olanlarsa bayram boyunca İstanbul'un sessizliğini dinlemeyi yeğlediklerini söylemişlerdi!

Arada sırada tur şirketini yokluyor, katılımcı sayısını soruyordum. Fazla beklemem gerekmedi. Avrupa ülkelerinin uyguladığı vize, bayram tatillerini yurtdışında geçirmek isteyen vatandaşlarımızı zorlamaya başlayınca, TC pasaportuna vize uygulamayan ülkelere tur düzenleyen acentelere gün doğdu! Güney Afrika Cumhuriyeti de vize istemeyen ülkeler arasında olduğundan, turumuz kısa sürede yirmi kişiye ulaştı.

Şimdi de uçaktaki koltuğumda kaykılmış, az önce tanıştığımız yoldaşlarımızın arasından kimlerin çıkıntılık yapabileceğini tahmin etmeye çalışıyordum. Çünkü tecrübeyle sabitti: Her organize turda mutlaka bir ya da iki potansiyel çıkıntı bulunur.

Johannesburg hâlâ tehlikeli addedildiğinden, kenti bir başımıza gezmenin sakıncalı olduğu belirtiliyordu. Zaten gezmek isteyen kimdi? Bu kentte, vücutlarına araba lastiği geçirilerek canlı canlı yakılan işbirlikçi siyahların yıllar önce televizyonda izlediğim görüntüleri hiçbir zaman hafızamdan silinmedi. Hakeza üstleri açık dört tekerli ciplerinin üzerinde, ellerindeki otomatik tüfekleriyle sokaklarda siyahların avına çıkan sarı kafalı, buğday tenli irikıyım beyazların da... Zaten bir gece kaldıktan sonra hemen üç günlük safariyi gerçekleştireceğimiz küçük köye hareket edecektik. Safari de beni heyecanlandırmıyordu. Göreceğimiz her şeyin turistler için düzenlenmiş büyük bir gösteri

olduğunu biliyordum. Hemingway'in *Kilimanjaro'nun Karları* kitabında sözünü ettiği Büyük Beş'i[1] ne olursa olsun bize göstereceklerdi.

Oysaki benim odaklandığım tek şey, *The Great White* idi, yani rüyamda birlikte yolculuk yaptığımız büyük beyaz köpekbalığı!

Şansımıza uyumlu ve sempatik bir gruba rast gelmiştik. Hele karıkoca ve iki kızlarıyla dört kişilik Gaziantepli bir aile vardı ki, aile reisinin yaptığı hoş espriler sayesinde yolculuğun en sıkıcı anları bile neşe içinde geçiyordu. Tur sorumlusu Arzu Uysal ise mükemmel bir rehberdi! Bir tur liderinde aradığım özelliklerin başında, sorumluluk almasını bilmesi kadar, çıkan sorunları çözmesi değil, çıkabilecek sorunları öngörerek önlemesi gelir. Arzu Hanım daha ilk andan itibaren üzerimizde tatlı bir otorite kurmayı başarmıştı. Arkeoloji, tarih ve coğrafyaya hem meraklı hem de engin bilgi sahibiydi. Ayrıca bizimle paylaştığı bazı pratik bilgiler gezimizi kolaylaştırıyordu. Örneğin lokantalarda hesap pusulalarının çok geç geldiği konusunda uyarmış, yemek siparişiyle birlikte hesabı istememizin zaman kazandıracağını söylemişti. Gerçekten de bu yöntemle kimse geç kalmıyor, verilen molaların sonunda herkes tam zamanında buluşma yerinde oluyordu.

Güney Afrika gezimiz Johannesburg'da bir şehir turu ile başladı. Mandela'nın evini dışarıdan da olsa görebildik. Modern bir AVM'nin avlusu olan Mandela Meydanı'nda biraz gezinip, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin ilk siyah başkanının devasa heykeli önünde bolca fotoğraf

1 *Big* 5 ya da Büyük Beş, avcılar yüzünden nesilleri tehlikede olan beş büyük memeli türüne verilen isimdir. Bunlar sırasıyla leopar, aslan, fil, gergedan ve Afrika bizonudur. İlk kez 1936 yılında, Ernest Hemingway'in *Kilimanjaro'nun Karları* adlı kitabıyla anılmışlardır.

çektirdik. Yerin iki yüz metre altına inerek ziyaret ettiğimiz eski ve terk edilmiş demir madeni, modern bir eğlence parkının tam göbeğinde yer alıyordu. Yani bu eski maden, bir korku tüneli misali, lunaparkın eğlence araçlarından biri haline getirilmişti.

Daha sonra ziyaret ettiğimiz açık hayvanat bahçesi, sözüm ona otantik ama aslında tümüyle yapay bir Zulu kabile köyü ve hatta Güney Afrika'nın en büyük milli parkı, Pilanesberg'deki üç günlük safari bile turistler için hazırlanmış özel gösterilerdi. Büyük Beş'i görebilmek için sabahın erken saatlerinden itibaren bulunduğumuz *doğal kampın* otoparkında bekleyen her tarafı çelik tel örgülerle kapalı kamyonetimize doluşuyor, gün boyu sessizce milli parkta kilometrelerce yol alıyorduk.

Fillerle gergedanları görmek zor değildi. Cüsseleri itibariyle bulundukları yerler kolaylıkla belirleniyordu. Asıl önemli olansa onların bizi görmeleriydi. Zira bir akşamüstü, biz hâlâ ağaçların dalları arasında saklanan leoparları ararken, kabilesinden kovulmuş ve muhtemelen melankoliye kapılmış bir erkek fil, dalgın dalgın gezinirken neredeyse aracımıza çarpıp bizi devirecekti. Kazayı kıl payı atlattık!

Aslan görmek içinse tetikte olmak gerekiyordu. Herhangi bir bölgede bir aslan sürüsü görüldüğünde, araç sürücüleri birbirlerini telsizle haberdar ediyor, tüm araçlar aynı yöne doğru harekete geçiyordu. Haliyle de aslanlar kendilerine doğru yönelen bu yoğun toz bulutundan ürküp, arazide izlerini kaybettiriyorlardı. Bizeyse nemli toprağın üzerinde bıraktıkları pençe izlerini inceleyerek fotoğraflamak kalıyordu.

Sonunda beklenen haber geldi: Kuzeydoğu istikametinde bir başına gezinen bir erkek aslan görülmüştü. Derhal tornistan edip verilen koordinatlara yöneldik. Haber gerçekti. Yolun üzerinde avare aslan bezgin bir halde ağır aksak yol almaktaydı. Hemen aracımızı rölantiye aldık. Çıt çıkarmamaya özen göstererek bu hayvanlar âleminin kralının yanımızdan yavaşça geçişini bol bol fotoğraf ve video çekerek belgeledik. Aslanla aramızdaki mesafe dört-beş metre açılınca şoförümüz aracı yeniden çalıştırdı. Kısa bir süre sonra aslanın ardında sekiz-on araçlık bir konvoy oluşmuştu. Aslan önde, araçlar arkasında, saatte beş kilometre hızla iki kilometre kadar yol gittik. Sonunda bezgin ve yorgun ormanlar kralı, kendisine verilen görevi tamamlamış olmalı ki, arkasına döndü, konvoyu vakur bir edayla şöylece süzdü, konvoydaki araç sayısından tatmin olmuş olmalı ki, aynı ağır adımlarla patikayı terk ederek çalılıkların arasında kayboldu gitti...

Afrika bizonu ya da diğer adıyla bufalo sürüsünü ise bulmamız güç olmadı. Aracımız, manda familyasından olan bu iri hayvanların önünden geçerken istiflerini hiç bozmadılar. Bildiğimiz öküzlerle olan akrabalıkları, bize trene bakar gibi bakmalarından belliydi: Başlarını bizden yana çevirerek uzun uzun yanlarından geçmemizi seyrettiler. Bu arada ben de palabıyığa benzeyen boynuzlarının son derecede simetrik olduklarını fark ettim. Bu palabıyıklar, birer peruk gibi her birinin kafasının tam tepesine oturtulmuştu. Nedense bufaloları komik buldum...

Beşinci ve görülmesi en zor olan *büyük* hayvan leopardı. Üç gün boyunca bir leopar göreceğiz diye girmediğimiz ormanlık, bakmadığımız ağaç dalı kalmadı. Kış aylarında olduğumuzdan hava erken kararıyor, güneşin

çekilmesiyle birlikte iliklerimize kadar üşümeye başlıyorduk. Ağaç dallarından gelen en küçük hışırtıya pür dikkat kesiliyor, leoparımızı bir an önce görüp bu ıstıraptan kurtulmayı düşlüyorduk. Ne var ki şanssızlığımızdan olsa gerek, leoparlar o dönem greve girmişti. Bir de filin tekiyle çarpışma tehlikesi yaşanınca, safarimiz leopar göremeden sonlandı.

Milli parktan ayrıldıktan sonra Sun City'ye hareket ettik. Antik dönemden kaldığı belirtilen bu tuhaf yerleşim yeri, aslında 1992 yılında inşa edilmiş olan büyük bir kumar ve eğlence merkezi, yani Amerikalı turistlerin ve Johannesburglu zenginlerin tatil beldesi... Ege ve Akdeniz'in doğal zenginliklerine alışkın bizim gibiler içinse sıradan görkemli bir Antalya resort oteli havasında... Akşam boyunca, o ana kadarki hayal kırıklığımı sevimli rehberimize belli etmemeye çalışarak Cape Town'da karşılaşmayı umduğum Büyük Beyaz'ı düşlemeye koyuldum.

Ertesi gün, üç saatlik bir otobüs ve iki saatlik bir uçak yolculuğunun ardından Afrika Kıtası'nın en ucunda yer alan Cape Town'a nihayet ulaştık. Varır varmaz da hemen kısa bir şehir turu yaptık. Kentin arkasında uzanan Masa Dağı, üç kilometrelik dümdüz zirvesiyle gerçekten de büyük bir masayı andırıyordu. Buraya rüzgârsız ve güzel havalarda teleferikle çıkılıyormuş. Rehberimize göre, dünyanın yedi harikasından biri olan bu dağın yaklaşık bin metredeki zirvesinden Afrika'nın en nefes kesici manzarasını görmek mümkündü. İyi haber, havanın Masa Dağı'na çıkmamız için uygun olduğuydu. Kötü haber ise, kış dönemi nedeniyle teleferiğin bakımda olduğu ve otobüsle ancak Masa Dağı'nın önündeki Signal Tepesi'nde

yer alan Lion's Head lokasyonuna çıkılacağıydı. Yani Masa Dağı'nı, bir *Aslan Kafası*'nın tepesinden seyredecektik. Kim dedi ki sana kışın ortasında Cape Town'a gel diye!

Cape Town'da dört tam gün konakladık. Dört müthiş gün geçirdik! Bu süre zarfında Ümit Burnu'na gittik, Atlas Okyanusu'yla Hint Okyanusu'nun kucaklaştığı noktada yaşayan tembel fok balıklarını gözledik. Fakat en ilginci Boulders Beach'te ziyaret ettiğimiz bir penguen kolonisiydi. Sayıları iki bin kadar olan bu küçük ve sevimli yaratıkların 1980'li yıllarda bu plaja gelip yerleştikleri biliniyor. Aslında yakınlarda bir koloni daha varmış ama leoparların yoğun saldırıları sonucu yok olmuşlar. Bizim ziyaret ettiklerimiz ise sıkı koruma altındaydı. Okyanus kıyısındaki plaja biletle tek sıra halinde giriliyor, dar bir yolda sessizce yol alınıyordu. Penguenler insanlara iyice alışıktılar, fotoğraflarının çekilmesine ses çıkarmıyor, ancak arada bir gagalarını açarak eşek anırmasına benzer bir ses çıkartıyorlardı. Bazen bu ses o kadar yoğunlaşıyordu ki iyi ki bizim mahalleden bir penguen kolonisi geçmemiş diye düşündüm, komşumuz dayanamaz, onları da beslemeye kalkardı. Martı-karga yaygarasına bir de penguen anırması, hiper-kakofoni!

Martı-karga yaygarası demişken bizim Büyük Beyaz'a ne oldu diye soracaksınız, biliyorum. Cape Town'a daha ayak basar basmaz Arzu

Uysal'a büyük beyaz köpekbalığı dalışı için kaydımı yaptırdım. Kadıncağız ilk anda pek inanmadı, şaka yapıyorum zannetti. Ama karım sağ elinin işaretparmağıyla şakağı hizasında küçük daireler çizerek kafayı iyice sıyırdığımı ama çaresiz onay verdiğini anlatınca adımı listeye ekledi. Grubumuzda benim dışımda beş maceraperest daha bu dalışı gerçekleştirmek istiyordu, beşi de çocuklarım yaşındaydılar. Grubun geri kalanı, sevgili karım da dahil, genellikle bu mevsimde sıkça gerçekleşen balinaların çiftleşme seansını izleyeceklerdi, tabii şansları yaver gider de balinalar o saatlerde kızışırsa...

Sabahın oldukça erken bir saatinde balinacılar lüks otobüsleriyle Ümit Burnu'na doğru hareket ederken, biz altı *genç,* köhne bir minibüse alındık. Aslında biz de aynı yöne gidecektik ama yolculuk biraz daha uzun sürecekti.

İki buçuk saat sürecek yolculuğumuz başlar başlamaz birlikte dalış yapacağım gençlerle tatlı tatlı sohbete giriştim. Liseden arkadaş iki genç kız İstanbul'dan, bir yağız delikanlı İzmir'den, birbirlerine âşık oldukları her hallerinden belli genç bir çift de Ankara'dan gelip katılmışlardı tura. Hepsi de en az benim kadar heyecanlıydılar. Bu arada, ben bu turda henüz çıkıntılık yapan birine rastlamamıştım ve bu da bana oldukça tuhaf geliyordu, zira başta da söylediğim gibi, her organize turun mutlaka bir *çıkıntısı* vardır.

Tam bunları düşünüyordum ki minibüsümüz birkaç dakikalık bir ihtiyaç molası vermek üzere bir benzincide durdu. Fırsattan istifade markete daldık ve yolun geri kalanında tüketmek üzere bisküvi, çikolata, meyve tarzında biraz nevaleyle meşrubat satın aldık. Minibüste herkes birbirine aldıklarından ikram etmeye başladı. Yanlarında oturduğum genç çift de bana bir muz uzattı. Her nasıl

olduysa o an gözümün önünde safari süresince konakladığımız *lodge* denen bungalov tipi barakaların çevresinde dolanan haşarı babunlar canlandı. Turistler eğlenmek için onlara muz uzatıyor, maymunlar ellerinden kaptıkları gibi muzları kabuklarını özenle soyduktan sonra hapur hupur anında mideye indiriyorlardı. Beraberimdeki gençler de bu eğlencelere katılıp bol bol fotoğraf çekenler arasındaydı. Gerçekten de çok matrak görüntülerdi bunlar... Bana muz uzatıldığını gördüğüm an, minik şeytanım beni dürttü ve gençlere dönerek, "Sağ olun, istemem! Maymun muyum ben?" deyiverdim.

Normal durumda, beni bilen yakın dostlarımın arasında, bu sözler duymaya alışkın oldukları kendime yönelik soğuk ve sıradan nüktelerimdendi. Gülüp geçerlerdi. Ama bu gençler beni tanımıyordu ki! Üstelik beşinin de ellerinde birer soyulmuş muz bulunduğunu o sözcükler ağzımdan çıktığı anda fark ettim. Minibüsün içi birden buz kesti. O meşum meyveyi bana uzatan genç kız, soğuk bir, "Estağfurullah," diyerek elini geri çekti. Bu durumda yapılması gereken tek şeyi yaptım: "Kah kah kah!" diye yüksek sesle kendi kendime salakça güldüm ve ardından da ekledim, "Şaka canım, şaka, hiihihiii..." Turumuzdaki çıkıntı bulunmuştu: O bendim!

İki buçuk saatlik yolculuğun ardından sularında büyük beyaz köpekbalıklarının cirit attığı küçük sahil kasabasına ulaştık. Burada bizi küçük bir barakaya buyur ettiler. Altı kişilik grubumuzun dışında içeride bekleyen sekiz-on kişi daha vardı. Önce karnımızı iyice bir doyurdular. Odada sıcak çorba ile bazı soğuk yemeklerden meyve ve tatlılara kadar varan küçük ama zengin bir büfe kurulmuştu. Büyük Beyaz nefesi açlıktan kokan insanlardan pek hoşlanmıyor olmalıydı!

Karınlarımız iyice doyduktan sonra, büyük beyaz köpekbalıklarının yaşamları ve teknede nasıl davranılması gerektiği konusunda National Geographic TV'dekiler gibi eğitici bir video filmi izledik. Talimatlara kesinkes uymamız halinde yine bu odaya, tek parça olarak döneceğimizin garantisi verildi. Buna rağmen, her birimize başımıza gelebileceklerin tüm sorumluluğunun yine kendimize ait olduğuna dair uzunca bir taahhütname imzalatıldı. Daha sonra, başımıza bir şey gelmesi durumunda ilk olarak kimlerin aranacağının listesini yapmamız istendi. Bu yüksek moral içerisindeyken bize dağıtılan turuncu muşambalarımızı giydik ve ekibimizi açık denize götürecek olan tekneye doğru yollandık.

Tekne tipik bir balıkçı teknesiydi. Mürettebatın çoğunluğu irikıyım siyahlardan oluşuyordu. Sürekli birbirleriyle yüksek sesle konuşuyor, şakalaşıyor, kendilerince biz çaylaklarla dalga geçiyorlardı. Teknenin bordasında, iskele tarafında dar ve uzunca bir çelik kafes asılıydı. Videodan gördüğüm kadarıyla içine girip dalış yapacağımız kafes bu olmalıydı. Kafes tellerinin açıklığı yaklaşık on beş santim kadardı ki bu aralıklardan Büyük Beyaz'ın içeri girmesi mümkün olamazdı. Bulunduğum yerden tellerin sağlamlığını denetleyemiyordum ama kafesi tekneye bağlayan halatı el ucuyla şöyle bir yokladım. Yeterince kalın ve sağlam görünüyordu.

Yarım saat kadar yol aldıktan sonra, denizin ortasında, bizimkine benzeyen iki teknenin daha bulunduğu bir bölgeye ulaştık ve yavaşlayarak bir şamandıraya bağlandık. Yün bereli, pipolu ve uzun beyaz sakallı iriyarı bir adam, anlaşılması güç bir İngilizceyle fazla ses çıkarmamamızı, altışar kişilik gruplar halinde dalış yapılacağını, ilk grubun

dalgıç kıyafetlerini giymek üzere aşağıdaki odaya geçmesini buyurdu. Bizim gruptan hareketlenen olmadı. Hiç konuşmadan, sadece bakışarak ve mimiklerle, ilk grubu izlemenin daha yararlı olacağı konusunda anlaştık ve altımız birlikte dalmak üzere ikinci gruba yazıldık.

Sistem şöyle işliyordu: Kalın ve üşümeyi önleyen ıslak dalış elbiselerini kuşananların bellerine ağırlık takılı bir kemer bağlanıyordu. Bu giyinme işlemini acemi dalgıçların bir başlarına yapma imkânı olmadığından irikıyım gemiciler, insanları kâh ittirerek, kâh sıkıştırarak dar kıyafetlerinin içine zorlayarak sokuyorlardı. Güçbela yeni kıyafetinin içine sığan acemi dalgıcın bu kez de beline on beş kiloluk kuşak takılınca adam neye uğradığını şaşırıyor, değil yürümek, ayakta zor duruyordu. O zaman iki gemici adamın kollarına giriyor, eline de bir maske vererek yarıya kadar suya bırakılmış olan çelik kafesin içine indiriyorlardı. Kafesin içinde, tabandan otuz santim kadar yükseklikte, basamak işlevi gören bir çubuk vardı. İnenler o çubuğun üzerine basarken, elleriyle de yukarıdaki bir başka çubuğa tutunuyorlardı. Altı kişi yan yana dizilip yerleşince kafesin üzeri kapatılıyor ve içeridekilerin kafaları hariç tüm gövdeleri suyun içine girene kadar kafes suyun içine daldırılıyordu. Dalgıçlara şnorkel verilmiyordu.

Teknede bütün bu giyim kuşam işlemleri sürerken, teknenin kıçında konuşlanmış olan bir gemici, önündeki kovadan koca orkinos parçalarını suya atıyor, arada bir de, “Hooo!” çekerek bir koca kova dolusu koyu kırmızı renkte, ne olduğunu bilmek istemediğim sıvıyı denize boca ediyordu. Böylelikle teknemizin çevresindeki sular çok geçmeden kızılımtırak bir renge bürünmüş oldu.

Onun biraz ötesinde, bir diğer siyahi gemici, ince bir halatın ucuna bağladığı deniz kaplumbağası şeklindeki yassı tahtayı var gücüyle denize fırlatıyor, ardından da hızla yeniden tekneye doğru çekiyordu.

Böyle geçen yaklaşık yarım saatlik bir sürenin sonunda, artık herkes durumu kanıksamış, beklemekten biraz da bezmişken, teknede birden bir hareketlenme oldu. Kaptan avazı çıktığı kadar haykırdı: "Dal!" Bütün gemiciler aynı anda bağrışmaya başladılar: "Dal! Dal! Dal!" Kafaları suyun üzerinde, gövdeleri suyun içinde hareketsiz beklemekten iyice uyuşmuş olan acemi dalgıçlar bir anda kendilerini kafesin tabanına bıraktılar. Biz ise konuşlandığımız üst güverteden, kaplumbağa maketinin ardından tekneye doğru hızla yaklaşmakta beyaz gölgeyi net bir şekilde seçebildik. Gerçekten de görkemli bir balıktı. Burnuyla kafesi şöyle bir yokladıktan sonra arkasını döndü ve geldiği gibi kayboldu. Her şey bir iki dakika içinde olup bitmişti. "*Next*!" "Sıradakiler!" diye seslendi kaptan.

Kafesin içindekiler birer birer tekneye alınırken biz aşağıya indik. Sudan çıkanların yüzlerinde güller açmıştı adeta. Etraftakilere şaşkın şaşkın gülücükler dağıtıyorlardı. Bu neşeli durumlarının kaynağı Büyük Beyaz'la tanışmış olmalarından mı yoksa sudan sağ salim sudan çıkmış olmalarından mı anlayamadan kendimi irikıyım gemicinin önünde buluverdim. Adam göz ucuyla beni şöylece bir tarttıktan sonra elime vücut ölçülerime uygun

olduğunu düşündüğü dalış kıyafetini verdi. Dışarıdaki ısı en fazla on beş dereceydi, verdiği kauçuk kıyafet ise ıslaktı! Çaresiz, bu ıslak elbisenin içine sığmaya çalıştım. Ama ne gezer! Üstten çekiyorum olmuyor, alttan ittiriyorum yine olmuyordu... Sonunda başaramayacağımı anladım ve adama yanaşarak bir boy büyüğünü istedim. Adam gülerek belimden kavradığı gibi bir çırpıda beni bu ıslak kauçuk korsenin içine soktu. Ama şimdi de fermuar bir türlü kapanmıyordu. Göbeğimi olabildiğince içeri çekiyordum ama son yıllarda iyice geliştirdiğim belimin iki yanındaki can simitlerim fermuarın kapanmasını engelliyordu. Yeniden yardım istedim. Bu kez iki gemici birden geldi. Biri arkadan belimdeki yağları sıkıştırdı, diğeri ise tek hamlede fermuarı boynuma kadar çekti. Ardından kurşun ağırlığı belime doladılar. Nefes alabiliyordum ama işte o kadar... Üşümem ise geçmişti, hatta artık terliyordum...

Bizim gençlerin dördü de bu arada kafesteki yerlerini almışlardı. Diğerlerinden biraz daha kilolu olan ama yine de benden önce kuşanmayı beceren İzmirli arkadaşın ardından beni de derdest edip kafese indirdiler. Alttaki çubuğa ayaklarım değdiği andan itibaren soğuk deniz suyunun vücudumu tamamen sardığını hissettim. Ama tuhaftır, hiç de üşümüyordum! Elbisenin içine dolan su anında vücudumun ısısına ulaşmıştı. Artık uzun bekleyiş başlıyordu...

Beklerken maskelerimizi takıp birkaç dalış denemesi yaptık. Belimizdeki ağırlık sayesinde kendimizi bıraktığımız anda kafesin tabanına iniyor, suyun altını rahatlıkla seyrediyorduk. Su, kova kova dökülen o sıvıdan dolayı oldukça bulanık görünüyordu. Orkinos parçaları dağınık bir şekilde suyun içinde yüzüyordu. Kısaca suyun

içi, yakın zamanda gerçekleştirilmiş bir katliam sonrasını andırıyordu. Dalgıçlara şnorkel verilmediğinden, suyun altında en fazla bir ya da bir buçuk dakika kaldıktan sonra hemen çubuğa basıp yeniden yükseliyorduk. Bu arada, gençler kendi aralarında suyun altında en çok kim kalabilecek oyununa başladı. Ben bu oyuna katılmadım...

Neyse ki Büyük Beyaz bu kez fazla nazlanmadı. Suya gireli on dakika olamamıştı ki kaptanın komutunu duyduk: "Dal!" Ardından tüm gemicilerin birden panikle bağrışları geldi: "Dal! Dal! Dal! Dal!" Kendimizi kafesin tabanına bıraktık. Önce tekneye doğru hızla çekilen kaplumbağa maketinin gölgesini gördüm. Maket tam üzerimizde durdu. Kafamı indirir indirmez de onunla göz göze geldim. Bir bana, bir yanımdaki İzmirli arkadaşa bakıyordu. Sanki hangimizi önce yiyeceğine karar veremiyor gibiydi. Aslında balık haklıydı, onun gözünde biz gövdelerimizi sımsıkı saran siyah kauçuk kıyafetlerimiz içinde birer lezzetli Kayseri sucuğundan farksızdık. Burnunu şöyle bir yaklaştırdı ve tam uzaklaşıyordu ki tuhaf bir şey oldu: Yanımdaki İzmirli arkadaş aniden sağ elini kafesten dışarı çıkartıp hayvanın burnuna bir fiske atıverdi!

Daha biz basamak görevi gören çubuğa çıkamadan kafesin yukarı çekildiğini ve bütün gemicilerin bir

ağızdan bağrışarak arkadaşımızı azarladıklarını hayal meyal hatırlıyorum. Gözüm hâlâ teknenin yanında hızlı daireler çizerek dolanan büyük beyaz yaratıktaydı. Belli ki o da en az bizim kadar şaşkındı. İzmirli delikanlı ise tüm öfkeli bakışlara aldırmaksızın gülümsüyordu: "Kaç zamandır bunu yapmak istiyordum Büyük Beyaz'dan bir yanak almak rüyalarıma girmişti," diyordu pişkin pişkin...

Rahatlamıştım. Meğer turdaki çıkıntı ben değilmişim, asıl çıkıntı bu arkadaştı!

Vücudumla artık iyice bütünleşmiş olan dalgıç kıyafetimi yine aynı gemicilerin yardımıyla çıkartırken sordum:

"Kaç metreydi bu?"

"Çok büyük değildi, en fazla 3,5-4 metre..."

"Arkadaşımızı ısırır mıydı?"

"Kolunu kopartırdı! Ama bunlar insan etinden hoşlanmazlar, tadına baktıktan sonra tükürür atardı..."

Dönüş yolunda pek konuşmadık. Dalış esnasında ürettiğimiz adrenalinin dozu bizi bitkin kılmıştı. İzmirlinin ve benim dışımdaki gençler bir kez daha dalmışlar, köpekbalığıyla tekrar görüşmüşlerdi. İzmirli yasaklıydı, ben ise yeniden o korkunç siyah kauçuk korsenin içine girmeyi göze alamamıştım.

Cape Town'daki otelimize vardığımızda grubun diğer üyelerini bizi beklerlerken bulduk. Çok heyecanlıydılar, balinaların yakınına kadar gidebilmişler, onların çiftleşirkenki görüntülerini, danslarını ve seslerini kaydetmişlerdi. Çektikleri video ve fotoğrafları bizimle paylaşmak için can atıyorlardı. Biz ise hâlâ çok yorgunduk. Karım bana çektiği videoyu gösterirken sordu:

"Siz köpekbalıklarını görebildiniz mi bari?"

"Evet, gördük," dedim, "umduğum kadar büyük değillerdi..."

"Denize de girdin mi peki?"

Birden o koyu kırmızı renkli suyun içinde en az on beşyirmi dakika kadar beklediğimi hatırladım:

"Hemen sıcak bir duş almam lazım," dedim.

O gece daha fazla ayrıntıya girmedim. Elimde ne bir video kaydı ne de doğru dürüst fotoğraf vardı. Sadece güvertedeyken çektiğim bazı resimleri gösterebildim. Karım denizcilerin kovayla denize döktükleri sıvıyı merak etti.

"Ha, o mu? Bir tür balık çorbası, köpekbalıkları bunu pek sever, kokusunu alır almaz gelirmiş. Ya siz balinalara ne atıyordunuz?"

"Hiçbir şey atılmadı. Onlar kendi aralarında sevişiyorlardı zaten, bizim yaklaştığımızı bile fark etmediler!"

"Olmaz böyle şey! Bu kocaman yaratıkların günlerce çılgınlar gibi ve ıslıklar çalarak sevişebilmelerini sağlamak için bu organizatörler mutlaka her gün bir ton Viagra döküyordur denize!"

Cape Town'da dört tam gün geçirdik. Belki Masa Dağı'na çıkamadım, balinaların çiftleşmesini izleyemedim, helikopterle şehrin üzerinde turlayamadım, ama benim için Büyük Beyaz ile karşılaşmak bunların hepsine bedeldi. Üstelik Cape Town, gerçekten de mutlaka gezilip görülmesi gereken çok güzel bir şehir!

Tom Scott Arkadaşımdır

Wellington denilen kentin arzın öbür ucunda olduğunu söyleseler bile bu teklife hayır diyemezdim.

Telefonun ucundaki karikatürcü arkadaşım Piyale Madra veryansın etmekteydi: "Başka işim mi kalmadı ki ta oralara gidecem! Onca saat yol! Ben yapamam İzel, bu iş tam sana göre..."

Gerçekten de bu yolculuk tam bana göre idi! Cartooning for Peace oluşumu 2008 yılının Kasım ayında, Yeni Zelanda'nın Wellington kentinde, Fransızların yarı-resmi kurumu Alliance Française'in ev sahipliğinde yeni bir konferans planlanmıştı. TC Dışişleri Bakanlığı da bu etkinliğe katkı yapanlar arasındaydı ve Türkiye'den Piyale Madra davet edilmişti.

Ama uçak yolculuklarından zaten pek hoşlanmayan Piyale, haritada Yeni Zelanda'nın yerini arayıp işaretledikten sonra tamamen yan çizmiş, kendi yerine gidecek bir kurban aramış, haliyle de beni bulmuştu.

Aslında Piyale onca yolu gitmeyi istememekte pek de haksız sayılmazdı. Uçakla, çeşitli havaalanlarındaki beklemelerle birlikte en az 30 saat yol gidilecek, üç gün sürecek

konferans boyunca bol bol konuşmalar yapılacak, karikatürler çizilecek, kenti doğru dürüst gezemeden tekrar uçağa atlayıp 30 saat yeniden yol gidilecekti. Tam bir eziyet!

Genellikle uçak yolculuklarında pek uyumam. Bu kez de öyle oldu. Tamı tamına 34 saat süren Dubai, Singapur, Sydney, Auckland aktarmalı İstanbul-Wellington yolculuğum boyunca hemen hiç uyumadım. Yeni Zelanda'nın başkenti Auckland'a vardığımda, gözlerim yarı kapalı, ayaklarım ise tamamen uyuşmuş durumdaydı.

Artık yolculuğun sonuna yaklaşmış gibiydim. Şimdi Auckland Havaalanı'nda iki saat kadar bekleyecektim, oradan da ver elini Wellington! Ama bir sorun vardı. Yeni Zelanda başkentinin havaalanına iner inmez bizi uzun, steril ve çok aydınlık bir koridor karşılamıştı. Zemin, yan duvarlar, tavan, her taraf bembeyazdı. Duvarlarda ne bir reklam panosu ne de bir yönlendirme tabelası vardı... Ayak seslerimizin boş duvarlara çarparak yankılandığı bu uçsuz bucaksız koridorda sanki sonsuzluğa doğru yürümekteydim. Her yüz metrede bir önümüze herkesin anlayacağı basit bir İngilizce ile yazılmış kısa ve öz bir uyarı tabelası çıkıyordu: "Yeni Zelanda'ya yaş sebze, meyve ve her tür gıda malzemesi sokmak kesinlikle yasaktır!

Bu malzemeleri getirenler ağır şekilde cezalandırılır." Tabelalar sıklaştıkça yolcuların üzerindeki caydırıcı etkisi artıyor, giderek tedirgin olan yolcular şüpheyle hafızalarını zorluyorlardı. Bu, yürüme tempolarından kolayca anlaşılıyordu. Koridorun sonuna yaklaştıkça adımlar giderek yavaşlıyor, yüz kasları geriliyor, sağa sola küçük kaçamak bakışlar atılıyordu. Hava akımının hızlanmasından anladığım kadarıyla tünelin ucuna yaklaşıyorduk. Gerçekten de hafifçe sola kıvrılan tünelimsi beyaz koridorun ucundaki tasmalı köpeklerini güçlükle zapt eden üniformalı insan azmanlarının devasa gölgeleri kendilerinden önce bize ulaşmıştı. Korku filmi hak getire!

Sorunum şuydu: İstanbul'dan gelirken, yolculuğumu büyük bir titizlikle organize eden Wellington'daki Büyükelçilik Birinci Müsteşarı Kemalettin Eruygur'a bir armağan getirmek istemiş ve Malatya Dünyası'ndan alacağım bir kuruyemiş sepetinin müsteşarımız ve ailesi için makbule geçeceğini düşünmüştüm. Yani çantamda, içinde kurutulmuş kayısı, üzüm, incir ve çeşitli kuruyemişler bulunan büyükçe bir kutu vardı. Kelimenin tam anlamıyla hapı yutmuştum!

Dev gölgelerin kaynağına ulaştığımda, en masum ve saf ifademi takınarak ve gorillerden hiçbiriyle göz göze gelmemeye çalışarak yoluma devam ettim. Aralarından geçerken hafifçe bir ıslık bile tutturmuştum. Ama yemediler! Şansıma içlerinden en irisi, gür bir ses tonuyla "*One moment sir!*"[1] diye buyurdu. Buraya kadarmış diye geçirdim içimden. Adam pasaportumu ve yanımda yasak hiçbir şey taşımadığıma dair imzalamış olduğum beyannameyi istedi. Uzattım. Pasaportumu çabucak inceledikten sonra, "Neden buradasınız?" diye sordu. Karikatürcü olduğumu, Wellington'daki sempozyum için davet edildiğimi söyledim. Adam biraz şaşırır gibi oldu:

"Nasıl bir sempozyum bu?"

"Enternasyonal, dünyanın dört bir yanından karikatüristler davetli. Ben de..."

"Bizimkiler de var mı?"

"Sizinkiler?"

"Yeni Zelandalılar..."

"Var tabii, çok var!"

"Kimler mesela?"

Yeni Zelandalı olarak bildiğim tek karikatürcü vardı, o da Tom Scott. Adını söyledim.

"Tom Scott! Doğru mu bu?"

"Tabii, bakın size programı gösterebilirim..."

Sempozyumun program kitapçığını çantamdan çıkartıp polise uzattım. Tom Scott'un adı iki panelde kayıtlıydı. Hatta ikincisinde adım Scott'unkinin tam üzerindeydi.

"Bakın gördünüz mü? Bu oturumda birlikte olacağız..."

"Tanışıyor musunuz?"

"Elbette! Çok iyi arkadaşız!"

---

1 (İng.) Bir dakika beyefendi!

Adam önce hayret, ardından hayranlık ifade eden kısa bir ıslık çaldı. Hâlâ elinde tutmakta olduğu beyan kâğıdıma hızlıca göz attı, "Yanında yiyecek bir şeyler taşıyor musun?" diye bu kez çok daha dostane bir tavırla sordu.

Bu noktadan sonra artık yalan söylemeyi göze alamazdım, "Evet, Tom için ta İstanbul'dan en sevdiği kurutulmuş meyvelerden getirdim, ama yasaksa hemen çöpe atayım," dedim.

Adam bir kez daha beni tepeden tırnağa süzdü. Sonra, çok kararlı bir sesle, "Sakın ha!" dedi, "Sen şimdi beni takip et, bir an önce seni buradan çıkartalım."

Üç dakika sonra binanın dışındaydım. Görevli bana iç hatlar salonunun yolunu gösterirken arkamdan seslendi:

"Tom Scott'a sevgilerimizi ilet! Onu destekliyoruz, aynı yolda devam etsin!"

Wellington Havaalanı'nda genç bir kadın beni bekliyordu. Doğruca etkinliğin yapılacağı salona gitmeliydik. Herkes çoktan gelmiş, en sona ben kalmıştım. Doğruca şehrin merkezindeki belediye sarayına koşturduk. Gerçekten de açılış törenini başlatmak için beni bekliyorlardı. Vali, belediye başkanı, itfaiye müdürü, karikatürcüler, yerel basın, herkes oradaydı... Başmüşavir ve ailesiyle hemencecik tanıştık. Eskiden tanış olduğum karikatürcü dostlarımla kucaklaşıp selamlaştım. Hemen ardından da aklımdaki soruyu patlattım:

"Burada Tom Scott adında bir karikatürcü var mı?"

Oralardan bir yerden, beni sorgulayan güvenlik görevlisi boyutlarında, iriyarı, güler yüzlü bir adam öne çıktı.

"Tom Scott benim, bir sorun mu var?"

"Sana selam getirdim. Auckland'dan bir gümrük görevlisi... Aynen devam etmeni söyledi. Seni çok beğeniyor, destekliyormuş..."

Sonra da başımdan geçenleri anlattım. Adam kahkahalarla gülmeye başladı.

"Amma da şanslı adamsın! Bu ülkenin yarısı beni sever, öbür yarısı nefret eder. Nefret edenine rastlasaydın şu an kodesteydin!"

Tören bitiminde doğruca otele gittim. Banyoyu doldurdum, kendimi ılık sulara bıraktım. Neredeydim, ne yapıyordum, Tom Scott, karikatür, sempozyum, Zelanda, kuruyemişler, dev boyutlu güvenlikçiler, köpekler... Her şey bir buğulu bir rüya gibiydi beynimde. Sonrasında uyumuşum.

Uyandığımda saate baktım, zamanı algılayamadım. Sabah mıydı, gece yarısı mı anlamadım. Ama kendimi iyice dinlenmiş hissediyordum. Kalktım, giyindim, lobiye indim. Kimsecikler yoktu. Resepsiyonun saati üçü gösteriyordu. Demek oluyor ki sabah seansını kaçırmıştım. Sempozyum otelin beş yüz metre kadar ilerisindeki kongre salonunda gerçekleşiyordu. Otel görevlisinden yol tarifini alıp kongre binasına koşturdum. İçeri girdiğimde öğleden sonraki oturumun ortalarına gelinmişti. Oturumu yöneten Plantu, salona girdiğimi fark edince, belki de artık iyice ağırlaşmış olan salonun havasını biraz değiştirmek niyetiyle, beni anons etme gereği duydu:

"İstanbul'dan dün öğle vakti gelen arkadaşımız İzel Rozental nihayet uyandı! Kendisine günaydın ve hoş geldin diyoruz!"

Salon abartılı alkış ve ıslık sesleriyle çınlarken ben utançtan ardına saklanabileceğim bir kolon arıyordum...

Koku

Sualtı dünyası çocukluğumdan beri benim için büyüleyici bir çekim alanı olagelmiştir. Küçük yaşlarımdan itibaren Moda-Bostancı arasındaki sahil şeridinde arkadaşlarımla birlikte denize açılır, Marmara'nın turkuvaz rengi serin sularına yaz boyunca şnorkelle bol bol dalardık. Denizin altındaki rengârenk dünya bizi büyülerdi, saatlerce sudan çıkmazdık.

Sonra Marmara bozuldu. Sahil yolları yapıldı, deniz dolduruldu, su bulanıklaştı, o güzelim mavi-yeşil renk kayboldu ve bir daha da geri gelmedi. Yıllar boyunca sahil kentlerine, tatil yörelerine yaptığım çeşitli yolculuklarda hep o küçüklüğümün mavi-yeşil Marmarası'nı aradım durdum ama hiçbir yerde aynısı bir yana, biraz olsun andıranını bile bulamadım.

Ama dedim ya, sualtı dünyası beni hep kendine çekmiştir, tatil için deniz kıyısına her gittiğimde mutlaka şnorkel ile dalar, sualtı yaşamının daha zengin ve renkli olduğu kayalıkların çevresinde dolanırım. Mercan kayalıkları ise bambaşka bir dünyadır!

Negev Çölü'nün Kızıldeniz ile buluştuğu noktada, Akabe Körfezi'nin kuzeyinde yer alan Eilat kenti, İsrail'in önemli bir turizm merkezidir. Buranın en önemli özelliği, Coral Beach Doğal Rezervi'nde yer alan mercan kayalıklarıdır. Denizin en sığ yerlerinde bile muazzam bir renk cümbüşüyle karşılaşır insan.

Eilat'a ilk kez 1991 yılında, kız kardeşimin düğünü vesilesiyle gitmiştim. Düğün temmuz ayının bunaltıcı sıcağında Tel-Aviv'de gerçekleşmiş, hemen ardından karımla birlikte biraz serinlemek amacıyla Negev Çölü'nün en uç noktasındaki turizmiyle ünlü bu kente kaçmıştık.

Pervaneli uçağımız daha Eilat Havaalanı'na konar konmaz bunun ne kadar büyük bir hata olduğunu anlamış ama gezi ücreti peşinen ödenmiş olduğundan o öldürücü çöl sıcağına rağmen bavullarımızı bizi bekleyen tur otobüsüne yükleyip otele gitmiştik. Allahtan oteldeki odamız denize sadece birkaç metre mesafedeydi. Eşyalarımızı bırakır bırakmaz karımla birlikte koşar adımlarla kendimizi denize atmıştık. Cozzz! Termal havuza girsek daha çok serinlerdik!

Sığ suda biraz yüzdükten fakat kesinlikle serinlemedikten sonra, plajda gölgelik ve biraz daha serin bir köşeye sığındık ve Eilat'ta üç gün boyunca yapacaklarımızı, otelde edindiğimiz bir broşürü inceleyerek planlamaya koyulduk. Broşürdeki

fotoğraflara bakınca, burada yapılacak en güzel işin mercan kayalıklarını ve Coral Beach Doğal Rezervi'nin sualtı zenginliklerini izlemek olduğuna oy birliği ile karar verdik.

Sualtını izlemek için çeşitli yöntemler vardı. En kolayı birer maske ve şnorkel edinip suda gezinmekti. Bu konvansiyonel yöntemin dışında, Yellow Submarine adlı bir denizaltı ile 50-60 metrelik derinliklere kadar inmek, altı cam olan bir tekneyle yarım günlük bir gezinti yapmak da mümkündü. Biz işe en kolayından başladık ve gerekli malzemeyi kiralayarak bir başımıza suda keşif yapmaya giriştik. Gördüklerimiz baş döndürücüydü! Suyun altında bu kadar renkli bir dünya olabileceğini, Kaptan Cousteau'nun belgesellerini onlarca kez izlemiş olmamıza rağmen, hayal dahi etmemiştik. Suyun ve havanın da sıcak olması, tüm günümüzün bu doğal rezervde geçmesini sağlamıştı. Sevgili karım, özellikle mercan kayalıklılarına hayran kalmış, suyun altındaki o renk cümbüşünde kendini adeta kaybetmişti. Artık Eilat'ta ne yapacağımızı iyi biliyorduk: Bol bol suyun altında gezinecektik...

Akşamüzeri bir başıma barda karımın odadan inmesini beklerken, uzaktan ısrarla bana bakan bir çift gördüm. Birden onları yıllardan beri görmediğim İstanbul'dan eski arkadaşlarıma benzettim ve onlara doğru hareketlendim. Aynı şekilde onlar da oturdukları yerden kalkıp bana doğru hareketlendiler. Birbirimize yaklaşınca, bu çiftin benim tanıdıklarımla hiçbir ilgileri olmadığını anladım, ama ok yaydan çıkmıştı bir kere. Sıcak bir şekilde merhabalaştık. Meğer onlar da beni çoktandır görmedikleri bir eski arkadaşlarına benzetmişlermiş. Kuzey Afrika kökenliydiler, evlenir evlenmez Tunus'tan İsrail'e gelip Hayfa'ya yerleşmişlerdi. Karıkoca birlikte çalışıyor, sigortacılık

yapıyorlardı. Onlar da tıpkı bizim gibi üç günlük bir tatil için Eilat'a gelmişlerdi.

Biz bu sohbeti geliştirirken karım da bize katıldı. Yeni dostlarım, sevgili eşimi görür görmez bir ağızdan hayret nidaları yükselttiler: "Olamaz, Tunus'taki arkadaşımızın karısı da tıpkı size benziyor!"

Kuzey Afrika kökenlilerin, tıpkı bu yeni dostlarımız gibi oldukça esmer olduklarını, sevgili karım gibi buğday tenli sarışın bir kadının Tunus'ta ancak albino olabileceğini düşünerek gülümsedim. Bu genç çift anlaşılan tatili baş başa geçirmekten sıkılmış, yeni arkadaşlıklar kurmak için çeşitli bahaneler yaratıyorlardı. Çok da fazla önemsemedim ve oyunlarına katıldım. İyi ki de öyle yapmışım, zira geriye kalan iki gün boyunca sayelerinde epey eğlenme fırsatı bulduk. Birlikte tavla turnuvasına katıldık. Akabe Körfezi'nde *parasailing*[1] yaptık ki oldukça heyecan verici bir spordu. Kıçında koca bir İsrail bayrağı dalgalanan sürat teknesinin çektiği paraşütle, denizin yüz elli metre kadar üzerinde uçtum. Yükseklik bir yana, sağım Sina Çölü, yani Mısır, solum ise Ürdün'dü. Anlayacağınız atış sporuna meraklı silahlı bir Bedevi için harika bir hedef teşkil ediyordum! Adrenalinin tavan yaptığı nokta!

Yeni dostlarımızla samimiyeti geliştirdikçe, gün boyu birlikte gezip içmeye başladık. Rengârenk mercanlara onlar da bizim gibi hayran kalmışlardı. "Buradan evimize mutlaka hatıra olarak bir iki dal götürmeliyiz!" diyordu bıçkın delikanlı. Sevgili karım da çok istiyordu ama bu arzusunun gerçekleşmeyeceği kesindi. İsrail polis ve jandarması bu konuda son derece katıydı, mercanlara dokunmak, koparmak, parça almaya yeltenmek kesinlikle

1 Deniz paraşütü.

yasaktı. İsrail'deki güvenlik görevlilerinin sert tutumunu herkes çok iyi bildiğinden, kimse mercanlara elini sürmeye cesaret edemiyordu. Tunuslu arkadaşımız hariç...

Son akşam, birlikte sofraya otururken bir ara kulağıma eğildi ve artık iyice alıştığım o sıcak gülümsemesiyle, "Biliyor musun bugün iki mercan dalı koparıp sakladım," dedi. Şaşırmadım, tam da ondan beklediğim bir hareketti. "Aman dikkatli ol, seni yakalamasınlar!" dedim. Sağ elini göğsüne bastırırken başparmağını sallayarak, "Sağ ol, ama merak etme," tarzında bir hareket yaptı.

Yemekten sonra yeni dostlarımız bize bir sürpriz yaptılar. Karıma renkli deniz kabuklarından yapılma hoş bir kolye, bana ise şık bir karton kutunun içinde, üzerinde rengârenk balık desenleri olan bir kravat armağan ettiler. Şaşırdık ve mahcup olduk. Biz onlara herhangi bir armağan almayı akıl edememiştik. Kuzey Afrikalılar gerçekten de çok duyarlı insanlar, diye aklımdan geçirdim. Ayrılırken kırk yıllık dostlarmışız gibi sıcak bir şekilde kucaklaştık. Bu esnada, genç kadın da karımın kulağına bir şeyler fısıldayıverdi. Karım kısa bir kahkaha attı, fakat kadın beni göstererek sus işareti yapınca hemen ciddileşti. Kadınlar arası şakalaşıyorlar herhalde deyip üzerinde durmadım ve bu yeni dostlarımızla ilk fırsatta yeniden görüşmek dileğiyle vedalaştık.

İstanbul'a dönüşümüzün hemen ertesi akşamı bir dostumuzun oğlunun düğününe davetliydik. Genellikle zorunlu olmadıkça kravat takmayı sevmem. Hele yaz aylarında hiç takmam. Ama bu defa Tunuslu dostlarımızın armağan ettikleri balık desenli kravat aklıma düştü. Seyahat bavulumdaki eşyalarımı da, elbise dolabımı da muhterem eşim

düzenleyip tanzim ettiğinden, kendisinden bu yeni kravatımı çıkarmasını rica ettim. Bulup getirince de özenle katlayarak otelde takmak üzere ceketimin cebine yerleştirdim.

Düğün sahipleri oldukça şanslıydılar, o akşam İstanbul'da harika bir hava vardı. Nikâh havuz kenarında kıyılmış, daha sonra davetliler önceden belirlenmiş olan masalarına oturmuş yiyip içerlerken piste çıkıp dans etmekten de geri kalmıyorlardı. Nezaket gereği, karımı dansa kaldırmadan önce sol yanımda oturan ve az önce tanıştığım hanımefendiye teklifte bulundum. O da nezaketen kabul etti. Pistte dans eden fazla davetli yoktu. DJ ortamı ısıtmak için önce yavaş ve romantik parçaları yeğlemişti. Haliyle biz de ister istemez birbirimize yaklaştık. Fakat o da ne? Aniden aramıza iğrenç mi iğrenç bir koku girmez mi! Masa komşum kelimenin tam anlamıyla bayat balık gibi kokuyordu!

Pistte bir iki tur attıktan sonra kadıncağıza teşekkür edip yerine uğurladım. Şimdi artık karımla birlikte gönlümüzce dans edebilirdik. Tam birbirimize sarılmıştık ki aynı iğrenç koku yeniden burnuma geldi. Çevreme bakındım, pist hâlâ tenhaydı ve yakınımızda kimse yoktu. "Kötü bir koku alıyor musun?" diye sordum sevgili eşime, "Sanki senden hafif bir balık kokusu geliyor..." dedi havalara bakınarak. Bu bakışı iyi bilirim, yanlışlıkla kırılmış olan sevdiğim bir plağı sorduğumda ya da kazara ütüde yakıldıktan sonra çöpü boylayan bir gömleğimi aradığımda hep aynı bakışla karşılaşırım.

"Ne hafifi? Kokmuş balık kokusu bu!"

"Kravatını çıkarsan..."

"Nasıl yani?"

"Belki de kravatının astarı kokuyordur..."

Boynumdaki balık desenli kravatı burnuma yaklaştırmamla birlikte dağılmam bir oldu! Kravat resmen leş kokuyordu! Kumaş parçasını derhal boynumdan söküp tuvalete koştum. İğrenç koku gömleğime, hatta tenime kadar sinmişti. Kravatı çöpe fırlattım, boynumu, göğsümü kollarımı sabunladım, ardından isteksizce ve çok ağır adımlarla yeniden masadaki yerime döndüm. Sol yanımda oturan ve biraz önce dans ettiğim hanımefendi, yandaki masada boş bir yer bulmuş birileriyle sohbet ediyordu. Muhtemelen bir daha yerine dönmeyecektir ve şimdi de o masadakilere nasıl berbat koktuğumu anlatıyordur diye aklımdan geçirdim.

Karım, "Kravatı ne yaptın?" diye sordu, "Çöpe attım!" dedim. "Keşke atmasaydın, evde yıkardık," dedi.

"Kokarca derisinden yapılmış bir kravatı ben ne yapayım? Kokusu üstüme sindi, hâlâ burnumda," dedim öfkeyle.

"O," dedi sevgili ve pek muhterem karıcığım, "kokarca kokusu değil, mercan kokusu..."

"Nasıl yani?"

"Senin Eilat'taki Tunuslu arkadaşların bize hoşluk olsun diye sana armağan ettikleri kravat kutusunun içine bir mercan dalı gizlemişler. Karısı bana söyledi ama böyle kokacağını nereden bilebilirdim ki?"

O an beynimden vurulmuşa döndüm. Kokuyu filan tamamen unuttum:

"Şimdi benim arkadaşım oldu ha! Ya yakalansaydım?"

"Haberim yok, diyecektin. Gerçekten de haberin yoktu, öyle di mi?"

Bu kadını seviyorum!

"Acı gerçeği öğrenmekte gecikmedim. Tekerleklerinden birini yitirmiş, hasarlılar arasına katılmıştı. Artık şefkat göstermemiz gereken sakat bir bavul sahibiydik. Yolculuğun geri kalan bölümünde onu çekip sürüklemeden, sapından tutup kaldırarak taşımak zorundaydım artık."

Seyir Hali sadece yolculuklardan ibaret bir kitap değil. İzel Rozental'in mizahi diliyle yoğrulan, karikatürleriyle renk kazanan, gezilen yerlere farklı bakış açılarından bakan bir anı kitabı.

"İzel Rozental, o yazar-çizer mizahçılara özgü bir mizahi bakışla bakıyor nereye bakıyorsa; bakıyor ve üstelik o baktığı 'şey'i hemen mizaha dönüştürüveriyor. Biz okurların kendini aşmış, yenilemiş, içeriği sağlam, topluma ve bireye farklı bakan Rozental'lere gereksinmemiz yok mu?"

Tarık Dursun K.

kirmizikedi.com
/kirmizikedikitap
/krmzkedikitap
/kirmizikediyayinevi

₺20

